

2024

Rahvakultuuri aastaraamat

EESTI RAHVAKULTUURI KESKUS

Rahvakultuuri aastaraamat 2024

EESTI RAHVAKULTUURI KESKUS

Rahvakultuuri aastaraamat 2024

Koostanud: **Eesti Rahvakultuuri Keskus**©

Toimkond: Külliki Aasa, Kaja Allilender, Kati Grauberg-Longhurst, Urve Gromov,
Eeva Kumberg, Anneli Kundla, Helle-Mare Kömmus, Krista Lember, Kaja Liivak,
Eha Mandel, Sandra Nikitin, Kinne-Riin Parts, Margit Salmar, Kadri Suits, Mare Taar,
Epp Tamm, Pille Tutt, Anne Ummalas, Anne Uttendorf, Taisto Uuslail,
Leelo Isidora Viita, Marju Viitmaa, Kalle Vister, Astrid Väizene

Toimetaja: Kaja Allilender

Keeletoimetaja: Inge Annom

Kujundus ja küljendus: Triinu Sarv

Esikaane foto: Karl-Fredy Kruup

Trükk: Paar OÜ

Aastaraamat ilmub Eesti Kultuurkapitali rahvakultuuri sihtkapitali toel

Viljandi 2025

ISSN 1736-1877

SISUKORD

Hea lugeja! <i>Kalle Vister</i>	8
---------------------------------------	---

ÜLDOSA

Kultuuririkkuse aasta 2024. Joon alla. <i>Eero Raun, Alyona Stadnik</i>	10
Kohalike omavalitsuste kultuurijuhtide arenguprogramm toetab koostööd ja uute võrgustike loomist. <i>Urve Gromov, Eeva Kumberg</i>	15
Toetusmeetmete osakonna tegevustest: tagasivaade 2024. aastale. <i>Margit Salmar</i>	18
LIVIND – loov ja elav pärand rahvusvahelises koostöös. <i>Leelo Viita</i>	27
Rahvusvaheline pärandusfestival ehk kuidas Viljandi kinnitab kanda Eesti pärandi pealinnana. <i>Ave Matsin</i>	31
Eesti IX omavalitsuspäev Võrus: kultuuriline eripära kui piirkondliku elujõu allikas. <i>Tiit Toots, Kristi Vals</i>	35
Mulgimaa kultuuripiirkonna toetuste mõju. <i>Hanna Muldma</i>	37
Mulgi pudru teekond UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja. <i>Ave Grenberg</i>	39
Rõuges toimunud jutupidu üllatas nii kohalikke kui korraldajaid – Ööbikuööde jutuvestmisfestival 2024. <i>Kadri Suits</i>	42

RAHVAKULTUURI VALDKONNAD

VAIMNE PÄRAND JA FOLKLOOR

Uued kanded Eesti vaimse kultuuripärandi nimistus. <i>Epp Tamm</i>	44
Kust ma neid vanu kasukaid võtan? <i>Kristi Pumbo</i>	45
Külas Kirbu Eedul ja Proua Rääbisel. <i>Epp Tamm</i>	51
I Kodavere <i>laalupido</i> sündis koostöös kogukonnaga.....	53
<i>Reet Kruup (Tartumaa)</i>	
Kui saared ühendavad jõud: Muhus toimusid IX laste pärimuspäevad....	55
<i>Marian Salum (Saare maakond)</i>	
Audru osavalla Lustisäru "Kelle suu matsutab, selle jalg tatsutab" täitis Audru mõisapargi muusika, tantsu ja näitemänguga.	58
<i>Jekaterina Eensalu (Pärnumaa)</i>	

Rannarootslaste ärkamisajast laulupidudeni.....	60
<i>Toivo Tomingas (Läänemaa)</i>	
Tansuline perimuslavastus "Aig veerep armu müüda".....	64
<i>Birgit Vallas (Viljandimaa)</i>	
Küla, mis toitis Haapsalu vaestemaja orvud.....	67
<i>Viivika Orula (Läänemaa)</i>	
Jaanipäevaks kõrgeks kasvab rohi... ..	70
<i>Ene Aedmaa, Juta Sikk (Võrumaa)</i>	
Võru Gümnaasiumi noored tugevdavad sidet kodukandi juurtega.....	72
<i>Annely Hindrikson (Võrumaa)</i>	
Elav vaimne pärand Wittensteini tegevusmuuseumis aastal 2024.....	73
<i>Ründo Mülts (Järvamaa)</i>	
Mis kasu on mul kõlavööst?.....	79
<i>Morten Kask, Saskia Saar (Saare maakond)</i>	
Lähkma-Saunametsa külaseltsi lugu. Ave Kartau (Pärnumaa).....	80
MTÜ Roela Kodukant „Igal ajal oma nägu“.....	83
<i>Sirli Vahula (Lääne-Virumaa)</i>	

TOIDUKULTUUR

Hea Toidu Festival – Grillfest 25. Auris Rätsep (Pärnumaa).....	85
Sibulatee. Kuidas seda juua? Liis Lainemäe (Tartumaa).....	87
Jakob Hurda Jakob nimeline rahvustoidukonkurss ja -festival on toimunud Põlvamaal juba neli korda. Ester Tuiksoo (Põlvamaa).....	91
Rahvuskala räim hoidis Eesti lippu kõrgel.....	94
<i>Auris Rätsep (Tallinn, Harjumaa)</i>	
Saarte maitseteaasta merelised maitset.....	95
<i>Angela Naeris (Saare maakond)</i>	

KOORIMUUSIKA

Mõtteid koorimuusika-aastast 2024. Kaie Tanner.....	100
Kambja segakoor Läte – koorimuusika hoidja juba 230 aastat.....	102
<i>Triinu Alliksaar (Tartumaa)</i>	
Kanepi segakoor 140. Marju Jalas (Põlvamaa).....	104

Suured ja väikesed laulumehed Rakvere Vallimäel.....	107
<i>Tiit Aavik (Lääne-Virumaa)</i>	
Jõgevamaa laulupidu viis publiku kosmosesse.....	109
<i>Arlet Palmiste (Jõgevamaa)</i>	
Kabalas toimuvat laulupidu ei peata ka tuumasõda.....	110
<i>Kaarel Aluoja (Järvamaa)</i>	
46-aastane naiskoor Meelika – põlvkondade vahetumisest, mainekujundusest ja muust harrastuskoori igapäevaelus.....	114
<i>Sandra Nikitin, Teele Utt (Harjumaa)</i>	

RAHVATANTS

Valdkonna põhjalik analüüsimine andis rahvatantsu ja rahvamuusikaseksi tegevusele uued arengusuunad.....	117
<i>Karel Johannes Vähi</i>	
Gevi 60. aastapäeva kontsert läks Jõhvi kontserdimajas täissaalile.....	121
<i>Sirle Sommer-Kalda (Ida-Virumaa)</i>	
Räpina Ühisgümnaasium – läbi aegade tantsiv kool.....	123
<i>Hele Aia, Merle Kingla, Külliki Arjokesse (Põlvamaa)</i>	
Sadala kõlakoja plats täitus rahvatantsijatega.....	126
<i>Taavi Kelder (Jõgevamaa)</i>	
Pääsuke 45. <i>Eia Uus (Tallinn, Harjumaa)</i>	129
Paganlik pärimusöö Kubija mändide all. <i>Maire Udras (Võrumaa)</i>	131
Viis tantsujuhti ühest perest. <i>Gerte Paluoja (Raplamaa)</i>	133
Aga tantsulust, aga tantsulust, paneb keerlema nii, et maa on must ... <i>Sirje Rebane (Lääne-Virumaa)</i>	138
Põltsamaa kahe tantsukollektiivi lugu. <i>Maia Lepiste (Jõgevamaa)</i>	140
Rahvatants – kas rahva tants? <i>Maria Sikk (Valgamaa)</i>	142

RAHVAMUUSIKA

Teekond pärimusmuusika radadel. <i>Margit Kuhi</i>	144
Aseri kapell on rõõmustanud meie südameid viis aastakümnet.....	149
<i>Eve Ojala-Bakradze (Lääne-Virumaa)</i>	
Pilistvere Pillimeeste lugu muusikas. <i>Sirje Fedjuk (Viljandimaa)</i>	151

Perepill 45. Kalle Raidsalu 80. <i>Kätlin Raidsalu (Valgamaa)</i>	153
Huvistuudio Õhin – 10 aastat rahvamuusikapisikut väikestele ja suurtele. <i>Sandra Nikitin (Harjuma)</i>	156
Alutaguse Rahvamuusikud. <i>Meeli Õunap (Ida-Virumaa)</i>	159

PUHKPILLIMUUSIKA

Eesti Puhkpilliühingu aasta. <i>Valdo Rüütelmaa</i>	162
Väägvere pasunakoori ellujäämise kunst. <i>Kersti Perandi (Tartumaa)</i>	165
155 aastat puhkpillipuhumise traditsiooni Jõhvi mail.....	167
<i>Anne Uttendorf (Ida-Virumaa)</i>	
Karmid Torud – puhkpillidega rokkorkester Põlvast.....	170
<i>Peeter Änilane (Põlvamaa)</i>	
Iivo Hakkaja – Möisaküla bigbändi looja, loominguline juht ning dirigent. <i>Laine Pedaja (Viljandimaa)</i>	172
Väino Repp – Võrumaa pikaaegne puhkpillimuusika edendaja.....	174
<i>Inge Vill, Ele Paju (Võrumaa)</i>	

KÄSITÖÖ

Rahvarõivas ruudus 2024. <i>Liina Veskimägi-Ilste</i>	178
Suur Sume. <i>Linda Saare (Tartumaa)</i>	179
Isa – poja puutööpäevad Moostes. <i>Taisto Uuslail (Põlvamaa)</i>	181
Vooremaa rahvarõivakool – nөлapiste haaval oma pärandile lähemale. <i>Tiina Kull (Jõgevamaa)</i>	184
Kuse korjamine ja hiiu randi tegemine. <i>Kadri Kuusk (Hiiumaa)</i>	187
Leiunurk – Luke kihelkonna rahvariided. <i>Natalia Karu (Valgamaa)</i>	189
Käsitööseltsi pood – kas sellega saab ka rikkaks?.....	192
<i>Nele Eller (Hiiumaa)</i>	

HARRASTUSTEATRID

Harrastusteatrit teeb Eestis kuni 10 000 inimest. <i>Margus Mikomägi</i>	194
Hetked. Mõeldes Betti Alverile. Mõeldes Lianne Saage-Vahurile.....	200
<i>Karl Sakrits</i>	
X Tartu- ja Jõgevamaa harrastusteatri festival Jogentagana.....	203
<i>Astrid Hallik, Tiina Tegelman (Tartumaa, Jõgevamaa)</i>	

Provintsiteatrite päevad Hiiumaal. <i>Ille Savioja</i> (Hiiumaa).....	204
Valga hoiab teatrisädet. <i>Siiri Põldsaar, Hardo Adamson</i> (Valgamaa).....	206
Kuidas Rosmal tõrksat taltsutati – Narvani välja!.....	211
<i>Külli Volmer</i> (Põlvamaa)	
100 aastat näitemängu Kassaris. <i>Merike Niimann</i> (Hiiumaa).....	213

KULTUURIKORRALDUS

Eestimaa rahvamajade nädala lugu. <i>Kaire Kannistu</i>	215
Tori valla kultuurikonverentsist – “Kui me juured vajuvad rappa”.....	217
<i>Ants Välimäe</i> (Pärnumaa)	
Tartu linna rahvakultuurikollektiivide uuring.....	220
<i>Hegert Leidsalu, Merike Puura</i> (Tartumaa)	
Kestlike põhimõtete rakendamine ja ligipääsetavus	
Tartu 2024 laulu- ja tantsupeol. <i>Marleen Viidul</i> (Tartumaa).....	222
100 aastat Nõmme Kultuurikeskuse maja algusest.....	224
<i>Leho Lõhmus, Ingrid Novikova</i> (Tallinn, Harjumaa)	
Riidaja kultuurimaja – 95 aastat pärandit kandes.....	227
<i>Anne Jaakson</i> (Valgamaa)	
Kuidas luua muuseum koos kogukonnaga.....	229
<i>Kristi Paatsi</i> (Tallinn, Harjumaa)	
Maadaam on maasool. <i>Ruth Linnard</i> (Ida-Virumaa).....	231
Kolme Kandi Rahvamaja – Rapla valla kogukonna süda ja	
kultuuri edendaja. <i>Helen Hints, Ruth Lippus</i> (Raplamaa).....	234
Kultuuririkkuse aasta – kas ühekordne projekt?.....	236
<i>Külliki Aasa</i> (Järvamaa)	
Kultuuririkkuse aasta Mustvees. <i>Laidi Zalekešina</i> (Jõgevamaa).....	240
Kultuuririkkus Kohila vallas. <i>Sigrid Pöld</i> (Raplamaa).....	241
Rahvakultuuri tunnustused ja preemiad 2024. <i>Kaja Allilender</i>	244
Valik 2024. aastal rahvakultuuri valdkonnas tehtud uurimistöid.....	267
<i>Eeva Kumberg, Urve Gromov</i>	
Rahvakultuuri statistika 2024. <i>Kaja Allilender</i>	274

Eesti Rahvakultuuri Keskuse
direktor Kalle Vister. Foto: Kaja Liivak

Hea lugeja!

Taas on aasta möödas, kuid „Rahvakultuuri aastaraamatu“ traditsioon jätkub kindlalt aastate möödumisest sõltumata.

Eelkõige pean siin tänama kõiki neid inimesi, kes rahvakultuuri väärtustavad ja seda edasi kannavad, sest just rahvakultuur väljendab inimeste identiteeti, kuuluvust ja loovust ning on samal ajal ühenduslüliks põlvkondade vahel. Aastaraamat peegeldab selle mitmekesise pärandi hetkeseisu aastal 2024.

Erinevad valdkonnad alates rahvamuusikast ja -tantsust kuni käsitöö

ja pärimuslugudeni jutustavad lugusid inimestest, kes oma tegevusega loovad ja säilitavad seda rikkalikku pärandit. Nende lood ja ettevõtmised annavad tunnistust rahvakultuuri elujõulisusest ning selle tähtsusest nii kohalikul kui laiemal tasandil. Oma asutuse 30 aasta juubelil, 4. oktoobril, meenutasime ja tegime tänukummarduse just neile inimestele ja organisatsioonidele.

Aastate jooksul oleme näinud kõike – vanade traditsioonide taassündi, milles on sisemist sitkust, väärikut ja isikupära. Eesti taasiseseisvumisega tõusis au sisse eestlastele omane looduskogemus, elukorraldus ja kombestik ning eesti keel ja selle kaudu loodud tähendusruum. Hoo said sisse folkloorifestivalid, toidukultuur, käsitöö, lood ja tavad, rahvamuusika, rahvatants ning koorilaul. Selle kõige ja veel paljude teiste rahvuslike traditsioonide seas ka kirikukultuur. Seda rikkust kannavad edasi inimesed meie ümber.

Ma usun, et kõik on minuga nõus, kui ütlen, et rahvakultuur ei ole ainult mineviku peegeldus, vaid pidev loomine ja jagamine, mis ühendab inimesi ning kujundab tulevikku. Läbi pärimuse ja selle kaasaegsete tõlgenduste sünnib dialoog, mis avardab mõistmist ja tugevdab ühtekuuluvustunnet. Seda rõõmsam on tõdeda, et ka omavalitsuste jaoks on kultuur üha olulisemaks muutunud. Töestuseks Võrus toimunud Eesti IX Omavalitsuspäev, kus

keskenduti just kultuuri rollile piirkondlikus elujõus. Enamgi veel – kohalike omavalitsuste kultuurijuhtide arenguprogramm valiti aasta omavalitsusteoks. See tähendab, et kultuuris on keskne roll kohalikel kogukondadel ja ettevõtjatel, samuti omavalitsustel ning meie ühisel koostööl.

Väge sellele kõigele annab juurde eri rahvaste kultuur. See toob esile mitmekesise kultuuripärandi, mis annab võimaluse tutvuda eri traditsioonidega. Kui inimesed mõistavad paremini nii omaenda kui teiste kultuuride eripära, võib see aidata kaasa sallivama ja ühtehoidvama ühiskonna kujunemisele. Tuleb meeles pidada, et kultuuririkkuse esiletõstmine annab hoogu loovmajandusele ja turismisektorile. See omakorda elavdab majandust, toetab väikeettevõtteid ja loob uusi võimalusi kultuuri edendamiseks laiemas kontekstis. Seda arvestades oli meil suur rõõm ühineda Eestimaa Rahvuste Ühendusega ja toetada ettepanekut nimetada Eestimaa rahvuste päev, 24. september, lipupäevaks. Loodame, et lähiajal arutab seda juba põhiseaduskomisjon.

Seega, mida rikkalikum on meie rahvakultuur, seda märkimisväärssem on meie ühtsus, ajalooline teadlikus ja Eesti majanduslik kasv.

Loodan, et käesolev raamat on üks paljudest, mida raamatuaastal öökapile lugemiseks võetakse, pakkudes inspiratsiooni, teadmisi ja võimalust mõtiskleda selle üle, kuidas meie kultuuriline pärand kujundab tänast ja homset Eestit.

Head lugemist!

Kalle Vister

Eesti Rahvakultuuri Keskuse direktor

Kultuuririkkuse aasta

Kultuuririkkuse aasta 2024. Joon alla

Kultuuriministeeriumi poolt ellu kutsutud ja Integratsiooni Sihtasutuse korraldatud teema-aasta pakkus rohkelt elamusi paljudele inimestele üle Eesti. Teema-aasta eesmärk oli tugevdada hoiakuid, mis teadvustavad ja väärtustavad Eestit kui läbi sajandite kultuuriliselt mitmekesist ühiskonda, ning soodustada eri kogukondade ja rahvusvähemuste omavahelist suhtlemist. Teisisõnu ja tõsiselt – kasvatada Eesti sotsiaalset sidusust (kooskõlas ka riikliku „Sidusa Eesti arengukavaga 2021–2030“).

Teavitustöö esmane adressaat oli seejuures rohkearvuline ja killustunud sihtrühm – eesti emakeelega inimesed üle riigi, aga ka Eestist kaugemal. Põhjus lihtne – just sellest üsnagi raskelt kaasatavast sihtrühmast sõltub enim ühiskondlike hoiakute muutumine, et Eestit koduks pidavad inimesed saaks Eesti heaks oma võimeid ja teadmisi rakendada senisest paremini. Ukrainlastest sõjapõgenikud on seejuures mõistagi oluline ja väljapaistev, kuid sugugi mitte ainus rohkem tähelepanu vajav kogukond.

Koostööga saavutame rohkem

Aastaga kogunes teema-aasta näoaraamatu kontole üle 2000 jälgija ja veebilehe www.kultuuririkkus.ee sündmuste kalendrisse umbes 1000 erinevat ettevõtmist, mis kõik ühel või teisel moel seostusid kultuuririkkuse teemaga. Rõõmsaks tegi eelkõige see, et erinevad kogukonnad võtsid järjest sagedamini ise initsiatiivi sündmuste loomiseks.

Mitu sündmust korraldasime ise, paljudel juhtudel aitas teema-aasta toimikond kaasa mitme sündmuse sünnile logistika, turunduse ja rahastusega. Aga eelkõige olid maakondades korraldajateks kohalikud inimesed ise oma ideede ja energiaga ning valmisolekuga leida uusi koostööpartnereid nii mujalt Eestist kui kodumaakonnast. Korduvalt sai kinnitust veendumus, et igal

koostöövõrgustiku osapoolel eraldi võetuna on kasutada küllaltki kasinad ressursid, kuid kui need omavahel liita ühise eesmärgi nimel ja üksteist austavas koostöös, on võimalik palju saavutada.

Selle eest oleme tänulikud laiale partnerite ringile. Kõiki ei jõua ära nimetada, aga olgu esile toodud näiteks Eesti Rahvakultuuri Keskus koos oma maakondlike spetsialistide võrgustikuga, Eestimaa Rahvuste Ühendus, Rahvusvaheline Rahvuskultuuride Ühenduste Liit „Lüüra“, Eesti Kultuuriseltside Ühendus ning Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit. Neist kolm esimest sõlmisid teema-aasta lõpusündmusel ka omavahelise koostööleppe, mis loodetavasti laob tugeva vundamendi eri emakeelega kultuuriseltside omavahelisele regulaarsele koostööle kõigis Eesti maakondades.

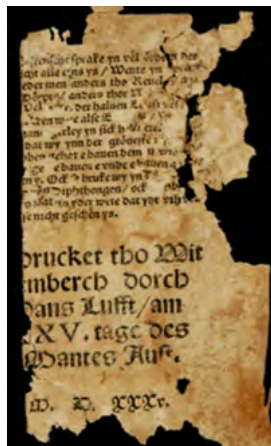
Alguses olid ajurünnakud

Esmalt korraldasime ideekorje ja leidsime aastale lõpliku nimetuse. Algne variant, „kultuurilise mitmekesisuse aasta“, oli selgelt kohmakas. Meie valik langes sünonüümsele mõistele „kultuuririkkus“, mis toetus ka paralleelile – bioloogiline mitmekesisus > liigirikkus. Täna on see uus mõiste jõudnud nii ametlikku eesti keelekorpusse (sonaveeb.ee) kui paljude toimunud sündmuste kaudu ka igapäevasesse keelekasutusse.

Peagi sai meile selgeks, et sihtrühmi, keda selline aasta võiks kaasata ning kes tunnevad, et see teema-aasta on just nende esiletõstmiseks sobilik, leidub arvatust rohkem. Nende seas on nii traditsioonilised rahvusvähemused (nt Peipsi-ääre vanausulised, vadjalased, rannarootslased ja juudid) kui ka murdekeelsed kultuurilised kogukonnad (setod, mulgid, kihnlased, hiidlased jne). Neile lisandusid uuemal ajal, nt eelkõige nõukogude perioodil Eestisse püsivalt elama asunud rahvuste esindajad (osaliselt nn idarahvad – nt tšuvašid, usbekid, korealased, aga ka paljud soome-ugri väikerahvad) ja uuemal iseseisvusajal kujunenud vähemusgrupid (nn uussisserändajad). Samuti püüdsime teema-aastaga kõnetada ja kaasata ka erinevate erivajadustega inimesi.

Tihedast koostööst Statistikaametiga saime selgeks, et enim on Eesti kultuuririkkus kasvanud just viimase paarikümne aasta jooksul. Juba alates aastast 2014 on Eesti ju selgelt sisserännuriik. Täna on kodu juba 217 eri rahvusele, kus räägitakse 260 eri keelt. Nende hulgas on näiteks brasiillaste kogukond umbes 700 inimesega ja türklaste kogukond umbes

1400 inimesega. Suurel määral on need pigem nooremapoolsed inimesed, kes on tulnud Eestisse kas õppima või tehnoloogiaettevõttesse tööle. Mõlemal puhul on tegu hea haridusega inimestega, kes rikastavad Eestit nii kultuuriliselt kui majanduslikult. Mida rohkem nemad siinse eluga integreeruvad, seda kasulikum kõigile.

Selge narratiiv taastoodab sisu

Algusest peale püüdsime teavitustöös vältida paljude riikides allergilisi reaktsioone põhjustanud pealiskaudselt deklaratiivseid rahvaste sõpruse loosungeid. Sel moel õnnestus ära hoida selline risk nagu lahmivad poliitrünnakud stiilis „*multi-kulti ist kaputt!*“. Teema-aasta toimikond usub siiralt, et multikultuursus pole sugugi mitte surnud, aga vajab kindlasti vastutus- ja asjatundlikumat käsitlust. Tulemuslikum on sellest rääkida näiteks muusika- ja gurmee-elamuste abil, mille kaudu saab Eesti kultuuririkkus kõigile mõistetavaks. Teema-aasta lehele Facebookis jõudsid aasta jooksul harivad ja praktilise meelega postitused, mida meelsasti edasi jagati.

- 1535. aastast Wanradt-Koelli katekismus, mis esimese säilinud eestikeelse trükisena mainib esmakordselt ka eesti murdekeeli: „*Eesti keel (Eestensche sprake) ei ole samasugune igal pool üle maa, sest paljusid sõnu räägitakse teisiti Tallinnas, teisiti Tartus, teisiti Narvas, teisiti Viljandis jne.*“
- 1781. aastal rootsi keelest eesti keelde tõlgitud Cajsa Warg'i kokaraamat, mis jäi mitmeks põlvkonnaks ainsaks eestikeelseks söögitegemise õpikuks ning mille kaudu on Eesti peredes kinnistunud rootsipäraseid retsepteid, toiduvalmistamistehnikad ja säilitusviisid.
- 1918. aastast „Manifest kõigile Eestimaa rahvastele“, mis muuhulgas lubas kultuuriautonoomiat rahvusvähemustele.
- 1925. aastast kogu Euroopa kontekstis teedrajav Eesti vähemusrahvuste kultuuriomavalitsuse seadus, mille alusel said mitteterritoriaalse autonoomia üles ehitada juudid ja sakslased.

- 1992. aastal vastu võetud Eesti Vabariigi põhiseadus, mis samuti sätestab vähemusrahvuste õiguse kultuurautonoomiale, mida on kasutanud seni eestirootslased ja (ingeri)soomlased.

Sel moel saimegi rõhutada: Eesti ühiskond ei ole juba aastasadu olnud homogeenne, vaid kultuuriliselt mitmekesine. Meil tasub tunda, väärtustada ja kasutada sellest tulenevat kultuuririkkust!

1000 sündmust läbi aasta

Jõudsime erinevate teema-aasta üritustega kõigisse maakondadesse üle Eesti vähemalt kolmel korral. Kultuuririkkuse aasta algas pidulike avasündmustega jaanuaris 2024 kõigis maakondades, kus toimusid nt mälumängud, matkad, tantsu- ja lauluesitused ning kultuuribussi ringreisid. Tallinna sündmuseks sai mitmetahuline ja kogu maja esinemistega täitev pidupäev MUBA põnevas koolimajas. Järgnevatel kuudel said kultuuririkkuse-aastalt oma sisendi vabariigi aastapäev, emakeelepäev, valdade ja linnade päevad, kultuuripealinn Tartu 2024, arvamusfestival ja paljud muud suursündmused. Koostöös Teadusagentuuriga valisime välja õpilased, kes said teaduspreemia; Eesti Post andis välja kultuuririkkuse aasta postmargi ja ümbriku. Tallinna Vanalinna Päevadel esinesid kolmepäevasel kultuuririkkuse laval tantsijad ja muusikud vähemusrahvuste kultuuriseltsidest ning Ida-Virumaalt ja Saaremaalt.

Septembris tähistasime kõigis maakondades Eestimaa rahvuste päeva, oktoobris toimus üle-eestiline „Avatud kultuuriseltside päev“. Mitukümmend seltsi avasid oma ukseid kõigile huvilistele, tehes esinemisi, esitlusi ja töötubasid. See sündmus andis hea võimaluse tutvuda kultuuriseltside tegevuse ja eripäradega ning mõista nende rolli meie ühiskonnas.

Kultuuririkkuse aasta akadeemiliseks krooniks olid novembris toimunud lõimumiskonverents Tallinnas, kaks koostöönäitust Eesti Ajaloomuuseumiga ning loengud Eesti elanike identiteediloomest koostöös TÜ Skytte Instituudiga. Traditsiooniliste lõimumispreemiate seas andis kultuuriminister Heidy Purga seekord üle ka „Kultuuririkkuse aasta eripreemia“, mille pälvis Anne Suislep Haapsalust.

Teema-aasta suurejoonelise lõpusündmusena korraldasime 18. jaanuaril 2025 kultuuririkkuse gala Viru Keskuses, kus publik sai läbi päeva nautida muusikute ja tantsijate etteasteid, osta käsitöömeistrite kaupa ja proovida eri

rahvusköövide maitseid ja õppida rahvaste tantse. Peeter Vähi ja Reet Linna koos paljude nooremate muusikutega (Alike Milova, Uku Suviste, Ruslan ja Rute Trochynskyi, Ant Nurhan, Milana Fayzullova jt) ja Tallinna Sadama segakooriga esitasid galakontserdi lõpulauluna laulva revolutsiooni aegse hittloo „Üks laul, üks viis“ uues kuues. Teoks said ka kultuuririkkuse giidituurid Tallinna vanalinnas. Kultuuripoliitika suunajad võtsid paneelarutelus kokku teema-aastate veerandsaja-aastase praktika ja pärandi.

Kultuuririkkuse aasta pärand

Avalikku ruumi aitas kultuuririkkuse teemadel jõuda kultuuriministeeriumi tellitud kaheosaline sotsiaalkampaania „Oma näoga Eesti“, mis pälvis kõrged hinnangud – loovlahenduse meeldivus oli 78%, sõnumi arusaadavus kasvas 70%-ni ja inspireeris paljusid inimesi otsima sel teemal täiendavat infot. Detsembris 2024 jõudis avalikkuse ette ristmeediaprogramm „Mitme näoga Eesti“ tele- ja raadiosaadete, lehelugude ja välireklaamiga. Statistikaamet täiendas oma rahvastikuandmeid. MTÜ Mondo koostas kultuuririkkuse õpetamise metoodika koolidele üle Eesti, toimunud on ka piloot-tunnid.

Eraldi soovime jõudu Eestimaa Rahvuste Ühenduse eestvõttel riigikogule esitatud ettepanekule kuulutada rahvuste päev, 24. september, lipupäevaks. Seda menetletakse praegu parlamendi komisjonides. Samuti soovime pika iga „Avatud kultuuriseltside päevale“, mida veab Eesti Kultuuriseltside Ühendus.

Kultuuririkkuse aasta 2024 näitas korduvalt ja ilmekalt, et meie ühiskonna tugevus peitub just selle mitmekesisuses. Loodame, et teema-aasta jooksul algatatud koostööprojektid ja sündmused jätkavad oma mõju ka edaspidi, rikastades meie kultuuriruumi ning süvendades üksteisemõistmist ja austust eri kogukondade vahel. Oleme veendunud, et teema-aastaga tuttavaks saanud tegevussuund „Kultuuririkas Eesti“ kõnetab ja kaasab ühel või teisel moel inimesi ka edaspidi. Eesti on kultuuririkas, iga ilmaga!

Eero Raun

kultuuririkkuse aasta projektijuht

Alyona Stadnik

kultuuririkkuse aasta teavitusjuht

Kohalike omavalitsuste kultuurijuhtide arenguprogramm toetab koostööd ja uute võrgustike loomist

Kultuur suurendab inimeste heaolu, toetab nende toimetulekut, vaimset ja füüsilist tervist ning aitab kaasa ühiskonna sidususele. Kultuuri areng on majandusliku arengu mootor. Inimene elab meelsamini seal, kus kogu aeg midagi toimub, kus peetakse lugu traditsioonidest ning kus on võimalik ise kultuurisündmustel osaleda.

Kohalik kultuurikorraldus on otseselt seotud elanike elukvaliteedi ehk heaoluga, laulu- ja tantsupeoliikumise jätkusuutlikkusega, pärandi väärtustamise, traditsioonide kestmise ning erinevate kultuuriteenuste kättesaadavusega (sh kino, teater, muusika, kunst jms). Ühtset väärtusruumi jagavate kogukondade kaudu oleme motiveeritud ja tegusad kodanikud ning elu meie ümber on turvalisem.

Ometi, pahatihti jääb just kultuurivaldkond omavalitsustes piisava tähelepanuta, kuna riik on suunanud finantsabi hariduse ja sotsiaalvaldkonna edendamiseks ning sihistanud ka tegevused. Pole harvad juhused, kui abivallavanemad või osakondade juhid tunnistavad, et kogu energia vallas

II KOV grupp Ullensakeri vallamaja ees Norras. Foto: Arvid Bireklund

või linnas kulub haridus- ja sotsiaalvaldkonnale ning kultuuri arenguvajadused jäävad pigem tagaplaanile.

Kultuurivaldkonna arengut linnades ja valdades mõjutavad väga erineva haridusliku tausta ja (töö)kogemusega otsustajad, juhtide hulgas on käimas põlvkondade vahetus. Aastaid on toimunud populaarsed arenguprogrammid nii haridus- kui sotsiaalvaldkonna juhtidele. Kultuurivaldkonna juhtidele seni sellised koolitused puudusid.

Kõike eelnenut arvesse võttes küpses Eesti Rahvakultuuri Keskuses plaan kutsuda koostöös Kultuuriministeeriumi ja Eesti Linnade ja Valdade Liiduga ellu „Kohalike omavalitsuste kultuurijuhtide arenguprogramm“, mille avasime 2023. aastal.

Programm parandab omavalitsustes kultuurivaldkonna juhtimise kvaliteeti ja loob eeldusi uuteks arenguteks

Kultuuriministeeriumi huvi arenguprogrammi ellu kutsumisel oli ühendada jõud riigi strateegiliste eesmärkide saavutamiseks kultuurivaldkonnas – viia kokku riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste pingutused, tekitada rohkem koostööd ning kasutada ühiseid ressursse otstarbekamalt. Arenguprogrammis osalemine annab võimaluse vaadata kultuurivaldkonda laiemalt ning seista selle eest, et kultuuriteemad oleksid arengukavas põhjalikumalt kajastatud.

2023. ja 2024. aastal osalesid arenguprogrammis 48 omavalitsuse kultuurivaldkonna juhti (abivallavanemad, kultuurinõunikud, osakondade juhid). Uus grupp alustab 2025. aasta alguses.

Programmis arendatakse kultuurivaldkonna juhtimise ja kultuuridevahelise kommunikatsiooniga seotud pädevusi, samuti antakse ülevaade Kultuuriministeeriumi rollist kultuuripoliitika kujundamisel ja rakendamisel. Käsitletakse rahvakultuuri, omavalitsuste ülesandeid ning kultuuri ja teiste valdkondade omavahelise seotuse teemasid.

Arenguprogramm esitab kohalikele omavalitsustele väljakutsed „Kultuuri arengukava 2021–2030“ valguses ning aitab neid koostöös Kultuuriministeeriumi ja teiste ministeeriumide esindajatega lahendusteedele lähemale.

Arenguprogrammis osalejad mõtestavad oma linna või valla väljakutseid kultuurivaldkonnas ning pakuvad välja võimalikke lahendusi. Igal osalejal valmib arenguülesanne, milleks on tema omavalitsust puudutav projektiplaan

KOV Kuntaliito kunsti täis majas Helsingis. I grupp. Foto: Eino Pedanik

kultuuriteenuste arendamiseks lähiaastatel. Õpitakse nii klassiruumis, veebis kui ka ühisel õppekäigul ühes Eesti omavalitsuses ja kahes Põhjamaa omavalitsuses.

Programmi raames valmis 2023. aastal trükis „Kultuurikorralduse mustrid. Teejuht kohalikele omavalitsustele“. Palju kiidusõnu saanud raamat on abiks nii volikogude, valla- ja linnavalitsuste kui kultuurikomisjonide liikmetele, kes annavad oma panuse omavalitsuse kultuuripoliitika kujundamisel ja suuna määramisel. Trükise väljaandmist toetasid Kultuuriministeerium ja Eesti Linnade ja Valdade Liit.

„Õppida on palju“ – valik arenguprogrammis osalenute tagasisidest

„Tegemist oli väga praktilise, samas ka väga ülevaatliku koolitusega. Teemad olid hoolikalt valitud, lektorid oma ala asjatundjad.“

„Sain pildi selgemaks, mida mõista kultuuri all ja kuidas see kõik on seotud otseselt minu tööga (muidu kipud tegelema ikka mingite oma kindlate teemadega, aga kursus aitas meelde tuletada, et valdkond on lai!).“

„Kõige suurem kasu on kindlasti uuest suhtlusvõrgustikust ja kogemustelugudest, mida teistega jagasime. Õppida on palju!“

„Väga jäin rahule teemade valikuga. Mõned teemad olid tuttavamad ja mõned vähem. Palju õpitust on kohe rakendatav ning plaani võetav. Täna

ka koduülesande püstituse eest! See aitas tõesti oma järgnevad sammud läbi mõelda ning tegevuste osas prioriteetidid seada.“

„Koolitajad olid väga hästi ette valmistunud. Oma ala parimad. Meeldis, et palju oli seostamist ja paralleele igapäevaeluga kohalikus omavalitsuses.“

Omavalitsustegu 2024

Septembris toimunud IX Omavalitsuspäeval Võrus valisid omavalitsuste esindajad „Kohalike omavalitsuste kultuurijuhtide arenguprogrammi“ aasta 2024 omavalitsusteoks, mis on andnud suure panuse kultuurijuhtide professionaalsesse arengusse, aidates samal ajal säilitada piirkondlikku identiteeti ja kultuurilist eripära.

Saadud tunnustus on meile kui arenguprogrammi vedajatele väga tähtis, sest iga sõnum omavalitsustelt aitab õpet veelgi sisukamaks muuta ning innustab programmiga jätkama.

Urve Gromov

Eesti Rahvakultuuri Keskuse koolitusosakonna juhataja

Eeva Kumberg

Eesti Rahvakultuuri Keskuse koolitusspetsialist

Toetusmeetmete osakonna tegevustest: tagasivaade 2024. aastale

2024. aastal lõppes Peipsiveere pärimuskultuuri toetusmeetmete nelja-aastane periood. Allpool olev lühiülevaade püüab huvi äratada pärimuse jätkusuutlikkuse kindlustamiseks toetuste kaasabil. Nutikas lugeja võib siit saada kaasa ka mõne ideede, mida oma kogukonnas ellu viima hakata.

Peipsiveere pärimuskultuuri toetusmeede perioodil 2021–2024

Peipsiveere pärimuskultuuri toetusmeetme eesmärk on väärtustada ja taaselustada Peipsi järvega piirnevatele ajaloolistele rannaküladele (edaspidi *Peipsiveere*) omast elulaadi, tavasid ja kombeid, oskusi ning keelelist eripära, mis on erinevatele inimrühmadele nende igapäevaelu ja identiteedi osana omased ja olulised.

Toetusmeede hõlmab Peipsi-äärseid eesti ja vene segarahvastikuga linnu,

rannakülased ja -asulaid: Jõgeva maakonnas Mustvee linn ja Kasepää valla Raja, Kükita ja Tiheda küla, Lohusuu vald; Tartu vallas Piirissaar; Peipsiääre vallas Kallaste linn, Kolkja, Kasepää, Varnja, Nina, Rootsi külad; Põlva maakonnas Räpina vald; Võru maakonnas Setomaa vallas Beresje, Lüübnitsa külad; Ida-Virumaal Alutaguse vald ning vadjal juurtega Kodavere kihelkonna murdeala Jõgeva- ja Tartumaa piiril.

Toetatakse Eesti pärimuskultuuril põhinevate folkloori ühte või mitut ala-liiki (tants, laul, muusika, käsitöö, jutuvestmine, toidukultuur) tutvustavate festivalide ja sündmuste korraldamist ning nende raames toimuvaid täiendavaid tegevusi.

Toetusmeetme eelarve oli perioodil 2021–2024 kokku 195 960 eurot. Nelja aasta jooksul toetati kokku 15 erineva taotleja 65 projekti kogusummas 196 776 eurot. 2024. aastal eraldati riigilt 51 323 eurot, millele liideti juurde 2023. aasta toetusmeetme jääk 816 eurot. Kokku anti toetuste jagamiseks 52 139 eurot. Jäagid on tekkinud mitterealiseerunud projektide või tagasimaksete arvelt. Toetussummad kanti tagasi ja lisati uue aasta taotlusvooru eelarvele.

Perioodi jooksul esitati 72 taotlust. Toetusi jagati 65 projektile. Seega said

Tabel 1. Taotletud summa ja rahastatud projektide summad ning protsendid

Aasta	Taotlusi kokku	Summas (eurodes)	Rahastatud projekte	Summas (eurodes)	Rahastuse protsent	Rahastatud projektide protsent
2021	16	64 362,00	15	46 657,00	72	94
2022	19	80 518,60	16	46 657,00	58	84
2023	19	78 127,81	18	51 323,00	66	95
2024	18	79 386,83	16	52 139,00	66	89
KOKKU	72	302 359,24	65	196 776,00	65	90

90% taotlustest toetatud. Esitatud taotluste arv on jäänud aastate lõikes 16 kuni 19 taotluse vahele. Toetusmeetme perioodi aastate lõikes on rahastatud projektide hulk olnud 15–18. Eelmisel perioodil 2017–2020 oli rahastatud projektide protsent 75.

Peipsiveere pärimuskultuuri toetusmeetme valdkonnad on: pärimuse jätkusuutlikkuse edendamine, pärimusel põhinevad kunstid, keel ja haridus, teadus, meedia- ja mainekujundus.

Toetussumma suuruse poolest on enim toetust saanud teaduse valdkonna

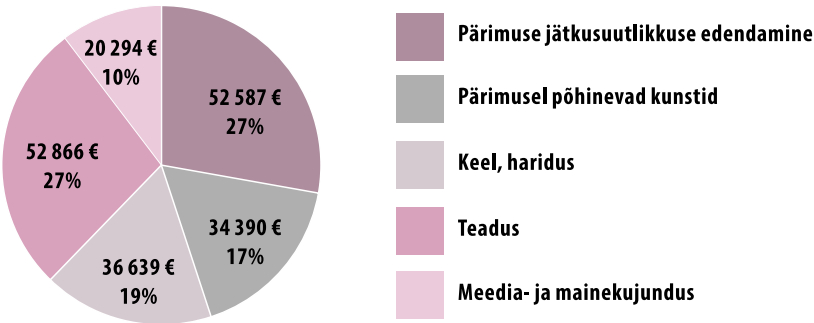
Tabel 2. Toetatud projektide arv valdkondade kaupa

Valdkond	2021	2022	2023	2024	KOKKU
Pärimuse jätkusuutlikkuse edendamine	7	5	5	4	21
Pärimusel põhinevad kunstid	2	4	4	5	15
Keel ja haridus	3	2	3	3	11
Teadus	1	3	3	2	9
Meedia- ja mainekujundus	2	2	3	2	9
KOKKU	15	16	18	16	65

Tabel 3. Toetatud projektid summaliselt (eurodes) valdkondade kaupa

Valdkond	2021	2022	2023	2024	KOKKU
Pärimuse jätkusuutlikkuse edendamine	14049	14542	15656	8340	52587
Pärimusel põhinevad kunstid	4846	8160	7324	14060	34390
Keel ja haridus	10000	6855	8832	10952	36639
Teadus	9200	13700	16459	13507	52866
Meedia- ja mainekujundus	8562	3400	3052	5280	20294
KOKKU	46657	46657	51323	52139	196776

Joonis 1. Eraldatud toetused valdkondlikult (summade ja protsentide lõikes)

projektid (52 866 eurot), kuigi toetatud projektide hulgast moodustasid need vaid 14% ehk vaadeldaval perioodil 9 projekti. Pärimuse jätkusuutlikkuse edendamise valdkonnas eraldati 21 projektile vaadeldaval perioodil toetusi 52 587 eurot, mis on 27% perioodi toetussummadest. Seega on teaduse

valdkonna projektid kallid tulenevalt töömahukusest ja kvalifitseeritud ekspertidest, kelleks on Tartu Ülikooli slavistika osakonna vanausuliste keele ja kultuuri uurimisrühm ja mitmed teised valdkonna eksperdid. Vanausuliste keelekasutuse uurimine ja jäädvustamine on Peipsiveere kogukonnale väga vajalik piirkonna pärimuse ja identiteedi jätkusuutlikkuse edendamiseks, vaimse kultuuripärandi uurimiseks ja jäädvustamiseks.

Hinnang vaadeldavale toetusmeetme perioodile on hea, sest Kodavere Pärimuskeskuse süsteemne kodavere keele ja traditsioonidega tegelemine ning Peipsimaa Pärimuskeskuse järjepidev tegevus vanausuliste kultuuri propageerimisel, kirjanduse väljaandmisel ja mäluasutustes olevate materjalide avalikkusele kättesaadavaks tegemisel annab tunnistust sellest, et kogukond on küll väike, aga tugev ja jätkusuutlik.

Täispikka versiooni Peipsiveere pärimuskultuuri toetusmeetme perioodi 2021–2024 kokkuvõttest saate lugeda Eesti Rahvakultuuri Keskuse kodulehelt.

Laulu- ja tantsupeoliikumises osalevate kollektiivide juhendajate tööjõukulu toetus

Laulu- ja tantsupeoliikumises osalevate kollektiivide juhendajate tööjõukulusid toetati 2024. aastal neljandat korda.

2024. aasta toetuse taotlemiseks viidi läbi taotlusvoor 01.-31. oktoobril 2023. Taotlusvooru 2024. aasta eelarve oli **2 574 370** eurot. Kokku laekus 641 taotlust summas **2 675 307** eurot.

Taotlejate poolt esitatud taotlustest võeti menetlemise käigus tagasi 19 taotlust summas **59 915** eurot. Taotlusvooru tingimustele ei vastanud seitse taotlust (puudusid kutsetunnistused, vormistatud käsunduslepingud) summas **41 022** eurot. Menetleti 615 taotlust summas **2 574 370** eurot.

Tabel 4. Laekunud ja menetletud taotluste võrdlus aastate lõikes

Aasta	Laekunud taotlused	Summas	Menetletud taotlused	Summas	Toetuse summa kasv võrreldes eelneva aastaga %
2021	393	924 185	356	857 507	
2022	505	1 634 568	484	1 590 808	85%
2023	510	1 906 791	501	1 878 226	18%
2024	641	2 675 307	615	2 574 370	37%

Võrdluses 2021. aastaga on laekunud taotluste hulk kasvanud 248 taotluse võrra. Perioodil 2021–2024 on toetatud taotluste hulk kasvanud 259 taotluse võrra. Kogu toetussumma on perioodil 2021–2024 kasvanud 200% (1 716 863 euro võrra).

Võime sellest järeldada, et toetusmeede on omaks võetud, info on jõudnud tööandjate, kohalike omavalitsuste, mittetulundusühingute ja kollektiivide juhtideni, ning et riiklik toetus on valdkonnale vajalik laulu- ja tantsupeotraditsiooni jätkusuutlikkuse tagamiseks.

Taotlusi esitati 15 maakonnast. Maakondlikus jaotuses on eraldi välja toodud Tallinn ning üleriigilised kollektiivid. Kõige rohkem esitati taotlusi Tallinnast – kokku 147 taotlust, kõige vähem esitati taotlusi Valga maakonnast – 5 taotlust.

Summaliselt toetati enam Tallinna, Tartu, Harju ja Pärnu maakondade kollektiivide juhendajate tööandjaid.

Tabel 5. Eraldatud toetused tööandjatele maakondade kaupa

Maakond	Eraldatud toetuse suurus (eurodes)	Toetatud taotluste arv
Tallinn	859 113	147
Tartu	385 965	107
Harju	220 907	67
Pärnu	207 245	50
Viljandi	171 807	48
Järva	151 182	28
Saare	113 740	33
Lääne-Viru	95 664	26
Jõgeva	71 287	22
Rapla	61 230	21
Võru	57 696	15
Hiiu	48 450	10
Põlva	34 895	8
Üleriigiline kollektiiv	29 173	10
Lääne	25 955	8
Ida-Viru	25 836	10
Valga	14 225	5
KOKKU	2 574 370	615

Tabel 6. Toetatud kollektiivi liikide jagunemine summaliselt, arvuliselt ja liikmete arvu järgi

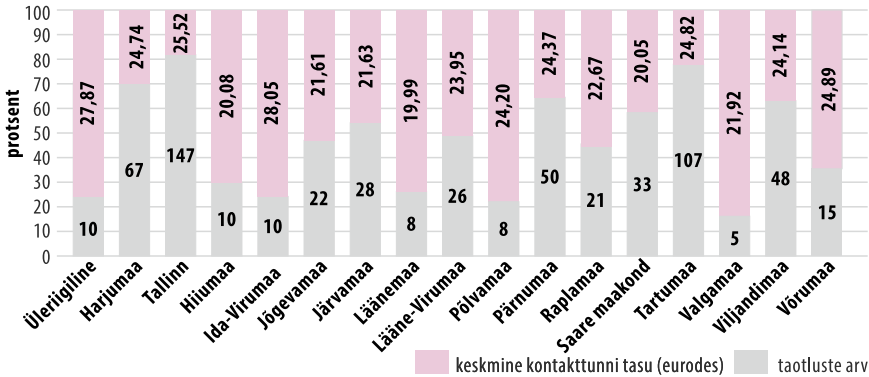
Nr	Kollektiivi liik	Toetussumma	Kollektiivide arv	Kollektiivi liikmete arv
1	rahvatantsurühm	1 155 461	504	8 279
2	koor	1 138 779	416	13 660
3	puhkpilli-, sümfoonia-, sümfoniett- ja keelpilliorkester	141 937	47	1 386
4	rahvamuusikakollektiiv	66 102	30	378
5	võimlemisrühm	72 091	31	315
KOKKU		2 574 370	1028	24 018

Enim eraldati toetust rahvatantsurühmade juhendajatele: kokku 504 kollektiivi (liikmete arvuga 8279) toetati summas 1 155 461 eurot, ja kooride juhendajatele: kokku 416 kollektiivi (liikmete arvuga 13 660) toetati summas 1 138 779 eurot. Kõige vähem eraldati toetust rahvamuusikakollektiivide juhendajatele, kokku 30 kollektiivi (liikmete arvuga 378) toetati summas 66 102 eurot.

Määruses kehtestatud kollektiivijuhi põhipalga määr on seotud kultuuri-töötaja brutotöötasu alammääraga. Taotluste esitamise hetkel oli minimaalseks kontakttunni maksumuseks 19,05 eurot ning maksimaalseks kahekordne kontakttunni maksumus ehk 38,10 eurot.

Kõigi 615 toetust saanud kollektiivide juhendajate keskmiseks kontakttunni brutomaksumuseks kujunes 23,56 eurot. 2023. aastal oli 501 toetust saanud kollektiivide juhendajate keskmine kontakttunni brutomaksumus 22,04 eurot.

Joonis 2. Eraldatud toetused valdkondlikult (summade ja protsentide lõikes)

Alljärgnevas tabelis on välja toodud lisaks kontakttunni maksumusele ka kollektiivide ning taotlusperioodi kontakttundide arvud maakonna lõikes. Kõrgemad keskmised kontakttunni tasud on üleriigiliste ja Tallinna kollektiivide juhendajatel ning Ida-Viru maakonna juhendajatel.

Tabel 7. Kokkuvõtlik palgatoetuse, taotluste, kollektiivide ja kontakttundide arvu ning keskmise kontakttunni maksumuse võrdlustabel maakondade lõikes

Maakond	Keskmine kontakttunni maksumus (eurodes)	Kollektiivide arv	Taotlusperioodi kontakttundide arv	Palgatoetus (eurodes)
Ida-Viru	28,05	12	1236,4	25 836
Üleriigiline	27,87	10	1344	29 173
Tallinn	25,52	290	42 828,5	859 113
Võru	24,89	22	2856,2	57 696
Tartu	24,82	154	19 932,4	385 965
Harju	24,74	100	11 535,9	220 907
Pärnu	24,37	82	11 001	207 245
Põlva	24,20	10	1837,6	34 895
Viljandi	24,14	80	9088,6	171 807
Lääne-Viru	23,95	39	5306	95 664
Rapla	22,67	26	3383,4	61 230
Valga	21,92	8	882,3	14 225
Järva	21,68	67	9012	151 182
Jõgeva	21,61	32	4502,8	71 287
Hiiu	20,08	24	3156	48 450
Saare	20,05	57	7588	113 740
Lääne	19,99	15	1700	25 955

Tabelis 8 on välja toodud toetust saanud kollektiivide liigid. Kõikide kollektiiviliikide palgatoetus on võrreldes 2023. aastaga märgatavalt tõusnud.

Kollektiivide juhendajatele eraldatud riigipoolne palgatoetus on suurenenud 696 144 euro võrra ehk 37%.

Laulu- ja tantsupeoliikumise vastu on suur huvi ning paljuski tugines protsess suuresti juhendajate pühendumusele. Laulu- ja tantsupidude kollektiivide juhendajate palgatoetus aitab tagada juhendajatele stabiilse sissetuleku ning sotsiaalsed garantiid, mis aitab tugevdada Eesti laulu- ja tantsupeotraditsiooni jätkusuutlikkust.

Tabel 8. Palgatoetuse 2023. ja 2024. aasta võrdlustabel kollektiiviliikide lõikes

Kollektiivi liik	2023 palgatoetus (eurodes)	2024 palgatoetus (eurodes)	2023/2024 muutus (eurodes)	2023/2024 muutus (protsentides)
koor	835 683	1 138 779	303 096	36,3
rahvatantsurühm	865 540	1 155 461	289 921	33,5
rahvamuusikakollektiiv	42 422	66 102	23 680	55,8
orkestrid	101 065	141 937	40 872	40,4
võimlemisrühm	33 516	72 091	38 575	115
KOKKU	1 878 226	2 574 370	696 144	37

Kollektiivide juhendajatelt ning tööandajatelt on tulnud positiivset tagasisidet, et ollakse riigile tänulikud selle eest, et on leitud rahalised vahendid juhendajatele väärilise töötasu maksmiseks. Üheskoos väärtustame ja viime jõudsalt edasi meie kultuurile ja põlvkondadele olulist traditsiooni.

Täispikka versiooni laulu- ja tantsupeoliikumises osalevate kollektiivide juhendajate tööjõukulu toetuse 2024. aasta kokkuvõttest saate lugeda Eesti Rahvakultuuri Keskuse kodulehelt.

2024. aasta oli toetusmeetmete osakonnale tegus ja väljakutseid pakkuv. Esimest korda toimus uus taotlusvoor maakondlike ning maakondadeüleste laulu- ja tantsupidude toetuseks. 2024. aasta taotlusvooru laekus tähtaegselt 27 taotlust kogusummas 740 364,27 eurot. Taotlusvooru eelarve oli 266 912 eurot. Lõpliku kokkuvõtte koostamiseks oodatakse toetuse saajate aruandeid. Loodan, et nii mõnelgi maakondlikul laulu- ja tantsupeol käies võisite märgata toetajate logode hulgas Kultuuriministeeriumi või Eesti Rahvakultuuri Keskuse oma, mis andis tunnistust sellest, et riik on toetuste abil aidanud kaasa laulu- ja tantsupeoliikumise jätkusuutlikkusele ja järjepidevusele. Rahvakultuuri valdkonna partnerorganisatsioonide toetamiseks loodud määrus avati Kultuuriministeeriumi poolt ning viidi sisse rida täiendusi. Nüüd on partnerorganisatsioonil võimalus taotleda tegevustoetust kolmeks aastaks. Eks siis kolme aasta pärast saame analüüsida, mis läks hästi-halvasti, mis muutmist vajavalt.

Taaskord tuletan lugejale meelde, et juhul, kui plaanid toetust küsida ja taotlust kirjutama hakata, tutvu määrusega, mille alusel toetust küsida

kavatsed. Kui jääd hätta määruse eri nüansside mõtestamisega, siis suhtle palun vastava taotlusvoorude koordinaatoriga. Niimoodi väldime taotluse edasi-tagasi saatmist taotluse täiendamiseks ning hoiame taotluse menetlemiseks kuluvat aega optimaalsena. Ole kursis keskuse uudistega kodulehe kaudu, sest saad kiirelt teada, millal toimuvad infopäevad ning millal taotlusvoorud avanevad.

Aastaraamatu koostamisega alustatakse juba eelneva aasta novembris. Seepärast ei leia lugeja siit kokkuvõtte tutvustust etenduskunstide regionaalse kättesaadavuse toetuste „Teater maal“ ega maakondlike ning maakondadeüleste laulu- ja tantsupidude toetuste kohta. Aastaraamatu ilmunise ajaks on need aga juba Eesti Rahvakultuuri Keskuse kodulehelt leitavad. Isukat lugemist!

Ikka jälle tänan kirjutise lõpulõigus traditsiooniliselt koostööpartnereid, komisjoniliikmeid, kolleege Eesti Rahvakultuuri Keskusest ja toetusmeetmete osakonna töökaid naisi: Piret Koorep, Marika Kutser, Kersti Sillaots ja Merike Soomets, kes igapäevaselt suhtlevad taotlejatega ja tegelevad taotluste aruannete menetlemisega, komisjonide töö korraldamisega ning kokkuvõtete tegemisega. Teeme kõik selleks, et taotlused jõuaksid hindamisele ja toetused projektide elluviijatele. Aitäh!

Edukat kultuurisündmuste elluviimist ning kirevaid ideid projekti-
kirjutajatele!

Toetusmeetmete osakonna nimel

Margit Salmar

Eesti Rahvakultuuri Keskuse toetusmeetmete osakonna juhataja

LIVIND seminare. Foto: Leelo Viita

LIVIND – loov ja elav pärand rahvusvahelises koostöös

Elav pärand pakub mitmekesiseid võimalusi jätkusuutlikeks praktikateks, mis toetavad kogukondade heaolu. 2021.–2024. aastal osales Eesti Rahvakultuuri Keskuse vaimse kultuuripärandi osakond rahvusvahelises projektis „LIVIND – loov ja elav kultuuripärand kui Põhjamõõtme ressurss“ (LIVIND – Creative and living cultural heritage as a resource for the Northern Dimension region 2021–2024). LIVIND-i ajendiks oli rahvusvaheline vaimse kultuuripärandi alane koostöö ning Põhja- ja Baltimaade elava pärandi võrgustik (The Nordic-Baltic ICH network). Projekti platvormiks on Howspace keskkond. Projekti koordinaatoriks oli Soome Muinsuskaitseamet ja partneriteks Põhjadimensiooni piirkonnad, eelkõige Põhja- ja Baltimaad (Soome, Rootsi, Norra, Taani, Island, Öland, Gröönimaa, Fääri saared, saamide asuala, Eesti, Läti, Leedu, Poola), kus on ratifitseeritud 2003. aasta UNESCO vaimse kultuuripärandi kaitse konventsioon, mis kohustab tunnustama ja kaitsma vaimset pärandit kogukonnapõhiselt. Projekti täiendavad nurgakivid olid Faro konventsioon, mis rõhutab pärandi väärtust ühiskonna ja üksikisiku jaoks, ja ÜRO säästva arengu tegevuskava 2030. Eestis oli projekti koordinaatoriks Eesti Rahvakultuuri Keskus, projektiga

seotud uurimisrühma juhtis Tartu Ülikooli vaimse kultuuripärandi rakendusuringute UNESCO õppetool.

LIVIND-i eesmärk on koos projekti partneritega jätkusuutlikul arengul põhineva strateegia väljatöötamine vaimse pärandi potentsiaali suurendamiseks ühiskonnas, mis toetab kogukondade heaolu ja vajadusi ning seeläbi ühiskonna stabiilsust ning kestlikku arengut. Samuti on projekti eesmärk edendada rahvusvahelist koostööd elava pärandi valdkonnas ja selle käekäigu eest vastutavate asutuste vahel Põhja- ja Baltimaades.

Alaeesmärgid:

- Tuua kokku riigi ja valitsusvälised organisatsioonid Põhjamõõtme riikides ja autonoomsetes piirkondades, et töötada välja lähenemisviisid, mis tugevdavad vaimse kultuuripärandi potentsiaali säästva arengu toetamiseks.
- Suurendada Põhjamõõtme piirkonna omavahelist seotust ning luua uusi võrgustikke ja algatusi vaimse kultuuripärandi valdkonnas.
- Tugevdada kodanikuühiskonna ressursse ja võimalusi olla rohkem kaasatud ühiskonna stabiilsuse ja jätkusuutliku arengu protsessi elava pärandiga seotud tegevuste kaudu.

LIVIND-i raames viidi eri partnerriikides 2023. aastal läbi 25 pilootprojekti, mille fookus oli elaval pärandil ja selle jätkusuutlikkusel. Eestis toimus 3 pilootprojekti, mille viisid läbi Eesti Folkloorinõukogu: „Hakkame santima!“, OÜ Karuskose ja Aivar Ruukel: „Eesti ühepuulootsiku (haabja) meistrikläss“, ja Eesti Rahvakultuuri Keskus koos partneritega üle Eesti: „Jutuvestmisfestival Ööbikuööd“.

LIVIND-i tulemusi

- LIVIND on olnud suureks abiks elava pärandi ja jätkusuutlikkuse ideede vahel ühiste arusaamade ja tähenduste loomisel arutelude ja praktikate jagamise kaudu, mida saab rakendada kogukondade tugimisel ja toetamisel.
- Toimivad rahvusvahelised võrgustikud.
- Jätkusuutlikkuse strateegia väljatöötamisel protsessi jätkumine rahvusvahelises koostöös.
- Koondatud on materjale elava pärandi ja jätkusuutlikkuse teemadel.

Projekti käigus toimunud veebiseminarid ja arutelud on olnud hea pinnas ideede kogumiseks ja jagamiseks eri osalejate vahel, mille hulgas on ka projektis osalevate riikide ja piirkondade riigiasutused ja valitsusvälised organisatsioonid. Projekt hõlmas ka uurimistegevust, mille tulemuseks on analüüsid ja juhised, mis toetavad elava pärandi edasist arengut eri sihtrühmade jaoks ja ühtlasi kultuuripoliitika arendustegevust. Need materjalid koos projekti käigus rakendatud pilootprojektide kogemustega on kättesaadavad virtuaalses pangas, mis on projekti otseseks tulemuseks.

Väljakutseid

- Ühine arusaam jätkusuutlikkusest ja jätkusuutlikust arengust nii kultuuripoliitiliselt kui kohalikul ja indiviidi tasandil. Kuidas me seda mõistame, kas räägime sama keelt?
- Kiired muutused maailmas on väljakutseks elava pärandi hoidmisel.

LIVIND projekti grupp Helisngis LIVIND-i lõpukohtumisel 16.05.2024. Foto: Leelo Viita

Projekti kasu Eestile

- Koostöö edendamine projekti partneritega Põhja- ja Baltimaades vaimse kultuuripärandi valdkonnas. Rahvusvahelises võrgustikus osalemine ning kaasa rääkimine, ühiste arutelude ja praktikate jagamine.
- Koostöös eri partneritega kogukondi toetavate strateegiate ja tegevuste väljatöötamine vaimse pärandi potentsiaali suurendamiseks ühiskonna stabiilsuse ja jätkusuutliku arengu toetajana.
- Erinevate sihtrühmade ja organisatsioonide kaasamine projekti tegevustesse Eestis, mis annab võimaluse kogemuste ja praktikate jagamiseks rahvusvahelises mastaabis ja tugevdab ühtlasi valdkonnas tegutsevate organisatsioonide ja kogukondade võrgustiku loomist, toetamist ja toimimist.

Tulevikusuunad

- Toetada pidevat õppeprotsessi ja arusaamu UNESCO vaimse kultuuripärandi kaitse konventsiooni (2003) vaimus.
- Integreerida elava pärandi temaatikat arengustrateegiatesse nii riiklikul, regionaalsel kui kohalikul tasandil ja valdkondades, sh hariduses.
- Toetada pärandikandjaid.
- Holistiline lähenemine kestlikkuse temaatika käsitlemisel.
- Kasutada terminoloogiat vastavalt sihtgrupile ja nende arusaamadele.
- Luua sildu kogukondade ja nende elava pärandi vahel.

Elav pärand – meie igapäevaelu ja kestlikkuse nurgakivi

LIVIND projekti keskkond: www.aineetonkulttuuriperinto.fi/en/livind

Leelo Viita

Eesti Rahvakultuuri Keskuse vaimse kultuuripärandi osakonna juhataja

Rahvusvaheline pärandusfestival ehk kuidas Viljandi kinnitab kanda Eesti pärandi pealinnana

1.–5. oktoobrini toimus esmakordselt Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia eestvedamisel ja UNESCO käsitöö ja rahvakunsti loovlinna egiidi all rahvusvaheline Viljandi pärandusfestival, mis kandis sõnumit "pärand parandab". Festivali programmi kuulus konverents, õpitoad ning päranduspidu, mis tutvustasid eri sihtgruppidele vaimse kultuuripärandi nähtusi ning avasid erinevaid rahvakultuuri teadmiste ja oskuste vaatenurki.

Festival algas 1.–2. oktoobril rahvusvahelise konverentsiga "Pärand kestlike kogukondade teenistuses", kus kõlas kokku 40 avatud kutse kaudu saadud ettekannet maailma eri paigust. Kokku osales sündmusel 130 teadlast, uurijat ja käsitöömeistrit 12 maalt, sealhulgas Austraaliast, Aafrikast, USA-st ja mitmest Euroopa riigist. Teiste hulgas esinesid ka neli UNESCO käsitöö ja rahvakunsti loovlinnade alamvõrgustiku esindajat. Konverentsi keskmes oli küsimus, kuidas traditsiooniline kultuuripärand saab tänapäeva väljakutsetes aidata kaasa jätkusuutlike lahenduste leidmisele. See oli Eestis esimene omataoline sündmus, mis sidus nii laias valikus pärandi ja kestlikkuse teemasid.

Üks peaesinejatest oli auhinnatud BBC dokumentaalfilmide režissöör ja bestselleri "Cræft" (2018) autor, Swansea Ülikooli (UK) dotsent Alex Langlands. Oma peaettekandes "Kohalolu loomine: vastupidavad kogukonnad ja pärimus kokkuhoiu ajastul" arutles Langlands, kuidas nii materiaalne kui ka vaimne pärand võivad pakkuda kogukondadele tuge ja tulevikku suunatud lahendusi, et navigeerida maailma valitsevate polü-kriiside lainetes. Teine peaesineja, Harriet Deacon, on pärandi uurija ja tehisintellekti eetika lektor Hulli Ülikooli (UK) andmeteaduse, tehisintellekti ja modelleerimise tippkeskuses. Deaconi ettekanne "Vaimne pärand ja turg: kuidas see kogukondade heaks tööle panna" tugines 2023. aastal UNESCO-le koostatud ülevaatele, esitades kontseptsioone ja planeerimisviise, mida saab kohandada kogukondade avaliku pärandipoliitika toetamiseks.

Konverentsi esinejad jagasid oma teadmisi ja kogemusi kultuuripärandi,

käsitöö, muuseumide, kogukondade ja jätkusuutlikkuse teemadel. Peamiste märksõnadena võib välja tuua:

- Kultuuripärandi tähendus. Selle raames arutleti kultuuripärandi mitmetahulise tõlgenduse üle ja kuidas eri rühmad seda mõistet oma vajaduste järgi kasutavad. Tõstatati küsimus, kuidas tänapäeva igapäevakultuur muutub tulevikus traditsiooniliseks kultuuriks ja milliseid väärtusi me pärandit väärtustades edasi anname (nt Marju Kõivupuu (Eesti) "Millest me räägime, kui räägime pärandist?").
- Kogukonna kaasamine. Mitmed ettekanded rõhutasid kogukonna kaasamise tähtsust kultuuripärandi säilitamisel ja arendamisel. Näiteks muuseumide kontekstis rõhutati noorte osaluse tähtsust näituste ja programmide loomisel (nt Elina Vikmane (Läti) "Noorte kaasamine muuseumidesse ja selle uurimine osalusmeetodite kaudu").
- Jätkusuutlikud praktikad. Konverentsil käsitleti erinevaid kultuuripärandiga seotud jätkusuutlikke praktikaid, nagu taaskasutus, parandamine ja traditsiooniliste käsitööoskuste taaselustamine. Rõhutati vajadust muuta need senisest rohkem meie igapäevaelu osaks. (nt Tara Poole (Austraalia) "Uute väärtuste leidmine loovkapitalile"; Tenno Teidearu (Eesti) "Parandamine kui pärand ja jätkusuutliku tarbimise praktika").
- Käsitööõppe. Arutleti käsitööõppe tähtsuse üle traditsiooniliste oskuste edasikandmisel ja jätkusuutliku arengu toetamisel. Tõstatati küsimusi käsitööõppe mõju ja rolli kohta kaasaegsel tööturul. (Lolita Šelvaha ja Mära Urdziņa-Deruma (Läti) "Pärandkultuuri õppe trendid Läti üldhariduse disaini ja tehnoloogia õppes"; Niina Väänänen, Päivi Fernström, Kaisa Hyrsky, Hanna Kettunen ja Sirpa Kokko (Soome) "Luues käsitöö toel identiteeti"; Ave Matsin (Eesti) "Professionaalne käsitööõppe ja selle mõju käsitöö õppekavade lõpetajate tööalasele tegevusele Eesti kutse- ja kõrghariduses").
- Vaimne kultuuripärand. Konverentsil käsitleti erinevaid vaimse kultuuripärandiga seotud teemasid, sealhulgas Soomaal lootsikute ehitamise ja kasutamise traditsiooni ning Soome Kaustineni viiulimängu traditsiooni. Rõhutati vajadust kaardistada ja toetada kohalikke tavasid ja oskusi, mis on osa meie identiteedist (nt Aivar Ruukel (Eesti)

"Lootsikute pärand ja kohatunne: Soomaa rahvuspargi näide"; Anni Järvelä (Soome) "Näppärit – koos traditsioonis ja muusikas").

Konverentsi peamiseks järeltuseks oli see, kuivõrd oluline on kaasata kogukondi pärandi mõtestamisse ja hoidmisse. Lisaks rõhutati seda, kuidas pärand loob väärtust – avalikku, sotsiaalset, majanduslikku, kultuurilist ja keskkondlikku.

3. oktoobril toimus kaheksa rahvusvahelist pärandi, käsitöö ja pärimusmuusika meistriklasi, mille läbiviijad olid pärit Tansaaniast, Nigeeriast, Taist, Gruusiast, Soomest ja Lätist. Meistriklased olid suunatud käsitöö ja pärimusmuusika professionaalidele ja üliõpilastele, pakkudes võimalust vahetada kogemusi ja luua rahvusvahelisi kontakte. Meistriklaskides osales kokku pea 80 inimest.

Festivalinädala lõpetas 4.–5. oktoobril Eestis esmakordselt toimunud suur päranduspäev, mille raames sai Viljandi spordikoolis ja Vabaduse platsil tutvuda värvikate külalistega UNESCO käsitöö ja rahvakunsti loovlinnadest üle maailma ning Eesti vaimse kultuuripärandi nähtuste esindajatega.

Viljandi päranduspeol on esindatud mitu erinevat ala, mis tõid esile nii kohaliku kui ka rahvusvahelise pärandi rikkuse. Pärandusalal oli võimalus kohutada vaimse pärandi parimate praktikate esindajatega. Nii näiteks sai tutvuda Kihnu mootorrattakultuuri ja Peipsiveere rääbisepüügi ja -söömise traditsioonidega. Päranditehnoloogia õpitubades sai jälgida ja ise kaasa teha paljusid erinevaid käsitöötehnikaid, muuhulgas näiteks kuldtikandi ja juusehete valmistamist. Pärandusala väljalal oli võimalik näha lähedalt haabjate valmimist, palgi tahumist ja tutvuda sepatöö saladustega. Lastele suunatud pärandusspordi sari võimaldas lustakalt tutvust teha ununud, kuid vajalike oskustega. Nii näiteks sai kahemehe saega puid poolitada ja nõopi ette õmmelda. Päranduslava kavas olid kaasahaaravad pillilood pärimusmuusikutelt, aga ka värvikad raamatusitlused ja pärandit tutvustused alates kuivvihtlemise tehnikatest rookroonide valmistamiseni. Pärandusala oli võimalik saada uusi oskuseid ja teadmisi rõivaste, prillide, nõude, kellade, kerede ja majade parandamises. Kohale sai tulla oma katkise esemega või küsida lihtsalt meistrit nõu. Abi sai ka näiteks ehte ja rataste hooldamises.

Uusi teadmisi sai mitmekülgsest päranditeemaliste näituste programmist, mis laotus laiali nii festivali alale kui Kondase keskusesse ja Rüki galeriisse.

Viljandi Kunstikooli õpilaste loodud päranditeemaline teoste sari leidis koha Vabaduse platsil ja Pärimusmuusika Aida ümbruses. Spetsiaalselt festivali jaoks koostati ja püstitati Vabaduse platsile koostöös Eesti Rahvakultuuri Keskusega näitus Viljandimaalt pärit vaimse pärandi nähtustest. Õhtusteks kuulamiselamuseks ja jalakeerutusteks pakkus vägevaid võimalusi Pärimusmuusika Lõikuspidu. Tühja kõhtu täitsid põnevad pärandmaitsed ja just festivali jaoks kokku pandud erimenüüd Viljandi kesklinna toidukohtades.

Eesti pärandi kõrval olid esindatud värvikad Tai, Nigeeria, Namiibia ja Šotimaa esitlused. Nii näiteks said huvilised õppida tundma Tai iidsest Lai Kham šablooni tehnikast inspireeritud kaunistusviise ja valmistada eriline mask Nigeeria pudelkõrvitsa töötoas. Nende osalus oli Viljandile kui UNESCO loovlinnade võrgustikku kuuluvale linnale esimeseks rahvusvaheliseks koostöö viljaks. Messialal oli väljas 48 töötuba, 68 pärandi esitluspinda ja 35 müügipinda, kus kokku tegutses üle 300 pärandi tutvustaja. Festivalist võttis osa 1500 külastajat.

Päranduspeo näol oli tegemist täiesti uudse, peamiselt pärandoskustele ja -teadmistele tutvustamisele keskenduva kontseptsiooniga, mis asetas tähtsale kohale teemakohased oskused ja teadmised ning nende avatud jagamise. Sellisel kujul ei ole varem Eestis elava pärandi nähtuseid tutvustatud. Eriliselt võib välja tuua osalejaid ühendava kogukonnatunde, mis iseloomustas kogu valdkonda. Oluliseks tuleb pidada ka seda, et õpitubadesse ja loengutele jõudis nii palju noori üle Eesti. Festivali korraldades sai eriti selgeks see, et pärandi mõiste täitub iga põlvkonna jaoks oma sisuga. Igapäevased tööd ja tegevused, mis vanaemade ja -isade põlvkonnale olid veel tavalised, on muutunud laste jaoks haruldaseks oskuseks. On oluline, et märkaksime ja teadvustaksime selliseid muutusi ja arvestaks neid pärandit tutvustavate ja võimestavate tegevuste kavandamisel.

Festivali korraldamiseks tehti koostööd rahvusvahelise UNESCO loovlinnade võrgustiku, rahvusvahelise NordTradCraft võrgustikuga, UNESCO Eesti rahvusliku komisjoni, Eesti Pärimusmuusika Keskuse, Eesti Rahvakultuuri Keskuse, Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia, Heino Elleri Muusikakooli, Viljandi Kunstikooli, Rüki Galerii, Kondase Keskuse, Bonifatiuse Gildi, Viljandi linna ja mitmete teiste partneritega. Pärandusfestival kuulus Euroopa kultuuripealinna Tartu 2024 põhiprogrammi.

Pärandusfestivali kodulehekülg on leitav siin:

<https://sisu.ut.ee/parandusfestival2024/?lang=en>

Konverentsi lühikokkuvõtted on kättesaadavad siin:

[https://sisu.ut.ee/wp-content/uploads/sites/693/](https://sisu.ut.ee/wp-content/uploads/sites/693/Viljandi_conference_abstracts_ENG_04.pdf)

[Viljandi_conference_abstracts_ENG_04.pdf](https://sisu.ut.ee/wp-content/uploads/sites/693/Viljandi_conference_abstracts_ENG_04.pdf)

Konverentsi ettekannete salvestused on nähtavad siin:

Päev <https://utvv.ee/naita?id=35866> ja <https://utvv.ee/naita?id=35867>

Päev <https://utvv.ee/naita?id=35896> ja <https://utvv.ee/naita?id=35897>

Päranduspeo fotogalerii on nähtav siin:

<https://flickr.com/photos/184756568@N05/albums/72177720321295919/>

Ave Matsin

Viljandi pärandusfestivali idee autor ja programmijuht

Eesti IX omavalitsuspäev Võrus: kultuuriline eripära kui piirkondliku elujõu allikas

26.–27. septembril 2024 pidas Võru linn Eesti IX omavalitsuspäeva, mille peateema oli „Kultuuriline eripära on piirkondliku elujõu allikas“. Kahepäevane üritus tõi kokku riigi, kohalike omavalitsuste, teadusasutuste ning kultuuri- ja loomevaldkonna esindajad, et ühiselt arutada kohaliku kultuuri ja loomemajanduse arendamise strateegiaid.

Avasündmused ja tervitused

Omavalitsuspäev algas pidulikult lipu heiskamise ja puude istutamisega Võru keskväljakul (Seminari väljak). Seejärel jätkus päev Kandles, kus avasõnad ütlesid riigikogu esimees Lauri Hussar, Võru linnavolikogu esimees Anti Haugas ning mitmed teised tunnustatud esinejad, sealhulgas kultuuri-minister Heidi Purga ja Soome Instituudi juhataja Hannele Valkeeniemi, kes osalesid videosilla vahendusel.

Sisukad arutelud ja ettekanded

Esimesel päeval toimusid erinevad töötoad, mille eestvedajateks olid tuntud kultuuri- ja loomevaldkonna spetsialistid. Töötoad pakkusid võimalusi

süvendatud aruteludeks kultuurilise eripära rollist piirkondliku elu edendamisel. Ettekandeid pidasid Võru linnapea Kalvi Kõva, Tallinna ülikooli rektor Tõnu Viik, Setomaa vallavanem Raul Kudre, Tartu linnapea Urmas Klaas ja mitmed teised.

Teise päeva fookus: koostöö ja tulevik

Teise päeva keskmes olid esitlused ja debatid. Regionaal- ja põllumajandusminister Piret Hartman ning peaminister Kristen Michal (videotervituse kaudu) tõid esile kultuurilise eripära olulisuse riiklikul tasandil. Päeva lõpetas riigikogus esindatud erakondade debatt, mida juhtis ERR-i ajakirjanik Mirjam Möttus. Päeva jooksul esitati ka IX omavalitsuspäeva deklaratsioon, mis rõhutab kultuuri ja loomemajanduse rolli piirkondliku elujõu tagamisel. Deklaratsioon anti pidulikult üle riigikogule 18. novembril 2024.

Aasta omavalitsustegu ja kultuurilised ekskursioonid

Esimese päeva õhtul kuulutati välja aasta omavalitsustegu 2024, mille tiitli pälvis „Kohaliku omavalitsuste kultuurijuhtide arenguprogramm“. Programm on aidanud tõsta kultuurijuhtide professionaalsust ja säilitada piirkondlikku identiteeti. Omavalitsuspäeva lõppakordina said osalejad tutvuda Võrumaa olulisemate kultuuri- ja loomeobjektidega, nagu Teppo lõõtsamuuseum, Kagu-Eesti innovatsioonikeskus ja Vana-Võrumaa kultuurikoda.

Pilk tulevikku

IX omavalitsuspäeva korraldusõigus anti pidulikult üle Jõgeva vallale, kus järgmine üritus toimub. Võru linnast alguse saanud arutelud ja koostöövõrgustikud loovad tugeva aluse kultuurilise eripära ja piirkondliku elujõu edendamiseks kogu Eestis.

IX omavalitsuspäeva deklaratsiooni ning sündmuse materjalidega saab lähemalt tutvuda Võrumaa Arenduskeskuse kodulehel.

Tiit Toots

Võrumaa Arenduskeskuse juhatuse liige

Kristi Vals

Võrumaa Arenduskeskuse kultuurispetsialist

Mulgimaa kultuuripiirkonna toetuste mõju

2024. aasta sügisel viis Antropoloogia Keskus Eesti Rahvakultuuri Keskuse tellimusel läbi uuringu, mille eesmärk oli mõista, kuidas Mulgimaa pärimuskultuuri toetusmeetme tegevused **on aidanud kaasa pärimuse hoidmisele ja jätkusuutlikkusele ning kuidas suunata sihte kultuuripoliitika kujundamisel**. Samuti on mõjuanalüüs oluline kogukonnale, et tagasivaatena analüüsida toetust saanud tegevuste mõju pärimuse jätkusuutlikkusele Mulgimaal. Tegemist oli eelkõige **kvalitatiivse uuringuga**, millesse kaasati individuaal- ja grüpiintervjuude kaudu kokku 29 Mulgimaa kultuuri- ja hariduselu eestvedajat, sh kohalike omavalitsuste esindajaid.

Mulgimaa kui kultuuriajaloolise piirkonna **eripäradena** nähakse sellele omast **keelt, käsitööd, rahvariideid** ja **-mustreid**, Mulgi **taluhäärbereid**. Mulgimaa pärimuskultuuris peetakse selgelt elavaks **toidukultuuri** (näiteks Mulgi puder, Mulgi korp). Eriliselt kiidetakse Mulgi pudru **UNESCO** nimistusse pääsemise projekti, mis on mulgi kultuuri esile toonud ning kogukonda liitnud. Eripäraseks peetakse ka mulkide **iseloomuomadusi**: töökust, uuendusmeelsust ja ambitsioonikust. Samas tunnistatakse, et Mulgimaal on mõnede teiste Eesti kultuuripiirkondadega võrreldes veidi **keerulisem silma paista**. Kõlama jääb enese **võrdlemine setode** ja ka **kihnlastega**, kellel on mulkide silmis lihtsam oma eripärasid esile tõsta.

Suhtumises kultuuripärandisse leidub mulkide seas **vastakaid arvamusi**. Inimesed, kes tegelevad kultuuriga, peavad mulgi kultuuri ja selle elushoidmist väga oluliseks. Arvatakse, et võrreldes võrokeste ja setodega **arenes** mulkide kultuuriline **eneseteadvus hiljem**, kuid seevastu **kiiresti**. Kes aga igapäevaselt “mulgindusega” kokku ei puutu, ei pruugi mulgi kultuuri väärtustada.

Mulgimaa pärimuskultuuri **toetusmeedet** peavad uuringus osalejad **asendamatuks** ressursiks. Meede annab piirkonnale **nähtavuse** ja **usaldusväär-suse**. Enamik positiivset tagasisidet saanud pärimuskultuuri ettevõtmistest on toetatud Eesti Rahvakultuuri Keskuse vahendatud meetme poolt. Näiteks toodi välja projekti “Õpeteme mulgi kiilt” keelepesa, mulgikeelsete laulude konkurss, Mulgi konverents jt. Kõige mõjukamateks ettevõtmisteks pärimuskultuuri edendamise juures peetakse just **järjepidevaid** projekte, mille eestvedajaks on sageli **Mulgi Kultuuri Instituut**. Soovitakse, et end juba tõestanud projektide rahastus oleks tagatud.

Kõige rohkem **vastakaid arvamusi tekitab mulgi keele jätkusuutlikkus**. Need, kelle kodus mulgi keelt räägitakse ning kes on ise keele kandjad, on keele säilimise osas pigem positiivselt meelestatud. Optimistlikud on ka mitmed haridustöötajad, kes näevad mulgi keele ja pärimuskultuuri teemaliste haridusprojektide populaarsust ning mõju. Tasub aga silmas pidada, et **haridusasutuste kaasatus mulgi pärimuskultuuri edendamisse üle Mulgimaa ei ole ühtlane**. Üksmeelselt leitakse, et pigem **hästi on mulgikeelsete trükiste olemasolu** ja jätkusuutlikkusega. Need on õppematerjalidena aluseks ja eelduseks, et keel säiliks.

Seejuures on **noorte vähene huvi mulgi pärimuskultuuri vastu üks suuremaid murekohti pärimuskultuuri säilimisel**. Ühtlasi ollakse eriarvamusel selles osas, kuidas ja millist osa pärimusest tuleks noortele edasi anda. Muuhulgas kerkisid vestlustes üles küsimused sellest, mis on see pärimuskultuuri osa, mida veel on võimalik päästa; kui palju võib traditsioone uuendada ja muuta; mis ikkagi peitub sõna “mulgi” taga jne.

Ühtlasi tajutakse veel ühe probleemina **mulkide vähest “pildisolekut”**. Kitsaskohana siin nähakse oma “staari” puudust, aga ka seda, et mulgi kultuuri ei osata piisavalt atraktiivsena esitada. Lahendust nähakse näiteks rohkemate suurt kõlapinda tekitavate ürituste korraldamises ja vallajuhtide initsiatiivis Mulgimaad esile tõsta ja nähtav olla.

Mulgi kultuuri edendamine sõltub suuresti **eestvedajate olemasolust**. Kiidetakse kohalikke sädeinimesi ning entusiastlikke haridus- ja kultuuri-töötajaid. Paljusi ei ole tegemist tasustatud tööga ja eestvedajad väsivad paratamatult. Tuleks läbi mõelda, kuidas väärtustada ning kaasata kohapealseid sädeinimesi ning pärimuskultuuri spetsialiste.

Pärimuskultuuri edendamine nõuab uuringus osalejate hinnangul **pikka vaadet ja eri inimeste ning institutsioonide ja kohalike omavalitsusjuhtide** omavahelist tõhusat **koostööd**. Ka **rahastusotsuste** tegemisel soovitakse näha rohkem **läbimõeldust** ning **strateegilisust**. Samas rõhutatakse, et raha ei peaks minema ainult juba tuntud „suurtele tegijatele“, sest kogukonda aitavad kaasata ning inimesi “sütitada” ka väiksemad algatused.

Erinevate osapooltega intervjuusid tehes hakkas silma vahel **vastastikuse kriitika taha kaduv, kuid siiski olemasolev ühine eesmärk**, mille nimel tegutsetakse. Nii pärimuskultuuri eestvedajad kui kohalike omavalitsuste juhid, olgugi et mõnel juhul võib-olla motiveeritud erinevast lähtekohast, soovivad, et mulgi elu ja turism edeneks, et pärimuskultuur paistaks silma,

et rohkem noori selle oma südameasjaks võtaksid. Seega on olemas tugev pinnas efektiivseks koostööks.

Projekti tulemused on kajastatud **raportis**, mille lõpus on välja toodud **ettepanekud** ja soovitused Mulgimaa **pärimuskultuuri edendamiseks** Eesti Rahvakultuuri Keskusele, ning ka ideed, mis võivad kasulikud olla kohalikele omavalitsustele, kultuurielu eestvedajatele või kogukonnale. Raportit on võimalik lugeda Eesti Rahvakultuuri Keskuse kodulehel.

Hanna Muldma
Antropoloogia Keskus

Mulgi pudru teekond UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja

Abja-Paluoja kandis 2021. aastal soome-ugri kultuuripealinna tiitlit ja kui see aasta lõppes, tekkis Mulgimaa kogukonnas selge soov oma rikkaliku kultuuripärandit veelgi laiemalt tutvustada. On see ju ajalooliselt tugeva identiteediga kultuuriline piirkond ja väärib igati esiletõstmist. Nii sündis mõte astuda järgmine suur samm – taotleda kuulumist UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja.

Kuidas pääseda UNESCO esindusnimekirja?

Selleks alustati koostööd Kultuuriministeeriumi ja Eesti Rahvakultuuri Keskusega, et selgitada välja kõik protsessiga seotud tingimused. Selgus, et võtmetähtsusega on kogukonna osalus. Pärast põhjalikke arutelusid tõi kogukonna liige Anu Raud esile mulkidele omase toidupärandi – Mulgi pudru. See lihtne, odav ja maitsev toit on osa Eesti kultuuriloost. Putru on valmistatud juba 19. sajandi algusest saadik ja see oskus on levinud hiljem üle kogu Eesti, kui mulgid asusid talusid päriseks ostma.

Mulgi pudru traditsiooni esitamine UNESCO nimekirja polnud aga takistusteta. Eesti Folkloorinõukogu soovis samal ajal esitada sanditamise traditsiooni, mistõttu muutus Mulgi Kultuuri Instituudi algselt kavandatud taotlusprotsess pingeliseks. Kokku lepitud poolteiseaastane töö tuli lõpule viia vaid kolme kuuga, et taotlus saaks esitatud juba 2023. aasta märtsis.

Kogukonna panus ja pudrulugude kogumine

Esimese sammuna korraldati veebipõhine Mulgi pudru lugude korje koostöös Eesti Rahva Muuseumi ja ERM-i Heimtali Muuseumiga. Küsitluses osales 477 inimest, kes jagasid oma isiklikke kogemusi Mulgi pudru valmistamisest ja söömisest ning andsid nõusoleku pudru esitamiseks UNESCO esindusnimekirja. Vastused näitasid, et pudru valmistamine on endiselt elujõuline traditsioon, mida kantakse edasi perekonnas. 91,4% vastanutest märkis, et nad on Mulgi putru söönud pere ühise laua taga.

Lisaks kodudele valmistatakse putru koolides, töökohtades ja kogukonnaüritustel. Kuigi põhikomponendid – kartul, odrakruup ja sealiha – on üldiselt samad, erinevad proportsioonid ja valmistamisviisid. Mõni teeb putru pliidil, teine ahjus, liha lisatakse pudru hulka või pakutakse kõrvale. Vastajatelt saadi teada ka üllatavaid nüansse, näiteks valmistatakse mõnes peres putru piimaga või tehakse järgmisel päeval ülejäägist piimasuppi, mida kutsutakse Kärutädi supiks ja külmalt saab putru lõigata ka viiludena leiva peale.

UNESCO taotlus ja koostöö kogukonnaga

Taotluse ettevalmistus nõudis põhjalikku tööd: koostati kaitsekorralduskava, filmiti traditsiooni tutvustav 10-minutiline video ja tehti 10 kvaliteetset fotot. Filmivõtted toimusid eri paikades, et näidata Mulgi pudru valmistamise traditsiooni laia ulatust Mulgimaal. Väga oluline oli ka kogukonna toetusavalduste kogumine, mis rõhutas traditsiooni tähtsust ja elujõulisust.

Mulgi pudru lisamine UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja detsembris 2024. aastal on Mulgimaa kogukonnale suur au ja oluline tunnustus. See tõstab kohalike elanike eneseuhkust, tugevdab piirkondlikku identiteeti ja innustab nooremat põlvkonda süvenema oma esivanemate traditsioonidesse. Mulgi puder pole lihtsalt toit – see on sild mineviku ja tuleviku vahel.

Ave Grenberg

Mulgi pudru projektijuht

Mulgi Kultuuri Instituudi juht ajavahemikul 01.2019 – 05.2023.

Olin selle projekti idee algataja ja peamine eestvedaja.

August Kitzbergi nimelise Gümnaasiumi õpilased on tulnud oma kooli Mulgi kultuuri tunni raames õpetaja Alli Laande juhendamisel õppima Mulgi pudru valmistamist. Pärast kaetakse koos laud ja kutsutakse koolipere putru sööma. 20. jaanuar 2023. Foto: TaaVID Meedia

Mulgid on kokku tulnud, et valida parim Mulgi puder. Karksi-Nuia on kogunenud kogukonna liikmed üle Mulgimaa, et jagada pudrutegemise kogemusi ja ühiselt valida selle aasta rahva lemmik Mulgi puder. 11. oktoober 2023. Foto: TaaVID Meedia

Rõuges toimunud jutupidu üllatas nii kohalikke kui korraldajaid – Ööbikuööde jutuvestmisfestival 2024

11.–12. mail, emadepäeva nädalavahetusel, toimus Rõuge rahvamajas ja selle ümbruses Eesti Rahvakultuuri Keskuse jutuvestmisfestival Ööbikuööd, mille tänavune teema oli „Tänukummardus emadele“.

Ööbikulauluse ööpäeva sisse mahutus 14 värvikat sündmust, Jutuvestmisi ja muusikalisi etteasteid oli nauatima tulnud ligi 700 inimest. Peost sai osa nii kohalik lõunaestlane kui ka kaugema kandi rahvas pealinnast ja koguni välismaalt.

Seekordse festivali tegi eriliseks asukoht – maagiline Rõuge oma lum mavate vaadete ja sooja vastuvõtuga ning loomulikult ka looklevate radadega ja sillerdavate järvedega Ööbikuorg.

Esinemispaigad (Rõuge rahvamaja, põhikool, Mägilaste Maja ja Tindioru Forelli õu) sobisid esinejatele hästi ja klappisid puslana

Foto: Kadri Suits

kokku perfektseks tervikuks. Või sobisid hoopis esinejad antud kohtadesse, mine võta kinni, aga kindel on see, et pettuma ei pidanud keegi.

Publikut võlusid kaasahaaravad, lõbusad aga ka pisarateni liigutavad lood loomadest, tööst, hoolest, emadusest, vanaematest, õnnest ja pühadusest. Sisukalt vestsid jutte Lauri Õunapuu, Aleksei Turovski, Erki Kari Kaikkonen, Polina Tšerkassova, Meelis Kihulane, Vahur Sepp ning Valdur Mikita.

Lisaks naerule ja nutule sai jutupeol ka tantsu lüüa koguni kolme muusikalise kollektiivi saatel. Mäeotsa kapell ning Wänt ja Wöll töid lavale mõnusa rahvapärase muusikalise meisterlikkuse, noorteansambel Uurikad tõi endaga värsket energiat.

Kas saab Ööbikuoru serval pidada pidu ilma öitsilindu küllastamata? Muidugi ei saa! Varahommikul linnuretkel ürgorgu, mida juhtis Margit Päck, kuuldi sisaski hüüdeid ja vesioinaste mängu.

Muide, jutuvestmisi talletati ka eri taskuhäälingute salve. Ööülikooli ridadest saab kuulata, mida mõtleb etnoloog-folklorist Epp Tamm teemal „Vanaema selja taga“. Salvestati ka teoloog Roland Karo loeng „Kihvtid naised religiooniloos“. Lisaks on Vahur Sepa ja Aleksei Turovski jututunnid üleval Keskuse oma Spotify kanalis Kõugujõmin.

Ööbikuööde jutuvestmisfestival on loodud jutuvestmise kui ajatu ja olulise kultuurilise nähtuse tähelepanu keskpunkti toomiseks. Festivalil tegeletakse jutuvestmise arhailisema vormiga – inimeselt inimesele rääkimisega, mis aitab jõudsalt kaasa eesti keele rikkalikumale säilimisele. See toetab ka ühtlasi UNESCO vaimse kultuuripärandi kaitse konventsiooni inimestele lähedale toomist, et ühineda lugude kaudu elava pärandi ajatu vaimuga ja kõnetada üksteist südamest südamesse.

Kadri Suits

Eesti Rahvakultuuri Keskuse suulise pärandi spetsialist

VAIMNE PÄRAND JA FOLKLOOR

Uued kanded Eesti vaimse kultuuripärandi nimistus

Eesti vaimse kultuuripärandi nimistu on elava pärandi mõtestamise ja hoidmise vahend, mis veebikeskkonnana annab võimaluse kõigil Eestimaa kogukondadel tutvustada ja nähtavaks muuta endale olulisi teadmisi, oskusi, kombeid ja tavasid. Nimistu sissekannetes pööratakse rõhku elavale pärandile, kuid samuti näidatakse pärandi kujunemislugu, ajaloolist tausta ning analüüsitakse kirjeldatava ilmingu jätkusuutlikkust. Tekste toetavad ka pildi-, video- ja helimaterjalid ning viited. Nimistu kanded ei ole üksnes kirjeldused, vaid näitavad ka inimese suhet oma pärandiga.

Aastal 2024 kinnitas Eesti vaimse kultuuripärandi nõukogu – ekspertidest koosnev nõuandev kogu – nimistusse kaks uut sissekannet.

Suur rõõm on nimistu esimese Peipsiveere vanausuliste pärandit puudutava sissekande üle – **„Samovaritee joomise traditsioon Mustvee valla vanausuliste külates“**, mille koostas Valentina Jazõkova.

„Peipsiveere vanausuliste külates on tänapäevani laialt levinud samovaritee joomise komme – tegevus, mis võib kesta tunde ning koosneb samovari kütmisest, laua katmisest, tee valmistamisest ja mõnuses seltskonnas tee joomisest koos kõige sinna juurde kuuluvaga – keedusuhkur, barankad, pirukad, mesi, moos jne. Kogu teejoomise protsess – samovariga vee keetmisest kuni valmiste joomiseni – on tseremoonia.“

Eriti kiiduväärt on asjaolu, et loov-uurimistööd esitleti ka kogukonnale. 23. novembril kutsusid Mustvee teesõbrad rahvast Raja Vabaajakeskusesse, kus Valentina esitas tehtud tööd ja näitas ka valminud filmi. Kaetud oli kau-
nis laud ja loomulikult olid köetud ka samovarid.

Sissekandes avaldub elava pärandi väärtus: *„Samovaritee joomine on tegevus, mis soodustab mõnusat vestlust, muudab inimesi lähedasemaks, avab südameid, loob sideme esivanematega. Samovaritee joomise traditsioon on Peipsiveeres püsinud pea kaks sajandit.“*

Eesti Folkloorinõukogu eesotsas Kati Taaliga võttis ette keerulise töö ja koostas sissekande „**Mardi- ja kadrisandis käimise traditsioon Eestis**“.

Miks see keeruline on? – Mida suurem on traditsiooni harrastav kogukond, mida rohkem geograafiliselt hajevil, seda raskem on nende pärandit „kokku võtta“. Igatahes on tehtud väga põhjalik kanne, mis saab kindlasti olema abiks kõigile, kes soovivad meie kahe põhilise ja tänini elavat pärandit kätkeva sanditamistähtpäevaga (taas)tutvuda.

Meie sanditamiskombed on küll aja jooksul muutunud, samuti ka nende tähendus, kuid endiselt on tegu väga kompleksse tavade süsteemiga. See elava pärandi ilming on heaks näiteks, kuidas pärandi edasi kandumisel on oma tähtis roll ka n-ö passiivsematel osalejatel. Oma kodu mardi- ja kadrisantidele avades saab näidata austust tavadele ja toetada nende jätkumist. Kõigil meil on oma roll! Milliseid rolle sanditamiskombestikus osalevad inimesed kannavad, saamegi nüüd lugeda sellest ulatuslikust uurimustööst.

Me täname sissekannete koostajaid ja kõiki nende kogukonnaliikmeid, kes aitasid neil süvitsi minna! Eesti vaimse kultuuripärandi nimistut külastades saab aimu, kui rikkalik on elav pärand Eestis, ja miks mitte – mõelda kaasa, mida nimistus veel näha võiks. Vahvat uudistamist!

Epp Tamm

Eesti Rahvakultuuri Keskuse vaimse kultuuripärandi spetsialist

Kust ma neid vanu kasukaid võtan?

Mardi- ja kadripäeva tähistamine on meie mail nii vana tava, et selle traditsiooni kujunemise algusaega pole võimalik täpselt dateerida.

Folklorist Reet Hiiemäe hinnangul võib santide perena ringikäimise kombe taga näha seost esivanematekultusega – arusaamaga, et esivanemate-pereliikmete hingedega (keda ka mardi-, kadrisandid ju ka mingil määral esindavad) on võimalik suhelda, neilt teatud rituaalide abil kaitset saada. Kuna nende uskumuste juured on kindlasti eelkristlikus perioodis, ongi alguspunkti võimatu paika panna. Meie võimuses on teha vaid piiratud oletusi arheoloogiliste leidude põhjal, mille alusel on võimalik eeldada, et tunti esivanematekultust ja hingeuskumusi.

Mitmed folkloristid on arvamusel, et sandikskäimise kombes on tänini selgesti näha mitut kihistust, millest iidseimaks on ringikäimine loomaks maskeerituna. Reet Hiiemäe sõnul võib siin oletada seost kujutelmadega,

mille järgi inimese hing võib minna linnu, looma ja putukana rändama – sama uskumust kohtab ka šamanistlikes usundites. Samuti võib leida siin viiteid loomade-lindude inimeselaadsele kujutamisele – oli arusaam, et loomade ja lindude keelt on võimalik omandada ning nendega suhelda nagu omasugusega. Sellest tulenevalt on olnud sanditajate ridades näha sokkusid, kurgi, karusid, hanesid ja teisi loomi-linde.

Hilisemaks kombeks on olnud noorte külapidi käimine moondriietuses. Tavaliseks sai komme, et mehed riietavad end naiseks ja vastupidi. 19. sajandi lõpus oli maskeeringuna levinud eri ametimeeste imiteerimine: kroonumees, kingsepp, tohter, koolmeister, pritsumees.

Täit selgust pole meil täneseks isegi selles osas, kas mardipäev on oma nime saanud 4. sajandil elanud Tours'i Martinuse järgi või vihjab hoopiski surnutemaailmale viitavatele sõnadele marras, mardus. Küll on nii ajaloolased, folkloristid kui ka religiooniuurijad valdavalt ühel meelel, et Eestis käibel olev kadripäeva nimetus on tuletatud Aleksandria püha Katariina nimest.

Kindel on aga see, et oma ainulaadse näo on mõlemad tähtpäevad saanud kõikvõimalike ajaliste, keeleliste, rändeliste ja keskkonnategurite ja muude arengute koosmõjus.

Õige ja vale kammitsais

Rahvakalendri tähtpäevi tähistame me peamiselt omaenese kogemuste ja teadmiste baasilt, “edasijõudnumad” ammutavad lisateadmisi 1970.–1999. aastatel välja antud koguteosest „Eesti rahvakalender“. Kui mardi- või kadripäeva teemadel kisub vaidluseks, haaratakse kätte päästerõngas – “Eesti rahvakalendri 6. osa”, et oma väidetele kinnitust leida. Nimetatud kogumik keskendub ennekõike meie kalendripärimuse kõige vanemale osale, mis oli aktuaalne rahvapärimuse kogumise aegadel 19. sajandi teisest poolest kuni 20. sajandi alguspooleni.

Folklorist Marju Kõivupuu sõnul on mardi- ja kadripäeva tähistamise puhul näha selgesti kultuurikatkestust ja tavade-kommete professionaliseerumist. See tähendab, et ei julgeta üle piiri astuda ning meie hulgas on inimesed, kes rahvale õpetavad, kuidas traditsioone tuleks järgida.

[---] Püiti end ära muuta, et ära ei tuntaks, isa talimüts või ema suurrätik tõmmati silmle, vahel tehti tüdrukule vunsid nina alla, poisile siuti linapiu juusteks. Pererahvas püüdis marte-kadrisi ära tunda; kui tunti, siis mindi ära teise talusse. [---] Jüri kihelkond, kogumisaasta 1980.

Mardisandid 2024. aasta novembris Tallinnas. Foto: Eesti Folkloorinõukogu

“Kust ma neid vanu kasukaid võtan!?” hüüab ahastavalt kooli huvijuht. Kust pärineb veendumus, et mardi- ja kadrisandid peavad 21. sajandil välja nägema täpselt samasugused nagu 19. sajandi lõpul? Ehk keskendume traditsioonide järgimise puhul kõrvalistele nüanssidele? Kumb on viimases arhiiviteates olulisem teave, kas „isa talimüts“ või fakt, et „püiti end ära muuta, et ära ei tuntaks“?

Kõiges on süüdi puuduvad kasukad ja *halloween*

Enne, kui angloameerika kõrvitsasandid ristile naelutame ja kahetseme, et vanavanaisa meile oma kasukat ei taibanud pärandada, küsigem iseendilt – mil viisil oleme jõudnud veendumuseni, et mardi- ja kadripäevadele tohib läheneda vaid valged kindad käes ning marte ja kadrisid ohustab just *halloween*’i püha? Näiteks juba pea 100 aastat tagasi sedastab Sakala:

„Tänawuse mardipaewa wastuwõtt mõõdus Wiljandis õige waikselt, sellest hoolimata, et linnaisad kodanikke pilkase pimedusega löid. Ainult üksikud rändasid traditsioonilises maskikostüümis ringi kuna enamus istus mugawalt mardihanega lauda ja lasi hää maitseada.“

Seega võib naljatledes tõdeda, et maailm oli hukas juba ammu enne 2024. aastat.

Täna sel päeval tõdetakse kurbusega, et „õiged“ mardi- ja kadripäevatradsioonid on nüüdseks vaid ajalugu, olles seejuures sageli oma mälestustes kinni „nõukaajas“, mil lasteaias- ja koolilastel oli kombeks santimas käia. Tegelikuses on aga juba selle perioodi kombestik vaid jäänuk sellest, mis meieni on jõudnud, sest varasemalt käisid santimas vaid noored mehed, sealt edasi lisandusid neiu ja alles hiljem võis santijate peredes märgata ka lapsi.

Miks meie traditsioonid on muutunud? Kindlasti on olnud oluliseks teguriks maad tabanud traagilised sündmused (viljaikaldus, suur nälg, Põhjasõda, 1905. aasta revolutsioon, kaks suurt ilmasõda), aga ka industrialiseerumine, teaduslik-tehniline revolutsioon, massikommunikatsiooni sünd, haridustaseme tõus, üleilmne linnastumine, maailma globaliseerumine ja hulgaliselt teisi tegureid. On ju rahvakalendri tähtpäevad peamiselt talurahvakultuuri osa, mida linnaoludesse kodustada on kas keeruline või lausa võimatu. Selles valguses on lausa ime, et mardi- ja kadrisandid endiselt meie mail perest peresse ringi liiguvad.

Linnaõhk teeb vabaks

Oleme juba ammu jõudnud olukorda, kus täiskasvanud enam ise santimas ei käi, lapsed sooviksid minna, aga pole kedagi, kes õpetaks. Kooliõpikust saadakse teada, et mardid on mustad ja kadrid valged, martidel peab tingimata olema seljas kasukas ja kadridel valge kleit. Sellest teadmisest traditsiooni edasikandmiseks kahjuks ei piisa. Iga aasta novembrikuus ilmub meedias mõni arvamuseavaldus, kus väidetakse, et santimistradsioon on muuseumieksponaadi staatuses olev hangunud ning arenemisvõimetu nähtus. Kriitiliselt meeletatud kodanikud väidavad, et kõrvitsasantide kostüümid on pilkupüüdvamad ja ligitõmbavamad. Aga peaksidki olema, et sest ühtki teist trumpi nende tagasihoidlikes etteastetes ju pole. Kriitikute suu läheb aga üsna kiiresti lukku, kui küsida – miks sa siis teed endale marti ja katri

joostes nii igava maskeeringu ja etteaste, et hale vaadata? Või veelgi tõhusam on pärida – millal sa käisid viimati ise marti või katri jooksmas?

2023. aastal viis Eesti Folkloorinõukogu läbi ideekonkursi „Aita leida 21. sajandi mardi- ja kadrisant“, tõestamaks nii iseendile, santimisfanaatikutele ning skeptikutele, et traditsioon on võimeline muutustes kohanema, end taaslooma. Eesti Folkloorinõukogul tekkis sportlik huvi: mis juhtub siis, kui palume lasta inimestel fantaasia vabaks, et nad saaksid kehastuda just oma unelmate mardi- või kadrisandiks, kasutades selleks käepäraseid koduseid vahendeid. Just samal viisil käitusid meie esivanemadki – koldest saadi sütt, varnast haarati kasukas või suurrätt, sögilaualt puulusikas, rehealusest öled ja takune köis.

Ideekonkursi eesmärgiks oli julgustada inimesi olema leidlikud, loovad ja julged, et sünniksid uued mardi- ja kadrisandid. Igal sajandil on ju ometigi omad kangelased ja moevoolud!

Ligi kolm kuud väldanud konkursi tulemuste põhjal võis järeldada, et santimistraditsioon on inimestele oluline – ühtekokku laekus 102 konkursitööd. Esile tõusid meie sajandile iseloomulikud ja olulised teemad: sõda, rahu, toimetulek, kaasaegsed ametid, kuid enim ruumi jagus ajahambale vastu pidanud traditsioonidele. Konkursist osavõtjaid oli kõikidest põlvkondadest – päris pisikestest kuni pensionärideni.

Kõige suuremaks üllatuseks oli ehk see, et sõna “maskeering” tähendus jääb meie sajandi inimesele arusaamatuks. Konkursile laekus palju töid, kus nägu polnud ei varjatud ega ka muudetud. Samuti polnud paljude kaasaja santide rõivastuses märgata midagi eriskummalist ega erakordset – ilmselt küll osaleja enda jaoks, kuid mitte võõrale silmale.

Žürii valis välja tööd, mis kõige enam naelapea pihta tabasid. Hindamisel said määravaks järgmised põhimõtted:

- **Maskeerimise mõttest arusaamine.** Maskeering tähendab kas maski kandmist või enda tundmatuseni muutmist. Silma torkasid tööd, mille puhul polnud kahtlust, et ka lihane pereliige jääks tegelase identiteedi tuvastamisega hätta. Maskeerimine on midagi palju enamat ja erakordsemat kui tavaline *make-up*!
- **Maskeeringu terviklikkus.** Maskeering väljendub kogu kehas ja on üks ühine tervik – alates pealaest ja lõpetades jalataldadega. Pilkupüüdvaimates töödes ei jäetud ruumi juhuslikkusele. Üks tõeline sant peab pererahvas kindlasti pisut elevust, aga ka kõhedust tekitama.

- **Traditsioonitarkus.** Et tegu on sajandeid kestnud kombega, on lausa patt traditsioone mitte tunda. Eriti sümpaatsed olid tööd, kus ei unustatud santimist kui rituaali. Lummavad olid ka traditsioonide interpretatsioonid.
- **Rolli läbimõeldus.** Et ilu ei sünni patta panna, teab iga santki! Seepärast on lisaks efektsele välimusele kasulik ja hea mõelda, mis on perest peresse joostes iga tegelase eesmärk, ülesanne. Nii on pererahval tuju hea ja santigi ei lasta tühjade kätega minema. Kosutav oli lugeda töid, kus rolli oli mõnuga sisse elatud ning raamatuidki abiks võetud.

Äramärgitud tööd taaslavastasime suvesoojas fotostuudios ning lisasime omalt poolt pisut särtsu juurde. Iga ülesjäädvustatud mardi- ja kadrisant sai endale lühitutvustuse ning leidis koha hakkamesantime.ee kodulehel.

2024. aasta sügisel katsetasime üle-eestilist välireklaamikampaaniat, mille kaudu meie uued sandid nägid ilmavalgust paljudes Eesti linnades. Traditsioonilisi santide ridu täiendasid mardikordnik, mardimudija, leelokadri, keskkonnakadri, märdipärdik, memm fatale ja paljud teised uustulnukad. Vastukaja oli igati positiivne ning tõi kaasa kohati üllatuslikke koostööpakkumisi. Loodetavasti on vastloodud tegelaskujud vaid inspiratsiooniallikaks, mitte üks-ühele mallivõtmiseks või musternäidiseks, kuidas on “õige”. Ei ole olemas õiget ja valet, sest rahvakultuur kuulub rahvale ning kirjeldab just seda, mida rahvas teeb, mitte ei sea reegleid, kuidas ja mida rahvas peab tegema. Tundkem traditsioone, hoidkem endisaegseid kombeid au sees, kuid ärgem kartkem neid! Pühad mardi- ja kadrisandid on tulnud selleks, et jääda!

Kristi Pumbo

Eesti Folkloorinõukogu teabe- ja projektijuht

Külas Kirbu Eedul ja Proua Rääbisel

Vaimse kultuuripärandi osakonnal on nii vahva töö, et tutvume pidevalt vaimustavate inimestega. Kohtume nendega koolitustel ja seminaridel, jutustame nendega telefonis ja oleme kirjavahetuses. Me justkui teame hästi, kes nad sellised on ja mida nad teevad. Aga samas nagu ei tea ka... Vahetu vestlus, kogemuste jagamine ja tegevustes osalemine on vaimse kultuuripärandi edasi andmise ja ka teadvustamise eelduseks.

Kord ühel toredal üritusel Võrumaal kohtus osakonnajuhataja Leelo tuntud kuuritsapiügimehe Lehiste Rihoga (tuntud ka kui Kirbu Eedu), kellelt Leelo päris, kas võiksime minna oma kambaga mõnikord siis seda tegevust vaatama. Riho kostis sellepeale (parafraseering): „Mis vaatama?! Tulge ikka ise ka proovima!“

Heinakuu alguses käisidki Leelo, Epp ja Kadri kohalike meistrite Riho ja tema poja Taago juhendamisel Haanjamaal Kavadi järves kuuritsaga kala tõmbamas. Just nii – „tõmbamas“, sest võrokeled ütlevadki „rõivaga kallo tõmbama“.

Kõigepealt tuleb saada ettekujutus, mis asi see kuurits üleüldse on. Eesti kalastuse entsüklopeedia „Kalapeedia“ määratleb kuuritsat järgnevalt „kurnpüünis, mis koosneb raamist, selistest ja neile rakendatud lõdvast võrgulinast. Raami kaks jalast on omavahel ühendatud hingega (nööri, traadiga), mis võimaldab jalaseid kokku-lahti liigutada“. (Kalapeedia, 2018) Eesti vaimse kultuuripärandi nimistu kirjeldab veel: „Kuuritsaga püütakse kala madalate veekogude kalda ääres. Puuraamile kinnitatud võrku veavad mööda veekogu põhja kolm meest; neljas, kotimees, peab kalad võrgust, kui neid sinna jääb, kotti korjama.“

Enne praktikat tegime Riho juhendamisel ka kuivtrenni. Selgus ka, et Võrumaal öeldakse: "Naised vees, kala kuuritsas." See sobis meie ettevõtmisega hästi. Edasi liikusime järve juurde, loomulikult palusime järvelt ka luba, ja vette! Tegu oli ikka väljakutsega. Meie tegevuste kirjeldamiseks sobivad näiteks sõnad „kahlamine“, „solberdamine“, „ukerdamine“, „mutta kinni jäämine“, „balansseerimine“ jmt, aga ka „keskendumine“, „naer“ ja „elevus“.

Omast kogemusest võime öelda, et pärast sellist tegevust sobivad nautimiseks ka muud vaimse kultuuripärandi ilmingud, nagu suplus ja saun.

Ei läinud kaua aega mööda, kui vurasime Peipsi põhjakaldale järgmisele

(kogemata kalateemalisele) külaskäigule. 17. juulil kohtusime Proua „Rääbi-sega“ ehk rääbise pärandi kandjaga Rannapungerja külast. Vahva nime taga on Pille Pöld, kes oma perega Ida-Virumaal Rannapungerjal Pärnaõue talus hoiab ja tutvustab Peipsi rääbise pärandit. Soovisime kohe lähedalt vaadata ja kogeda, kuidas käib selle hõrgu kala – rääbise – puhastamine, soolamine ja eks ikka lõpuks ka söömine. Selgus, et kaks esimest etappi on ikka üldiselt traditsioonitruud, ent kolmandal etapil – söömisel – küll mingeid reegleid ei ole. Igaüks sööb nii, kuidas oskab, aga peamine et näppudega!

Rannapungerja traditsioonidest vestlesime Pille ja tema ämma Tiiuga, kes oli muide ka Rannapungerja viimane tuletornivaht enne majaka automati-seerimist. Pille on tugev elava pärandi eestkõneleja ka oma kogukonnast väl-jaspool ning on enda jaoks leidnud oma kolmainsuse: Rannapungerja, rääbis ja tuletorn.

"Ega seda traditsiooni ei saa niimoodi edasi anda, et homme või pühapäe-val kell kümme me hakkame põlvest põlve traditsioone edasi andma!" ütles Pille targalt ja meie oleme täiesti nõus.

Suur tänu meie võõrustajatele! Loodetavasti kohtume veel paljude pär-an-dikandjatega ning saame panna käed külge!

Allikad

Eichenbaum, Külli 2010. Kuuritsaga kalapüük.

Eesti vaimse kultuuripärandi nimistu.

Kättesaadav: <https://rahvakultuur.ee/2020/03/18/kuuritsaga-kalapyyk/>

Eesti kalastuse entsüklopeedia, 2018. Kuurits.

Kättesaadav: <https://www.kalapeedia.ee/4924.html>

Pöld, Pille 2021. Rääbise soolamine Rannapungerja külas.

Eesti vaimse kultuuripärandi nimistu.

Kättesaadav: https://rahvakultuur.ee/2021/12/14/r22bise_soolamine_rannapungerjal/

Epp Tamm

Eesti Rahvakultuuri Keskuse
vaimse kultuuripärandi spetsialist

VKP osakonna suvised külaskäigud.
E-album

I Kodavere laalupido sündis koostöös kogukonnaga

Veiksel Pala laalulaval testi Euruupa kultuuripiälinn Tartu 2024 uassal põliskiälte oidmise ajalugu – pideti I Kodavere laalupido, muailma esimene laalupido, kos laaldi aenult kodavere kiälen.

Kodavere murrak ehk kodavere kiil on Kodavere Pärimuskeskuse paljude tegemiste keskmes. Keeleürituste ja -tegevustega soovime kohaliku murdekeele kasutamist väärtustada ja selle olemasolu enamal määral teadvustada. Kodavere keel on rikkus, mida tasub hoida ja edasi kanda.

Kodavere laulupeo teekond algas Kodavere Pärimuskeskuse eestvedamisel läbi erinevate väikeste keeleürituste juba 2018. aastal ning jõudis Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 egiidi all 2. juunil pärimuskeskusest Pala laulukaare alla.

1. juuni pärastlõunal süütasime Peipsi ääres Sääritsa külas Kodavere keele kivi juures laulupeotule. Tuli liikus läbi Kodavere kihelkonna oluliste paikade ja lõpetas oma teekonna Kodavere Pärimuskeskuse õues. 2. juuni õhtul kandis pärimuskeskuse juhatus laulupeotule pidulikult laululavale, kus keeleõpetajad süütasid laternad.

Kodavere laulupeost kujunes kogukonnapidu. Peol laulsid koorides, mängisid ansamblites ning astusid üles solistidena meie oma valla väikesed ja suured lauljad ning pillimehed. Kaasa elasid ka need, kelle juured on Kodavere kihelkonnas, aga kes elavad mujal Eestis või koguni mõnes teises riigis. Adume üha selgemalt, kui olulised on juured ja nende tundmine.

I Kodavere laalupido sai teoks Kodavere Pärimuskeskuse ja Peipsiääre valla tihedas koostöös. Väga suur oli ka kogukonna panus kogu sündmuse ettevalmistamisel ja läbiviimisel. Inimesed lähedalt ja kaugemalt olid vabatahtlikuna kaasa aitasid – esimene omakeelne laalupidu andis hea põhjuse end taas Kodavere kandiga tugevamalt siduda. Kogukonnaliikmed tulid appi laululava korrastama, viitasid valmistama, lauljatele, muusikutele ja dirigentidele tänuks südamepaelu punuma ning laulupeotuld süütama ja saatma.

Kõige suuremat rõõmu tunneme aga sellest, et 250 lauljast 170 olid lapsed ja noored. Kodaverekeelse laulupeo üks olulistest eesmärkidest ongi pakkuda ka lastele ja noortele võimalust pärimuskultuurist osa saada ning seda edasi kanda.

Kodaverekeelse laulupeo üks olulistest eesmärkidest on pakkuda ka lastele ja noortele võimalust pärimuskultuurist osa saada ning seda edasi kanda.

Foto: Karl-Fredy Kruup

Kodavere Pärimuskeskuse tegevus läbi kuue aasta on elavdanud kogukondlikku suhtlust ning tugevdanud kogukonna identiteeti. Uhkusega räägivad Kodavere kandi inimesed oma keelest, mille kasutus aasta-aastalt üha enam laieneb.

Kodavere keele õpetajad Eevi Treial, Ann Kilk, Juta Laasma, Mare Nõmm ja Liia Mägi võivad rõõmu tunda, nende töö on vilja kandnud – kodavere keel on väärtustatud, hoitud ning esile tõstetud.

Rahulolevad ja õnnelikud on ka Kodavere Pärimuskeskuse juhatuse liikmed Ergo-Hart Västriik, Reet Kruup, Helgi Vaga, Elina Kalme, Mikk Kirikal ja Imre Nõmm – kordaläinud laalupidu annab jaksu edasi tegutseda.

Reet Kruup

Kodavere Pärimuskeskuse juhatuse liige
I Kodavere laalupido eestvedaja

Kui saared ühendavad jõud: Muhus toimusid IX laste pärimuspäevad

20.–22. septembril toimusid Muhus IX saarte laste pärimuspäevad “Meie kodu luod!”, kus osalesid lapsed Vormsilt, Hiiumaalt, Muhust, Mustjalast, Sõrvest, Orissaarest, Pranglilt, Kihnust ja Ruhnust. Kokku võttis osa 102 last, keda saatsid nende tublid õpetajad ja juhendajad.

Pärimuspäevade pidulik algus tehti meeleoluka rongkäiguga läbi Liiva küla, mis andis üritusele värika avalöögi. Nädalavahetuse jooksul jagati osalejatele rohkelt teadmisi ja oskusi Muhumaa pärandist ja kultuurist. Lisaks kodusaart tutvustavale ekskursioonile toimusid töötoad, õhtuhämaruses külastati Muhu Katariina kirikut, peeti ühine kontsert ning simman, mis lõi tõelise peomeeleolu. Piduliku lõpetusena langetati pühapäeval saarte laste pärimuspäevade lipp ning kuulutati välja järgmise aasta pärimuspäevade korraldaja – Saaremaa!

Selle kauni koosviibimise eesmärk on tähistada ja hoida elus meie esivanemate rikkalikku pärandit ja kultuuri. Traditsioonid, laulud, lood ja kombed, mida noored õpivad, on osa meie identiteedist, juurtest ja südameist.

See nädalavahetus kinnitas, kui oluline on oma juuri tunda, neid hoida ja edasi anda noorematele põlvkondadele – traditsioonid, mis meid ühendavad ja mille üle võime uhked olla!

Südamlük tänu kõikidele osalejatele, pühendunud õpetajatele ja abilistele, kes oma oskuste, teadmiste ja energiaga muutsid saarte laste pärimuspäevad meeldejäavaks ning aitavad hoida elus meie saare kultuuripärandit: Leena Peegel, Meelis Mereäär, Signe Matteus, Mall Noormets, Marlen Kirsell, Eva-Maria Kaasik, Kätli Saarkoppel, Anu Kaljuste, Triinu Traumann, Peeter Dudnik, Heli Maisalu, Aili Õige, Liia Ots, Raido Liitmäe, Annika Auväärt, Irena Tarvis, Mari-Ann Niinep, Lemme Aavik, Margaret Kaasik, Rasmus Saarkoppel, Kai Kommel, Lenna Aavik, Tiina Saar, Ülle Kuusk, Aarne Jõgi, Reele Reinart, Liina Maisalu, Merike Randmets, OÜ Knutbus, OÜ Munuke,

Saare laste pärimuspäevade ühispilt. Foto: Marian Salum

MTÜ Oad ja Eed, Muhu Puidukoda, Muhu Muuseum, Muhu Noortekeskus, Muhu Põhikool ja Muhu Vallavalitsus!

Üritust rahastasid Eesti Rahvakultuuri Keskus, Eesti Kultuurkapital, Eesti Kultuuriseltside Ühendus ning kohalikud omavalitsused.

Elagu noored! Elagu kultuur! Elagu Muhu!

Marian Salum

Saarte laste pärimuspäevad 2024 programmijuht

Audru osavalla Lustisäru "Kelle suu matsutab, selle jalg tatsutab" täitis Audru mõisapargi muusika, tantsu ja näitemänguga

Lastekaitsepäeval toimus Pärnu linnas, Audru mõisapargis, Audru osavalla Lustisäru, mille pealkiri on inspireeritud Audru vanasõnast "Kelle suu matsub, selle jalg tatsub".

Idee korraldada suurejooneline kontsert-etendus sündis soovist tuua taas kokku meie külad, mis peale haldusreformi ja Pärnu linnaga liitumist kuidagi omaette jäid. Kogu osavallast tuli kokku 32 kollektiivi pea 500 esinejaga Audrust, Lavassaarest, Jõõprest, Lindilt, Aruväljalt ja Papsaarest. Esindatud olid kõik meie piirkonna koolid ja ka lasteaiad.

Pidupäev algas suurejoonelise rongkäiguga, mis liikus Pasunakoori Õnne Tuli Õuele ja Audru lõõtsaansambli saatel läbi Audru keskuse parki ja lõi sündmusele piduliku alguse.

Sellisel kujul toimus sündmus Audrus esmakordselt, kus lava täitsid nii mitme erineva žanri esindajad – koorilaul, rahvamuusika, rahvatants, idamaine tants ja teater. Eriliseks tegi selle peo veel ka asjaolu, et rahva seas tuntud ansambel Audru Jõelaevanduse Punt tähistab sellel hooajal 35. tegutsemisaastat ja oli nõus olema saatebändiks nii meie lauljatele kui tantsijatele.

Kirsiks tordil olid meie kandi luuletaja ja kooliõpetaja Helle Kirsi kirjutatud Audru vanasõnadel põhinevad humoorikad vahetekstid, mida etendasid Audru mõisapargi näitlejad ja sidusid kontserdi ühtseks etenduseks. Ega paljud teadnud, et need on Audru vanasõnad:

- Kelle käed mullased, selle suu saiane;
- Suurt teed ja naiste laia suud ei suuda keegi kinni panna;
- Ära söö kartuhvlid enne ära, kui nad veel keedetud pole;
- Suu tieb suured asjad, käed kärnased tie midagi;
- Ei koerasitast saa sõnnikut ega naese varast rikkust.

Lisaks esinemistele oli Audru Lastekaitse Ühing seadnud parki ülesse erinevaid tegevusi, kus lapsed said meisterdada ja oma loovust arendada.

Audru löötsaansambel Lustisärul 1.06.2024. Foto: Ago Tammik

Audru osavalla Lustisäru „Kelle suu matsutab, selle jalg tatsutab“ 1.06.2024.
Foto: Ago Tammik

Peale kontsert-etendust jätkus pidu ka publiku tantsitamisega, sest sünnipäevalisel Audru Jõelaevanuse Pundil jätkus pika päeva lõpuks veel indu mitmesetine tantsusimman korraldada. See oli tõeline pidupäev!

Mõned olukorrad panevad uskuma imedesse. Sellel päeval oli ümberringi maru ilm ja Pärnu linnas ainult 10 km eemal lausa uputas, kuid Audru parki jõudis vihm vaid selleks ajaks, kui proovid olid läbi ja rongkäik polnud veel alanud. Rongkäigu alguseks tuli päikegi välja ja peo alguseks polnud vihmast jälgegi. Tõeline ime!

Lustisäru õnnestumine tõi esile meie inimeste loovuse ja kogukonna ühtekuuluvustunde. Üritus pakkus suurepärast võimalust teha koos midagi südamelähedast, kohtuda sõprade ja naabritega, nautida seda, mida me teeme ning veeta mõnus päev meie ilusa kodukoha südames.

See kogemus andis tegijatele taaskord tõestust, et me elame suurpärases kohas tegusate inimeste keskel – Audrus.

Jekaterina Eensalu

Lustisäru peakorraldaja

Audru Kultuuri- ja Spordikeskuse direktor

Rannarootslaste ärkamisajast laulupidudeni

Õeldakse, et mida väiksem rahvakild, seda rohkem suurmehi. Omad suurmehed kerkisid rahvajuhtideks ka eestirootslaste hulgast. Rahvuslik ärkamine langes 19.–20. sajandi vahetusse, kui Noarootsis kogunes Võõla mõisasse initsiatiivgrupp, asutamaks siiani tegutsevat ühingut SOV. Lahtikirjutatult Svenska Odlingens Vänner, eesti keeles Rootsi Hariduse Sõbrad. Ühingu etteotsa asusid Johan Nymann Noarootsist ja Hans Pöhl Sutlepast. Hakati välja andma põllumajandusliku kallakuga kalendrit ja asutati ajakiri Kustbon (Randlane). Eesti Vabariigi kehtestamise järel sai tuule tiibadesse rootsikeelne Pürksi põllutöökool, kus toimus aktiivne isetegevus. Vaimustunud luulet asus kirjutama Höbringist pärit poeet Mats Ekman, rannarootslaste rahva viise asus koguma ja kirjastama siis Vormsis elanud ja sealt naisegi kosinud noor Cyrillus Kreek. Tuntust kogus Pakri saarte rahvatantsulembus. Theodor Luts on jäädvustanud Ruhnu pulmakombeid jne. Üleüldine kultuurivaimustus viis 1933. aastal esimese eestirootslaste laulu- ja tantsupeoni Haapsalu

Ülal: Sofia Joons talharpal. All: segakoorid 2021. aasta laulupeol. Fotod: Toivo Tomingas

lossipargis. Peaorganisaatoriks C. Kreek. Pidu avati pika pateetilise luuletusega, mis kutsus üles laulma südamest südamesse.

Siis aga tekkis paus. Ootamatult suri vaid 54-aastasena Hans Pöhl, kelle teeneks oli kümnete rootsikeelsete külakoolide asutamine läänerrannikul. Rannarootslased sattusid mõningase surve alla valitsuse poolt, mis soovitas-nõudis rootsipäraste perenimedele eestistamist.

1943–1944 rändas 8000-pealisest rahvakillust üle 7000 kunagisele kodumaale Rootsi tagasi.

Ka sõjajärgne elukorraldus ei soosinud eestirootslaste kultuurielu kuidagi. Pigem vaikiti meie ajalugu maha. Asualad jäid enamasti suletud piiritsoonidesse ja hääbumine/lahustumine Eesti rahva hulka näis möödapääsmatu.

1988. aastal aga leidsid Eesti Muinsuskaitse Seltsi üritusel Haapsalus taas üksteist arhitekt Erwin-Johan Sedman Noarootsist, ajaloolane Maido-Mati Limbak Höbringist, Ain Sarv Leegajusest, Kai ja Arne Tennisbergid Bergsbyst (Tuksi küla), Toomas Lilienberg Tallinnast ja kutsusid kaasa lööma minugi, Toivo Tominga Vormsist. Uue vaimustuse toel asutati Eestirootslaste Kultuuri Selts (ERKS), mis asus Ain Sarve ülienergilisel juhtimisel kiiresti edenema. Sarve eesmärk oli Noarootsi Gümnaasiumi asutamine. Maido Limbak asus looma Aibolandi (rannarootslaste asuala) muuseumi. Sedman käivitas rahvaülikooli, Lilienberg võitles tagasi Rootsi-Mihkli kiriku, kus oli koguduse esimees kõrge eani. Tennisbergid tegid Arne sünnikodust turismitalu, minu roll oli hoida korras seltsi kassamajandus. Ka sain ma kaasa lüüa kultuurivahetuses. Haapsalus käisid meeskoorid Soomest, Rootsist ja Norrastki.

Ja pole imestada, et ühel heal päeval kerkis üles ka küsimus laulu- ja tantsupoe taaskorraldamisest. Komisjoniga liitusid Jana Stahl Pakritelt, hiiurootsi juurtega Peeter Paemurru, Naissaarelt pärit Sofia Joons, helilooja Sirje Kaasik Haapsalust, muuseumi juht Ülo Kalm, Nõvalt pärit bariton Raul Targamaa, rahvatantsujuht Tiiu Tulvik Pürksist ja minagi. Alati on kaasa löönud pastor Patrik Göranson, soosivalt ja mõistmisega on meid toetanud Haapsalu linn ja Lääne maakond. Idee sai tiivad!

Tuleb täheldada, et eestirootslaste kultuuriline taastulek imponeeris ka Rootsi kuningakojale, kelle lahke abi eest annetas eestirootslaste kultuuriomavalitsus kuningas Carl XVI Gustafile Hans Pöhli nimelise kultuurikandja massiivse pronksmedali näol. Medali idee on minult, teostus Haapsalus suvitavalt skulptor Vambola Metsalt. Neid on meie liikumise aktivistidele välja antud parkümmend. Paljudel medalistidest on oma

osa laulupidude traditsiooni taastamisel ja kandmisel. Nimetagem poetess Silvi-Astrid Mickelini Vormsilt, kelle tekstid annavad lauluvara meie repertuaari, värskest Turu Ülikoolis doktorikraadi kaitsnud Sofia Joons-Gyllingit, Pakri rahvatantsu-traditsioonide kandjat Endel Enggröni jne.

Taas on ajalooannaalidest rahva hulka tõusnud nn Hiiu kannel, vormsipäraselt talharpa. Mängijate arv kasvab kiiresti, Vormsi-meis Algor Streng ja Põhja-Norrast Liivile tulnud andekas proua Frida-Fröija Ingesdatter valmistavad uusi pille. On õnnelik juhus, et talharpast vaimustus folkduo Puuluup. Koos ansambliga Viis Miinust viisid nad Vormsi rahvapilli lausa Eurovisioonile!

Meie laulupidudel on kujunenud traditsiooniks esitada kindlasti midagi C. Kreegi loomingust, laulda nii Soomes kui Rootsis populaarset laulu „Modersmolets song” (Emakeelne laul), esitada Sirje Kaasiku uudisteoseid meie teemadel, meenutada omaaegseid rahvalikke viise, näiteks Veljo Tormise seatud „Sulase kaebus” jne. Liikumisse on andnud suurepärase panuse dirigent Endrik Üksvärav Hiiumaalt. Mulle üllatuseks on kõigil neljal uuema aja laulupeol kõlanud „Aiboland”. See on lihtsakoeline koorilaul, mille puhul oli algseks ideeks, et see saab Rannarootsi muuseumi lauluks, läks aga hoopis laulupidude kavasse.

Meie laulupeod ei saaks sellist kõla ja kuulsust, kui peaksime läbi ajama vaid oma tillukese rahvusgrupi jõududega. Õnneks on ikka ja alati leidunud koore Soomest ja Rootsist, samuti rahvatantsijaid, kelle osalusele saame proua Sille Kapperi energilisel toetusel loota, ja nii saab tantsuplats täis uhkeid rahvariideid, lavalt aga kõlab sadadest suudest hingestatud laul.

Nii nagu ühendas ja ühendab Eesti rahvast perioodiline üldlaulupidu, nii teeb seda ka eestirootslaste tantsu- ja laulupidu. See kinnitab meis teadmist, et me oleme olemas. Et meie rahvakillu kultuuripärand on taasleitud, hoitud ja arenev. Et tulevad uued tegijad, kes hoiavad kõrgel meie sini-must-kollast trikoloori, kirjutavad uusi laule ja laulavad neid vaimustusega ka kauges tulevikus.

Meil on usku ja lootust! Kohtumiseni järgmisel eestirootslaste laulu- ja tantsupeol 2027. aastal. Ikka Haapsalus!

Toivo Tomingas
vormsirootslane

Tansuline perimuslavastus "Aig veerep armu müüdä"

Aig veerep mede kigi eluden omasuudu, aga arme kogume me müüdä elutiid pallu, mis armse ja valuse ütekõrrage.

Veerev aig ütenkuun soovige tetä midägi mulgi kultuuri jaoss panni miu mõtte liikme perimuslavastuse suunan. Tundsi, et uvvempet tantsu sisu om vaja mede kultuuri manu luvva. Midagi, mille kotta saass ütelde – Mulgi-maalt ja mulke tettü. Just siiperäst ollive pia kik kuuntüütegije rojektin ka perit Mulgimaalt.

Nätä sai kikke – vana perimust ja vanu viise, vana perimust uvven kuvven, vanu viise ja uusi tanse, uusi viise ja uusi tanse. Päämiselt om sisu perit Karksi ja Halliste kihelkonna perimuskoguden kogut andmide päält, inemise ende mälestuse ja raamaduden kirjan olevede asju päält. Kik teksti pandse kirja esi ja mulgi keelen nõnna kuis mõistse. Andse endäst pallu, et mulgi kiil oles säände, et oless arvestet keele omaperäge, a et päältvaateje aru ka saass.

Lugu esi viir müüdä üte inimese elutiid ja rahvakalendritähtpäivi. Mõne päivä jaoss olli rohkemp aiga ja mõni olli pallald ärä märgit, a kik andsive edesi kasvõi raasike täadmist. Kige suuremp rõõm olli lõputansust "Univere pere polka". Sii om säherdune, mida saap tansi laits emäge, esäge; velle ja sõsare kuun nänni ja taadige. Selle luu saamine olli ka maru. Naabrimiis Oksa Priit mängse oma kodun jõulukonserdi jaoss akordionige üte luu, ütlive viil, et temä õpeteje Ainsalu Vello tei talle ja taadile pühenduses "Urissaare polka". Mia võti selle vilmi pääle ja saatse selle Kase Merilil ja tuleve päevä ommuku olli vana ja uvve osage luu olemen. Nõnna sünnüp, arenep ja eläp kultuur!

Viisitegije ollive meil andeka! Lõõtsakuning Kadaja Rasmus ja perimusmuusik Kase Merili võtivate vastu vällakutse kirjutede uvve viisi. Kik märksõna "kurvamiilne, kamina ehen" või "lustakas ja totakas" saive maru ruttu viisi kuju. Ma ole väegä rahul perimuslaule kõlage, mis luudu ja sissi mängit sai. Olli tähtis, et kõlass ka mulke ende elletus.

Ehe olli ka rõõvas, mida kik tantsije kandsive. Abielun, latsege naase ja vanemp naene põlle ja rätige, tüdriku palla pää ja põllete. Alliste ja Karksi eri rahvarõõva komplekte sai näidät ja sellege mede inemise targempes koolitet kah. Austame rõõvast ja selle kandmise kombit!

Mängu ja tansu vaheldusive. Karksi kandin tetti öitsil ja jaanipäiväl tuli toki otsan, mõne kotosse pääl ka toki kõrvale maha. Poisi saive kah lõkke maast üles.

Tegije kurakätt: rojektijuht Liivsoni Leana, elütegije Maiste Heiti, lavasteje Vallase Birgit, muusikajuht Kase Merili, müügipäälük Rae Mae. Pildilt puudu muusikajuht Kadaja Rasmus.
Fotod: Taavi Bergmann

Päältvaateje lemmik – “Eläje vällä” ehk karjalaskepäeva rõemsa ja puskleve eläje.

Foto: Taavi Bergmann

Osalejes ollive ligi sada tansijet Karksi-Nuia mant, miu rühmä: Tirkajad ja Segasummak latse, Winge ja Piirikpääd nuure, Mari naase, Samm Sassis, Kannapööre ja TantsuTurel suure tansije, kes kik kasusive kokku ütes suures peres.

“Aig veerep armu müüda” olli Karksi-Nuia võimsale tansukogukonnale pühendet lugu, et mede latse, pere ning tansije esi tääsime, mes meil siin oida ja armaste om! Mulgi ei pia oleme ahne. Me saame lusti ütstõisege kuun, tetä ilu, tunda rõõmu ja olla tõinetõisel abis.

Lavastus etendus August Kitzbergi nim Gümnaasiumi pargin 14.–17. eia-kuu päivil 2024.

Vallase Birgit

püünele säädje, tansulooja, tekstide ja idee autor

Küla, mis toitis Haapsalu vaestemaja orvud

Soolu on Põhja-Läänemaa ajalooline sumbküla soo servas. Küla hiilgeaegadel paiknesid talud lähestikku, põllud, heinamaad, metsad ja karjamaad olid aga külast eemal ja viilutatud talude vahel enam-vähem võrdseid tingimusi silmas pidades. Kultuuripärandi suhtes on Soolu vaeslapse rollis olnud läbi aegade. Ei ole siia jõudnud Kristjan Raua ja Ants Laikmaa aegsed vanavarakogujad ega hilisemad pärimuse üleskirjutajad. Läbimatud teed ja eraldatus, aga ka naabruses olev rannarootsi jõuline kultuur paelusid uurijaid rohkem ja jätsid Soolu küla varju. Viimasedki esemelised ja ka vaimsed kultuurinähtused kadusid unustusse 20. sajandi alguses siin erakordselt jõuliselt levinud usuliikumiste domineerimise tõttu. Hädas olid isegi kohaliku Nagimäe kooli õpetajad, kes on mälestustes kirjutanud, et Soolu lastel ei lubatud ei laulda ega tantsida või koolis peetud ja rahvakalendriga seotud pidudel osaleda.

Küll aga säilisid maastikul Soolule omased kiviaiad, mis on veel ümber talude ja külatänavate, aga ka kilomeetrite ulatuses nüüdsetes metsades ja heinamaadel jälgitavad. Just kiviaedade paiknemist jälgides loodi 2020. aastal Soolu külaseltsi eestvõtmisel Soolu logo. Logol markerib kiviaedade kulgemist punane joon. Et kiviaedade traditsiooni ja nende ladumise oskust edasi anda, viidi külas kahe aasta jooksul läbi seitse kolmepäevast koolitust, kuhu saabusid inimesed üle Eesti. Küla südames taastati ligikaudu 200 meetrit kiviaedu. Taastamisjärge ootavad üha uued ja uued maasse vajunud aiad.

Kuna kirjalikke ülestähendusi Soolust ei ole, siis alustasime kunagiste külaelanike ja nende järeltulijate intervjuerimisega. Vanimad mälestuste pajatajad olid 90. aastates õed Taaveti Salme ja Erna.

Soolu põliselanikud Liisi ja Lehti õpetasid heinarõuku tegema.
Foto: Viivika Orula

Soolu kindakiri. Foto: Viivika Orula

Sel aastal sai hoo sisse mälestustel, lugudel ja isiklikel kogemustel rajanev toidukultuuri uurimine. Millised kombes, toidud on jõudnud tänaste inimesteni lapsepõlvest, noorusest? Millised ootamatud seosed vanaisade ja vanaemade köögist on kandunud kodudesse ja maitsemeeltesse? Eriti põnevaks osutus kirglik omasõnade ja väljendite otsimine, millest sai kogukondlik harrastus. Saadi kokku, võrreldi, maitsti eri kodude erinevaid harjumusi. Aasta sõnaks sai TÖRLÖNT.

Millised olid Soolu küla toitumisharjumused ja menüü eelmise sajandi 30–50-ndatel?

Huvitavaks avastuseks oli see, et taludes oli väga selgelt kindlaks määratud, mis nädalapäeval mis toitu söödi. Reeglid olid väga sarnased, isegi identsed. Kõik kunagised külaelanikud, kellega sellel teemal rääkida õnnestus, võtsid kindlat menüüd kui midagi täiesti iseenesestmõistetavat. Lükati talu kindla nädalamenüü töid meieni Lehti Ledis ja Liisi Kaljura. Esmaspäeviti söödi putru ja teisipäeviti suppi. Kolmapäeval tehti alati suurem kogus kartuliputru, millest pool söödi neljapäeval kuuma jahusupiga. Jahusupi tegemiseks aeti piim koos munaga keema ja lisati siis jahu. Kuna jahusupp oli soe, ei olnud putru vaja enam eraldi soojaks teha. Laupäeviti oli alati kruubi- või tangupuder, harvemini kartulipuder. Mõnikord tehti jahusuppi ka kruubi- või tangupudru juurde, kuid enamasti soojendati neid järgmisel päeval siiski praadides. Pühapäeviti oli hapukapsasupp. Nende peres olevat veel selline komme olnud, et isa August lõikas iga pereliikme taldrikusse supi sisse tüki liha, et kõik võrdselt saaks. Põhiliselt oli tegemist sealihaga, aga mõnikord tõi isa ka loomaliha. Igal sügisel, esimeste miinuskraadidega, tapeti mullikas ja riputati lihaaita näägu ehk konksu külge, kus see ära külmus ja kust isa sai pühapäevahommikuti käia liha lõikamas. Siga tapeti jõulude ajal ja sellest pidi jätkuma järgmiste jõuludeni. Liha soolati sisse nii, et pool puutünni oli tailiha ja pool tünni pekki, nii sai vastavalt vajadusele kohe võtta. Kui oli mustikaaeg, siis tehti pühapäeviti ka mustikasuppi. Liisi ja Lehti mäletasid ka, et

söödi pannkooke õunamoosiga. Talveks aeti mustikaid ja tikreid pudelitesse, mis olevat väga tüütu töö olnud. Lisaks tehti veel kreegimoosi, mida keedeti alati koos kividega ja säilitati suures savinõus. (Ledis 2015; Kaljura 2015)

Ja just siit meenutustest kujunes jahusupp 2024. aastal Soolu ja lähikülade kõneaineks nime all tõrlönt. Jahukaste, jahusupp, lihaga ja ilma. Läänemaa Toidunädala raames saadi kokku Taaveti kultuuritalus. Toimus üritus intriigeeriva pealkirjaga “Tõrlönt, kruuk ja põldmari – kangesti hea”. Kodudest koguti kokku erinevad tõrlõndi retseptid.

2025. aastal möödub 505 aastat Soolu küla esmamainimisest. Siis kandis küla nime Stipendia Szozell ja talupidajate ülesandeks oli Haapsalu vaestemaja orbude ülalpidamine. Meil on hea meel, et see infokild on arhiividest meieni jõudnud ja saame seda teadmist edasi kanda. Nii nagu oleme saanud värskendada teadmist meie vanavanaemade ja vanavanaisade toidulaua lahutamutust osast – jahusupist ehk tõrlõndist.

Viivika Orula

MTÜ Lugu projektijuht

Rahvamuusika kontsert Taaveti kultuuritalus. Foto: Viivika Orula

Jaanipäevaks kõrgeks kasvab rohi

Jah, tõepoolest jaanipäevaks kõrgeks kasvab rohi ka Haanjamaal. 25 aasta eest hakati Haanja tantsuseltsi algatusel Plaaniil käsitsi niitmisvõistlust korraldama, nüüd juba paarkümmend aastat teeb seda MTÜ Plaani Kotus.

Käsivikatiga niitmine kui väga vana töövõte oli meie mägistel ja väikestel pindadel ainus ja asendamatu. Niitmist alustati varahommikul, kui hein oli kastemärg. Hein niideti võimalikult madalalt ja tõugati kaareks kokku, heinakaared jäid lõunani tahenema ja alles siis löödi laiali kuivama. Käsivikateid on erinevaid, meie vikatite käepide on V-kujuliselt ümber varre painutatud. Oluline on, et vikat oleks töökorras, st õigesti varde pandud ja korralikult teritatud ehk tsagatud, siis pole niitmine sugugi raske. Pea igas talus on vikatid alles ja aeg-ajalt kasutusel.

Võistluse eesmärk on tähistada heinateo algust, tutvustada esivanemate tegemisi ning selgitada välja parim niitja. Igal võistlejal peab olema oma vikat kaasas, teritamiseks luisk. Niitjal võib olla abiline, kes võib vikatit teritada, aga mitte niita ega korrastada heinakaari. Võistlusrajad loositakse, niitmiseks on aega kaks tundi. Kohtunikud hindavad niitmiskaarte sirgust ja võrdsust, niitmiskõrgust, vastukaare aluse puhtust. Kui algusaastatel oli niitjaid 10–15, siis tänavu juba 27, vanim võistleja üle 80 ja noorim 12. Niitma on tulnud päris kaugeltki, nt Saaremaalt, Pärnust, Jõhvist, Muhust. Enamasti on võitnud omakandi inimesed, võit on viidud ka Muhu- ja Kullamaale. Korraldajatele on iseenesestmõistetav, et üks meie kandi pere tuleb niitma kas ühe, kahe või kogunisti nelja niitjaga; samuti on kindel, et teisest tulevad isa ja poeg. Ehk kutsub ikka ja jälle lähemalt ja kaugemalt osalema seegi, et kõigile niitjatele on väärikad auhinnad.

Niitmise ajal toimuvad mitmed väga oodatud võistlused: saabast visata soovijad seisavad pikas järjekorras; lapsed tahavad käbisid visata; tehakse ilusaid lillepärgi; naela lüüakse paku sisse kasvõi mitukümmend korda ja pole hullu, kui puupakk täpselt pooleks ei lähe; saunavihtade tegijaid jätkub tundideks. Vikati seadmise õpitoad ja heina rōukupanek on olnud ka huvilisterohked. Käsivikati vajalikkust näitab seegi, et müügiks toodud varde pandud vikatid leiavad ruttu omanikud. Tänavu oli palju lambatallede uudistajaid ja kui algul mõni laps arglikult aediku ligi tuli, siis hiljem ei tahtnud kuidagi sealt lahkuda. Meie tänavuste juubelite puhul oli kirikus

Plaani käsitsi heinaniitmise võistlus. Foto: Einike Aedmaa

näitus „Õigeusk Vana-Võromaal. Plaani kirik 150“, samuti heinaniitmise fotod.

Plaani küla on jaanipäeviti niitjaid, vikateid, rõõmsaid inimesi ja autosid täis. Osa saama tulevad juhuslikud möödasõitjadki. Korraldajad tegutsevad kui töökas mesilaspere ja arvavad, et ka edaspidi „jaanipäevaks kõrgeks kasvab rohi“ ning see niitmisevõistlus toimub ka viie, kümne ja miks mitte 25 aasta pärast.

Juta Sikk

Heinaniitmise võistluse korraldustoimkonna liige

Võru Gümnaasiumi noored tugevdavad sidet kodukandi juurtega

Võru Gümnaasium alustas käesoleva aasta maikuus täiesti uue paikkondlikku identiteeti mõtestava kursusega “Mina, minu juured ja Võrumaa”, mõelduna kõikidele esimese aasta (G1) õpilastele. Ühe nädala jooksul mõtestavad noored oma suhet Võrumaaga, uurivad kohaliku identiteedi ehk *hindätiidmise* kihte ja mõtlevad, kuidas neid hoida. Kursus on sündinud soovist lisada kooli õppekavasse rohkemat piirkondlikku eripära.

Püüame viie päeva jooksul noortele Võrumaad vääridada väga erinevatest külgedest: Võrumaa kui kodu- ja elukoht, tema looduslikud eripärad, kogukond ja sellesse panustamine, keel ja kultuur, vaimne pärand, majandus- ja ettevõtluskeskkond, Võrumaa jätkusuutlik areng ja tulevik.

Kursus on sündinud koosloomes ja sellesse panustab hulgaliselt kohalike juurtega inimesi, kes jagavad oma lugu, viivad läbi töötube, linnaretki, lubavad piiluda oma tegemiste tagatubadesse. Võib öelda, et kursus sünnib igal kevadel uuesti vastavalt sellele, kes ja millisel viisil saab meiega liituda sel maikuu viimasel nädalal.

Temaatiliselt jagatud päevadel jõudsid noorte ette põnevad esinejad. Mõned näited. Sellest, millist rolli on tema elus mänginud võru keel, pärimus ja kombestik ning kuidas nende teadvustamine on aidanud kujundada haridusteed, huvialasid, pakkunud tööd, kõneles noor võroke Hipp Saar. Ta on südameasjaks võtnud, et pärimus, keel ja kultuur leiaks endale koha tänapäeva maailmas, isegi kui need pisut vormi muudavad.

Filmirežissöör Anna Hints kõneles inspireerivalt, kuidas juurtest jõudu ammutada ning juurte pealt luua. Ajakirjanik Mirjam Möttus suunas fookuse sellele, milliseks trumbiks võib kujuneda oma kultuuriruumi väärtustamine ja selle oskuslik kasutamine igapäevaelus. Muusik Mari Kalkun jutustas haaravalt, kuidas väike Võrumaa suurest maailmast vaadatuna tundub.

Bioloog Tuul Sepp kõneles looduslike elupaikade kaitsmisest ja taastamisvajadusest kõikjal, kus selleks on võimalusi. Koos arutasime, kuidas saaks aidata kaasa kohaliku looduse kaitsese linnakeskkonnas ning mida linnaloodus inimestele tagasi annab.

Ettevõtluskonsultant Aavo Hummal andis ülevaate kohalikust ettevõtlusest nii tänapäeval kui ajaloos. Vaido Siska tutvustas Kaitseliidu Võrumaa maleva

rolli kogukonna ettevalmistamisel erinevateks kriisideks Võru- ja Setomaa ning analüüsis nende geograafilist asendit malevapealiku pilgu läbi. Rikka Ivvani talu perenaine Sigre Andreson rääkis elust ja ettevõtlik olemisest ühes väikeses Setomaa külas.

Nädala jooksul tehti läbi võru keele ABC kiirkursused, tutvuti saunapärimusega ja kogeti „kuivsauna“ rännakut. Lauldi seto leelot ja Võrumaa regilaule, kuulati torupilli, õpiti lõõtspilli saatel tantsima kohalikke tantse. Osaleti juhendatud linnaretkedel, külastati erinevaid kohalikke ettevõtteid, innovatsioonikeskust KEIK jt.

Kursuse viimasel päeval arutleti, kuhu läheb Võrumaa ning kas tuleviku arengusuunad kõnetavad ka noori. Kursus lõppes mentorgruppide väljasõitudega Võrumaa kaunitesse paikadesse.

Eriline tänu, Kristi Vals ja Meel Valk, toe eest kursuse disainimisel! Jätka me uuel kevadel. Aitüma kõigile, kes mõttega haakusid ja meid nii nõu kui jõuga toetasid! *Tennamiq süämeest!*

Anneli Hindrikson

Võru Gümnaasiumi õppejuht ja kursuse eestvedaja

Elav vaimne pärand

Wittensteini tegevusmuuseumis aastal 2024

2024. aasta oktoobris toimus Paides Sihtasutuse Ajakeskus Wittenstein tegevusmuuseumis traditsiooniline Järvamaa käsitööpäev, mis oli osa Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu üle-eestilisest avatud käsitöökodade programmist. Kohale tulid Kesk-Eestis tegutsevad meistrid, et üles seada väljapanekud ja käsitööesemete müügikohad. Toimusid tegevused töötubades. Linase rahvarõiva kanga kudumist õpetas Eva-Liisa Kriis. Rahvarõivaste puhastamisega seotud nippe tutvustas Svetlana Saare. Säärepaela punumist juhendasid käsitöömeistrid Silvia Aarma ja Margot Marks, kirivöö kudumist Tiia Kontus. Hõbeehete valmistamisest ja puhastamisest rääkis Wittensteini tegevusmuuseumi hõbedakunstnik Anne Reinberg ja rinnaprossi valmistamisest Paide kunstikooli õpetaja Natalia Haug. Võimalus oli õppida suurräti narmaste keerutamist, mida näitasid Türil asuva käsitöökoja eestvedajad Imbi ja Kaie Karu.

Rahvarõiva-aastale pühendatud käsitööpäev oli heaks kinnituseks, et viimaste aastatega on Eestimaa südames asuv mäluasutus kujunenud Järvamaa käsitöölise kohtumispaigaks. Muuseum ei ole mitte ainult vanade asjade surruaed, vaid koht, kus antakse edasi vaimse pärandiga seotud oskusi. Ajakeskus Wittenstein on valinud üheks oma tegevuse suunaks kohaliku pärandi uurimise, tutvustamise ja tulevastele põlvetele edasiandmise. Kuidas me sinamaani jõudsim?

2019. aastal õnnestus sihtasutusel leida välisrahastus Paides asuvate ajalooliste hoonete (Tallinna tänav 9 ja 11) edasiarendamiseks. Siinse vanalinna arengu seisukohast oli tegemist olulise investeeringuga, sest see aitas taas elustada Paide üht omapärasemat hoonete kompleksi. Järvamaa kultuuriloo vaatevinklist oli tegemist sajandi arendusprojektiga, mille tulemusel rajati maakonnas tegutseva vanima mäluasutuse (Järvamaa muuseumi) baasil Vallimäe nõlval asuvatesse ajaloolistesse hoonetesse Wittensteini tegevusmuuseum. Koos Paide vallitornis asuva ajakeskusega on loodud Eestis ainulaadne terviklik ja miljööväärtuslik külastuskeskkond. Tulevaste muuseumihoonete rekonstrueerimine algas 2020. aastal. Muuseumi kolimisega paranesid tunduvalt Järvamaa muuseumi väärtuslike museaalide kogu eksponeerimis- ja hoiustamistingimused.

2022. aastal ukсед avanud Wittensteini tegevusmuuseumis on võimalik tutvuda 19. sajandi kreisilinnaga eluoluga. Sobivas keskkonnas asuv muuseum on aidanud Paide vanalinna peatänavast kujundada omamoodi muuseumitänav. Tegevusmuuseumi varasalveks on Eesti ühe vanema mäluasutuse Järvamaa muuseumi ca 90 tuhande säilikuga esemekogud (kuuluvad Eesti riigile). Kuigi kogukondliku muuseumi avamiseni jõuti alles 1905. aastal, eelnes sellele aastatepikkune kogumistöö. Antud seik annab tegevusmuuseumile hea võimaluse tutvustada Eesti ajaloo üht murrangulisemat perioodi ülemöödunud sajandil alguse saanud Järvamaa muuseumikogu näitel, mida suurel määral külastajatele eksponeeritakse. Taoline lahendus on kaasaegsel kultuurimaastikul ainulaadne. Seda põhjusel, et enamikes mäluasutustes on suurem hulk museaale hoiustatud külastajate jaoks kinnistes hoidlates.

Võimalik on valida meelepärase teemavaldkond, mille minevikulukku süüvimine paelub. Tutvuda saab 19. sajandi apteegi ja rohupoega ning külastada kreisiarsti ravikoda (rahvameditsiini ja lahkamisruumi töötubadega). Roh-kearvulist muuseumikogu tutvustab ajastute varasalt, lapseks olemise aega rikkalik mänguasjade väljapanek. 19. sajandil lisandunud tehnoloogiliste

Hõbedameistri töötuba Wittensteini tegevusmuuseumis. Foto: Eliis Õunapuu

Hõbedameistri töötuba Wittensteini tegevusmuuseumis. Foto: Eliis Õunapuu

saavutustega tutvumiseks saab külastada ajakapslit (5D-lahendus), mis lisaks originaalesemetele aitab erinevate meeltega rännata ülemöödunud sajandi maailmas. Omaette teemana leiab käsitlust söögikultuuri tutvustav kohaliku toidu ekspositsioon-töötuba. Lisaks on loodud väikelinna käsitöölise eluolu edastavad puusepa, sepa, rätsepa, õmblusmampsli, kingsepa ja fotograafi näitus-töötoad. Tegevusmuuseumi programmiga on tihedalt seotud erinevad Kesk-Eestis tegutsevad kohaliku pärandi asjatundjad – meistrid, keda muuseum on aktiivselt kaasanud ekspositsiooni loomisel, külastusprogrammi-de-töötubade koostamisel ja kohaliku pärandi populariseerimisel.

Tegevusmuuseumi püsinäituse üheks väärtuslikumaks kollektsiooniks on Paide vana apteege sisseseade. Sellest tulenevalt on üheks tegevusvaldkonnaks kujunenud rahvameditsiiniga seotud vaimse pärandi kogumine ning tutvustamine. 2024. aastal toimus muuseumi rohupoe kuraatori Jana Oleski eestvedamisel viis loengut-töötuba, mille raames said huvilised teadmisi kodupaigas kasvavate ravimtaimede kasulikkusest ning esivanematelt päritud tegevustest ravimtaimede kasutamisel.

Rahvarõiva-alast tegevust veab maakonnas Järvamaa rahvarõiva nõuandekoda, mis asub Wittensteini tegevusmuuseumis. Nõuandekoja eesmärgiks on rahvarõiva-alase teadlikkuse, valmistamise ja kandmise traditsioonide edasi andmine rahvuslike käsitöötraditsioonide õpetamise kaudu. Järvamaa rahvarõiva nõuandekoja eestvedajad on Silvia Aarma, Tiia Kontus ja muuseumi peavarahoidja Leelo Saar. Silvia Aarma on 6. taseme kutsetunnistusega rahvarõivameister, kes on valmistatud muuseumis olevad Järvamaa rahvarõivaste näidiskomplektid. Tiia Kontus on Põhja-Järvamaal elav hinnatud pärandi asjatundja, 5. taseme kutsetunnistusega rahvarõivaste valmistaja, rahvarõivavööde konsultant. Alates 2021. aastast tegutseb nõuandekojas rahvuslike tikandite ja tikkimistehnikate uurimisele pühendunud Kadi Vingisaar, kes on Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia kultuuripärandi loovrakenduste magister. Kadi haldab nõuandekoja digikanaleid ja peab sündmustel loenguid. Muuseumis toimuvad konsultatsioonid ja nõuandepäevad. Huvilistel on võimalik kasutada rahvarõiva-alast kirjandust, tutvuda Järvamaa muuseumi kogudes olevate esemetega ning varem valminud Järvamaa rahvarõivaste rekonstruktsioonidega. Nõuandekoda jagab ka infot rahvarõivaste valmistajate ning materjalide hankijate kohta.

2024. aasta jaanuaris ja märtsis toimus rahvarõiva nõuandekoja eestvedamisel kirivöö valmistamise õpituba. Eelnevalt muuseumi fondist

Rännak 19. sajandi väikelinnas. Foto: Eliis Õunapuu

Tikkimiskursus Wittensteini tegevusmuuseumis. Foto: Eliis Õunapuu

leitud museaalide eeskujul valmisid vööd, mida võib uhkusega kanda kaasajal. Jaanuaris algas kogu aasta kestav tikkimiskursus. Kadi Vingisaare juhendamisel sai valmistada rahvarõiva käiste, tanude, linukate või põlledet tikandeid. Aasta lõpus oli huvilistel võimalus osaleda nahakunstniku ja HeLing käsitööstudio eestvedaja Hele Kingisepa juhendatavas meistriklassis, mille tulemusel valmis nahast õlakott. Detsembris ootas huvilisi muuseumi juures tegutsev hõbedameister Anne Reinberg, kes viis läbi hõbesõrmuse valmistamise kursuse ning jagas praktilisi nippe, kuidas hoida korras põlvest-põlve edasi antud hõbeesemeid.

2024. aasta alguses toimus muuseumis kultuuririkkuse teema-aasta maakondlik avasündmus. Koostöös Eesti Rahvakultuuri Keskusega toimusid huvilistele pärandit tutvustavad töötoad ning kohalike eriilmeliste kollektiivide etteasted. 2024. aastal jätkas muuseumis pärimuse asjatundja Hedi Jürgeni eestvedamisel kooskäimist väikekandle ring. Kümme-kond rahvamuusikahuvilist üle Järvamaa saavad kord nädalas kokku muuseumis, et väärtustada vaimset kultuuripärandit ja tuletada meelde esivanemate armsaks saanud viise. Uuriti rahvakalendri tähtpäevade kohalikke traditsioone ning korraldati kogukonnale avatud sündmusena vastlapäev, paastumaarjapäev, mardipäev ja jõuluõhtu.

Muuseumi külastavad ekskursioonigrupid saavad osa puhkpillimuusika traditsioonist. Juhendaja Teet Tihvani eestvõttel on muuseumil ka oma pasunakoor, mida saab nautida nii eri sündmuste puhul kui ka muuseumiprogrammide osana. Kohalikku toidupärandit tutvustava sündmusena toimus 2024. aasta sügisel teist korda korilusfestival. Jõuluaeg algas muuseumis jõulumaitsete ja kohaliku käsitöö turuga. Ühtekokku pakkus muuseum 2024. aastal töötubade/programmide näol 22 vaimse pärandi eri tahku tutvustavat ettetellitavat töötuba.

2024. aastat kokku võttes võib tõdeda, et Paide vanalinnas tegutsev Wittensteini tegevusmuuseum on heaks koduks Järvamaa pärandi säilitamisel, kogumisel ja populariseerimisel. Moodustunud on tore keskus, mis hindab ajalugu ja edendab samas ka kohaliku kandi rahvakunsti. Eeltoodu kõrval oleme avatud erinevatele uutele tegemistele-valdkondadele, et rikastada esivanemate pärandi edasiandmisega meie kaasaega ja hoida traditsioone.

Ründo Mülts

Ajakeskus Wittenstein teadusjuht

Kiigelaul. Foto: Kadri Kanemägi

Mis kasu on mul kõlavööst?

Artikkel Saaremaa Gümnaasiumi õpilaste Vikil käimisest

Kõlavöö on kõladega (nelinurksetest lauakestest koosnev vöökudumisi-riist) kootud vöö. Esimesed kudumised kõladega toimusid juba 12.–13. sajandil. Miks peaks teadma, kuidas kududa kõlavööd või teha saunavihta? Kas sellistel teadmistel üldse on kasu või on see puhas ajaraisk? Seda suundus 11. juunil 2024. aastal uurima Saaremaa Gümnaasiumi 5. lend.

Tolle päeva hilishommikul pani viis bussi kooli eest Mihkli talumuuseumi poole ajama, et viia õpilased tutvuma Eesti ja Saaremaa pärimuskultuuriga. Gümnaasiumi saarluse kursuse raames sai proovida sepatööd, esiemade ilunippe, korvipunumist, laulda kiigelaule, ilmutada fotoelemente ning muidugi kududa kõlavööd.

Pärand on praktiline – see oli külastuspäeva peamine lähtepunkt. Iga töötuba seoti tänapäeva inimese vajaduste ja probleemidega ning kitsaskohti vaadeldi vastavalt sellele, kuidas eelnevad põlvned oleksid neid lahendanud. Elu muutub ju alati paremaks, kuid selle nimel on lihtsad asjad juba ära tehtud, ratas leiutatud ja arukasest saunaviht punutud. Seega säilib ka iganenud tarkustel mingisugune väärtus, mis seab aluse kaasaegse elu keerukusele või pakub sellele pehmet ja omamoodi uut kontrasti.

Pahatihti juhtub aga see, et korraldatakse tore üritus hariduslikul eesmärgil, aga noortel ei ole sellest sooja ega külma. Õnneks on nii mõnelgi gümnaasistil veel kevad eredalt mees ja nad olid valmis avaldama oma mõtteid Vikil käimise kohta. Õpilaste meelest oli tegu väga vahva väljasõiduga. Toodi välja, et see aitas arendada silmaringi ja andis oskuse antud teemal kaasa rääkida. Uued teadmised näiteks tolleaegsest fotokunstist on ka praegu aktuaalsed ja võivad olla abiks omapärase kunsti loomisel. Praktiline oskus teha näiteks saunavihta on igale saarlasele oluline ja kus siis seda mujal peaks linnalaps õppima. Kindlasti tuleks õpilaste meelest seda traditsiooni jätkata, et neil oleks üldse aimu, kus ja millal nad elavad. Tore on ära tunda busside peal murdesõnu, kuigi sellel võibolla pole tänapäevases maailmas enam otsest aktuaalsust. Selleks, et kasvatada enesele viimaks juured, on vaja paigutada end konteksti. Säärased ettevõtmised, mis näitavad noortele, kus nad on, on hädavajalikud, sest kinnitavad neile, kes nad on.

Saskia Saar, Morten Kosk

Saaremaa Gümnaasiumi õpilased

Lähkma-Saunametsa külaseltsi lugu

Lähkma-Saunametsa külaselts loodi 2008. aastal. Tsaariajal (1901) metsahärra jaoks ehitatud maja kasutamisest RMK loobus ja selle küllaltki halvas seisus maja kasutajaks sai kohalik kogukond. Projektide toel renoveeriti maja kasutuskõlblikuks.

Tegevus majas algas kohe ja juba 2011.–2012. aastal korraldati lastele laagreid, kus kesksel kohal oli pärand- ja pärimuskultuur. Juhendajateks ja korraldajateks olid külainimesed ise. Mehed õpetasid ääsil sepiatama sepanaela, valmistama vineerist konnasid, ragulkasid ning savist linnuvilesid. Naised õpetasid kodukoha taimede tundmist, pillimängu ja pärimusmänge ning vilistimistehnikas prosside tegemist. Ühine tegutsemine oli põnev.

Aina rohkem hakati käima koos pillimängu õppimas. Huvilised olid vanuses 5–80 aastat. Alustati väikekanneldest, jätkati kitarrimänguga, edasi tekkis huvi löötspilli vastu ning Euroopa Liidu LEADER-programmi toel soetati Urvaste meistri Alar Vuksi valmistatud löötspill. 2014. aastal sai alguse Lähkma rahvamuusikapäevade traditsioon, kus osavõtjate ja esinejate arv ulatub üle saja.

Lähkma 1. rahvamuusikapäev 2014. aastal. Foto: Kalju Sarapu

Lähkma Küla Pillimehed 2023. aasta laulupeol. Foto: Liis Virkus

Esimesel rahvamuusikapäeval esines poolsada kohaliku kogukonna pillimeest ja rahvatantsijat. Veel suurem pillimänguhuog saadi sisse siis, kui külamajja ehitati lava ja seati sisse pilliruum. Pillimehed kogunesid iga nädal proovidesse ja hakkasid regulaarselt harjutama. Ikka nii nagu pärimusmuusikas tavaks, et noored ja kogenumad üheskoos, üksteiselt õppides. Katsetati eri stiile – pärimusmuusikat, rütmimuusikat jm.

Pille ja tehnikat oli vaja juurde ja siin olid abiks mitu kohaliku omavalitsuse (KOP) ja LEADER-meetme projekti. Üheks edukamaks projektiks osutus “Muusika ühendab – pillimängu õpitoad Lähkma külamajas” (2021–2022), mille käigus oli kõigil soovijatel võimalik tasuta õppida väikekannelt, karmoškast, akordioni, mandoliini, kitarri, viulit, kontrabassi, eesti löötsa, harfi, rahvuslikke rütmipille. Antud projekt tõi külaseltsile Aasta õpiteo tiitli.

Pillimäng viib ikka tantsuni ja 2022–2024 viidi läbi juba pillimängu ja pärimustantsude õpitoad ning korraldati Lähkma neljas rahvamuusikapäev. Ühisele tantsupõrandale toodi kokku pillimehed ja tantsuhuvilised ning lustiti koos.

Alates 2021. aastast osaleb kollektiiv Lähkma Küla Pillimehed laulu- ja tantsupeo protsessis. 2023. aastal osales üheksa mängijat XIII noorte laulu- ja tantsupeo rahvamuusikapeol koondorkestri- ja näppepillide liigis. 2025. aastal pürib täiskasvanute peole juba 13-liikmeline kollektiiv koondorkestri- ja mandoliiniliigis.

2024. aastal korraldati mitmeid liikumisüritusi projekti “Küla liigub” raames, kuid aasta tipphetkeks oli 1929. aastal vändatud tummfilmi “Jüri Rumm” näitamine külamajas, mida helindasid kohalikud pillimehed ja nende sõbrad.

Lähkma-Saunametsa külaselts pälvis „Pärnumaa Aasta Küla 2024“ tiitli, on parimas vormis ning jätkab oma küla arendamisega.

Ave Kartau

Saarde valla kultuuritegija ja õpetaja

Ettevalmistused pärimuslikuks jaanipeoks. Foto: Sirli Vahula

MTÜ Roela Kodukant „Igal ajal oma nägu“

Kogukonnal on võtmeroll pärimuse edasikandmisel. Paikkondlik pärand annab tuge kogukondlikuks tegevuseks ning on eestlaste omakultuuri kujundaja ja peegeldaja.

Roela kant Lääne-Virumaal Vinni vallas on aktiivne kogukonnakeskus, kus on südameasjaks võetud oma piirkonna vaatamisväärsuste säilitamine, tegeletakse kodukandi ajaloo uurimise ning dokumenteerimisega. Kõiki neid tegevusi tehakse vabatahtlikkuse alusel ja projektitoetuste abil ning ikka selleks, et kodukandis oleks hea elada ja hoida kohalikku pärandit.

Igal aastal toimub Roela rahvamajas ajaloo päev, kus osalevad Roela kooli ja ka valla teiste koolide õpilased. Teemad on seotud kodukandiga. Juurde kogutakse uusi ja põnevaid fakte Roela hariduselu kohta.

Kord kuus kohtutakse raamatukogus kohalikega, et rääkida lugusid, meenutada olnut ning sirvida vanu fotosid.

2023. aasta suvel korraldati Roela käbikuivati-muuseumi juures töötuba. Õpiti-harjutati-meenutati käsivikatiga niitmist. Sai proovida ka pinnimist. Nagu sellistel puhkudel ikka, selgus kogemuste jagamisel, et absoluutset tõe ja teooriat käsivikatiga niitmisel pole ja töövõtteid on mitu. Avatud talude päeva raames said Roela käbikuivati külastajad kohalike meeste eestvedamisel heinad rõuku panna. Me oleme ise oma kultuuri loojad ja kujundajad ning meie tegemistes peegeldub meie päris oma.

Jaanipäev Roela lauluväljakul on ka olnud folkloorist inspireeritud, sest toimus loitsimine, viheldi virgaks ja viksiks pidulised ning vallajuhid. Punuti pärgasid, loobiti puu otsa krantsi, räägiti jaaniöö ennustustest ning tantsiti kogukonnaga ümber lõkke, et uueks head hoida ja halba eemale juhtida.

2023. aastal alustas külaselts toitudeäri ning matkade planeerimisega. Roela käbimaja-muuseumi hoovile on suveks püstitatud "Vanaema kohvik", kus saab reedest pühapäevani kohalikust toidust kõhu täis.

16. novembril tähistati Roela Kodukant MTÜ 20. sünnipäeva. Tegemist oli stiilipeoga. Külalised istusid pika laua taga. Pakuti ajastule omaseid maitseid. 2024. aasta kevad-suvel viidi kohalik maskott Hubert naaberkülla Veneveresse kosja. Kosjaviin oli kaasas, pillimehed vankris ja uhke hobune kõige ees. Kokkulepped sõlmitud, jäi üle sügist oodata ning ettevalmistused said alata. 20. saj alguse stiilis peol tutvustati vanu pulmakombeid, mängiti traditsioonilisi mänge. Uudistati veimevaka sisu, annivakast jagati head-paremat. Ei puudunud ka küladevahelised mõõduvõtmised.

2024. aasta vabaühenduse tiitli Lääne-Virumaal pälvis MTÜ Roela Kodukant, sest on oma tegevusega aidanud väärtustada piirkonna ajalugu ja hoidnud traditsioone. Aasta külaks valiti terve Roela külade piirkond. Lääne-Virumaa sädeinimese nominent oli Roela kogukonna eestvedaja Tiina Alavere.

Koostöös peitub jõud ja rõõm.

Oma juurte tundmine annab tänapäeva rahutus maailmas kindlustunde, võimaldab eristuda massist ning aitab säilitada sidet esivanematega.

Sirli Vahula

Roela Kodukant MTÜ juhatuse liige ja Lääne-Virumaa folkloorikuraator

TOIDUKULTUUR

Hea Toidu Festival – Grillfest 25

Kui Grillfest 1999. aastal Haapsalus oma alguse sai, oli festivali lipulauseks „Seamoodi süüa ja härgalt pidu!“ Täna ajab selline sõnastus meid muigama, aga tol kaugel ajal just säärasel kombel uhket toidupidu peetigi. Aastast 2007 kannab toidukultuurifestival nime Hea Toidu Festival – Grillfest. Igal aastal juunikuu teisel nädalavahetusel külastab Pärnus Vallikääru aasal kahepäevast tasuta sissepääsuga festivali rohkem kui 50 000 toidusõpra Eestist ja välismaalt. Kõik Pärnus saadaolevad 4500 hotellikohta on juba varakult broneeritud ja kui arvestada ka väliskülaliste arvukat osavõttu, siis teeb festival Pärnu turismi

Pärnu on merelinn ja seepärast on siin toimuva Grillfesti menüüs kohalikust kalast roogadel eriline tähtsus. Foto: Grillfest

Eestlastele omased lihtsad ja maitsvad road kaunistatakse serveerimiseks rahvuslike motiividega.

Foto: Grillfest

madalhooajal suurt rõõmu just kohalikele ettevõtjatele, mis oli linnapea Toomas Kivimägi kindel soov, kui ta Grillfesti 2012. aastal Türit Pärnusse kutsus.

Festivali restoranide menüüdes on lisaks kõigele muule heale-paremale ka Eesti rahvuslikke toite, samuti on festivaliprogrammis meie rahvakultuur kindlalt esindatud. See temaatika on Grillfesti oluline koostisosa, mis tugevdab meie identiteedi ja iseolemise tunnet, pakkudes samal ajal põnevust ja avastamisrõõmu arvukatele turistidele.

Kui festivali peatähtsena näitavad eestlaste lihakupsetamise oskuseid ka maailmavõistlustel pärjatud Türi Pritsumehed, siis suurima pindalaga OÜ Täheke restoranis on auväärsel kohal just setu road: setu puder, seenekotlet, Lüübnitsa külmsupp, Peipsi-äärsete setude vinegrett, suuliim, külmsupp, praekartul maasingiga ja vitamiinisalat, rulaadivõileib, silgusalat, sibulasalat, hapendatud seemned ja kutja. Selline roogade valik teeb au festivalile kui kulinäärsele huviväärsusele ja Eesti toidukultuurile tervikuna.

Ka festivali kultuuriprogrammis on rahvuskultuur kindlal kohal ja au sees, viimati 2024. aastal hoolitsesid selle eest Lõotsavägilased 30. juubeli-kontserdi ja Savijalakesed uhke tantsuetendusega. Pärnu oma Tuurit-Tuurit on aga loonud festivali auks teose „Grillivarraste tants“. (Link Tuurit-Tuuriti videole Grillfesti Youtube'is: <https://youtu.be/UOv7W3XOPQU?si=bIWuD-to57qREWO4Q>).

Suured publikurohked festivalid on suurepärane võimalus rahvuskultuuri tutvustamiseks kogu maailmale ja seda teeb Grillfest ka vähemalt järgmised 25 aastat!

Auris Rätsep

Grillfesti asutaja ja korraldaja

Sibulatee. Kuidas seda juua?

Hea lugeja, kas sina tead, kuidas sibulateed teha ja juua? Milleks see tee hea võiks olla? Nii 15 aastat tagasi võis veebiavarustest leida veel tõesti info, kuidas võtta üks korralik sibul, kuum vesi ja sellest kõha vastu aitav tee valmis keeta. Kui sa sedasama praegu, 2024. aastal proovid, viib internet sind hoopis Peipsi äärde Sibulateele seiklema.

Sibulatee on ettevõtjate võrgustik Kesk-Peipsimaal, Emajõe ning Sääritsa küla vahel. Ühele poole jääb Euroopa piirijärv Peipsi ja teisele poole Välgi ning Sõõru metsad. Igapäevaselt toimetame ühtse võrgustikuna, pakume külalistele kõike seda, mille üle ise uhked oleme. Korraldame üritusi, et oleks rohkem põhjust meile külla sõita, ning levitame kumu Sibulatee kohta. Kõike seda ikka eesmärgiga, et elu maal kestaks ning et kohalikud elanikud saaksid oma elukohas endale sissetulekut teenida.

Eelkõige oleme uhked oma kultuuririkkuse üle. Räägime ikka, et Sibulatee, see on üks piirkond, kaks rahvast ja kolm kultuuri. Tänapäevastki eluolu mõjutavad omaaegne tugev Kodavere kultuuriruum, pikaajaline baltisaksa ja mõisate aeg. Unikaalne vene vanausuliste kogukond on säilinud ning nende kombed, külaarhitektuur ning toidueelistused tunduvad alati külalistele väga põnevad.

Sibulatee nimigi viitab sellele, et kohalik toit on meile oluline. Kui ettevõtjad otsustasid 15 aastat tagasi seljad kokku lüüa, oli vaja võrgustikule nime. Kuidas sa nimetad sellist suuremat piirkonda ühe tuntud paiga järgi, olgu see siis Alatskivi, Kallaste või Varnja. Tahtmata kellelegi ülekohut teha, otsustasime luua uue tootemargi, mis kogu piirkonda ühendaks. Sõna „sibulatee“ annab edasi kahte tähendust. Esiteks on sibul kena sümbol: sa tuled külalisena piirkonda, kohtud ühtede inimestega, leiad mõnusaid maitseid, ägedaid kohti; teistkordsel saabumisel koorid justkui sibulalt järgmise kihi, kohtudes uute inimestega, leides järgmisi kohti ja kogedes uusi emotsioone. Teiseks on sibul meie kandi oluline tooraine: eelkõige Kolkja, Kasepää ja Varnja külades kasvatatakse üle Eestimaa kuulsat Peipsi sibulat. Ja seda siiani autentselt käsitööna, mis toob suve lõpus külatänavate äärde rikkalikud sibulamüügiletid.

Meie kandi toiduvarud tulevad järvest, metsast, soost ja peenardelt. Emajõe suursoo jõhvikad, Välgi metsade seened ja mustikad. Koha, rääbis, ahven ja teised maitsvad kalad Peipsist ning sibul, tomatid, kurgid ja õunad koduaedadest. Kasvatatakse ja korjatakse nii oma pere jaoks kui ka müügiks. Siin on

olnud ajalooline traditsioon kasvatada köögivilju suuremates kogustes ning neid kaugematel turgudel turustada. Küll kasvatatakse praegu sibulaid väiksemates mahtudes kui nii 30 aastat tagasi ja enam ei pea kasvatatu realiseerimiseks sõitma kaugematele turgudele. Nüüd tulevad külalised ise piirkonda, et oma talvesibulaid varuda või muid tooteid sahvrisse riulitele soetada.

2025. aastal saab kümme aastat kõige esimesest Sibulatee puhvetite päevast. Koos võrgustikuga teadsime, et kohvikutepäevade nimetus on meie kandi jaoks ehk liiga peen, seetõttu tuli meie poolt esimesena Eestis kasutusele sõnapaar “puhvetite päev”.

Üks puhvetite päev tähendab meie jaoks suurt pidupäeva! Tavaliselt avatakse umbes 30 kohalikku õue ja aeda. Menüüdesse jõuavad supid ja praed, koogid ja joogid. Millest alati puudu jääb, on sibulapirukad. Need on justkui meie piirkonna signatuurroaks saanud – igal perel oma retsept, oma väljanägemine, oma maitseüananss. 2019. aastal valisime esimest korda puhvetite päeva raames ka Sibulatee sibulapirukameistri ja oleme seda teinud järjest igal sügisel. Kuus aastat, kuus meistrit. Iga võidutöö on olnud täiesti erinev, tiitli on saanud nii klassikalised väikesed sibulapirukad, nii sibulamuffinid kui sibula *quiche*. Kuid mis on kõige olulisem – saadav tiitel toob kaasa meediahuvi ning kui uus meister vähegi soovib, saab tähelepanu rakendada enda äri ette. Tiitel on andnud võimaluse mitmelegi perenaisele endale edaspidi sissetulekut teenima hakata.

Tulenevalt külaliste tagasisidest lõime 2019. aastal teisegi puhvetite päeva. Kevadesse, kui kala liigub. Nii toimub aprilli lõpus Sibulatee kalapuhvetite päev. Puhveti oma hoovis avavad kohalikud inimesed peavad sel päeval oma põhilised toidud valmistama kohalikust kalast. Külalistele pakutakse suitsukalapirukaid, kalasuppe ja -vorme, moodsama tooniga *fish & chips*’i ja kalatakosid, kalakotlette, kalasülti ja -ravioole. See on tõeline kalasõbra pidupäev!

Samas, puhvetite päevad ei ole meie kandis vaid üks lõpmatu söömine. Kohalik kultuur on samuti oluline. Nii saavad külalised ühest toidulauast teise kulgemisel kuulata kontserte, osaleda käsitöö õpitubades, vaadata näituseid, paitada loomi. Saab käia muuseumides ja galeriides, külastada pärimuskeskuseid või uudistada tänavakülade arhitektuuri.

Mida siis külalised räägivad? Miks nad meie puhvetite päeval käivad?

“Väljanägemine, esineja, lahe meeleolu, superhea kalasupp, kohalik vein, väga sõbralik pererahvas!”

“Rohke toiduvalik ja puhvetite ilus väljanägemine.”

Sibulapirukakonkursile jõuvad nii pirukad kui ka sibulamuffinid, -koogid ja -tordid.
Foto: Ahto Sooar

“Mõnus seltskond, hea ilm, maitsvad toidud, sisukas programm ja läbimõeldud tegevused, sõbralikud inimesed.”

“Oli võimalus lisaks toiduelamusele ka muuseume, näitusi külastada, muusikuid nautida, loomi imetleda ja Peipsi sibulat osta.”

“Väga meeldis, et oli mõeldud laste peale ja paljudes kohtades olid laste jaoks mänguplatsid olemas. Proovitud toidud olid väga maitsvad.”

2024. aastal jõudsime Sibulatee võrgustikuga ka uue ürituseni. On teada, et hoidistamine on meie kandis au sees. Purkidesse ja pudelitesse tehakse salateid, kastmeid, moose, veine, siirupeid. Sibulatee purgipidu kutsus novembrikuus ühele poole lauda kaupleva kõik kohalikud, nii hoidiseid tegevad ettevõtted kui hoidistetegijatest eraisikud. Teisele poole lauda kutsuti külalised. Lauale pandigi head-paremat täis purgid ja pudelid ning kauplemine käis täie hooga. Koos žüriiga valisime ka maitsvaimad hoidised viies kategoorias. Jääb vaid loota, et siingi võtavad tiitliomanikud oma saadud märgisest maksimumi ja hakkavad edaspidi hoidistamisega ka süsteemsemalt tegelema.

Sibulatee võrgustikku kuulus 2024. aasta lõpus 42 piirkonnas tegutsevat ettevõtet. Saabuvatele külalistele pakutakse vajalikke teenuseid alates majutusest ja toidust kuni toidusuveniiride ja põnevate aktiivsete seiklusteni. Kui rääkida sündmuste mõjust, siis oleme seda klientide ja puhvetite pidajate tagasisidena küsinud ning kokku arvutanud, et üks sügisene puhvetite päev toob piirkonda ühe päevaga ca 250 000–300 000 eurot. Nii et kohalikul toidul on suur mõju!

Lõpuks teeme ka üleskutse ise oma potid ja pannid tulele panna. Siit tuleb 2024. aasta sibulapirukameistri Raul Oreškini võidupiruka retsept.

SIBULAPIRUKAS

Vaja läheb:

6 dl jahu
250 g võid
2–3 spl vett
soola

Kate:

5–6 keskmist sibulat
200 g suitsujuustu
200 g vahukoort
soola, punet, peterselli
1 spl fenkoli seemneid

Sega või jahuga, lisa maitseained ja vajadusel vesi. Sõtku ühtlaseks massiks ja pane 30 minutiks seisma.

Haki sibul ja prae pannil kergelt läbi. Pane potti koos teiste kastmeainetega hauduma. Piisab 10–15 minutist, kuni suitsujuust on sulanud. Kui oled poti tulelt võtnud, lisa segule lahtiklopitud muna.

Suru tainas madalasse küpsetusvormi ja torka kahvliga mõned augud. Pane vorm 10 minutiks 180-kraadisesse ahju, vala seejärel kate tainale ja küpseta 180 kraadi juures 20–30 minutit, kuni pirukas on pealt kuldpruun.

Liis Lainemäe

Sibulatee võrgustiku eestvedaja

Jakob Hurda nimeline rahvustoidukonkurss ja -festival on toimunud Põlvamaal juba neli korda

1. juulil 1839 sündis Võru maakonnas Põlva kihelkonnas Vana-Koiola vallas Himmaste külas Lepa talus folkloorikuningas Jakob Hurt. Kui mõtted uitavad ajalooradadel, siis ütleks, et Jakob Hurt oli siis juba 30-aastane mees, kui papa Jannsen pani aluse laulupidude traditsioonile Eestis.

Põlvamaal toimetab Jakob Hurda nimeline Põlva Rahvahariduse Selts, mille eesmärgiks on hoida au sees omakandi suurmehe mälestust, väärtustada tema poolt lausunud aegumatuid mõtteid ja hoiakuid vabast riigist, haritud ja targast, oma traditsioone hoidvast ja loovast rahvast. Üks Hurda tsiteeritumaid mõtteid on „kui me ei saa suureks rahvaarvult, peame saama suureks vaimult“.

J. Hurda nim Põlva Rahvahariduse Seltsi ellu kutsutud rahvustoidukonkurss sai alguse 2016. aastal, kui tolleaegne seltsi esimees Sirje Vill pakkus välja ajalooliselt teadaolevad Jakob Hurda lemmiktoidud ja -joogid, mida esile tõsta. Nimelt oli Põlva kandi suurmees lisaks hariduse-, kultuuri- ja usuteadmistele ka väga suur kodukandi toidu austaja. Meie folkloorikuningas oskas talust pärit poisina lugu pidada ehtsast ja maitsvast leivast, karaskist, sõirast, ja tema sõnul pidi pisike klaasike väärt koduveini igati tervisele kasulik olema. Tuginedes ammuste aegade infole, tegi Sirje sel korral ka mulle ettepaneku liituda seltsi juhatusega, ja koos korraldasime Jakob Hurda rahvustoitide konkursi, kuhu kutsusime tegijaid lähedalt ja kaugelt. Konkurss toimus viies tootekategoorias: leib, karask, sõir, vein ja kodune kook.

Esimese konkursi korraldasime Jakob Hurda 175. sünniaastapäeva auks 2014. aastal. Konkursile esitati 30 leiba, 8 sõira ja üle 10 karaski, veine peaaegu 40. Peale ekspertide komisjoni said Põlva kultuurikeskuses tooteid degusteerida ka külalised. Igal juhul võitsid parimad tooted, mille olid välja valinud nii eksperdid kui ka külastajad. Auhinnad võitjatele panid välja Põlva Vald, Addinol, AS Tere, Lõuna Pagarid, Põlva COOP, AS Värska Originaal.

Teine konkurss toimus 2019. aastal juba Himmastes Lepa talus, Jakob Hurda sünnikodus, tema 180. sünniaastapäeva auks. Siis võisteldi toodetega neljas kategoorias: vein, leib, karask, sõir.

Osalejaid ja tooteid oli arvuliselt veidi vähem, konkursi toetajad olid

jätakuvalt auhinnad välja pannud ja parimad võitsid. Abilisteks olid ka sel korral Rahvahariduse Seltsi ja selle juhatuse liikmed. Professionaalset žüriid juhtisid veiniekspert ja koolitaja Tiina Kuuler ning toiduainete tööstuse esindaja toidutehnoloog Merike Puskar.

2023. aastal otsustati korraldada konkurss juba rahvustoidufestivalina Põlva keskväljakul selleks püstitatud telgis. Üritus toimus samal päeval lõõtspillifestivaliga Harmoonika. Mõte oligi, et päeval on toidukultuur ja õhtul Intsikurmus muusikakultuur. Konkursile toodi kokku peaaegu 60 toodet kõigis neljas kategoorias. Hindajad tegid ennastalgavalt tööd, jagati auhindu ja publik sai taas välja valida oma lemmiktooted. Esinesid lõõtsamängijad Heino Tartese juhtimisel ning operetisolist Maire Martinson. Keskväljakul võis kohata ja kuulata Jakob Hurta isiklikult erinevates vanustes. Kohal oli Põlva Keskraamatukogu, Lions Põlva Gloria telk, Jakobi kooli telk, Zerna talu bioteraviljatootjad ja teised kauplejad. Neljas rahvustoidufestival toimus 13. juulil 2024 taas koostöös Harmoonikaga.

Siinkohal nimetan ära kõik tublid seltsi liikmed ja seltsi sõbrad, kes on neljal korral aidanud juhatusel seda konkurssi korraldada. Väga meeldiv koostöö on olnud ja rahvustoidufestivalile on oma toetuse andnud:

Eela ja Arvo Jää, Tiia Viilu, Jan-Mattias Kottise, Helje Põvvat, Janno ja Tiiu Rüütle, Külli Ots, Heido ja Estrid Mägi, Asta ja Ilmar Tagel, Ester ja Jaanus Liblik, Eve Sock, Anneli Eesmaa. Vabatahtlikud abistajad Kanni Kallastu, Ariana Eerits, Tiiu Marran, Kaisa Tammoja, Ene Lellep, Eve Neemsalu ja Himmaste külaselts.

Konkurssi on neljal korral toetanud väärivate auhindadega Silvia Pütsep, Põlva vallavalitsus, COOP Põlva, Tere, Värska vesi, Alexela, Lõunapagarid, Addinol, Põlva Keskraamatukogu, Põlvamaa Partnerluskogu, Lutsu Teater, Rohelisem Põlvamaa, Karilatsi muuseum ja kindlasti J. Hurda nim Rahvahariduse Selts. Neljandal rahvustoidufestivalil hindasid tooteid professionaalid ja erapooletud žürii liikmed kogenud žürii esimeeste toidutehnoloogi Merike Puskari ja veinieksperti Arne Pajula juhtimisel.

Kahel viimasel aastal valiti ka Põlva valla külade leib, külavanemad olid väga tublid ja aktiivsed oma küla leibasid esitama ja konkurents oli tihe. Suur tänu Tiiu Marranile ja külavanematele!

Rahvustoidufestivali päevaprogramm on olnud alati huvitav ja lõbus, esinejaid on kodukandist ja kaugemalt. Lõõtsamehed Heino Tartese juhtimisel esinesid kogu päeva, Põlvamaa memmed tantsisid Helje Põvvati

Jakob Hurda rahvustoidufestivalil 2024. aastal. Foto: Taavi Nagel

ja tantsulapsed Karin Simso juhtimisel, muusikat tegid Rumeenia pillimehed. Lastele oli ponisõit, Põlva Keskraamatukogu pakkus huvitavat lugemist, töötas Jakobi kooli kohvik ja Lionsi heategevustelk, keskväljakul liikusid ikka Jakob Hurda moodi eri vanustes härrasmehed, kuulata sai estraadilaulu ja palju muudki huvitavat.

Kogu festivali ettevalmistuse ja korraldamisega on juba mitu aastat tege- lenud J. Hurda nim Rahvahariduse Seltsi juhatus praeguses koosseisus: Tiia Viilu, Janno Rüütle, Eela Jää, Helje Põvvat, Külli Ots, Jaanus Liblik ja Ester Tuiksoo.

Meie seltsi juhatuse ja liikmete eesmärgiks on väärtustada, austada ja põl- vest põlve edasi anda Põlvamaa mehe Jakob Hurda mälestust.

Olgu mainitud, et kõik nimetatud inimesed korraldavad rahvustoidufesti- vali oma vabast ajast ja vabal tahtel.

Toodete konkursi võitjad on näha Jakob Hurda Seltsi koduleheküljel www.jakobhurt.ee.

Ester Tuiksoo

Sooara küla elanik Põlvamaalt

Rahvuskala räim hoidis Eesti lippu kõrgel

Eesti meistrivõistluseid kalagrillimises korraldati tuntud kalapopulariseerija Mati Metevooli ja Eesti Grilliliidu koostööna mitmeid aastaid, kuid Mati lahkudes parematele kalavetele oli selles traditsioonis tekkinud paus. Seda suurem oli rõõm, kui korraldajatena saime uudise, et Tallinna on saabumas uhked suured purjekad eri

riikidest, mille meeskondade koosseisus on ka kokad.

Kui „The Tall Ships Races 2024“ korraldajad pöördusid Eesti Grilliliidu poole küsimusega, mida harivat, maitsvat ja rahvuslikku võiks meie väliskülalistele pakkuda, siis polnud kahtlust, et nüüd läheb võistluseks ja püünele astub meie rahvuskala räim.

Eesti meistrivõistlustel kalagrillimises 2024. aastal osales kokku viis võistkonda ning lisaks omamaistele grilliässadele süütasid kalagrillituled ka võistkonnad Tallinnasse saabunud Poola ja Ecuadori purjelaevadelt. Kokku võisteldi kahes võistlusvoorus. Esimeses voorus puhastati ja grilliti räime, millele eelnesid Tallinna Teeninduskooli toidupedagoog Kristi Tiido räimepuhastamise õpituba ja Tarmo Griffeli räimegrillimise rahvakoolitus ja degustatsioonid. Nii said ka meie väliskülalised enne võistlust aimu, mis kala see räim õigupoolest on ja kuidas seda küpsetada. Kristi Tiido õpetas, kuidas puhastada räimi nii abivahenditega kui ka paljaste kätega, ja Tarmo Griffel õpetas räimerümpa ja ka fileed grillima eri grilliaparatuuride ja töövõtetega, et tulemus oleks nauditav. Teises ehk fantaasiavoorus võis grillida kõike, kuigi võistlusroa põhitooraine pidi olema kala ja valmistatud grillil, kõik muu võis olla valmistatud kaasavõetud toorainest ja võistkonna vabalt valitud meetodil.

Olime Eesti võistkondadega varem kokku leppinud, et toetame meie väliskülalisi nõu ja jõuga nii, kuidas vaja, aga nad said suurepäraselt ka ise hakkama ja see tegi kõigile osalejatele rõõmu. Ecuadori võistkonnal Guayas läks kokkuvõttes nii edukalt, et räimevoorus saavutati esikoht, fantaasiavoorus kolmas ja üldarvestuses auhinnaline teine koht. Võistluse üldvõit jäi küll

Eestisse ja Poola võistkond Dar Młodzieży (tõlkes “nooruse andekus”) saavutas neljanda koha, aga toiduvõistlusel osalejad teavad ju suurepäraselt, et esmatähtis on hea seltskond ja emotsioonid, auhinnad on ka toredad, kuid teisejärgulised. Aga mis peamine – nii Eesti kui meie väliskülaliste võistkonnad nautisid üheskoos päeva, said koos kokates sõpradeks ja rahvuskala räim maitstes kõigile!

Võistluse tulemus (üldarvestus):

1. Wallamaja (Eesti)
2. Guayas (Ecuador)
3. Rein & Co (Eesti)
4. Dar Młodzieży (Poola)
5. Perekond Mattisen (Eesti)

Auris Rätsep
Eesti Grilliliit

Saarte maitsete aasta merelised maitсед

Merede süles maitseb elu teisiti kui suurel maal – seda nii ülekantud tähenduses kui ka päris otseses mõttes. Saarte toidutraditsioonides peegeldub oskus kasutada tänulikult ja leidlikult kõike, mida loodusel on pakkuda. Ehkki merest ümbritsetud maitсед on enamjaolt loomu poolest lihtsad, on söögid kosutavad ja toekad.

Olgu saar suur või väike, kesk merd on neist igaüks justkui omaette väike maailm, kus on omad lood, tavad ja kombad. Tõsi, saared on paljuski sarnased ja saareline eraldatus on õpetanud elama nii, et kõike jagub alati ka homseks. 2024. aasta suve hakul kuulutati Saaremaa, Muhu ja Ruhnu Eesti aasta toidupiirkonnaks ning saartele iseloomulike maitsetega koos tuli esile väga oluline nüanss: saarerahva igiomane oskus katta igapäevane toidulaud niimoodi, et miski ei lähe raisku.

Ühine mereline maitse

Kõige merelisem maitse tulebki mõistagi otse merest ja sellest pole siiani isu täis saadud. Viimased uuringudki näitavad, et Eestis süüakse kõige rohkem kala jätkuvalt saartel. Rannakülades on läbi aegade rohkesti kala söödud, kuid näiteks Saaremaa on siiski sedavõrd suur, et vanasti said merest kaugemate külade inimesed värsket kala üsna harva. Seda enam juurdusid oskused kala soolata, kuivatada ja suitsutada. Veel tänagi suudaksid saarte inimesed hea tahtmise korral ilma külmkapita hakkama saada, sest teadmised ja tarkused, kuidas toitu pikka aega säilitada, on alles.

Saartel on üheks kindlaks ja tavapäraseks kevadekuulutajaks särjed ja räimed, mis sillerdavate hõbekettidena katuseräästasse kuivama sätitakse. Retsept on ju imelihtne: maitsesta soolaga ja kuivata tuulega. Kindel on ka see, et saartel kuulub õige suve juurde mõnusalt soolakas kuivatatud lest, millest vilunud käega suupäraseid ribasid lõigatakse. Seda maitset ihkab igaüks kas või kordki suve jooksul tunda saada! Saarte suvine maitse on ka värskel *runntuhlil* ehk koorega keedetud kartulil ja rammusal praelestal ning vast magusaima merelise maitse saab kätte kuldsest ahjusoojast suitsulestast.

Kõige lihtsam ja kiirem kalatoit valmib aga vaid mõne silmapilguga. See on *äkin*e ehk kiirsoolakala. Hakid värske kalafilee väikesteks tükkideks, soola peale ja kohe suhu! Äkist võid valmistada kohe peale kalapüüdmist isegi seal-samas paadis – imeline näide sellest, kuidas meri saarerahvast toidab, pole vaja ei pliiti ega kööki. Äkiseks sobivad hästi siig, vimb, säinas ning otse loomulikult ka punane kala, mida just ruhnlastel sagedamini püüda õnnestub. Kala puhta maitse kohta on saartel läbi aegade arvatud, et mida vähem muid maitseid juurde panna, seda parem – soolast on enam kui küll.

Saarte vanad toidud

Äkin oli ka toidupiirkonna avaürituse pearoog, sest selle suussulav maitse on ühine kõigile meie saartele. Siiski on üllatav, et Ruhnus pole rannarootslaste aegu äkist tehtud ja hiljem õppisid ruhnlased selle tegu saarlaste pealt. See-eest on Ruhnust teada mitmeid muid toite ja töövõtteid, mis teistele üpris eksootilisena mõjuvad. Näiteks oli Ruhnus kalade pikaajaliseks säilitamiseks üldlevinud viis nende „külma suitsuga suitsutamine“, mis tähendas osalt kuivatamist ja osalt suitsutamist. Esmalt pandi kalad paariks päevaks päikese

Maitsete aasta maitсед. Saaremaa. Foto: Saaremaa Toidufestival MTÜ

kätte õlgedele nõrguma ja takenema ning seejärel riputati need tuleaseme kohale üles, kust tõusev suits kalad viimaks päris ära kuivatas. Kalad võisid seal niimoodi rippuda kuude kaupa ja selline kala säilivat aastate viisi.

Huvitav on seegi, et värsket kala tarvitati Ruhnuski pigem vähe, kuid püügipäeval oli tavaks keeta värsket kala suppi, mis oli „lühikese leemega“ – rohkelt kartulit ja kala, ikka nii, et lusikas seisab sees püsti. Kohalikest toitudest on vanemates allikates kirjeldatud ka soolatud angerjat, mis maitsevat paremini kui miski muu kala, ja seda tarvitseti võtta toiduks kaasa, kui hülgejahile mindi.

Vanemal ajal oligi hülgeleha Ruhnu peamiseks tooraineks. Enamasti seda keedeti ning lõhna ja maitse parandamiseks lisati lihale tavaliselt äädikat ja määrõigast. Hülgeleha tarvitati ka suitsutatult ja sellisena on niigi tume liha peaaegu süsimusta karva.

Kuigi hülgeleha kuulub enim kokku Ruhnuga, on seda söödud ka Saaremaal, ja näiteks saja aasta eest kirjeldati Jämaja kandis, et noore hülge liha maitsevat kui vasikaliha. Sellegipoolest polevat naised tavaliselt hülgeleha söönud, kuid meestele oli see igati meeltemööda. Huvitav on seegi, et hüljest ei nimetatud saartel tema õige nimega, vaid kutsuti kalaks.

Pannileib ja hapurokk

Saaremaale omase toiduna nimetatakse kõige sagedamini pannileiba. Sellel kindlat retsepti polegi, sest pannileiva põhjaks on eelmisest päevast ülejäänud toit – seetõttu on pannileiba mõnel pool ka solkleivaks kutsutud. Paljude meelest on parim selline pannileib, mille põhjaks on toores riivitud kartul, kuid samahästi sobib ka peeneks tambitud keedukartul või paksem supp ning sellele lisaks pekisemat soola- või suitsuliha, sibulat ja odra- või nisujahu. Vanasti oli Saaremaal tavaks, et pannileiba pakuti mitmepäevase pulmapeo kõige viimase söögina. Nii kujunes kunagisest vaese inimese toidust hoopiski armastatud pidupäevatoit.

Sarnaselt toimiti ka Muhus, kust pärineb kirjeldus: „Ükski toit ega toiduaine vanasti raisku ei läinud. Kui lihasuppi söögikorrast üle jäi, söödi seda hommikusöögiks. Kui lihasupp ka hommikusöögist üle jäi, tehti see pannkoogiks.“

Muhulaste au ja uhkus on kohalik must leib, mille saamiseks pagarikojas lausa sabas seistakse. Ega siis ilmaasjata öelda, et Muhu leib on suurem kui

saar ise. Muhulaste kohalik maitse on ka *hapurokk* – hapendatud kartulist ja jahust tehtud omaaegne piduroog. Nüüdseks on sellest saanud gurmee mõõtu magustoit ning kartuli asemel kasutatakse ka õuna ja rabarberit.

Igal toidul oma aeg ja kõht

Vanasti oli nädalamenüü üsna täpselt paika loksunud. Näiteks Muhust on teada, et hommikuti oli tavaks soojendada eelmise päeva suppi, lõunaks keedeti *runntuhleid*, mille kõrvaseks olid sibulasoolvesi ja keedetud räimed, ning õhtuks oli tavaliselt lihaga supp. Erandiks olid kolmapäev, reede ja pühapäev. Kolmapäeva õhtuks valmistati *poolvillast* putru – keedetud kartulid tambiti pudruks ja sekka lisati jahu – ning laupäeva õhtuti tehti tanguputru. Pühapäeval valmistati hommikul *killatuhlist* ehk kuivatatud lambalihast kartulisuppi ja õhtuks keedeti pekilihaga hapukapsasuppi.

19. sajandi lõpus jutustas üks Muhu perenaine, et ega muhulane uisa-päisa putru keeda – „sellel oo ikka oma seatud päävad ja aad“. Kõigepealt needsamad „kessiku ja laupane putr“, aga mitte ainult. Oma aeg ja koht oli ka titepudrul, mida tehti katsikule minekuks, nogipudrul, mida pakuti peietoiduna, ja lõpepudrul, mida keedeti heinateo, viljalõikuse või mõne muu välitöö lõpetuseks. Üldse on saarte puhul tavaks, et tähtpäevade ja talgute juurde käisid kindlad toidud.

Saared on ajast aega suutnud end ise ära toita ja tänapäeval võrdsitab igipõliseid toidutraditsioone kaasaegne lähenemine. Saarte maitset on jätkuvalt au sees ning kohalik toodang on tuntud ja hinnatud üle Eesti ja laias maailmaski.

Nagu ütleb Saaremaa vanasõna: igal toidul on oma kõht. See näitabki, et raisku ei lähe saartel miski ja iga saarte merelise maitse puhul on alati keegi, kes just seda kõige paremaks maitseks peab.

Angela Nairis

„Saarte maitsete aasta“ projektijuht

KOORIMUUSIKA

Mõtteid koorimuusika-aastast 2024

Möödunud 2024. aasta jäi kahe laulupeo – 2023. aastal toimunud noortepeo ja 2025. aastal ees ootava üldlulupeo – vahele. Ilmselt oli see ka üks põhjus, miks kõikvõimalikke koorisündmusi sai just möödunud aastasse nii palju.

Rekordiline oli möödunud aasta koorijuhtide-muusikaõpetajate koolituste arvu poolest. Kooriühingu täiendkoolituskursusi tegime koostöös Eesti Rahvakultuuri Keskusega nii talvel kui ka sügisel, suvises Haapsalu suvekoolis oli rohkem osavõtjaid kui kunagi varem ning rahvusvahelisele õppereisile Armeenias kogunes päris suur Eesti grupp. Tundub, et õppimine ja enesetäiendamine on muutunud koorijuhitöö loomulikuks osaks, seda väärtustatakse ning selleks võetakse aega.

Kooriühingu jaoks oli 2024 suuresti ka Leading Voicese ettevalmistuste aasta. See Euroopa koorimuusika sümposiumiks kutsutud sündmus jõuab siia esmakordselt ning selle ettevalmistamine tõi möödunud aastasse väga palju uusi ülesandeid ja väljakutseid. Põnev teekond jätkub ka sel aastal koostöös Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia (EMTA) ning Euroopa Kooriühinguga. Kõik koorijuhid, muusikaõpetajad, kooriheliloojad, arranžeerijad, hääleseadjad ja kultuurikorraldajad on väga oodatud Leading Voicesele 6.–10. juulil 2025!

Saime möödunud aastal juurde veel ühe koorikontsertide sarja – lisaks Mustpeade majas toimuvale Kooskõlale, Hopneri maja Cantus Revaliensise kontsertidele ning Rootsi-Mihkli kirikus aset leidvatele kirikukontsertidele on meil nüüd ka koorimuusika pooltund Nigulistest.

Kooriühing korraldas 2024. aastal neli juba traditsiooniks muutunud, aga väga erinäolist kontserti. Koorimuusika aastapreemiate galal kombineerisime kunstilise juhi Kuno Kerge soovil seekord koorimuusikat liivajoonistustega (liivakunstnik Madli Luuk). Palmipuudepühal toimus traditsiooniline Johannese passiooni ettekanne koostöös MustonenFestiga, kus isetegevuskoorid said liituda suurvormi ettekandega, lauldes passioonikoraale. Samuti

traditsiooniline Tallinn Music Weeki koorikontsert toimus seekord 6. aprillil pealkirjaga „Ood päikeseloojangule“ Telliskivi Rohelises saalis eksperimentaalse koorimuusikaga. Uue koorimuusika kontserdil MUBA saalis sai kuulata üheksat uut selleks sündmuseks tellitud kooriteost kõigile kooriliikidele mudilastest meeskoorini.

2024. aastat rikastas veel kaks ülipopulaarseks osutunud festivali: MudiFest Türil ning lastekooride festival Tallinnas. Türi kogunes 16 vahvat mudilaskoori Abjalt, Tallinnast, Koselt, Kuressaarest, Viljandist, Rakverest, Kõrvekülast, Olustverest, Tartus ja muidugi Türi kokku ligi 500 lauljaga ning koos õpiti ja esitati festivalil ühise laululava kontserdi kava. Tallinna festivalil tegi kaasa 28 lastekoori 802 laulja ja dirigendiga üle Eesti: Albult, Avinurmest, Järvakandist, Järvekülast, Jürist, Kehtnast, Koerust, Kohilast, Koselt, Kuusalust, Kõrvekülast, Maardust, Otepäält, Püünsist, Raplast, Tallinnast, Tartust ja Valgast. Festivali õpitubades harjutati laulupeodirigentide juhendamisel 2025. aasta laulupeo repertuaari.

Kooriühingu neljas kultuurilooline rattaretk „Eesti Muusikamuuseum 100“ viis osalejad mullu juulikuus Saaremaale, kus Riina Roose eestvedamisel külastati Peeter Süda ja Oskar Kallasega seotud paiku ning Vilsandi saart. Programm oli tihe, retkel lähtuti Mart Saare hüüdlausest „vähem kilomeetreid, rohkem muljeid!“.

41. koorijuhtide ja muusikaõpetajate suveseminar toimus mullu taas Haapsalus, aga esimest korda rahvusvahelisena. Euroopa Liidu toel oli meie seminaril seekord kaks välislektorit (Jan Schumacher Saksamaalt ja Daphne Wassink Hollandist) ning see oli avatud ka välisosavõtjatele. Kokku tõi suveseminar viieks päevaks Haapsallu 184 inimest.

Seminari loengud, õpitoad ja individuaaltunnid toimusid Haapsalu Kutsehariduskeskuses, neli kontserti aga eri kohtades üle Haapsalu. Sel korral avastasime kontserdikohana muuhulgas imeilusa pisikese Maarja-Magdaleena kiriku, kus enamus seminariste polnud kunagi käinud!

Aasta lõpetas kooriühingu jaoks VIII vabariiklik noorte koorijuhtide konkurss Tallinnas. Sel korral osales noori (ehk kuni 35-aastaseid) koorijuhte 15 ning nad töötasid konkursi jooksul EMTA segakoori, Eesti Rahvusmeeskoori ja Eesti Filharmoonia Kammerkooriga.

Konkurss toimus Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias ning oli avatud kõigile huvilistele. Võistlejaid hindas viieliikmeline žürii koosseisus Tone Bianca Sparre Dahl (Norra Muusikaakadeemia dirigeerimisprofessor), Kaspars

Adamsons (Läti Muusikaakadeemia dirigeerimisõppejõud), Ingrid Mänd, Mati Turi ja Pärt Uusberg (eelmise konkursi võitja).

I preemia (2500 €) pälvis žürii otsusega Ingrid Malleus, II koha (1800 €) Leiu Ryland-Jones ja III koha (1000 €) Ode Pürg. Lisaks anti välja konkurssikooride eripreemiad: EMTA koor valis oma lemmikuks Shundiao Wu, Eesti Rahvusmeeskoori eripreemia (kontsert järgmisel hooajal) pälvis Leiu Ryland-Jones, Eesti Filharmoonia Kammerkoori eripreemiad (samuti kontserdid järgmisel hooajal) said Ingrid Malleus ja Kärölin Tuisk.

Konkursi põhjal võib öelda, et meil on peale kasvamas väga häid noori koorijuhte – oleks neid vaid rohkem!

Möödunud sündmusterohke aasta oli kooridele loodetavasti hea ettevalmistus tänavuseks „Iseoma“ laulupeoks. Lisaks juba jaanuaris alanud eelproovidele ootab koore ja dirigente ees ka Tallinna rahvusvaheline koorifestival, Euroopa koorimuusikasümposion Leading Voices Tallinnas ja IV Tallinna noortekooride festival neidudekooridele.

Palju jõudu, rõõmu ja ilusat muusikat 2025. aastaks!

Kaie Tanner

Eesti Kooriühingu tegevjuht

Kambja segakoor Läte – koorimuusika hoidja juba 230 aastat

Kambja segakoor Läte kannab uhkusega Eesti vanima mitmehäälse koori tiitlit. Nagu kõlab ka koori nimi Läte, märgib see ju allikat – kohta, kust mis-ki alguse saab. Segakoori juured ulatuvad 18. sajandisse, kui hernhuutlaste liikumine tõi Kambjasse vennastekoguduse laulu. Alguses anti kooritunde kohalikele poistele ja tüdrukutele, kuid õige pea hakati Kambja kiriku juures õpetama koorilaulu ka täiskasvanutele. 1794. aastal nimetatigi koor mitmehäälseks kirikukooriks. Sellest ajast on koor olnud järjepidev eestikeelse koorilaulu hoidja ja edendaja.

2024. aastal tähistas koor oma 230. sünnipäeva. Kõik need aastad on täis olnud mitmesuguseid tegemisi ning koor on aastatega aina suuremaks kasvanud. Täna seaks laulab Lättes juba 42 lauljat, kes hoiavad au sees kohalikku kultuuripärandit ning kannavad edasi mitmehäälse koorilaulu traditsiooni. Kui

Kambja segakoor Lāte Tartu laulupeo rongkäigu eel.

Foto: Raino Loid

küsida lauljatelt, kuidas nemad iseloomustaksid Kambja segakoori Lātet, saab vastuseks palju huvitavaid mõtteid:

“Erinevused rikastavad: oleme nii erialadelt, ealt kui ka hobidelt täiesti erinevad, aga see ei lahuta, vaid liidab.”

“Seltskond, kellega võib nii luurele kui laulupeole minna.”

“Huumor ühendab inimesi.”

Koor on osalenud nii üld- kui ka maakondlikel laulupidudel ning valmistub praegu hoogsalt 2025. aasta suvel toimuvaks üldlaulupeoks. Traditsiooniks on kujunenud esinemised jõulujumalateenistustel Kambja kirikus ning igal aastal astub koor üles ka mitmetel kontsertidel nii oma kodukandis Kambjas kui ka teistes kaunites Eesti paikades. 2024. aasta augustis toimus koori sünnipaigas koorifestival Kambja Kooriakadeemia, millest ka Lāte osa võttis ja mis aitas koori arengule väga palju kaasa.

Lisaks kohalikele sündmustele on koor tutvustanud Eesti kultuuri ka välisriikides – osalesime festivalidel Ungaris, Austrias, Tšehhis, Horvaatias, Itaalias ning 2024. aasta suvel käisime kontsertreisil Soomes.

Kuid kõike eelmainitut poleks saanud sündida ilma professionaalsete koorijuhtideta, kes on olnud üheskoos kooriga olulised traditsioonide kandjad ja edendajad. Aastate jooksul on koori juhtinud väljapaistvad isikud, nagu Heinrich August Erxleben (koori rajaja), Georg Beck ja Jakob Thal. Järgnesid dirigendid Marika Lehiste, Aili Unt, Liisa Sõõro, Külli Karask ja praegu on koori dirigendiks Saidi Tammeorg.

Traditsioonide kandmise juures on meie jaoks oluline väärtustada ka meie kihelkonna rahvarõivaid ning oleme viimastel aastatel väga palju panustanud, et meie koor saaks väarikalt kanda meistrite poolt valmistatud autentseid Kambja rahvarõivaid. See on oluline osa suuremast tervikust. Ka edaspidi soovib Kambja segakoor Läte hoida kohalikku kultuuripärandit ning edendada mitmehäälse koorilaulu traditsiooni.

Triinu Alliksaar

Kambja segakoori Läte koorivanem

Kanepi segakoor 140

*Rõõmsa lauluviisiga tervitan sind, Kanepi!
Ennemuistne vägev vald, sulle süütan laulutuld!*

Selliste ridadega algab Kanepi hümn. Ja just nii, rõõmsa lauluviisiga on Kanepi segakoor jõudnud oma ajaloolise asutamise 140. aastapäevani. Esmakordselt koondas 1870. aasta suvel kõik Kanepi kihelkonnas tegutsevad koorid ühiseks laulmiseks kokku Kanepi kihelkonnakooli kasvandik, just sel ajal Valga Zimse seminari lõpetanud noor koolmeister, köster ja koorijuht, Adam Adolf Arras. Ühendkoori suuruseks oli 150–200 lauljat ja proovid toimusid köstrimaja juures. Esimest korda tohtisid siis ka naised ühes meestega laulda.

1884. aastal asutas J. R. Erlemann ka Kanepi segakoori. Koori dirigendiks läbi ajaloo on olnud veel A. Kripson, H. Soome, V. Feldmann, A. Maior, O. Kleemeier, P. Jõks. Oli aastaid, mil laulutraditsiooni Kanepis hoidsid teised

Kanepi segakoor aastal 1884. Arhiivifoto

Kanepi segakoor juubelil 2024. aastal. Foto: Birgit Kaleva

kihelkonnas tegutsenud koorid. Kanepi kultuurimajas (nüüd Kanepi Seltsimaja) olid 1994. aastal segakoori taastajateks tollane kultuurimaja juhataja Ly Lauk ja tulevane pikaajaline (kuni 2020. aastani) koorivanem Vaike Kottisse, kelle panus koori arengusse on olnud märkimisväärt. Segakoor alustas taas 4. jaanuaril 36-liikmelisena. Dirigentideks Eda Heinaste (kuni 1997) ja Meeli Rammul (kuni 2007). Alates aastast 2007 asus Kanepi segakoori dirigeerima Kalev Lindal (kuni 2020), kellelt omakorda võtsid dirigendikepi üle Andres Määr ja Aino Oviir. Iga dirigent on andnud segakoorile midagi olulist ja igal lauljal on olnud oma roll suures kollektiivis. Aastate jooksul on osaletud pea kõigil toimunud laulupidudel, antud suur hulk kontserte kodukohas ja kaugel. Repertuaaris on kindel koht võrokeelsetel lauludel.

Traditsiooniks on laulmine 24. veebruaril päikesetõusu ajal riigilipu heiskamisel Kanepi Vabadussõja ausamba juures ja adventiaja avamisel Kanepi keskuse jõulukuuse juures. Paljud toredad sündmused ja kooslaulmised sõpruskooridega, välisreisid ja ühised tähtpäevade tähistamised on liitnud lauljad suureks sõbralikuks pereks. See suur pere tähistas 23. novembril Eesti esimeses seltsimajas Kanepis oma ajaloolist 140. aastapäeva. Kohal olid ka endised dirigendid, lauljad, Kanepi Seltsimaja teised isetegevuskollektiivid, sõbrad ja toetajad. Külalistena olid kohal sõpruskollektiivid Leedust, Nevarenaist. Meeleoluka õhtu täitsid lisaks juubilar kontserdile paljud särtsakad etteasted, õnnitlused ja tervitused. Ühtlasi sai läbi ühine aeg dirigentide Andres Määri ja Aino Oviiriga. Kanepi segakooris on endiselt 36 lauljat.

3. jaanuaril 2025 algas teekond uue dirigendiga, kelleks on noor ja särav Gerly Kättmann. Ja Eesti ühe vanima segakoori ajalugu läheb taas edasi. Ikka rõõmsa lauluviisiga!

Marju Jalas

Kanepi segakoori vanem, Kanepi Seltsimaja juhataja

Suured ja väikesed laulumehed Rakvere Vallimäel

On juunikuu aastal 2024. On jaanipäevaealne aeg ja Eestimaa laulumehed on oma mõtetes ja tegudes Rakveres. Seekord ei ole see lihtsalt järjekordne laulupäev, vaid ühe toreda ja võimsa hooaja lõppakord. Eesti Meestelaulu Selts paneb punkti oma 35. aastapäeva üritustele. Rakveresse koguneb üle 500 laulupoisi ja ligi 400 meeslauljat. Kui mõni nüüd arvab, et nii väike ongi laulumeeeste vägi, siis tegelikult on meid ikkagi natuke rohkem. Lihtsalt tihe tegevusgraafik ei võimalda kõigil Rakverre tulla. Seltsi liikmeiks on 32 poistekoori 1006 lauljaga ja 21 meeskoori 564 lauljaga. Teadaolevalt on neid veel ja kõik ei ole seltsi liikmed.

Aga mis siis toimus Rakveres 15. juunil, aastal 2024? Juba hommikul hakkasid Vallimäele kogunema äraseletatud nägudega laulumehed. Oli rõõmus jällenägemine lauluvendadega, oli uhkust kanda oma koori tunnuseid, oli ootust eesootava kontserdi osas. Kõik oli alles ees.

Tõepoolest, tol hommikul oli kõik alles ees. Aga meestelaulu jaoks on jätkuvalt kõik alles ees, mis sest, et selts peab oma 35 aasta juubelit. See ütlus oli ka laulupäeva motoks. Peo kunstiline juht Kuldar Schüts oli kokku pannud äärmiselt toreda kava ja lavastaja Mikk Jürjens selle ka oskuslikult Vallimäe aeg-ruumi seadnud. Nautisid nii lauljad kui ka publik. Peab kiitma ka heliloojat-lauljat Jaan Pehki, kes oma uute lauludega kooride repertuaari rikastas. Jaan oli ka väga populaarne laulupoiste hulgas, kui eelmine päev Kadrinas poistekooride laagris nendega tegeles.

Siia olekski paslik laulupoistelt paar mõtet tuua. Ühed kaugemad tulijad olid Saaremaalt, poistekoorist Kratid.

Jaagup: „Mulle meeldis, et me saime Rakvere laagris kaua üleväl olla ja öösel jalkamängu vaadata. Spordivärk oli äge, me ei tegelenud ainult laulmisega, vaid ka spordiga. Põnev oli koos meestega laulda ja heledates pükstes esineda. Meeldis, et saime kooriga kaugele koos minna, meil on alati tore. Need reisid on nagu preemia õppeaasta koorilaulutundide eest.“

Martin: „Rakveres oli väga tore. Kontsert oli väga lahe. Samuti see, kui hästi kõik kokku kõlas.“

Karl: „Kaks kõige vägevamat elamust seoses Rakverega oli Tarvase (pulli) külastus. Pole sellist elukat enne näinud. Samuti oli vahva laulda koos suurte meestega. Oli väga meeleolukas.“

Dirigent Mari: „Rakvere oli väga tore üritus poistele. Alustades eelmise päeva Kadrina laagrist ja lõpetades ilusa peoga Vallimäel. Laagrit nautisid poisid ikka täiel rinnal – nii sporti kui ka laulu. Minule endale meeldis laulupeokontsert väga. Oli väga hea kava, oli väga hea õhustik.“

Loodame, et poiste sellised emotsioonid hoiavad neil tuju ja tahtmist lauluga edasi tegeleda. Et meestelaul Maarjamaal edasi kõlaks. Et meeskoorid üldlaulupidude traditsiooni loojana laulukaare all ikka ja jälle kogunevad ja „...ühte laulu tahaks laulda, ühte ainukest. Mis kui merelaine, kerkiks südamest...“ (A. Karindi / G. Suits). Hea koori tunnus on see, et ta laulab alati ühte laulu, ühte ainukest. Noodid ja sõnad võivad ju teoseti erineda, aga laul peab olema alati üks ja seesama.“

Miks Eesti Meestelaulu Selts panustab nii palju poiste ja meeste laulu? Meeskoorid ja poistekoorid ei ole vaid muusikalise elu osa, vaid mängivad tähtsat rolli Eesti kultuuri ja rahvusliku identiteedi hoidmisel. Nad aitavad edendada ühiskondlikku ühtekuuluvust, kultuuripärandi edasiandmist ja pakuvad inimestele võimalust omada midagi suuremat ja tähenduslikumat. Laulupidude kaudu jätkab Eesti rahvas oma ajaloo ja traditsioonide austamist, ühendades oma hääled, et tähistada ühtekuuluvust, kultuuri ja rahvust.

Röömsalt suure üldlaulupeo ootuses

Tiit Aavik

Saaremaa Meeskoor SÜM

EMLS-i juhatus

Jõgevamaa laulupidu viis publiku kosmosesse

Jõgevamaa sai kuulda taevalist muusikat Jõgevamaa laulupeol „Täherahvas”, mis toimus 2. juunil Palamuse muuseumi õuel. Peo lavastaja ja stsenarist oli Arlet Palmiste (Piibe Teater) ja peadirigent Andres Määr, kes oli Võrumaalt kaasa toonud ka mõned võrokiilsed laulud. Laulude vahel kõlasid taevalaotust tutvustavad tekstid. Lisaks üllatasid peojuhid publikut, esitades koos ühe omaloomingulise laulu.

2024. aasta Jõgevamaa laulupeo teemaks oli kosmos koos temas peituva salapäraga. Kosmosel ja muusikal on palju ühist. Esiteks mõte sellest, et kõige alguses oli kogu ilmaruum kokkusurutud ühte punkti. Seejärel andes järele suurele survele, toimus sündmus, mida meie nimetame Suureks Pauguks. Kuid helilaine saab levida vaid vedelas, tahkes aines ja õhus. Maailmaruumis aga õhku pole, seal on tühjus ja ei mingit müra. Seega toimus Suur Pauk kõrvulukustavas vaikuses. VAIKUS on hinnatuim muusika. Kreeka filosoofid olid kindlad, et Maa on kerakujuline ja Maad ümbritsevad ümarad läbipaistvad sfäärid. Igal sfääril arvati asuvat üks taevakeha – esimesel Kuu, teisel päike, edasi juba Merkuur, Veenus, Marss, Jupiter ja Saturn. Pööreldes tekitavad sfäärid muusikat, mida vaimselt kõrgemale tõusnud inimesed võivad kuulda.

Teiseks on lavastajat alati inspireerinud mõte sellest, et kõik elav ja ka mitte elav on pärit ühest algest. Alguses oli ilmaruumis vaid vesinikust ja heeliumist koosnev gaas. Igaüks teab, et inimenegi koosneb suures osas veest, mille koostises on oluline osa sellel samal kosmilisel vesinikul. Kuid inimeses leidub ka teist algelementi heeliumi, mis on nime saanud kreekakeelsest sõnast *helios*, mis tähendab päikest. Seega koosneb inimene veest ja päikesest. Vesiniku ja heeliumi koostööl moodustusid ilmaruumis uued aatomid ja ained, millest tekkisid tähed. Tähtede suremisel ja plahvatamisel tekkisid kuuma ja rõhu tulemusel omakorda uued ained, mida miljardeid aastaid hiljem võib leida inimese organismist. 97% meie keha moodustavatest elementidest on tekkinud kosmiliste sündmuste käigus. Me oleme seega tähtede tolm. Me oleme täherahvas. Ja seda mitte muinasjutus, vaid päriselt.

Inimene on ilmaruumiga üks. Me moodustame terviku. See on liiga suur ja ilus mõte, et seda inimesena päris omaks võtta. Kava sai koostatud nõnda, et inimesel tekiks soov tõsta pilk taevasse ja mõelda sellele, mis meid ümbritseb. Kahjuks oli juuni juba nii valge, et täherikast tähistaevast me ei näinud.

Kuid kõlas imekaunis muusika. Värinad tõi hinge segakooride esitatud Urmas Sisaski „Ood armastusele”. Puhkpilliorkestrid viisid publiku Kuule lugudega „Kuujõgi” ja „Fly me to the Moon”. Uues seades kõlas segakooride esituses tuntud estraadilaul „Hallo, kosmos. Hallo, maa”. Peo lõpus kõlas koos ühendkooridega Enn Siimeri „Ta lendab mesipuu poole”, mis võttis imeliselt kokku kogu kava.

Me võime ju ilmaruumis seigelda, kuid alati jõuame lõpuks koju. Iga inimese jaoks on tema olulisim maailm ikka kodus.

Laulupeol osalesid Jõgevamaa kollektiivid: lastekoorid, meeskoorid, muulaskoorid, naiskoorid, poistekoorid, puhkpilliorkestrid, rahvamuusikud, segakoorid ja sümfooniaorkester.

Arlet Palmiste

Piibe teatri eestvedaja

Laulupeo peakorraldaja: MTÜ Jõgevamaa Kultuurikoda

Kabalas toimuvat laulupidu ei peata ka tuumasõda

See, et ühe küla keskuseks on endine mõisahäärber ühes pargi ja mitme endisaegse hoonega, annab kohale kindlasti lisaväärtust. Aastate kulgemisele vastu pidanud tavad, olgu selleks siis külade päev, spordivõistlused või pärlipäev, pole Kabalas siiski pärit parunite ajast, vaid praeguste inimpõlvade loodud.

Ühele tavale – Kabala laulu- ja tantsupäevale – pandi alus juba 1949. aastal ja see toimub alati juulikuu viimasel nädalavahetusel. Ajaloolise tõe huvides: algusaegadel jäi pidudel siiski hulk aastaid vahele. Toimus esimene, teine ja kolmaski Kabala laulupäev. Siis aga leidsid tookordsed kommunismi ehitavad riigijuhid, et igasugune rahvuslik kultuur ja seda toetavad rahvapeod on kurjast. Peo toimumiseks 1952. aastal enam luba ei antud. Alles 1970. aastast toimub taas igal juulikuul Kabalas laulu- ja tantsupidu. Sest võimumehed jõudsid arusaamiseni, et rahvapidu saab kasutada ka riigikorra ülistamiseks: kinnita vaid vastav repertuaar.

Teisest Kabala laulupäevast tegi ülevaate Türi rajooni ajaleht Leek (7. august 1951) „Kabala laulupäevale, mis toimus läinud pühapäeval (29. VII), oli kokku tulnud ligi 1000 kuulajat. Laulupäev algas tegelaste rongkäiguga Kabala 7-kl. Kooli pargist. Peokõne pidas Kabala 7-kl. Kooli direktor sm Sillar. Kõnele järgnes ühendkooride esituses

Kabala teine laulupäev toimus 1950. aastal.
Foto: Kaarel Aluoja erakogu

Aleksandrovi kantaat Stalinist. /.../ Soojalt võeti kuulajate poolt vastu laste-, nais-, mees- ja segakooride laulud. /.../ Õhtul esines Türi kultuurimaja näitering rohkearvulisele vaatajaskonnale näidendiga „Mahtsa sõda“.

Igal tegemisel peab olema algataja. Kabala laulu- ja tantsupäev sündis toonase Kabala kultuuritöötaja August Pärli suurest tegutsemissoovist. Laulupäeva mõtte ise olevat alguse saanud aga sõprade ringis ühiste sünnipäevade tähistamisel: oli ju tavaks sünnipäevalaps pasunakooriga hommikul ärkvele mängida. Raamatus „Kurla küla vana pildialbum“ (2012) kirjutab Aina Lee: „Kogu elu töötas August Päril Järvamaal Kabala rahvamajas, oli koorijuhataja ja pani aluse puhkpilliorkestrile. Ta tõi kohaliku näiteringiga Tallinnast ülevaatuselt esimesi kohti ja lõi läbi suurte raskuste Kabala laulupäeva traditsiooni. Kohalik võim oli Kabala mõisaparki laululava ehitamise vastu nii kõvasti, et kui poleks tegemist olnud kangekaelse August Pärliga, polekski laulukaart Kabalasse kunagi ehitatud ja uhket traditsiooni sündinud.“

Esimesed kolm laulupäeva saadi Kabalas hakkama ilma laulukaareta: esinemiseks vajalik lava ehitati koolimaja tagaküljele. Üksiti oli nii ka mugav koolimaja seinale ja akende külge punasepõhjalisi loosungeid riputada, ilma milleta ei saanud tookord ükski pidu toimuda. Suurema ja korralikuma vanast mõisahäärberist eemale jääva laululava tegemise juurde jõuti alles 1967. aastal – möödunud oli 18 aastat esimese Kabala laulupäeva toimumisest. „Eesti NSV Paide rajooni „Leninliku Tee“ kolhoosi kroonika“ (koostaja E. Aesma, 1988) III osas on lugeda, et kolhoosi juhatus arutas 1967. aasta algul teiste küsimuste hulgas ka laululava ehitamist Kabala mõisaparki: selle tegemine lükati augustikuusse.

Päevadest said nädalad ja nädalatest kuud, kuudest aastad. Kulus veel mitu aastat, enne kui laululava valmis sai.

Kabalas „Leninliku Tee“ kolhoosis tehtavast kultuuritööst kirjutas 1970. aasta maikuus (23. mai 1970) ajaleht Võitlev Sõna. Artikkel kandis pealkirja „Koostöös ja üksmeeles“. „Ühise perena teiste hulgas tunnevad end ka kohalikud kooliõpetajad. Ka kultuuritöötajad on sidunud end noore põlvkonna kasvatamisega, sest just siit ootavad nad isetegevuslaste juurdekasvu. Kultuurimaja direktori August Pärli anda on kooli muusikatunnid, kunstiline juht Mare Viiras juhib kooli pioneerimaleva tööd. Kabala selle aasta laulupäevaga tähistati ühtlasi kohaliku segakoori 65. aastapäeva. Koos publikuga oli suurel peol üle tuhande külalise. /.../ Pidupäevaks ehtasid väsimatud ehitusmehed Nikolai Ott, Verner Pirts ja Ernst Petersoo koos abilistega parki uue nägusa laululava“.

Aasta hiljem kirjutas Paide rajooni lehes (6. november 1971) kolhoosi „Leninlik Tee“ parteisekretär Vaike Linkmann: „Mullu ja tänavu Kabala laulupäevaks valmistumisel ehtasime laululava ja korrastasime pargi, kuhu tegime pingid 1500 inimesele.“ Kuigi istekohti plaaniti varuga ja neid arvestati pooleteisele tuhandele inimesele, siis tegelik vajadus osutus suuremaks. 23. oktoobri 1973. aasta Võitlev Sõna kirjutas: „Pole niisama lihtne selliseid suuri pidusid korraldada nagu Kabalas tehakse. Viimasel laulupeol oli 2125 inimest, neist 482 lauljat, mängijat, tantsijat.“

Peod olid suured, samuti ka unistused. Nii August Pärli kui kõik tema järgrid soovisid Kabalasse suursugusemat laululava: Tallinnas asuv laulukaar oli ju silme ees. 1989. aastal (oli möödunud 120 aastat Eesti esimesest üldlaulupeost) see juhtuski: Kabala parki asuti ehitama uut laululava ühes laulukaarega. Märtsis 1989 pandi laululavale nurgakivi, aasta hiljem peeti mõnusa suuruse ja hea akustikaga laulukaare all esimene pidu. Juhtus nii, et ilma sellele mõtlemata püstitaski August Pärli endale ise mälestusmärgi: tema algatusel ja initsiatiivil ehitatud laulukaar Kabala mõisapargis püsib seal praegugi.

2024. aasta Kabala laulupidu – seekord nimega „Meie oma lugu“ – toimus 27. juulil ja oli järjekorras juba 58.. Türi kultuurikeskuse kunstiline juht Ave Avamere ütles, et seekordne pidu oli pühendatud kultuuririkkuse aastale. „Märkame, väärtustame ja hoiame Eesti kogukondade ning rahvaste kultuuride mitmekesisust,“ innustas ta eelnevalt kõiki peost osa võtma. Lisaks kutsus ta kaasa laulma ühises peokooris, mille repertuaari kuulus seitse

Kabala 1975. aasta laulupeo rongkäik. Foto: Kaarel Aluoja erakogu

lugu alates Paciuse/Jannseni „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“ kuni lauludeni „Kungla rahvas“ ja „Kauges külas“ lauludeni.

Piduliste – nii esinejate kui pealtvaatajate arv – kinnitas taas: Kabala pargi põlispuude all laulud ei lõpe. Või ehk koguni nii, nagu kinnitas kolm aastat tagasi Järva Teatajale (27. juuli 2021) Kabala laulu- ja tantsupeo korraldus- toimekonnas vabatahtlikuna tegutsenud Reinika Tatter: tegemist on peoga, mida isegi tuumasõda ei suuda peatada. „Olen isiklikult valmis skafandriga kaitsma minema,“ sõnas ta.

Neid, kes on nõus selle peo eest oma pea pakule või hinge panti panema, on tunduvalt rohkem. Nii ei peagi too rahvapidu hääbumise hirmus põdema.

Kaarel Aluoja

Kogukonnahoidja ja kohaliku elu eestvedaja Järvamaal

46-aastane naiskoor Meelika – põlvkondade vahetumisest, mainekujundusest ja muust harrastuskoori igapäevaelus

Naiskoos Meelika on Kose valla rahvakultuuri üks alustalasid – juba aastast 1978 on lauljad panustanud valla kultuuriellu, osalenud kõikidel üldlaulupidudel, erinevatel üleriigilistel ja maakondlikel laulupäevadel ja -pidudel ning andnud kontserte nii Eestis kui piiri taga. Pikka aega juhatas Meelikat koori asutaja, Kose valla raudvara Viive Kübar. Nüüd on seda aga juba üle kümne aasta teinud Teele Utt. Et Teele tööle asumise ajaks oli koor juba rohkem kui 30 aastat tegutsenud, tuli uuel dirigendil oma tee ja oma „Meelika“ leida läbi erinevate murede ületamise, olgu nendeks siis lauljate häälte vananemine või hõrenevad kooriread. Täna võib öelda, et Meelika elab oma parimat elu – kooris laulab elurõõmsaid naisi igas vanuses, read on nii tihedad, et isegi prooviruum tuli suurema vastu välja vahetada ning kunstiline tasegi saab tunnustust.

Palusin Teelel vaadata tagasi tema ja naiskoor Meelika koostöö algusaastatesse, aga ka avada veidi sellist teemat nagu koori mainekujundus ja selle vajalikkus.

Kuidas vaatad tagasi ajale, mil Meelikaga alustasid? Mis oli kõige raskem sellise pika ajalooga koosseisu n-ö ülevõtmise juures?

Alustasin naiskoor Meelika juures tööd pea 13 aastat tagasi. Oleme tänaseks kooriga nii kokku kasvanud, et päris algusaegu on kohati isegi keeruline meenutada, kuid mäletan, et olles Tallinna kontsertkooride taustaga, pidin alguses oma töövõtteid paljuski korrigeerima. Lauljad aga pidid harjuma minu tööstiiliga ning õppima usaldama harjumuspärasest teistsugust protsessi.

Kooriga tööd alustades olin ka ise pigem oma dirigenditee alguses, mis tõi kaasa teatud noorusega kaasneva uljuse, mille baasilt sai kohe alguses ette võetud mitmed ambitsioonikad kontserdikavad. Mitmed neist õnnestusid väga edukalt, kuid osad pakkusid ka õppetunde ning kasvamiskohti.

Tean, et oled ambitsioonikas naine – miks oled jäänud truuks sellisele kohaliku tasandi harrastuskoorile?

Igas kollektiivis, nii ka koorikollektiivis, on kesksel kohal inimesed ning kogukond, mida sarnastel väärtustel põhinedes üheskoos luuakse. Tunnen,

Naiskoor Meelika eluröõmsad naised 2024. aasta sügisel.

Foto: Doris Dunaiski

et oleme aastate jooksul koos töötades leidnud ühise näo ja hingamise, kus käsikäes käivad intensiivne muusikaline töö ning eluterve huumor.

Mida pead oma suurimaks töövõiduks Meelikaga?

Lõppenud aasta tõi naiskoorile rahvusvahelise koorikonkursi võidu ning Eesti Kooriühingu ja Eesti Naislaulu Seltsi aasta koori nominatsioonid, mis omakorda on kaasa toonud suurendatud avalikkuse tähelepanu. Vaatamata väga edukale 2024. aastale, tooksin peamise töövõiduna aga siiski välja stabiilse muusikalise taseme ning pühendunud ja hea energiaga kollektiivi jätkusuutlikkuse tagamise. Hea energiaga koor kõlab hästi ning pakub emotsionaalselt kaasahaaravaid kontserdielamusi. Lauljatega koostöös oleme loonud publiku ning koostööpartnerite seas usalduse nii koduvallas kui laiemalt.

Oled läinud süvitsi kooride mainekujunduse teemaga. Miks üks harrastuskoor üldse sellega peaks tegelema ja mis need esimesed sammud on, mida ette võtta?

Keskendusin oma möödunud aastal kaitstud magistritöös brändingu arusaamade ja potentsiaalse mõju uurimisele Eesti koorimuusika kontekstis.

Bränding ehk kuvandiloomine on valdkond, mis tänapäeva infoküllases maailmas omab järjest suuremat tähtsust. Minu uurimuse andmed annavad aimu, et vaatamata nimetatud teema olulisusele on mainekujunduse teema Eesti koorimuusika valdkonnas siiski pigem võõras. Piiratud teadmised toovad tihtilugu kaasa liigse keskendumise välisele reklaamile, jättes tahaplaanile nii teaduslikult kui praktikas tõestust leidnud kuvandiloomine alustalad, nagu selgelt määratletult organisatsiooni identiteet ja eesmärk ning põhjalikult läbi mõtestatud ja sõnastatud kesksed väärtused, millele oma kommunikatsioonitegevustes toetuda.

Iga koor on organisatsioon, mille toimimisse on kaasatud inimesed ning mis vajab jätkusuutlikuks tegutsemiseks ühiseid kokkuleppeid ja eesmärke. Iga koor eksisteerib ka teatud kogukonna osana, vajades oma kogukonna liikmete tuge ning mõistmist. Julgustan koore mõtlema mainekujunduse temaatikast kui tööriistast, mis aitab luua selgust nii kollektiivisiseselt kui enda organisatsiooni tegevuste teistele osapooltele kommunikeerimisel, aidates eri sihtrühmadel paremini mõista teie kollektiivi sisu, väärtusi ning olulisust.

Alguspunktina küsige oma kollektiivi liikmetelt, kas nad suudavad lühidalt ja selgelt sõnastada teie koori olemust ja eesmärke? Mõtisklege hetkeks, milline maine on teie kooril eri kogukonna liikmete seas teie piirkonnas: kas see, kuidas teie koori nähakse, kattub selle kuvandiga, mida te soovite oma kollektiivist väljaspoole kommunikeerida? Kas ja kuidas saab teie kollektiivi kuvandiloomine toetada koorimuusika üldist nähtavust ja mainet?

Panustagem üheskoos selle nimel, et meie koorilaulu harrastajate ning koorijuhtide panus oleks ühiskonnas mõistetud ning väärikalt kajastatud.

Sisse juhatas ja juttu juhtis **Sandra Nikitin**
Eesti Rahvakultuuri Keskuse rahvakultuurispetsialist Harjumaal

Kogemusi jagas **Teele Utt**
dirigent

RAHVATANTS

Valdkonna põhjalik analüüsimine andis rahvatantsu ja rahvamuusika seltsi tegevusele uued arengusuunad

** Artikli koostamisel on kasutatud tehisintellekti abi*

Rahvatants ja rahvamuusika on seltsi värskelt valminud arengukava kohaselt inimeste igapäevane harrastustegevus, mis areneb ja kohaneb ajas, tugedab kogukondlikke sidemeid, aitab oma kultuuri üle uhkust tunda ning annab noortele võimaluse oma ideede ja mõtetega traditsiooni kaas- aegse, elujõulise ja tugevana hoida. Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Selts (ERRS) on selle elava pärandi hoidja ja suunaja.

Tulevikku vaatav arengukava

Möödunud aasta üheks olulisemaks ülesandeks kujunes uue arengukava koostamine aastateks 2025–2030. Protsessi eesmärk oli tuua kokku eestvedajaid üle Eesti mõtisklema ja arutlema suundade üle, kuhu oleme teel. Tantsu- õpetajatega peetud vestlused tõid välja mitmeid praktilisi vajadusi: kuidas tagada õpetajate järelkasv ja kuidas veenduda, et rahvatants oleks noorte jaoks sama loomulik osa nagu tänapäevased kiired muutused.

Kohtumistel koorusid välja suunad, mis määravad seltsi edasise tegevuse: juhendajate väärtustamine, info ja teadmiste vahendamine ning rahvatantsu ja -muusika valdkonna eestkõnelejana tegutsemine. Samuti on selts võtnud eesmärgiks olla juhendajate koolitamisel eestvedaja, suunaja ja nõustaja.

Koolitused ja mentorlus toovad keskmesse õpetaja

Rahvatantsu ja rahvamuusika traditsioonid ei saa eksisteerida inimesteta, kes seda edasi annavad – just sellele keskendusid 2024. aastal toimunud koolitused. Uue koolituskeskuse avamine võimaldas juhendajatele läheneda

varasemast paindlikumalt: pakuti mentorlust, lühikursuseid ning pikaajalisi koolitusprogramme.

Märkimisväärne oli ka seltsi panus tantsujuhtide suvekursuse programmi kokku panemiseks, mis keskendus eeskätt treeningtunni ülesehitamisele. Esmakordselt olid kursusel oodatud osalema ka noored tantsijad, kes soovisid oma teadmisi avardada ning kes potentsiaalselt võiksid tulevikus leida tee tantsuõpetajaks olemise juurde.

Uuenenud tantsuspetsialisti kutsestandard

2024. aasta suvel hakkas kehtima uus tantsuspetsialisti kutsestandard, milles on täpsustatud ootused kutse taotlejatele. Taotlemise ülioluline osa on personaalne tagasiside õpetajale, mis koosneb nii eneserefleksioonist kui ka hindamiskomisjoni nõuannetest enda oskuste ja arengu toetamisel.

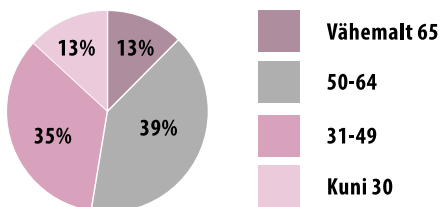
Ehkki taotlemisega kaasnev bürokraatia võib tunduda tüütu, aitab see juhendajatel vaadata tagasi tehtud tööle ning näha ka oma muid saavutusi peale tantsupeol osalemise.

Aasta lõpuks oli kutse saanud 39% eesti rahvatantsuõpetajatest, mis annab kinnitust, et valdkonna jaoks on üha olulisem kõrge professionaalsuse tagamine. Samas on 2025. aasta tantsupeol osalevatest juhendajatest suur osa juba täna pensionil või jõuavad järgmise 15 aasta jooksul pensioniikka. Noorte osakaalu vähesus aga sunnib kriitilise pilguga vaatama tulevikku.

Kampaania „Tantsujuht on elukutse“

Nii tantsujuhi kui ka koorijuhi elukutsed vajavad ühiskonnas suuremat märkamist. Sellest lähtuvalt sai alguse kampaania „Koorijuht on elukutse / Tantsujuht on elukutse“, mida ERRS viib ellu koostöös Eesti Koorijuhtide Liiduga.

Tantsujuhtide vanuseline jaotus
2025. aasta tantsupeol

Kohtumised omavalituss- ja koolijuhtidega andsid kinnitust, et rahvatantsuharrastus seisab silmitsi jätkusuutlikkuse küsimusega. Juhendajate vähesus, koolide

Sajandi suurim rahvatantsugala tegi kumarduse
90-aastasele tantsupidude traditsioonile. Foto: Rene Lutterus/ERRS

sulgemine ja ühendamine, väheatraktiivne elukeskkond, vajadus konkureerida teiste harrastuste ja piirkondadega tekitavad küsimusi, kas harrastusega on võimalik tegeleda ka väljaspool suuremaid linnu.

Järgmisel aastal hakatakse üheskoos eri osapooltega otsima praktilisi lahendusi küsimustele, kuidas meelitada noori juhendajaks, kuidas toetada praeguseid, ja mida saaks teha, et õpetamine oleks jätkusuutlik ka väikestes kohtades.

Sidemeid loovad sündmused

Aasta jooksul toimus mitu olulist sündmust, mis pakkusid osalejatele võimaluse eneseteostamiseks ning pealtvaatajatele võimaluse tutvuda rahvakultuuriga.

Veebruaris toimunud rahvatantsurühmade galakontsert Alexela kontserdimajas tõi saali pea 800 tantsijat ja üle 1000 tantsuhuvilise. Kontserdiga vaadati tagasi tantsupidude traditsiooni 90-aastasele ajaloole ning tutvustati erinevate koreograafide loomingut. Rahvusvahelise tantsupäeva puhul aga kutsuti nii tantsijaid kui tantsuhuvilisi inimesi üles tantsima ja jäädvustama oma tantse ning seda jagama avalikkusega.

Juuni algus viis seltsi tegemised vabasse õhku ning Tallinna vanalinna päevadel said tantsijad, käsitöömeistrid ning pillimängijad tutvustada oma

tegemisi ja oskusi linnarahvale rahvakultuuri alal. Septembris meenu-
tasime taas tantsutaat Ullo Toomi, kelle 122. sünniaastapäeval anti üle
rahvatantsuvaldkonna kõige olulisem preemia Agne Kurrikoff-Hermanile.
Selle päeva puhul kogunesid taas sajad rahvatantsijad ühiselt tantsima.

Uued väljakutsed ja unistused

Iga aasta toob kaasa uusi küsimusi ja lahendusi. Kui seltsi sünnipäeval
Salme kultuurikeskuses kinnitati uus arengukava, siis see tähendas enamat
kui lihtsalt formaalset otsust – see oli lubadus jätkata tööd kogu valdkonna
heaks. Auhinnad, mis anti üle aasta tegijatele, olid tunnustuseks neile, kes
oma töö ja pühendumusega kultuuri elavana hoiavad.

Aastapreemiad pälvisid:

aasta loojad – ansambel Lõõm ja Kristel Maruste

aasta tantsujuht – Birgit Vallas

aasta rahvamuusik – Piret Aus

aasta kollektiivid – Sörve naiste regilaulurühm Ammuker ja Kolga
tantsurühm

aasta sõber – Tõrvandi päästeselts

aasta korraldaja – Paganliku PärimusÖÖ meeskond

aasta koolitaja – festival Sabatants

aasta rahvatantsusündmus – tantsulavastus „Aig veerep armu müüda“

aasta rahvamuusikasündmus – Põhja- ja Baltimaade kõrgkoolide
pärimusmuusika konverents Nordtrad

aasta film – „Tantsutajad ehk rahvatantsust Karksi-Nuia moodi“

aasta omavalitsus – Tori vald

pikaajaline panus rahvamuusika valdkonda – Celia Roose

pikaajaline panus rahvatantsu valdkonda – Voldemar Berelkovski

ERRS vaatab tulevikku kindla teadmisega – rahvatants ja -muusika ei ole
minevik, vaid kasvav ja arenev nähtus, mis vajab tähelepanu, hoolt ja tuge.

Karel Johannes Vähi

Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi direktor

Gevi 60. aastapäeva kontsert läks Jõhvi kontserdimajas täissaalile

Laupäeval, 7. detsembril olid Jõhvi kontserdimaja suure lava peakangelsed Gevi kaks naisrühma, keda juhendab Marju Aul. Kõik kontserdile tulnud said kingiks trükisooja raamatu Gevi loojast Helju Torist.

Helju Tori lahkumisest on möödas kümme aastat ning Gevi naised leidsid, et on aeg teha kummardus unustamatule õpetajale tantsu ja elu õppetundide eest. Raamatu autor Tiia Linnard selgitas, et "Räägime Heljust" ei ole elulooraamat: *"See on Helju ja rahvatantsu fänniraamat."*

Gevi ja rahvatantsu fänne kogunes Jõhvi kontserdimajja täissaali jagu.

Ikka heas hoos

"Gevi on sama heas hoos nagu Helju ajal," kommenteeris legendaarne rahvatantsujuht Urve Kilk pärast kontserti. Ta arvas, et Marju Aulil pole mingit vajadust Helju moodi karm olla.

"See on inimese loomuses, kas oled karm või ei ole. Arvan, et Marju on väärt tantsujuht, ainult et tal ei ole seda auahnust, mis oli Heljul, kes tahtis igal pool

Kava sisaldas nii hoogsamaid kui ka hingelisemaid tantse ning Gevi kasutas võimalust näidata erinevaid rahvariideid, mis on aastakümnete jooksul kappi kogunenud.

"Gevi kannab rahvarõivaid ja oma rahvast. Aitäh teile!" võttis juubilari rolli eesti rahvakultuuri kandjana kokku õhtut juhtinud Germa Saar. Foto: Matti Kämärä

osaleda ja esimene olla. Marju ei ole selline, kes viiks oma rühmi igasugustele konkurssidele. Mulle ka näiteks ei meeldi konkurssidel käia," rääkis Urve Kilk, kes tänas Marju Auli Ida-Virumaa rahvatantsujuhtide seltsi poolt. *"Marju tõmbab naisi, kes tantsida tahavad. Nii tekkis (põhikoosseisu kõrvale) Gevi 2 ja minu arvates tuleb ka Gevi 3,"* ennustas Urve Kilk.

Seni, kuni Gevi pere veelgi kasvab, mahuvad juubelikontserdil lavale ka külalised. Seekord astusid üles segarahvatantsurühm Jõhvikamoos ja Kalevi-poja mudilased, kes kandsid riideid, mille saamisele pani Gevi öla alla oma 55. aastapäeva kontserdil. Tookord oli kõikidel külalistel võimalus panustada mudilaste rahvarõivafondi, nüüd aga Gevi rahvariiete korrastamisse – neid on kokku viis komplekti, lisaks stiliseeritud riided.

Midagi enam kui tants

Regionaal- ja põllumajandusminister Piret Hartman tunnistas, et imeline kontsert tõi pisara silma. Kultuuriministrina on ta käinud mitmes Gevi proovis ja keerutas nende ridades jalga ka ühel esinemisel. *"Loodan, et jõuan teiega palju rohkem tantsida,"* pöördus ta Gevi poole. *"Enne teiega kokkusaamist tundus mulle, et tantsimine on väga lihtne, aga ka kõige lihtsamad sammud olid minule väga keerulised."*

Minister lisas, et Gevi on aastakümnete jooksul andnud rahvakultuuri tohutu panuse. Aga Gevi on palju enam kui tants. *"See on sõpruskond, üksteise toetamine ja aitamine, mis on täna midagi väga erilist."*

Gevi naised tänasid omakorda Marju Auli, kes rühma tantsijast andekaks juhendajaks kasvas.

"Sa võtsid üle suured kingad, nagu sa ise oled öelnud. Või olid need saapad? Aga möödas on kümme aastat, need saapad ei ole enam suured," kinnitas ligi nelikümmend aastat Gevis tantsinud Tiina Kullamä, kelle sõnul pole Marjul nendega lihtne. *"Gevi ei suuda vait olla! Me saame kokku, meil on tore olla ja me räägime liiga palju. Aga Marju oma malbel moel on pannud meid kuulama."*

Nüüd, kui juubelikontsert on antud, saavad Gevi kaks rühma keskenduda 2025. aasta üldtantsupeo ülevaatusteks.

Sirle Sommer-Kalda

Ajalehe Põhjarannik ajakirjanik

Räpina Ühisgümnaasium – läbi aegade tantsiv kool

Räpina kihelkonna hariduselu alguseks loetakse 17. sajandi viimast kümnendit. Juba toonases kihelkonnakoolis õpetati lastele laulmist ning tantsiti rahvatantse. Räpina Ühisgümnaasiumis on tantsitud kooli asutamise algusest saadik: kõigepealt algklasside lasterühmad, millest edasi on sirgunud neiduderühmad ning eri vanusegruppide segarühmad. Tegutsenud on nii õpilaste kui ka õpetajate rahvatantsurühmad. Tantsijal on palju kergem edasi tantsida põhikoolis ja gümnaasiumis, kui õpilane omandab põhisammud, nakatub tantsupisiku ja tantsulise julgusega juba nooremas koolieas. Algkoolis tantsimist alustanud õpilaste puhul on suur tõenäosus, et nad jätkavad rahvatantsuga põhikooli ja gümnaasiumi segarühmades või neiduderühmas. Pole ka võimatu, et õpilane leiab endas sisemise tantsija alles põhikoolis või gümnaasiumis. (H. Mähari uurimistöö „Rahvatants Räpina Ühisgümnaasiumis“ (2021))

Neiduderühm Patsikud koos saatjatega V Kagu-Eesti tantsupeol „Minu südames“
Põlva Intsikurmus. Foto: Külliki Arjokesse

Tantsutirtsud, Patsikud ja Rosinake vanaemade rühmaga Murelid talvisel tantsupeol raekoja platsil üritusesarja Tartu 2024 raames. Foto: Meelika Nemvalts

Tantsupisikuga nakatuvad Räpina lapsed juba lasteaias. Liikumisõpetaja tähtsustab pärimust ning õpetab mudilastele liikumistunni osana laulu- ja tantsumänge juba varakult. Edasi liiguvad lapsed kooli, kus klassijuhataja või tantsuõpetaja nendega tantsutegevust jätkab.

Käesoleval õppeaastal osaleb rahvatantsukollektiivides ligikaudu kuueks Räpina Ühisgümnaasiumi kõikidest õpilastest: 2. klassi tantsurühm Rüblikud, pererühm, 5. klassi tüdrukuterühm Tantsutirtsud, neiduderühmad Patsikud ja Rosinake.

Märkimisväärne on ka tõsiasi, et Räpina vallas tegutseb kaheksa täiskasvanute rahvatantsurühma, sealhulgas neli segarahvatantsurühma. Need tantsijad on ju laste emad, isad, vanaemad või vanaisad. Armsad kohalikud

kultuuripeod pakuvad emotsioone, mis huvi rahvatantsu vastu üleval hoiavad, sest peole tullakse ja seal esinetakse perekonniti.

Oma teisele suurele tantsupeole on teel Räpina Ühisgümnaasiumi pere-
rühm. Pererühma liigi lisandumine üld- ja noortepidudele on väga tervitav,
sest laps teeb rühmas oma esimesi tõsiseid (rahva)tantsusamme koos ema
isaga ning tunneb nende tuge ja toetust igal ajal: esinemisel koolilaval või
suurel tantsuväljakul. Tantsupeole „Iseoma“ püüvad ka mõlemad kooli nei-
duderühmad. Seekord õpitakse kavasid võimlejate rollis.

Iganädalane tantsutund pole lihtsalt sammude ja kombinatsioonide jada
õppimise aeg, vaid see on kvaliteetaeg koosolemiseks ka sõpradega: muusika,
tantsuline liikumine, rõõmude ja ka murede jagamise koht.

Õpitav repertuaar on suuresti seotud suuremate rahvatantsusündmuste-
ga. Kollektiividel on ikka sihiks suured Tallinna peod. Põlvamaa rahvakul-
tuurisündmustel oleme alati esindatud. Koolirühmade tantsijate jaoks on
eriti innustavad koduvalla rahvatantsusündmused, kus peetakse pidu koos
täiskasvanute rahvatantsukollektiividega. Eriti ägedad on ühistantsimised
simmanitel. Koolis ei möödu ühtegi kontserdiga tähistatavat tähtpäeva, kus
poleks rahvatantsijate esinemisnumbreid. Iga-aastane rosin esinemiste jadas
on Räpina Ühisgümnaasiumi rahvatantsurühmade osalemine talvisel tantsu-
peol. Sel jõuluootusel siis Tartu raekoja platsil.

Paljud Räpina Ühisgümnaasiumi vilistlastantsijad on leidnud edaspidi,
pärast kooli lõpetamist, sobiva noorte või täiskasvanute kollektiivi, kus lem-
mikharrastusega edasi tegeleda. Räpina kooli rahvatantsijate seast on sirgu-
nud mitmeid rahvatantsujuhendajaid. Sel aastal on väljakoolitamisel lausa
kaks praeguse neiduderühma tantsijat. Gümnaasiumi osas on valikainena
kursus „rahvatants“.

Hele Aia, Merle Kingla, Külliki Arjokesse
Räpina Ühisgümnaasiumi rahvatantsujuhendajad

Sadala kõlakoja plats täitus rahvatantsijatega

Maikuu 26. päeva õhtul leidis Sadala kõlakoja platsil ja lipuväljakul aset vägev rahvakultuurisündmus – kogu plats täitus maakonna rahvatantsukollektiividega. Laval astus üles üle kolmesaja esineja rahvaliku etendusega „Et olla...”

Ürituse korraldas Sadala Külade Selts, mis avas selle tantsupeoga ühtlasi ka oma juubeliaasta – ühing on asutatud nimelt 2004. aasta 13. mail. Projekti-juht, Sadala Külade Seltsi juhatuse esimees Pille Tutt sõnas, et idee niisugune maakonnaülene rahvatantsu-, puhkpilli- ja rahvamuusikapidu ellu kutsuda tekkis juba möödunud suvel.

Veerandsada kollektiivi

Kuigi vaatajate pingiridadel oli etenduse alguses rahvast hõredalt, läks kõik korda tänu päikselisele ilmale. Rahvast liitus etenduse aja rohkesti. LED-ekraan andis võimaluse üritusest head ülevaadet saada.

„Tegelikult sündis mõte korraldada Jõgevamaa rahvatantsukollektiividega rahvalik etendus eelmise aasta augustis festivalil „Sada Sadalas“, kui meil oli ühine malemäng. Näitemänguhuvilised Torma ja Sadala kogukonnad otsustasid, et teeks veel ühe suure ürituse. Septembrist algaski juba ettevalmistus selleks, mis 26. mai õhtul Sadala kõlakoja platsil lahti rullus,” rääkis Pille Tutt.

„Algne idee oli, et teeme viie rühmaga väikse lavastuse, aga lõpuks tuli siia kokku veerandsada kollektiivi. Suured vabandused maakonna nende kollektiivide ees, keda me etenduse ajalise mahu tõttu ja ruumipuudusel lihtsalt ei saanud võtta,” lisas ta.

Huvi oma rahvatantsukollektiiviga üritusest osa võtta oli maakonnas väga suur.

„Võtsime suuna kaasata siia neid kollektiive, kes ei ole pärast koroonakriisi täies koosseisus saanud koos käia. Nii oli mitmeid kuue paariga kollektiive, näiteks Pajusi rahvamaja segarahvatantsurühm Kaljaan, aga ka viie paariga kollektiive,” tõi Tutt välja.

Rahvatantsurühmad alustasid proovide tegemisega juba septembris. Kõik rühmad olid seotud maakonnaga. Külalisesinejatena astusid üles

Rahvalik etendus „Et olla...” Sadalas. 26. mai 2024.

Foto: Ellar Sügiste

rahvamuusikud Kadri G Laube (löötsad) ja Ago Niglas (kontrabass). Muusikalistest kollektiividest esinesid ka rahvamuusikaansambel Tuustar (juhendaja Eha Niglas), Jõgeva noorte meeste ansambel Satspunt (eestvedaja Indrek Virks) ja Avinurme puhkpilliorkester (juhendaja Verner Mölder).

„Me pakkusime kollektiividele ise tantsud välja – meie põhimõtte oli, et kõik tantsud peaks olema seotud kas vabariigi peoga, naiste tantsupeoga või meeste tantsupeoga. Plaanitud repertuaarist jäi ära ainult üks tants. Naiste tantsupeol on olemas vanaemade rahvatantsurühmade liik ja nii sai siia kutsutud ka seitse rühma sellest liigist. Vanaemade liiki suurel peol Tallinnas ju üldse polegi,” selgitasid liigijuhid Karin Uusküla ja Terje Kiipus.

Rühmadest oligi kõige suurema arvu kollektiividega esindatud vanaemade rahvatantsurühmad, kokku kaheksa rühma. Segarühmasid oli kuus ja nais-rahvatantsurühmasid seitse.

Alustati varavalges

Eleri Tiit Põltsamaa vallas tegutsevast naisrahvatantsurühmast Esku Pärlid, mida juhendab Terje Kiipus, ütles, et oli päeva lõpuks rampväsinud, kuid õnnelik.

„Me olime Sadalas kohal juba hommikul kella veerand kaheksa paiku ja proov algas kell kaheksa. Terve päev toimusid proovid, saime korraliku lõunasöögi ja enne etendust toimus veel ka peaproov,“ ütles Eleri Tiit.

„Ilm oli kena ja tuline päike kõrvetas kogu päeva, rahvas oli sõbralik. Esinejad olid Põltsamaalt, Adaverest, Sadalast, Tormast, Vaiatust, Palamuselt, Jõgevalt, Laiuselt, Kaareperest, Eskust ja Tartust. Ma olin 13 tundi tantsuplatsil, lisaks sinna ja tagasi sõit, mis kestis tund aega – aga see oli nii väärtuslikult kasutatud aeg, sest me saime rühmana omavahel palju vestelda ja koos olla, teiste rühmadega tutvuda, värskes õhus olla, päikese käes end laadida. Me olime nagu mingis oma maailmas, eemal argimuredest,“ märkis Eleri Tiit. Tema sõnul oli korraldus sujuv ning häda polnud ka sellest, et lõõskava päikese käes tuli villastes riietes viibida.

„Tantsimine läks kenasti, drastilisi vigu ei teinud keegi. Publikut oli küll vähevõitu, aga need, kes olid tulnud, said väga ilusa kontserdi, mis kestis kolm tundi. Mõned inimesed olid tulnud ka Põltsamaalt ja neile oli kuidagi eriti armas esineda, pisarad tulid silma iga tantsu lõpus. Publikul oli võimalus näha ka üliägedat noorte segarühma Tarbatu (juhendaja Jaanus Randma) Tartust. Peo lõpuks oli päike põletanud nina tulipunaseks ja simmani keerutused tirinud särgi seelikust välja, aga see ei takistanud midagi,“ lausus ta, tänades korraldajaid erilise peo eest.

Harrastusteatritest löid kaasa Sadala Külade Teater ja Torma näitemänguhuvilised. Näitlejate mängitud vahepalades oli iga viimane sõna järgmise tantsu sissejuhatuseks.

Lavastaja Valdi Reinas ütles, et rahvalik etendus „Et olla...“ oli kokku üks ühine suur pingutus, millesse nii rahvatantsijad kui ka näitlejad panuse andsid. Inspiratsiooni sai ta Doris Kareva luuletusest „Et olla daam, ma kannan kõrgeid kingi,“ mis samuti ette kanti.

Taavi Kelder

Vooremaa ajakirjanik

45 aastat Pääsukest

Möödunud aastal tähistas rahvatantsuselts Pääsuke oma 45. tegutsemisaastat ja tegi seda põhjalikult – suisa kolme eriilmelise kontserdi ja lavastusega.

Kevad tõi kontserdi „(J)uurime välja!“ Viimsis. Esitamisele tuli 20 tantsu, peamiselt seltsi praegustelt ja endistelt juhendajatelt, sealhulgas seltsi kunstilise juhi Rauno Zubko 2025. aasta üldtantsupeoks loodud „Tõrretants“ ja „Lääneotsa valsid“ ning juhendajate Siim Praatsi ja Richard Beljohini värsket loomingut.

Dramaturg Laura Kalle emotsionaalsete vahetekstide taustal viidi publik videopildis seiklema tantsijate ellu lava taga, jutustades üksiktegelase kaudu terve rahva lugu ja vastupidi. Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusikaseltsi (ERRS) direktor Karel Johannes Vähi sõnas: *„Tänane kontsert, koreograafia ja lavastus võiks olla kõigile Eesti rahvatantsurühmadele eeskujuks selles osas, kuidas tuua eesti rahvatants 21. sajandisse.“*

Juubeliaasta järgmine sündmus oli Richard Beljohini lavastus „Fólkvangr“, mida sai näha juunis Eesti Vabaõhumuuseumis Tallinnas ja augustis Hiiu maal, ning loodame ka sel aastal Eesti eri paigus lavastusega üles astuda. Lavastuses põimuvad tantsu kaudu mütoloogiline minevik ja tulevik, viies vaatajad avastama eestluse saladusi: kuidas meie rahvas on läbi aegade suutnud säilitada oma identiteedi ja tahtejõu.

21. juunil avanes võimalus tutvustada Eesti rahvatantsu Ameerika Ühendriikide vaadatuimas hommikusaates „Good Morning America“, mida vaatab pea 3 miljonit televaatajat üle USA. Saade tutvustas Eesti rahvakultuuri laiemalt, samuti meie pööripäeva pidustusi ning tegi otseülitusi raekoja platsile, kus Pääsuke pärismustantsudega lustis.

Pääsuke. Foto: Liis Tamra

Pääsuke. Foto: Liis Tamra

Sügisel lisandus uusi tantsijaid, nii on tantsupeo aastal meid viis nais- ja viis segarühma. Meiega ühines ka juhendaja Ilona Vapper.

Meie juubeliaastasse mahtus aga veel üks suurem ettevõtmine: Siim Praatsi loodud kogemuslavastus „Küla keset linna“ (30. novembril Põhja-Tallinnas). Kogemuslavastus ühendas traditsioonilise rahvatantsu kaasaegsete lavavahenditega ja pakkus publikule interaktiivset osalemisvõimalust. Lavastus rääkis elust, kuidas üksikute inimeste teed ristuvad ja mahajäänud külast kasvab kogukond, kus iga inimene tunneb end vajalikuna.

45. tegutsemisaasta lõpetuseks pälvis Pääsukese kunstiline juht Rauno Zubko ERRS-i kuldmärgi. Rauno juhtimisel on Pääsukese kontserdid alati hästi läbimõeldud. Ta on suutnud ühendada traditsioonilised väärtused kaasaegse väljendusviisiga, integreerides tantsuetendustesse tehnoloogilisi lahendusi, muutes need visuaalselt atraktiivseteks ja meeldejäävateks. Tema terane pilk tagab kõikide väljundite kõrge kunstilise taseme.

Eia Uus
kirjanik ja rahvatantsija

Paganlik pärimusöö Kubija mändide all

2024. aasta öötantsupeo algne idee on pärit juba aastast 2016. Just sellel aastal lavastas inimeste öötantsupeo „Kohtumised ristteel“. Plaan oli järgmine: teha ööpäev võimsam ja seehulgas kasutada eri piirkondade tantsuplokkke. Juba toona sai peole pandud pealkiri „Õnnemärgi all sündinud“ ning see oli seotud õnnemärgi – kaheksakannaga. Mõtetes ja käeulatuses kanname kaitsvate sümbolite väge, mille kesksel kohal särab vaieldamatult kaheksakand koos oma kodu ja vaimuse kandjana.

Tartu 2024 kultuuripealinn andis ideele hoogu juurde ja aitas sellel kasvada nii pikkuses kui laiuses. Tänu formaadi laienemisele vajajasime uut üldistavat nime. Nii sündis Paganlik PärimusÖÖ.

Sündmus algas 24. augustil kell 19 jalutuskontserdiga Kubija mändide all koos segakooriga Hilaro. Lisaks koorilauluelamusele võis metsa all kohata väga erinevaid looduslikest materjalist ehitatud pärimusest tuttavaid kujundeid ja olendeid, mille keskel musitseerisid kostümeeritud tegelased.

Paganlik PärimusÖÖ. Finaaltantsu lõpp. Foto: Aigar Nagel

Hämaruse saabudes järgnes kell 20.30 öötantsupidu „**Õnnemärgi all sündinud**”, kus piirkondlikud tantsuplokid vaheldusid Juhan Jaigi mütoloogiast inspireeritud tondijuttude ainetel loodud teatristseenidega, milles pealavastaja Jaanika Juhanson eestvedamisel särasid põhiosatäitjatena Anu Taul, Silva Pijon, Kristjan Lüüs, Karl Edgar Tammi, Päär Pärenson, Agur Seim, Marken Mürk, Kelly Mihhailov. Juhan Jaigi juttude ainetel loodud stseenid näitasid pärandit, mis aitab võitu saada meid ümbritsevast kurjast. Teadmine, et meil on selle jaoks pärimusest olemas palju erinevaid võimalusi, annab tuge ja väge.

Kokku oli öötantsupeo tantsuplokkides esindatud neli Eestimaa piirkonda, millel on omanäoline tantsupärand ning rahvariided. Kutsusin Võrumaale pärimustantsu valdkonna tuntud tegijad: rahvakunstiansambel Leigarid ja tantsuansambel Tarvanpää Rakverest. Saaremaad esindasid mitme tantsuõpetaja rahvatantsurühmad. Võrumaa jagasin kaheks piirkonnaks: Vana-Võromaa ja Setomaa. Vana-Võromaa tantsuplokk oli kõige võimsam, sest kohalikena oli meil sellel peol tänu arvukatele tantsijatele eriline roll kanda.

Eri piirkondade tantsuplokkide kutsutud lavastajatele (Virge Varilepp, Sille Kapper-Tiisler, Egert Eenmaa, Triinu Sikk ja Piret Torm-Kriis) andsin lähteülesandeks kasutada pealetungiva halva ja kurjuse eest kaitsvaid märke, mustreid ja sümboleid.

Juba aastaid on minu eriline tähelepanu kuulunud Vana-Võromaa pärimustantsude uurimisele ning nende tutvustamisele. Vana-Võromaa tantsuploki tantsud valisin Urvastes ja Harglas üles kirjutatud tantsude hulgast. Kasutasin pärimustantse nii muutmata kujul kui ka tegin mitmeid seadeid. Nii sündis kokku kuus erinevat meie Vana-Võromaa neljal pärimustantsul põhinevat tantsu. Kahte pärimustantsu lavastasin lähtematerjali otseselt muutmata. Selles plokis pidin kokku ära mahutama 300 tantsijat. Omaette kirsiks tordil oli noorterühma Hopser juurde toomine tantsus „Reilender“ ja etenduse lõpus Erkki Peetsalu sõnadel ning Anu Tauli muusikal finaaltantsus „Munakõllane kuu“, kus põhiliselt tantsisid noored, ülejäänud 550 tantsijat olid seotud muu tantsulise tegevuse või lihtsa liikumisega. Lõpuloost, milles moodustus õnnemärk– kaheksakand, kujunes nii muusikaliselt kui tantsuliselt elamuslik etteaste.

Pärast etendust toimusid metsa all viies erinevas kohas piirkondlikud kirmaskid, mis andsid võimaluse ühineda publikul ühisesse tantsuringi, ning seejärel algas pealaval läti *tuleshow* ja simman koos Nedsaja Küla Bändiga.

Koos tantsijate, näitlejate, muusikute, lauljate ja harrastusnäitlejatega olid pealavastusega otseselt seotud umbes **620** inimest. Segakoor Hilaro kandis pealaval kahte rolli. Lauljad astusid üles koorina ja kehastusid ka harrastusnäitlejateks – peamiselt küll teatristseenides, kuid ka üksikutes tantsu-seadetes. Pealavastuse algusest kuni lõpuni musitseerisid laval Ott Kaasiku juhtimisel Anu Taul, Regina Mänd, Kadri Lepasson, Kert Krüsban, Karl Laanekask ja Kristo Joosep. Pealtvaatajaid oli umbes **2000**, seejuures oli mõeldud ka vaegkuuljate ja ratastoolides inimeste peale.

Üsnagi kindlalt saan öelda, et Paganlik PärimusÖÖ oli minu elutöö, millesarnast pikka ja pingelist protsessi pole ma varem kogenud. Et 2022. aasta veebruaris kultuuripealinnale esitatud taotlus osutus valituks Tartu 2024 põhiprogrammi, tähendas minu jaoks väga erilist teekonda, mille läbisin ainult tänu väga imelistele meeskonnaliikmetele. Olen neile südamest tänulik.

Maire Udras

idee autor, kunstiline juht

Vana-Võromaa tantsuploki lavastaja ja koreograaf

Viis tantsujuhti ühest perest

Gerte: „Minu enda rahvatantsu teekond algas 2015. aastal, olin kõigest 7-aastane, kui esimesse klassi läksin ja seejärel kohe rahvatantsuga liitusin. Sel ajal oli meil koolis rahvatantsu ainetund tunniplaanis. Õpetajaks minu vanaema Anne Paluoja. Mõtisklengi vaheldumisi enda ja perekonnast pärit rahvatantsujuhtide tööd, tegemistest, nende huvist ja hobist ja armastusest rahvatantsu vastu.“

Õed Anne, Aala, Age, nende ema Alli ja Anne poeg Almar – pereliikmed tunnistavad ühiselt, et nende seas tantsupisiku levimises on peasüüdlane Anne. Kuidas kõik algas? Rahvatantsijatena alustasid nad väga erinevalt: Aala 12-aastaselt ja Anne 15-aastaselt Märjamaa keskkoolis, Almar 15-aastaselt ja Age 20-aastaselt Alu segarühmas ning Alli 49-aastaselt Rapla Eideratta rühmas. Aala on tantsinud veel Laulasmaa kooli õpetajate naisrühmas ja Almar Kehtna tehnikumi noorte segarühmas. Aala ja Anne esimeseks tantsupeoks oli Tallinna noortepidu aastal 1972.

Gerte: „Minu esimene suur pidu, kus lasterühmas osalesin, oli 2017. aasta

tantsupidu “Mina jään”. Mul on siiani emotsionaalsed mälestused ja mõnus tunne: ma armastan rahvatantsu. Teine suur pidu aastal 2019., Minu arm“, tantsisin pererühmas. Kui viimane tants lõppes, olid kõik väga õnnelikud ja naeratasid üksteisele. Sellel peol tegi Eesti Televisioon väikese filmi „Suveringvaatele“ minu vanaemast Annest. Ka mind intervjueriti, tookord lubasin, et minust saab tantsuõpetaja. Kas see täitub, seda näitab aeg.“

Anne Paluoja alustas tantsuõpetaja tööd 1974. aastal Kehtna koolis. Alu segarühma õpetajana töötab ta alates 1982. aastast ja Alu Kuremarjas 1998. aastast. Ta oli algul klaverisaatja ja kuni tänaseni on rühma juhendaja. Kõigi nende aastate jooksul lisaks palju erinevaid laste- ja noorterühmi Alu, Rapla ja Raikküla koolides. Anne on olnud iseõppija, käinud vabariiklikus tantsuõpetajate kaugõppekoolis, oslenud väga paljudel täiendkursustel ja aastal 2021 omistati talle tantsuõpetaja kutsetunnistuse 7. tase. Anne kõrval tegutses 20 aastat abiõpetajana tema poeg Almar, kellel endal tantsijastaaži juba 34 aastat.

Aala Kraaner alustas rahvatantsuõpetajana 2013. aastal Laulasmaa koolis, kus juhendas õpilaste rühmi 1.–9. klassini, lisaks neidude ja õpetajate naisrühma. Tantsurühmade ning võimlemisringide juhina töötas ta hobi korras kogu oma õpetajaks olemise ajal. 1990. aastatel sai ta rahvatantsujuhi ABC koolituse Jõgeval ning Idla võimlemisõpetaja koolituse 2000. aastatel Tallinnas ja Stockholmis.

Age Vendt meenutab: *“2004. aasta veebruaris olid Eiderattal enne 25 aasta juubelit keerulised ajad. Tantsuõpetaja Alli Rahuoja (minu ema) hakkas asendama haigestunud tantsijat. Ta kutsus mind kõrvalt jälgima, et rivid sirged ja joonised paigas püsiksid. Peale pidu arvasid tantsijad, et võiksingi teiseks juhendajaks jääda. Nüüdseks siis juba 20 aastat täis.”*

Alli Rahuojast sai tantsurühmajuht 1986. aastal. Olles ise saanud vaevalt aasta rühmas tantsida, lahkus nende juhendaja, ning oli vaja jätkajat. Anne meenutab: *“Ema hakkas ise juhendajaks. Tihti ta helistas mulle ja küsis tantsusamme, siis saime kokku ja tantsisime minu korteris.”* Lisaks on ta õpetust saanud Linda Rausilt endalt, kes innustas ja pakkus abi, ning head nõu on andnud ka Tiiu Laurimaa. Alli oli tegev tantsuõpetaja 26 aastat. Täna veedab ta pensionipõlve.

Gerte: *„Aastal 2022 osalesin oma rühmaga Siirusõõr Raplamaa laulu- ja tantsupeol “Jutud jõe ääres”. Esinemine läks meil väga hästi ja ma olin üliõnnelik, kui kuulsin, et saime palju kiidusõnu.“*

Tantsujuhtidest õed – Anne, Aala ja Age. Foto: Age Rebel

Aastatepikkune töö. Aala mõtiskleb: “Mäletan, et ihkasin olla Niina ja Alfred Raadiku moodi. Suur mõju oli kindlasti ka Mait Agu tantsupidudel. Perest on kindlasti kõige rohkem mind rahvatantsu suunas mõjutanud õde Anne. Mitmeid kordi olen aastate jooksul olnud saatjana kaasas õe tantsurühmadega üld- ja noorte tantsupidudel. Kaheksa aasta jooksul on minu juhendamisel osalenud Laulasmaa kooli rühmad üld- ja koolinoorte tantsupidudele kuuel erineval aastal. Minu rahvatantsuõpetaja “karjäär” lõppes elukohavahetusega koroonajaal.”

Alli ja Age vedasid eradi ja koos Eideratast. Täna on Eideratas saanud 45-aastaseks ja juhendajana jätkab Age. On osaletud kõigil Raplamaa memme-taadi suvepidudel. Kevadel 2025 toimub XXXVII pidu Raplas ja tantsude üldjuht on Age Vendt, assistendiks Anne Paluoja.

Anne on osalenud oma rühmadega kõikidel suurtel pidudel Tallinnas (neid on olnud 13) alates 1985. aastast, lisaks Soome–Eesti peod, naiste- ja meestetantsupeod ja mõistagi oma maakonna laulu- ja tantsupeod ning memme-taadi suvepeod. Ka Almar on püsinud järjekindlalt oma ema kõrval nii tantsujuhina kui ka tantsijana. 2024. aasta – kultuuririkkuse aasta – oli Annele tõeliselt rikas aasta. Aprillikuus omistati talle tiitel Raplamaa Kultuurisammas, autasustati Raplamaa Omavalitsuste Liidu kuldmärgiga. Võime sellega uhkustada, et Anne on Rapla valla ja maakonna rahvakultuuri edendaja, rahvatantsu traditsioonide väärtustaja, ta on olnud korduvalt Raplamaa tantsupidude üldjuht ja assistent, lasterühmade liigijuht. Anne on silmatorikavalt tubli ja südamega töötav tantsujuht. Juunis toimaus Raplamaa laulu- ja tantsupidu “Rõõm elust endast”. Anne oli tantsude üldjuht. “Olen tantsuõpetajana olnud osaline mitmel Raplamaa laulu- ja tantsupeol. Mulle meeldib jätkuvalt mõte, et me kõik võiksime ühel päeval vähemalt paariks tunniks argise unustada ning leida endast üles rõõm, mida laulu ja tantsuga ühiselt tähistada. Olen väga rõõmus ja õnnelik, et meil Raplamaal jagub rahvatantsijaid, nii väikesteid kui suuri. Rõõmu on suurtest ja väikestest tööd, pikkadest päevadest, uneta öödest. Rõõmu on kõiges, mis tänagi teeme, selles on homsete rõõmude seeme.”

Miks meeldib? Ühine arvamus ühe pere juhtidelt: “Tore on näha, kuidas harjutades saavad selgeks sammud, liikumised ja joonised. Koos kasvab rõõm, et saame hakkama. Tants on meie sees ja südames: teeb meid õnnelikeks.” Vanaema Anne kokkuvõte: „Tants paneb ühte hoidma. Headel rahvatantsutraditsioonidel on palju kanda ja palju anda. Head traditsioonid kutsuvad esile

Kolm põlvkonda tantsuõpetajaid. Esireas tütar Age Vendt, ema Alli Rahuoja, tütar Anne Paluoja. Tagareas Gerte Paluoja ja Almar Rahuoja. Foto: Age Rebel

meeldivaid tundeid, sisaldavad rahulolu, ilu, austust, headust ja armastust. See et meie, rühmade juhendajad, koos oma tantsijatega rahvakultuuri üleval hoiame ja seda kõigile näitame, on see väärtus, miks on Eestis ilus elada.“

Gerte lõppsõna: *“Tänaseks olen ma rühmas Keerulind tantsinud neli kuud ja see aeg on olnud vapustav. Ma ootan igat trenni huviga ja ootusärevalt, sest tantsupisik ei ole suutnud minu verest veel välja pugeda. Muidugi ei nakatanud tantsupisik minu perest ainult mind ja peale minu tantsisid varem ka ema Anu ja isa Gaidur. Nende rühm oli mu lemmikuks. Lisaks vanematele levis „nak-kushaigus“ imekombel ka vennale Arturile, kes tantsib Rapla kesklinna kooli lasterühmas. Traditsioonid elavad.“*

Gerte Paluoja
rahvatantsija Rapla gümnaasiumist

Aga tantsulust, aga tantsulust, paneb keerlema nii, et maa on must ...

Ja seda juba seitsemendat korda. Mis tähendab omakorda seda, et just selist pealkirja kannab 20.augustil 2025 Lääne-Virumaal Uhtna külaväljakul toimuv VII Vaba Rahva Tants.

Mis on Vaba Rahva Tants? Õige vastus on: 19. või 20.augustil Uhtna külaväljakul toimuv rahvatantsuüritus, kus tantsitakse Eesti Vabariigi, iseenda ja publiku rõõmuks, auks ja uhkuseks. Järjekorranumber 7 näitab seda, et selline pidu on toimunud juba kuus korda.

Millest selline mõte? Kui Agu Sihvka moodi kõik ausalt ära rääkida, siis mõte sai ilmselt alguse sellest, et 2017. aasta suvel tähistasime külaväljakul Uhtna rahvatantsu 60. ja naisrühma Tantsumaias 20. sünnipäeva temaatilise üritusega “Piknik koduõuel, ehk uhtnakas igas tantsurühmas”. Toona jagasid meiega oma tantsulusti tantsukollektiivid Sõprus, Koidupuna ja Kindakiri Tallinnast, Pääkpöörd Tartust ning Virumaa rühmad – RG Vilistlased, Sõmeru Sõsarad, Kanarbikuõied ja Metsalilled.

Kaks aastat hiljem käis Maia Simkin, kes ka ise naisrühmas tantsijana kaasa löönud, välja mõtte korraldada Uhtna külaväljakul kohaliku tähtsusega rahvatantsupidu. Jagasime oma nägemust Pisikeste Pillide Pundi juhtfiguuri Tiia Paistiga. Kutsega ühinesid Tarva Tammed, Maarjapiigad, Segapidi, Metsalilled ja meie oma Tantsumaias. Lisaks rõõmustas kuulajaid-vaatajaid Uhtna naiskoor, Uhtna Mandoliin ja Pisikeste Pillide Punt ning Uhtna külaplatsil sai teoks esimene VABA RAHVA TANTS, mille me pühendasime Eesti Vabariigile ja loomulikult iseendale!

Nii see on läinud. Aastate jooksul on Uhtna külaväljakule leidnud tee paarikümmend erinevat esinejate kollektiivi. Igal aastal oleme püüdnud rõhutada erinevat temaatikat. Publiku ees on lahti koorunud „Kes ei tööta, see ei söö“, „Läänemere lained“, „Kodus on sinine taevas“, „Mina tahan tantsu lüüa“ ja „Panen aga põsepuna palgele“. Igat teemat on ilmestanud minu rühmade esituses ka teemakohane tants, olgu selleks siis „Mere pidu“, „Poisid, miks teil pill ei hüüa“ või „Simmanipolka“. Külalisesinejatel on võimalus ette kanda 2–3 vabalt valitud tantsu. Oluline on tantsulust, loovus ja rõõmus meel. Samas oleme säilitanud ka teatud stabiilsuse ning igal aastal on Tantsumaias ja Metsalilled poolt erinevas variatsioonis ettekandele tulnud „Eesti muld ja Eesti süda“ ning kogu seltskonnaga ühistantsuna „Oige ja vasemba“.

Virulase valss 2024. Foto: Sirje Rebane

Miks me seda teeme? Alustasime seitse aastat tagasi üritusega Vaba Rahva Tants. Just nimelt alustasime, sest rahvatants on kollektiivne tegevus. Olulisel on sinu kõrval seisvad inimesed. Jah, minu ülesandeks, mitte kohustuseks, on kava kokkupanek, esinejatega suhtlemine, vahetektid ..., aga kõik need aastad on minuga samas paadis olnud toetav ja julgustav meeskond: Maia Simkin, Elina Peri, Inge Pikkoja, Reet Tominga, Andrus Remiküll, minu kaks naisrühma, valla kultuuritöötajad ...

Ja mis saab olla veel suurem tänu, kui näha tantsijate säravaid silmi, kuulda publiku tunnustavat aplausi ja rõõmustada peojärgsel simmanil jalgakeerutavate tantsupaaride üle. See annabki julguse uuesti ja veel paremini teha. Või vähemalt uuesti proovida, sest ...

*Tasasel, tarmukal tantsude tanumal
valsisamm voogavalt voolamas veel,
polkaga päikeselt peegeldust paludes
tõttame tegudest tepitud teel.*

*Reilenderi rutaka reipuse rütmides
labajalg latusalt lugusid loob,
hiilgavas, hingega haaratud hüpetes
kätepaar kärmesti kallistust koob.*

*Vihmaga viimase vindini võideldes,
hoogsates hoogudes hoomata head,
salaja sajuga sarmikalt sõideldes
parajat paludes proovima peab.*

*Naeratus nägusalt nägudel naaldub,
soojuse sahinas salane soov.
Muusika mõnusa muigega maandub,
hellusest heliseb hubane hoov.*

Sirje Rebane

Uhtna naisrühma Tantsumaias ja
Ulvi klubi naisrühma Metsalilled juhendaja

Põltsamaa kahe tantsukollektiivi lugu

Põltsamaa vallas, Pajusi rahvamajas tegutseb üks vanimaid segarahvatantsurühmasid Kaljaan, kes tähistas sellel hooajal juba oma 85. sünnipäeva. Esi-meseks juhendajaks oli Hilda Ott. Kõige pikemalt, nimelt 30 aastat juhendas rühma Heino Müls, kelle käe all alustas Maia Lepiste oma rahvatantsija teed ja sai Heinolt mitmed korrad julgustust, et just tema võiks kindlasti edasi õp-pima minna rahvatantsuõpetajaks. Nii jõudiski Maia ringiga rahvatantsurüh-ma praeguseks juhendajaks.

Esmakordselt osales rühm Tallinnas suurel tantsupeol 1981. aastal ning sellest saati on osaletud kõikidel Tallinna tantsupidudel. Rühm on osalenud Eesti–Soome tantsupidudel, Eesti naiste tantsupidudel, Europeade raames Ungaris, Rootsi linna Enhöpingu festivalil, Skrundase linna päevadel Lätis, Kohtla-Nõmmel talve tantsupeol Talvepilgar ja muidugi kõikidel oma ko-gukonna jaaniõhtutel ning maakonna tantsupidudel jne. Kõige värskemad ja eredamad mälestused on just selle suve 2024 Võru pärimusfestivalil osa-lemisest ja muidugi rühma sünnipäevaks valminud oma tantsuetendusest. Etendus, millega osaleti ka Palamuse etendusepäeval, mis jutustas tantsu kui liikumisviisi sünnist, arengust, ning perest ja selle väärtusest. Imeliseks ja armsaks tegi etenduse selles osalenud tantsijate lapsed ja lapselapsed. Eten-duses oli nii tantsu, sõnalist osa ja elavat viiulimuusikat. Ka viiuldajad olid tantsijate omad lapsed. Etenduse autor ja lavastaja oli rühma juhendaja Maia.

Rahvatantsurühma teeb omanäoliseks ja eriliseks kindlasti järjepidevus. Kõige pikemaajalisem tantsupaar on tantsinud 37 aastat ja samal ajal tantsib rühmas korraga ema, vend, isa, tütar, poeg ehk terve perekond.

Põltsamaa Kultuurikeskuses on ka teine segarahvatantsurühm, kes tähistas kevadel oma 20. sünnipäeva.

Maia Lepiste on juba üle kümne aasta juhendanud laste rahvatantsurüh-ma Tõrukesed. Selle ajaga on aga rühm kasvanud kolmeks. See tähendab, et korraga tantsib kolm vanuserühma Tõrukesi, 1.–6. klassini. Sellel hooajal aga on tantsijateks kõik tüdrukud. Kahjuks pole Põltsamaal poiste seas rahvatants populaarne. Lootust aga on, sest sellest sügisest alustas Maia ka rahvatantsu eelrühmaga ehk koolieelikutega lasteaias, kus tantsib hetkel üle neljakümne mudilase ja on ka poisse piisavalt.

Tõrukeste sünnipäevapeo korraldasid lapsed koos juhendajaga päris ise-seisvalt. See tähendab, et tehti kutsed, ehiti koos Põltsamaa Kultuurikeskuse

maja ja ka lavadekoratsioonid tehti ise. Korjati lilled ning laste kätega valmis samal päeval maitsev küpsisetort. Sünnipäevapeol jõudsid lavale terve hooaja lemmiktantsud ning kaasati ka külalisi. Saal oli täitunud külalistega, kelleks olid kõigi tantsijate pereliikmed, vilistlased ja toetajad.

Maia Lepiste

Rahvatantsurühmade juhendaja

Ülal: Jõgevamaa tantsupidu Põltsamaal. Pajusi Kaljaan lastega 03.06.2023.

Foto: Ellar Sügiste

All: segarühm Kaljaan Sadala rahvalikul etendusel 28.05.2024. Foto: Keidi Lepiste

Rahvatants – kas rahva tants?

Kui kuuleme sõna rahvatants, siis enamasti tuleb silme ette pilt triibuseelikutes tantsijatest Kalevi staadionil või kiigeplatsil. Rahvatantsu all mõistame mõne rahvuse seas kujunenud kindlaid rütmilisi liikumisi ja iseloomulikku sammustikku, mille kaudu väljendatakse mõtteid ja tundeid. Ajaloost teame, et rahvatants kujunes välja rahva igapäevastest tegemistest ja rituaalidest. Tantsiti kommetest tulenevalt, sotsiaalse ühistegevusena või enda rõõmuks. Tänapäeval tantsime samadel põhjustel, kuid kuna elu ja rituaalid meie ümber on muutunud, siis on muutumas ka sammustik ning väljendusvormid. Osasid tegevusi talutöödest me enam ei tee, need on tantsijale kehavõõrad või on tekkinud uued tegevused, mida tantsukeeles edasi anda. Seega kui eesti rahvas on koos ja tantsib nii nagu tunneb ja oskab, kas see ongi siis rahvatants? Või on oluline teada ja teha vaid eesti tantsu ajalooliselt väljakujunenud põhisamme ning sellel põhinevat autoriloomingut?

Tantsutraditsioonide ja kultuuri hoidmise seisukohalt on loomulikult oluline säilitada meie esivanemate pärand ja soodustada rahvatantsu praktiseerimist igas vanuses ja Eestimaa otsas. Olles ise aktiivselt rahvatantsu sees, pean tõdema, et piirkondlikul tantsumaastikul jõuab platsile järjest vähem tantsijaid, eriti just noori. Nii õpetaja kui eestlasena tunnen muret rahvatantsu tuleviku pärast – kas meil jagub tulevikus seda rahvast, kes meie eesti rahvatantsu hoiab ja edasi annab? Järjest enam tajun, kuidas noorte huvi rahvatantsu osas on kahanemas. Loomulikult on ka neid, kes osalevad rahvatantsuliikumises hea meelega, kuid pigem on murekohaks uute tantsujuhtide pealekasv. Vahel arutame kolleegidega, et mis on noorte vähese huvi põhjuseks – on see ääremaisusest tulenev piirkondlik eripära või noorte seas populaarsete tantsustiilide pealtung. Noored ise toovad erinevaid põhjuseid: tahaks aga ei jõua; ei meeldi see stiil; tahaks tantsida, aga kardan esineda; igav on või hoopis raske on.

Pole saladus, et tänapäeva noored eelistavad tihti tantsida ekraani ees ja õppida tantse hoopis sotsiaalmeediakeskonnast TikTok. Paljud noored teavad ja oskavad neid tantse ning neid saab igal ajahetkel iseseisvalt telefoni vahendusel õppida. Kui noorte seas väljendatakse tundeid sel moel ja ühtlasi kujuneb kindel sammustik, mis levib ja mida praktiseeritakse palju, siis kas seda võib pidada samuti rahva tantsuks? Tegemist pole küll eesti rahvatantsuga, sest paljud trendid saavad alguse välismaalt, kuid välja on kujunemas justkui uus globaalne rahva tants, mida on lihtne omandada ja mis levib kiirelt.

Rahvatants võib
olla rahva tants ka
folkaeroobika näol.
Foto: Maria Sikk

Kuid väljundid on siiski teised – eelkõige on see seotud sotsiaalsuse, meelelahutuse ja staatusega. Õpetajana arvan, et selles pole midagi halba, sest iga liikumispraktika arendab noort inimest, kuid kuidas jõuda sinna, et rahvatants oleks ka rahva tants?

Siinkohal saab jälle teha valikuid – kas jätkata traditsiooniliselt või muuta ja kohaneda koos muutuva maailmaga. Juba 14 aastat tagasi hakkasin viljelema folkaeroobikat – mõtlesin, kuidas ühendada aeroobne treening ja rahvatants ning katsetasin erinevaid kavasid, mis oleks ühest küljest lõbusad, liikuvad, aga märkamatuult omandatakse kombinatsioonid mõnest tuntud tantsust. See on lahendus ka neile, kel pole paarilist või kes ei saa rühma kokku.

Teine idee tekkis igapäevaselt põhikoolis töötades, kui õpilaste seas kogusid järjest rohkem hoogu JustDance'i tantsuvideod. Oleks ju tore vaatepilt, kus animeeritud tegelane kaerajaani kargab ja saalitäis lapsi kaasa tantsib. Siit järgmine samm on viia rahvatantsud TikTokki ja luua uusi tantsutrende.

Rääkides oma noorte tantsijatega, et mida nad ise rahvatantsust arvavad, siis leiti, et see seob meid rahvuseks – tantsuplatsil koos tunneme end ühtse pere ja rahvana. Seal tantsime ikka neidsamu samme, mis meie esivanemaid rõõmustasid ja nende tööpäevast väsinud jalgadesse kergust töid. Ju neis vanades sammudes on mingi nähtamatu vägi, mis hoolimata sajandite möödumisest jõuab tantsukeeles lõpuks ka meie noorte südamesse. Usun, et eesti rahvatants on ikka meie rahva tants, lihtsalt peame seda vahel vaatama teise nurga alt või kohandama seda muutuva maailmaga.

Maria Sikk
tantsuõpetaja

RAHVAMUUSIKA

Teekond pärimusmuusika radadel

*Pärimusmuusika on igaiühe õigus –
see on elav side mineviku ja tuleviku vahel,
mis hoiab alles meie juuri ja loob ruumi loovale eneseväljendusele.*

Eesti Pärimusmuusika Keskuse (EPMK) missioonist kantud haridustegevus ja programm on üles ehitatud kõikidele vanusegruppidele ja huvidele mõeldes. Kui vahel on tähelepanu juhitud, et meie tegevuste hulgas on ülekaalukalt noorele publikule suunatud programme, siis väite kummutamise asemel püüab käesolev artikkel eri näidete ja keskuse tegevuste abil kirjeldada ühe inimese võimalikku teekonda pärimusmuusika radadel.

Pärimusmuusika noorele põlvkonnale

Jätkusuutlike tegevuste planeerimine EPMK-s ning tulevikku vaatamine käib käsikäes noorte huvi suurendamisega pärimuse ja juurte vastu. Ühe näitena sellest võib tuua sadakond noort esinejat viimasel Viljandi pärimusmuusika festivalil, mitu tuhat müüdud noortepassi ja hulk ilma pääsmeta osalevaid kuni 12-aastasi lapsi. Just neist noortest võivad tulevikus kasvada meie kogukonna kandjad ja pärimuse hoidjad.

Kogukonna loomise üks alustalasid on ühiste väärtuste äratundmine ja nende rakendamine, mis saab alguse juba pere tasandilt. **Titade laulu- ja mänguringi** on oodatud vanemad koos pispõnnidega, et luua lastes varakult side muusika ning pärimusega. Sel aastal taaselustus sündmuste ja haridustegevuse korraldusjuhi Anett Suitsu eestvedamisel ka **perehommiku** formaat. Anett ütleb möödunud aasta hingedepäeval toimunud sündmuse kohta nii: “Kolme lapse emana tundsin, et Viljandis võiks olla rohkem peredega kooskäimise võimalusi, mis arendavad silmaringi ja annavad võimaluse ühiselt koos teha ja kogeda. Kõige toredam oli näha, kuidas Ait muutus üheks päevaks särasilmsete laste mängumaaks. Pered said ühiselt võtta aja maha, suhelda teiste inimestega, süüa pannkooki, meisterdada, laulda ja tantsida.”

Haridustegevus ja noorte areng

Loomulikult on EPMK-l hulgaliselt partnereid, kes väärt programme teostada aitavad. Kultuurisõbraliku ettevõtte **Jazz Pesulad** toetusel sai kooliaastat pärimusmuusikaga tervitavatest kontsertidest tasuta osa ligikaudu 1500 Viljandi põhikooli õpilast. Keskus osales ka möödunud aastal 15. korda toimunud suvealguse haridusliku avastusretke **“Viljandisse maasikaid noppima!”** korraldamises 1.–5. klassi lastele, kus Viljandi kultuuripärandit, loodust ning ajalugu tutvustati koos Kondase keskuse, Viljandi muuseumi ja Bonifatiuse gildiga. 2024. aastal sai pärimusmuusikat tutvustavast töötoast osa 895 õpilast.

"Jõulud Aidas" aktiivõppe programm ühendas endas kontsertlavastused ja õpitoad, mille käigus said koolinoored rohkem teada vana aja jõulude kommetest ja regilaulust. Üle-eestilise haardega muusikalist emakeelt tähistav ja õppeaineid lõimiv pärimusmuusika veebimäng **PÄMM** sai omakorda pilootprojektina hoo sisse, et tõmmata tähelepanu meie rikkalikele teabeallikatele.

Kogukond ja muusikahariduse sünergia

Olgugi, et kogukond algab perekonnast, ulatub see sugulussidemetest ka kaugemale. Tuues omavahel kokku õpetajad, juhendajad ja noored pärimusmuusikud, kannab **üleriigiline võistumängimine** just eeskätt kogukonda ühendavat rolli.

Rasmus Kadaja, kes võitis 2017. aastal üleriigilise võistumängimise *grand prix'* (Karksi-Nuia muusikakool, juhendaja Margus Pöldsepp) ja juhendab nüüd ise mitmeid noori pärimusmuusikuid, meenutab oma osalust konkursil: *“See on hea võimalus sõpradega kokku saada ja ühiselt nautida terve päeva kestvat kontserti. Kindlasti mõjutas võistumängimine minu repertuaari, sest kuuldes teiste mängitud huvitavaid lugusid, tekkis endalgi tahtmine neid mängida. Võistumängimisel sain palju uusi tutvusi ja sõpru, kellega suhtlen siiani!”*

Möödunud aastal 16. korda toimunud üleriigilise võistumängimise *grand prix'* saanud Kertu-Liis Önnis (Vanalinna Hariduskolleegiumi muusikakool, juhendaja Tuule Kann) on aga suurepärase näide illustreerimaks, kuidas soolopillimängijatele suunatud konkursist osavõtmine on vaid pisike osa EPMK terviktegevustest noore muusiku toetamisel. Omaette ökosüsteemi moodustavad muusikalaagrid, mida võib koondada *etno* nime alla. See koosneb nii suvisest noorte ja Eesti Etnost kui ka neile järgnevatest sügistest

ringreisidest, mil laagritest väljavalitud osalejad moodustavad ansambli, et laagris õpitud repertuaari koolikontsertide formaadis laiema publiku ette tuua. Kertu-Liisi võib niisiis naljatlemisi nimetada ka Etno vilistlaseks, ta on ajapikku osalenud mõlemas suvelaagris ja ka neile järgnenud ringreisides. Nüüdseks on Kertu-Liis läbinud ka **Etno juhendajate koolituse**, mis avab uusi uksi laia maailma ja võimaldab olla inspiratsiooniks endast noorematele.

EPMK haridus- ja programmijuht ning Etno ökosüsteemi looja Margit Kuhi, kel 17 aastat Etno korraldamiskogemust seljataga, kõneleb mitmekülgsede suundade ja tegevuste mõjust noorele muusikule: *“Noorte ja Eesti Etno on midagi enam kui lihtsalt muusikalaagrid – need on kohtumispaigad, kus eri vanuse ja taustadega noored (13–30-aastased) saavad avastada pärimusmuusika mitmekülgsed maailma. Meie eesmärk on pakkuda keskkonda, kus algaja saab julgust esimesteks lavakatsetusteks ja edasijõudnu leiab uusi loomingulisi väljakutseid. Just sellest sünergilisest õhkkonnast sünnivad uued ideed, sõprused ja loomingulised algatused, mis kannavad edasi pärimusmuusika vaimu. Noored avastavad, et pärimus ei ole muuseumiese, vaid täiesti elav ja kaasaegne*

XVI üleriigiline võistumängimine. Foto: Taavi Bergmann

väljendusviis, mis ühendab inimesi ja loob sideme mineviku, oleviku ning tuleviku vahel. Usun, et Etno paneb noore inimese silmad särama ja süda jääb tuksuma pärimusmuusika rütmis. Noorte ja Eesti Etno ringreisid annavad noorele muusikule ainulaadse võimaluse kogeda muusiku argipäeva nii rõõmude kui ka proovikivide kaudu. Nelja päeva jooksul antakse kuni 16 koolikontserti ning lisaks kolm avalikku kontserti, kuhu on oodatud laiem publik. Kokku jõuab muusika enam kui 1500 kuulajani. Nii õpivad noored kohanema erinevate esinemistingimuste, publikute ja rütmidega ning saavad väärtuslikku lavakogemust, mis aitab neil areneda enesekindlateks ja pühendunud muusikuteks.“

Eesti Ring ja rahvusvahelised algatused

Kui soovida aga eraldi välja tuua EPMK möödunud aasta tähtsaavutus antud kontekstis, siis võib selleks lugeda **Eesti Ringi** taaselustamist. Ühendusse, mis toob kokku kõrgemal haridustasemel tegutsevad maailma- ja pärimusmuusikud ning nende pedagoogid, kuuluvad Tartu Ülikooli Viljandi

kultuuriakadeemia (TÜ VKA), Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia, Heino Elleri nimeline Tartu muusikakool ja Tallinna Muusika- ja Balletikool. Möödunud sügisel sai neljandat korda toimuv Eesti Ring kokku pärimusmuusika meistriklässides, mis kutsuti ellu tänu TÜ VKA ja EPMK koosloomele sündinud ligi nädal aega vältava Viljandi pärandusfestivali raames. Bulgaaria, Tansaania, Gruusia, Soome ja Läti päritolu pärimusmuusika meistriklässide läbiviijad tutvustasid oma maa kultuure ja pärimuspraktikaid. Viljandi kultuuriakadeemia pärimusmuusika eriala juht ja pärimusmuusika viiuli nooremlektor, Kelly Veinberg, kommenteerib kohtumiste olulisust:

“Nelja kooli kohtumisel ehk Eesti Ringil saavad kokku noored pärimusmuusikud, kellel on ühine eesmärk hoida ja väärtustada meie kultuuri ning traditsioonilist muusikat. Koos musitseerimine, õppimine, arutlemine ja suhtlemine toetavad loovust ning edendavad koostööd muusikute vahel. Selle tulemusena sünnivad uued projektid, koosseisud, kokkusaamised ja kontserdid. Kokkuvõttes on noorte pärimusmuusikute kokkusaamised väärtuslikud mitte ainult osalejatele endile, vaid ka laiemale kogukonnale ja kultuuri arengule.”

Noored ja nende roll pärimusmuusikas

Aktiivsed noored ja pärimusmuusika tudengid leiavad oma olulise rolli ka EPMK programmis. Tantsumaja pealikuna, õpitubade läbiviijana või hoopis noortele suunatud konkurside päevajuhi või žüriiliikmena pakub keskuse aastalõikeline mitmekülgne programm võimalusi proovile panna nii oma oskused kui ka senine praktika. Viljandi pärimusmuusika festival tervitab igal aastal noori ka lavalaudadel, pakkudes neile turvalist keskkonda astumaks esimesi samme muusikukarjääris. Globaliseerunud muusikamaailmas eristume just tänu omanäolistele juurtele, mis kõnetavad kuulajaid nii kodu- kui välismaal. Eesti muusikaettevõtete esindusorganisatsiooni ja muusikaettevõtluse arenduskeskuse tegevjuht Ave Tõlpt kommenteerib: *“Pärimus- või pärimuselemente sisaldav muusika on viimastel aastatel saavutanud muusikaekspordis tähelepanu. Mitte ainult Eestis, vaid ka kogu maailmas on pärimus- ja omakeelne muusika hinnatud, huvipakkuv ning saavutanud täiesti uue läbilöögivõime. Muusikaekspordis sünnivad edulood, kui suudetakse eristuda, pakkuda midagi unikaalset ja ehitades sinna peale uusi värskeid kihte. Pärimusmuusika kontekstis oleme näinud Puuluubi, Duo Ruudu, Mari Kalkuni, Tuulikki Bartosiki jpt edulugusid, kes kõik eristuvad ja pakuvad oma muusikas*

juba žanriüleseid variatsioone. Olen kindel, et see on alles algus – Eesti kultuuriajalooline pärand ja keel kannab meid kindlasti veel kaugemale üle maailma."

Kas 5–10 aasta pärast astuvad esitlusfestivalide Tallinn Music Week või Womex lavadele just need samad noored võistumängijad või pälvib kooli-kontserdi publikus istunud laps aastal 2034 Vabariigi Pillimehe tiitli – seda me veel ei tea, kuid kindlasti rõõmustavad noored muusikud meid oma loominguga juba aastal 2025 ja edaspidigi.

Võime kindlalt öelda, et pärimusmuusika jääb elavaks ning toob iga põlvkonnani värsked helisid ja ajatuid väärtusi. EPMK soovib seejuures seista noorte kõrval, pakkudes neile kasulava, kogemusi, mentorlust ja ühist inspiratsioonipinda – et igaüks, kes tunneb tõmmet muusikasse, leiaks pärimusest nii oma juured kui ka tiivad. Pärimusmuusika jõud ongi selles, et ta pole kunagi vaid möödanik, vaid alati ka elav ja ootamatuid radu avav tulevik.

Margit Kuhi

Eesti Pärimusmuusika Keskuse programmi- ja haridusvaldkonna juht

Aseri kapell on rõõmustanud meie südameid viis aastakümnet

Tänavu 16. märtsil tähistas juubelikontserdiga oma tegutsemise 50. aastapäeva Aseri kapell, mida neli aastakümnet on juhtinud Anatoli Zamahhov. Kapelli kõrghetkeks oli aastal 2004 riikliku kultuuripreemia laureaaditiitli saavutamine.

Rahvamuusikaansambel sündis Aseris pool sajandit tagasi Elmar Liivi eestvedamisel. Sel ajal juhatas Liiv puhkpilliorkestrit ning õpetas lapsi nii puhk- kui ka rahvapillidel mängima. Täiskasvanute ansambli esimeses koosseisus mängiti klarnetit, mandoliini, mandoolat, viiulit, akordionit, kitarr, kannelt, kontrabassi ja jauramit. Repertuaaris olid ja on praegugi rahvalikud palad – polkad, vals, reilenderid, fokstrotid jne.

Pikka aega oli tegemist Ida-Virumaa ainukese rahvamuusikat viljeleva koosseisuga, mis oli kõikjal palavalt armastatud ja oodatud. „*Varasematel aegadel oli see päris tavaline, et päeval esinesime ja õhtul mängisime ka veel tantsuks,*“ meenutab Anatoli Zamahhov. Aastaid tegutseti Aseri valla

Aseri kapell traditsioonilisel Viru-Nigula laadal. Foto: Eve Ojala-Bakradze

rahvamaja all, pärast 2017. aasta kohalike omavalitsuste ühinemist on kapell Viru-Nigula valla kultuurikeskuse üks isetegevuslikest kollektiividest ning ühtlasi osakene Lääne-Virumaa rahvakultuurist.

„Me ei ole professionaalsed muusikud. Oleme kõik Viru-Nigula valla muusikakooli õpetajad, kellele meeldib koos musitseerida, ja üksteise seltskond. Koos harjutame korra nädalas,“ räägib Anatoli Zamahhov.

Ilma Aseri kapellita ei möödu pea mitte ühtegi kohaliku tähtsusega üritust. Nad on sagedased külalised ka maakondlikel ja üleriigilistel sündmustel. Repertuaaris on rohkem kui sadakond pala – nii eesti kui ka teiste rahvaste muusikat. Esinetud on traditsioonilistel laatadel, maakonnas memme-taadi pidudel, puuetega inimeste festivalidel, maakondlikel ja vabariiklikel rahvamuusikapäevadel ning laulu- ja tantsupidudel. Välismaal esinemistest meenuvad rahvamuusikutele ülesastumised Ungaris, Egiptuses, Itaalias, Poolas, Rootsis, Kreekas, samuti sõbralaadal Soomes.

Eredamalt meelde jäänud sündmustest meenutatakse, kuidas 2000. aastate alguses esineti Tallinnas Rocca al Mare vabaõhumuuseumis, kui üks välismaalane ligi astus ja suure huviga nende musitseerimist jälgis. Selgus, et rahvamuusika valmistas tema jaoks suure üllatuse ning ta nägi kannelt esimest korda oma elus. 2019. aastal tervitati Aseri kiieplatsil meeleolukalt laulu- ja tantsupeo tule teekonda.

Kui kunagi saadi ringsõitudeks kasutada Aseri keraamikatehase bussi, siis nüüd kapellil transpordiga enam nii lihtne ei ole. *„Õnneks Viru-Nigula valla valitsus läbi valla kultuurikeskuse toetab meie tegevust. Oleme väga tänulikud selle eest, et saame oma tegevust jätkata,“* ütleb Anatoli Zamahhov. Kapelli koosseisus musitseerivad koos Anatoliga abikaasa Anna Zamahhova, Marianna Koitla, Svetlana Jessevitš ja Merike Bass. Anatoli astub tellimusel üles ka ühemehe-bändina ja Anna on juba aastaid juhendanud Aseri naiskoori Russkaja Duša.

Eve Ojala-Bakradze
Haljala valla projektijuht

Pilistvere Pillimeeste lugu muusikas

Rahvamuusikaansambel Pilistvere Pillimehed, keda hellitavalt kutsutakse PiPi, alustas oma teekonda 1979. aastal Pilistvere rahvamaja kollektiivina. Ansambli ellukutsuja oli Ants Kirikal, kes juhtis ansamblit tervelt kolm aastakümnet. Algselt 7-liikmelisest koosseisust on aastate jooksul küll liikmed vahetunud, kuid ansambli suurus on jäänud samaks. Alates 2010. aastast juhendab PiPit muusikaõpetaja Mait Reimann, kes on ansambli eesotsas olnud ligi 15 aastat.

Pilistvere Pillimeeste repertuaarist leiab rikkaliku valiku rahvamuusikat, tantsulugusid, sõdurilaule ja saatemuusikat tantsurühmadele ning laulukooslustele. Ansambli asutaja Kirikal ei olnud ainult pühendunud juhendaja, vaid ka andekas helilooja, kelle looming on PiPi repertuaari kindel nurgakivi. Eriliselt viljakaks osutusid 1990. aastad, mil Kirikal lõi hulgaliselt teoseid, sealhulgas tantsurühmadele Pilgar ja Lilleke pühendatud lood „Tänapäeva reilender“, „Lonkuri labajalg“ ja „Kõo labajalg“. Erilise tähendusega on ka „Unelmvals“, mis on pühendatud endisele Kõo vallavanemale Tarmo Riiskile. Paljud neist lugudest on ansambli esinemiskavades tänaseni ning hoiavad elus nii piirkondlikku kultuuripärandit kui ka ansambli omanäolist helikeelt. Ansambli südamelähedaseks tunnuslooks on „Pilistvere vals“, mis avab enamiku PiPi esinemistest ja kannab edasi nende muusikalist identiteeti.

Pilistvere Pillimehed on astunud üles nii kohalikel rahvamuusikapidudel kui ka rahvusvahelistel lavadel Saksamaal, Rootsis, Soomes ja Lätis. Eriliseks uhkuseks on esinemised vabariiklikel laulu- ja tantsupidudel, kus jagatakse muusikalist rõõmu ja tunnetatakse rahva ühtekuuluvust. Lisaks sellele on PiPi kaasa löönud rahvalaulumissadel, esinenud arvukatel kogukondlikel sündmustel, laatadel ja sünnipäevadel.

Ansambli juhendaja Mait Reimann, keda kohalikud kutsuvad „meie kulafondiks“, on tõeline multitalent, kes mängib praktiliselt kõiki pille. Koosseisus on seitse liiget, kelle ühtsust ja muusikalist kirge täiendab mõnus huumorimeel. Esinemised kogukonnale pakuvad rõõmu nii ansamblile endale kui ka publikule.

2020. aastal tunnustas Eesti Kultuurkapitali Viljandimaa ekspertgrupp Pilistvere Pillimehi nende pikaajalise panuse eest rahvamuusika edendamisse ja säilitamisse.

Pilistvere Pillimehed. Fotod: Mait Reimann

Tulevikku vaadates kutsub PiPi enda ridadesse uusi muusikahuvilisi – vanus ja sugu ei loe, peaasi, et sul on kirk muusika vastu ja soov panustada sellesse kaunisse traditsiooni. Pilistvere Pillimehed tegutsevad Viljandimaal Võhma linnas.

Koosseis 2024. aasta seisuga:

- Mait Reimann – viiul, vokaal; juhendaja alates 2010
- Paul Paidu – rütmipill; algkoosseisu liige
- Maire Vahtra – saatekannel
- Ants Pärna – basskitarr
- Asta Laas – akordion, vokaal
- Mai Enno – saatekannel, mandoliin, vokaal
- Hannes Männik – kitarr

Sirje Fedjuk

Põhja-Sakala Kultuurikeskuse Pilistvere piirkonna kultuuritöötaja

Perepill 45. Kalle Raidsalu 80

Kalle Raidsalu on sündinud 1944. aastal ja üles kasvanud Valgamaal viielapselises musikaalses peres.

Tänapäevalgi on vanameister Kalle aktiivne oma asutatud ansambli Perepill juht, tegutseb Sangaste lõõtsakoolis ja lõõtsaklubis. Peale pereansambli Perepill on tema asutatud ka Lõõtsa Väntsutajad, mille esimesest esinemisest möödub tänavu 40 aastat. Nad tegutsevad üle Eesti. Valgamaaga seob teda peale kõige muu ka pärandkultuuri au sees hoidev Raidsalude pereorkester Pillipuu, millele panid omal ajal aluse tema ema Linda ja isa Alfred.

Kalle Raidsalu perekonna reliikviaks on lõõtsapill, mille valmistas kuulus meister August Teppo 1927. aastal. See on pere suurest lõõtsakogust see kõige-kõige, mis võetakse praegu välja mängimiseks kõige pidulikematel ja erilisematel hetkedel. Tolle väärt pilli ostis tema isa Teppo enda käest. Isa Alfred töötas Võrumaal kodu lähedal sulasena, mitte kaugel pillimeistrist. Ta käis sageli Teppo juures, nägi, kuidas pillid valmisid, ning just see pill jäi talle silma ning mõtles, et peab selle ära ostma. Kalle Raidsalu teab rääkida, et see on Teppo kõige parem pill ning meister teinud selle oma perele. Alfred Raidsalu tahtnud seda nii väga endale ning teda ei heidutanud ka hind – 300 krooni.

Selle eest saanuks üks-kaks ülihead ja töökat hobust. Hea sulase päevapalk oli tollal 1,5–2 krooni. Isa Alfred, kes oli kõva töömees, sai raha kokku, läks August Teppo juurde ja pani raha lauale. Teppo pakkunud selle lõotsa eest aga suisa kaht pilli. Aga ei, kaup oli konkreetsele pillile ja nii ta selle 1928. aastal ostis. Hiljem selgunud, et pillimeister oli säärase kõrge hinna pannud sellepärast, et ta arvanud, kust see sulane nii palju raha ikka kokku saab, ja pill omanikku ei vahetagi. Alfred tegi abikaasa Lindale ise kandle ja nii nad koos mängima hakkasid. 1937. aastal kolisid nad Kuutsemäe kõrvale. Lõõtspilli hoiti ja hoitakse siiani kui silmatera, tollesama pilliga tegi Kalle Raidsalu ka oma esimesed lõõtsatõmbed. Ta oli siis viiene. Kui kandlemäng juba selge, küsis ta isalt, kas võib ka lõõtsa proovida. Muidugi isa lubas. Seega on Kallel kokku 75 aastat pillimehe kogemust ja staaži.

Oma esimese suurema avaliku etteaste tegi Kalle 1957. aastal. Selle aja jooksul on tal olnud nii palju ülesastumisi, et neid ei jõua kokku lugedagi ega teagi enam täpselt. Küll aga on olnud erilisi, mis siiani nii hästi meeles, nagu oleks olnud eile.

1987. aastal võttis isa Kalle ja ema Lea ning lapsed Rene, Reelika, Karmen ja Merilii (seitsmes liige, poeg Tarmo, oli samal ajal aega teenimas) ehk rahvamuusikaansambel Perepill ette tee Moskvasse. Sinna kutsuti Nõukogude Liidu igast liikmesriigist üks ansambel, et anda oktoobrirevolutsiooni 70. aastapäeva puhul Kremli suursugune kontsert. Selleks et sinna pääseda, tuli läbida keeruline ja pikk kadalipp. Üks ülevaatus järgnes teisele, koolis pidid lapsed pioneerijuhile töötama ja lubama, et esindavad väarikalt oma kooli, linna ja suurt kodumaad jne, kuni lõpuks peeti Perepilli piisavalt väarikaks ja saadeti Eestit esindama. Raidsalud olid Moskvast neli nädalat. Hommikul kell 7 võttis hotelli eest spetsiaalselt neid sõidutanud buss nad peale ja viis Kremli, kogu päev oldi seal, kell 22 saadi alles tagasi. Kohustustest vabad olid ainult pühapäevad. Kuigi nende muusikalist etteastet lühendati pidevalt, läks lõpuks nii, et neil oli kõige pikem esitus – tervelt 15 sekundit. Seda kõike pärast nädalaid kestnud suuri proove ja harjutamisi. Enamikul oli esinemisaega 3–4 sekundit, aga mõni liiduvabariigi esindaja jõudis ainult püsti tõusta ja kummardada, kui juba läks esinemiskord edasi. Kõikide ansamblite esitus, ka Perepillil, tuli makilindi pealt ja muusikud vaid imiteerisid. Publikuks olid vaid kõrged riigipead: Mihhail Gorbatšov, George Bush ja Helmut Kohl, Boriss Jeltsin jne. Aga mis seal ikka kurta – on, mida meenutada!

Kalle on olnud eri orkestrite ja ansamblite juht. Suguvõsaorkestri Pillipuu

80-aastane Kalle Raidsalu koos oma lastega. Foto: perekond Raidsalu

juht 1965–1991, ansambel Perepilli juht 1979 kuni tänaseni. Ansambel Lõõtsa Väntsutajad juht 1984. aastast kuni tänaseni. Aitab kaasa Sangaste Lõõtsaklubi tegevuses ning õpetab Sangaste Lõõtsakoolis lõõtspillimängu. Kalle Raidsalu asutas Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi (ERRS) lõõtspillisektsiooni, mille juht ta ka hiljem oli. Kalle Raidsalu idee ja organiseerimise tagajärjel sündisid sellised suurüritused nagu üle-eestilised lõõtsa- ja kandlepäevad, perekonnaansamblite kokkutulekud. Talle on antud hulgaliselt erinevaid aukirju ja medaleid. Näiteks Pärandihoidja kuldsõlg 2017. aastal, ERRS-i kuldmärk kauaaegse panuse eest rahvamuusikas. Kalle juhitud Perepill võitis üle 20 korra üle-eestilistel võistumängimistel esikoha. Üleliidulistel ülevaatusel võitis orkester Perepill viis laureaadi tiitlit. Tema lõõtspilli õpilastest kolm on võitnud lõõtspillide üle-eestilistel võistumängimistel esimese koha. Kalle ise on võitnud individuaalse võistumängimise ühel korral, on tulnud

veel teiseks, kolmandaks ja viiendaks. Oma kandlega tuli võistumängimisel teisele kohale. Tema juhitud ansambel Lõõtsa Väntsutajad on tulnud ühel korral üle-eestilisel võistumängimisel esikohale. Kalle on ka pikka aega olnud rahvatantsurühma Upsjad liige, olles nende muusikaline saatja. Ta tegi uurimustööd ja kogus infot aastatel 1980–1995 August Teppo töö ja tegemiste kohta. Kogu tehtud töö ja uurimuse andis Võru koduloomuuseumile. Kalle juhitud orkestritest ja ansamblitest on tehtud hulganisti telesaateid, raadio-saateid ja filme.

Kalle Raidsalul on 5 last, 11 lapselast ja 9 lapselapselast. Kõik viis last tegelevad siiani aktiivselt muusikaga. Koos tehakse rõõmuga proove ja igal aastal antakse ka mõni kontsert. Muusika seob ja täidab südamed rõõmu ja armastusega, seob ühte ja seljatab mured. Selles peres elab muusika igavesti!

Kätlin Raidsalu

Krahvi Teater

Huvistuudio Õhin – 10 aastat rahvamuusikapisikut väikestele ja suurtele

Kohtume Liliani, huvistuudio Õhin ellukutsuja ja eestvedajaga Lagedi koolis ühel ilusal talvapäeval, mil Lilian valmistub stuudio ühisprooviks. Harjutatakse, sest järgmisel päeval ootab ees sõit Ahvenamaale, kus on plaanis kohalikele kontsert anda. Napsan tema tihedast graafikust tunnikese, et uurida Õhina tegemiste kohta. Ma ei küsi, miks Lilian seda asja ka 10 aastat pärast alustamist ikka veel nii suure tuhinaga ajab, sest tean vastust ilma küsimatagi – ta lihtsalt ei saa teisiti.

Huvistuudio Õhin tegutseb Harjumaal Lagedil. Lilian Kapp, kes igapäevaselt töötab hoopis huvikeskuses Kullo klaveriõpetajana, juhendab siin seitset rühma väikekandle mängijaid, mudilastest täiskasvanuteni välja. Lisaks kandlele saab stuudios õppida mängima ukulelet ja kitarri, kusjuures nii ukulele- kui kitarriringi juhendajad on välja kasvanud Õhina õpilaste ridadest. Liliani sõnul ongi see olnud üsna tavapärane viis, et kes kord Õhina ridadesse tuleb, see sinna ka jääb. Hulk lapsi on koos stuudioga üles kasvanud ja Õhinas pilli mänginud kõik 10 tegutsemisaastat. Mitmetest peredest on Õhina ridades mitu last ja mõnes veel lapsevanemad takkapihta. Nii ütlebki

Huvistuudio Õhin oma 10. sünnipäeva kontserdil 12. oktoobril 2024.

Foto: Liisi Hinnosaar

Lilian, et nad ongi nagu üks suur-suur pere, kus on igas vanuses lapsi ja tublisid täiskasvanuid, kes pillimängu kõrval ka kõige muuga aitavad – kes õmbleb kleite, kes panustab korralduslikku poolde jne.

Liliani teekond Õhinaga sai alguse 10 aastat tagasi, kui tema lapsed alustasid Lagedil lasteaiateed ning selgus, et lasteaias polnud ühtki muusikalist huviringi. Ei jäänud muud võimalust kui ise muusikaringi juhendama hakata. Asi läks kohe hooga käima ja üsna varsti saigi moodustatud Õhina nime kandev huvistuudio ning laste pillirühmade kõrvale kokku kutsutud ka naisrahvatantsurühm, mida hakkas juhendama Liliani õde Teele Hein.

Igapäevaselt õpib Õhina ringides üle 60 rahvamuusikahuvilise. Koosmängu harjutatakse lisaks oma pillirühma tundidele ka kapellis. Meie kohtumise ajalgi kogunetakse ühisproovi, sest Ahvenamaa kava jaoks tuleb lood pärast pühi jälle üles soojendada. Sellised reisid on Õhina traditsioon – tänavu sõidavad nad juba 7. korda koduriigist väljapoole kontserti andma ning kontsertreisile võetakse kaasa ka Liliani klaveriõpilased. Lilian on selleks puhuks sättinud lugude seaded selliselt, et klaveriõpilased ja Õhina muusikud saavad koos mängida.

Lisaks kontsertreisile kuulub Õhina aastasse alati suve- ja talvelaager, osalemine kohalikel rahvakultuurisündmustel ja üleriigiliste rahvamuusikapidu-de protsessis. Naisrühm võtab samuti osa kohalikest sündmustest ja pürgib alati ka tantsupeole. Nüüdki vihuvad nad N2 liigitantse selgeks õppida, et Kalevi tantsumurul end proovile panna, kuigi teavad, et konkurents on armutu. Aga proovima peab!

Lilian, kes ise on oma klassikalise muusika tausta kõrvalt rahvamuusikat õppinud Toomas Luhatsi juures, räägib, et õpetajana sobib temale väga Krista Sildoja lähenemine rahvamuusika õpetamisele. Eks ole meie väikeses riigis isegi nii kitsas valdkonnas, nagu seda on rahvamuusika, siiski erinevaid koolkondi ja lähenemisi ning lastega töötades tuleb igal õpetajal omakorda leida see „oma võti“, kuidas enda tõekspidamisi neile edasi anda nii, et rõõm pillimängust oleks midagi sellist, milleta nad enam kuidagi olla ei taha.

Kui küsin proovi kogunevate varateismeliste käes, miks nad Õhinas käivad, saan vastuseks, et siin on tore ja et muidu peaksid nad kodus igavlema. Saan teada, et mõned lapsed õpivad lausa mitut pilli. Küsides lastelt, kas pilli peab siis kodus harjutama ka, kõlab vali naerusuine „ei“-koor ja ainult õpetaja hüüab üksi „jaa!“. On tunda nendevahelist sooja läbisaamist.

Proov hakkabki pihta ning Liliani loal jään natukeseks saalinurka seda jälgima. Jälle valdab mind inimlik kadedus selle tunde parimas vormis, nagu seda varemgi Õhinat nähes olen tundnud. See, mida ma näen, on lihtsalt nii äge! Mitukümmend mängijat erinevate pillidega, laulud küll solistidega, küll kogu kambaga, klaveriõpilaste ilmekad sissejuhatused ja vahemängud lugudele – selle kõige keskel Lilian, kes pörkepillina hüppab keset saali, vehib rütmi ja laulusõnu kaasa, viipab nende poole, kelle soolo või salm on algamas ja hõikab vahele tähelepanekuid ja tunnustussõnu. Mõistan täiesti, miks need, kes siia perekonda kord vastu võetud on, siit enam kuhugi ära ei kipu. Lahkudes ütlen Õhina perele, et kuigi neile endile võib see, mida nad teevad, tunduda täiesti tavaline, siis minu arvates on see väga-väga eriline ning soovin neile head reisi.

Sandra Nikitin

Eesti Rahvakultuuri Keskuse rahvakultuurispetsialist Harjumaal

Alutaguse Rahvamuusikud

Oleme üks lustlik pillimängupunt. Meie kaheksast liikmest viis on vanuse poolest veel päris noored, ülejäänud on aga hingelt noored, sest tegelemine muusika ja pillimänguga on nooruslikkuse säilimisel kindlasti suureks abiks. Ansamblistse on koondunud muusikahuvilised, kel pole kahju panustada oma aega ühistesse ettevõtmistesse. Meie koosluses kõlavad pillidest karmoškad, väikekandled, kitarrid, viiul, torupill. Oleme praktiseerinud koos pillimänguga ka pärimuslikku laulmisviisi ja õppinud pärimuslikke tantse.

Alutaguse rahvamuusikute koosmäng ja teekond sai alguse 2022. aasta sügisel. Peamiseks põhjuseks oli soov osaleda XII noorte laulu- ja tantsupeo raames toimuval rahvamuusikapeol. Teekond peole ei kulgenud siledalt. Meie ansambli eripäraks on see, et kõik ansambli liikmed tulevad koosmänguproovi Alutaguse valla eri paikadest, lisaks on meil ka liikmeid Jõhvi ja Toila vallast. Kokkumängu harjutamine on seetõttu aeg-ajalt üpris keeruline. Märkamatult said pärimuslikku võrgustikku püütud ja kaasatud ka noorte vanemad, kes on olnud noortele muusikutele autojuhtideks, tugiisikuteks ja igas mõttes toetavateks hooandjateks. Kuid motivatsioon ja tahe olid ka noorte poolt kõrged, koolivaheaegadel tegime bändilaagreid. Saime lood selgeks ning suvine suurpidu Tallinnas oli meie pillimängijate jaoks põnev ja meeldejääv sündmus. Sügisel uuesti kokku saades oli rõõmsaks üllatuseks, et meie „kogukond“ oli suurenenud pärimusliku printsiibi põhimõttel – üks tütarlaps tuli pilli mängima koos oma emaga, üks noormees tõi kaasa oma noorema venna ning kitarrīpetaja tõi meile oma õpilase.

Aasta 2024 on olnud meie jaoks väga sündmusterikas, oleme palju pilli mängimas käinud nii oma koduvallas, maakondlikel, üle-eestilistel kui ka rahvusvahelistel üritustel, nii osalesime maikuus Vilniuses Leedu traditsioonilisel folkloorifestivalil „Skamba skamba kankliai“.

Meie jaoks on saanud oluliseks pärimusmuusikalaagrites õppimise traditsioon. Laagriolukorras on ideaalne koosmängu võlu kogeda, saada reper tuaaritäiendust ning laagrid on koos eakaaslaste ja sõpradega ühed paremad õppimise kohad. Laagrites saavad kokku igas eas pillimänguhuvilised ja n-ö kirsiks tordil on külalisõpetajad – oma ala meistrid. Nii käis meil sel sügisel külas Kert Krüspan – Vabariigi Pillimees 2022 ja Eesti kuues lõõtsakuningas. Viimasel ajal oleme katsetanud ja propageerinud koosmängu sotsiaalset ja teraapilist toimet läbi karmoškamängu.

Alutaguse rahvamuusikud esinemas Tallinna vanalinna päevadel.
Foto: Anne Uttendorf

Alutaguse rahvamuusikud Sisevete festivali avamisel Vasknarva sadamas.
Foto: Teevi Pihklak

Vajalikeks õppekeskkondadeks ning inspiratsiooni kogumise võimalusteks on ka huvireisid. Oleme inspiratsiooni ja innustust käinud kogumas Eesti Pärimusmuusika Keskuse poolt korraldatud konkurssidel Noor Pärimusbänd, Vabariigi Pillimees ja üle-eestilisel laste ja noorte võistumängimisel. Kõikvõimalikud pärimuskultuurialased puudutused on olnud enamasti väga elamuslikud ja harivad.

Ansambli eestvedajana on minu unistuseks, et kõik meie pärimusliku kogukonna liikmed tunnetaksid pärimusmuusikat kui eluviisi. Kogukonna kasvamine võiks kujuneda pärimuslikul põhimõttel – pereliikmete, sõprade, tuttavate ja teiste huviliste kaasamise läbi. Plaanis on hakata põhjalikumalt uurima ka oma kodukoha piirkondlikku pärimust. Samuti valmistume osalema 2025. aasta rahvamuusikapeol. Soovin südamest rõõmu pillimängust, muusikast ja koosolemisest.

Meeli Õunap
muusika- ja pilliõpetaja,
Alutaguse Rahvamuusikute eestvedaja

PUHKPILLIMUUSIKA

Eesti puhkpillimuusika aasta

Eesti Puhkpillimuusika Ühing (EPÜ) oli ca 30 festivali, koolituse ja konkursi korraldaja või kaaskorraldaja. Ühing annab kord kuus välja digitaalset infolehte ja jagab puhkpillimuusika-alast informatsiooni.

Eesti Puhkpillimuusika Ühing andis välja puhkpilliorkestrijuhitide kutsetunnistusi. Orkestrijuhid võisid taotleda 5., 6., 7., ja 8. taseme kutsetunnistust. Kokku on 2024. aasta lõpuks Eestis tegutsevast 100 puhkpilliorkestri dirigendist kutsetunnistus ligi pooltel.

Dirigentide suveakadeemia Padisel

Padisel toimus dirigentide suveakadeemia, kus noored dirigendid said täiendõpet ja võimaluse juhatada festivaliorkestrit. Õppeorkestriks oli Eesti Dirigentide Akadeemia Puhkpilliorkester (EDAP), kus mängivad dirigendid, puhkpilliõpetajad ja õpilased. Külalisdirigendina õpetas noori orkestrijuhite Janis Purinš, Läti J. Vitolsi nimelise Muusikaakadeemia dirigeerimisõppejõud.

Eesti puhkpilliorkestrite turniir

20. aprillil toimus Estonia Kontserdisaalis Eesti puhkpilliorkestrite turniir. Viies erinevas grupis osales kokku 24 puhkpilliorkestrit ja lavalt käis läbi ligi 1000 esinejat, mis on siiani kõige suurema osavõtjate arvuga turniir. Konkursi taset tõstis Leedu ja Läti tugevate puhkpilliorkestrite osavõtt. D ja E grupi võidud noppisid Leedu ja Läti orkestrid. *Grand prix* võidu saavutas Läti Ülikooli puhkpilliorkester. Orkestreid hindas rahvusvaheline žürii, mille tegevust juhtis suurte kogemustega kauaaegne puhkpilliorkestrite dirigent ja helilooja Piet Visser Hollandist. Žürii hindas puhkpilliorkestreid vaheseina tagant ega teadnud, kes on laval.

“Eesti Puhkpilliorkestrite Turniir 2024” tulemused (esimesed kohad)**A grupp**

Lääne-Harju ettevalmistusorkester: I koht, kulddiplom,

dirigent Valdo Rüütelmaa;

žürii eripreemia: A-grupi parim trompetisolist – Olari Rüütelmaa;

B grupp

Kekava Muusikakooli puhkpilliorkester: I koht, kulddiplom,

dirigent Elmars Vaivods;

Tabasalu Muusika- ja Kunstikooli puhkpilliorkester – 86,0 p: I koht, kulddiplom, dirigent Valdo Rüütelmaa;

Rakvere Linnaorkester: I koht, kulddiplom, dirigent Mart Aus;

žürii eripreemia: B grupi parim trompetisolist – Rauno Rüütelmaa;

C grupp

Keila Linnaorkester: I koht, kulddiplom, dirigent Triin Viljus-Schippers;

D grupp

Vilkaviskise Noorte Puhkpilliorkester: I koht, kulddiplom,

dirigent Saulius Mickevicius;

E grupp

Läti Ülikooli puhkpilliorkester: I koht, kulddiplom ja *grand prix*,

dirigendid Janis Purinš ja Mara Lemkena;

kohustusliku teose “Miraaž” esitajale eripreemia heliloojalt

Kristo Matsonilt.

Eesti Puhkpillimuusika Ühingu aastakontsert Pärnus

13. oktoobril 2024 korraldas Eesti Puhkpillimuusika Ühing Pärnu Kontserdimajas Eesti Puhkpillimuusika Ühingu aastakontserdi. Esinesid silma paistnud Pärnu piirkonna puhkpilliorkestrid ja anti üle teenetemärgid.

Teenetemärkidega autasustati kauaaegse silmapaistva tegevuse eest:

Iivo Hakkaja – kauaaegne Möisküla bigbändi dirigent,

Mati Põdra – kauaaegne Kaitseliidu Lääne maleva orkestri dirigent,

Valdo Rüütelmaa – EPÜ kauaaegne tegevjuht ja Keila Linnaorkestri dirigent.

Esinesid:

Pärnu Noorte Puhkpilliorkester – dirigent Rein Vendla,
 Kaitseliidu Lääne maleva orkester – dirigent Mati Põdra,
 Möisaküla bigbänd – dirigent Iivo Hakkaja,
 Kaitseliidu Pärnumaa maleva orkester Saxon – dirigendid Kaido Kivi
 ja Sigrid Hint.

Eesti Puhkpillimuusika Ühingu juures jätkasid tegutsemist muusika-, aja-
 loo-, kirikumuusika-, rivi- ja rütmimarksi-, noorte-, repertuaari- ja konkursitoim-
 kond. Kuna EPÜ annab välja kutsetunnistusi, siis töötavad ka kutse- ja hinda-
 miskomisjon.

Eesti Puhkpillimuusika Ühingu 2024. aasta korraldatud suurematest sünd-
 mustest võib tuua esile Eesti Puhkpillimuusika Ühingu volikogu, Nõmme pa-
 sunapäevad, Eesti puhkpilliorkestrite turniiri, üleriigilise puhkpilliorkestrite
 ühiskontserdi EELK Tallinna Jaani kirikus, XI Tabasalu metsasarvapäevad, di-
 rigentide suveakadeemia Padisel, Hiiumaa puhkpillipäevad, Julius Vaksi nime-
 lise noorte trompetistide konkurss Suure-Jaanis, Võru vaskpillipäevad, Aavo
 Otsa trompeti suveakadeemia, Ryszard Żołędziewski saksofoni meistriklassid
 Tabasalus ja Viljandis ning ühiskontsert Tabasalus, Eesti Puhkpillimuusika
 Ühingu aastakontsert Pärnu Kontserdimajas, Eesti Dirigentide Akadeemia
 Puhkpilliorkestri ja Marek Sadama CD-plaadi väljaandmine ning esitluskont-
 sert Padise rahvamajas.

2024. aastal tegutsesid järgmised üle-eestilised puhkpillimuusika kollektiivid:

Eesti Dirigentide Akadeemia Puhkpilliorkester (EDAP): külalisdirigent
 Janis Purinš, dirigendid/orkestritegevuse koordinaatorid
 Triin Viljus-Schippers ja Valdo Rüütelmaa;

Vabariiklik Orkestrijuhtide Puhkpilliorkester (VOP): peadirigent
 Bert Langel, dirigendid Ott Kask, Karl Abro ja Aigar Kostabi;

Eesti Noorte Puhkpilliorkester (ENPO): peadirigent Silver Niinemets;

Eesti Noorte Kontsertorkester (ENKO): dirigendid Neeme Ots,
 Priit Sonn, Kaido Kivi, Jaan Ots ja Valdo Rüütelmaa;

Eesti Noorte Brass: dirigendid Priit Sonn, Neeme Ots, Jaan Ots ja
 Valdo Rüütelmaa.

Valdo Rüütelmaa

Eesti Puhkpillimuusika Ühingu vastutav sekretär

Väägvere pasunakoori 185. aastapäev ERM-is. Foto: Mati Vesman

Väägvere pasunakoori ellujäämise kunst

Väägvere pasunakoor asutati 1839. aastal, kuus nädalat pärast suvistepühi. Orkestrile pani aluse Johan Metjer, toonane Väägvere koolmeister, kes ise tegelikult pilli mängida ei mõistnud, keda „ei olnud õnnistatud muusikaliste annetega“.

1846. aastal tuli Väägverre koolmeistriks ärksa vaimuga ja musikaalne Taavet Wirkhaus. Tema poeg, David Otto, võttis 14-aastaselt pärast isa surma üle nii koolmeistri kui pasunakoori juhi ameti ja tegi seda 61 aastat, oma surmani.

Pasunakooris oli algusest peale range distsipliin. 1851. aastal pandi kehtivad reeglid ka paberile kirja: koori kodukorra esimene punkt ütleb, et iga mängukoori liige peab olema aus, tema ei pea olema joodik, ei riikas, ei van-duja, ei tühja jutu ajaja, ei laiskleja, ei ka tühja au püüdja. Ja veel: *egaiüts peab sõnapidaja olema, õigel ajal sääl olla, kos om lubatu...* Muusikat tehti vaimus-tusega. Kolistati vankritel või mindi jala, aga õigel ajal olid kohal kõik!

Märkimist väärib ka orkestri tegevus esimese Eesti Vabariigi ajal. 1923. aastal registreeriti selts “Väägvere laulu- ja mängukoor”, mis korraldas Väägveres pasunakoori, viulikoori, segakoori, naiskoori ja näiteringi tegevust. Selts korraldas ka pasunakoori 90. aastapäeva piduliku tähistamise 1929. aastal. Juubelikontserdil esines külalisena maailmakuulus kontrabassikunstnik Ludvig Juht, kes oma esimesed sammud pillimehe teel tegi Väägvere pasunakooris.

Selts andis juubeli puhul välja ka raamatukese „Väägvere koor 1839–1929”, milles olevad mälestused ja ajaloolised materjalid on tänapäeval hindamatu väärtusega. Tuginedes sellele raamatule ja kauaaegse pillimehe Hans Vahe-ri (1923–2021) mälestustele, saab julgelt väita, et Väägvere pasunakoor on tegutsenud järjepidevalt asutamisest saadik sõltumata kehtinud riigikorrast. Kõige keerulisem aeg orkestri ajaloos oli pärast Teist maailmasõda, mil paljud taluperemeestest pillimehed olid vangi saadetud.

Väägvere pasunakooril on oma 185-aastase ajaloo jooksul olnud vaid 12 dirigenti. Enam kui sajandi olid pasunakoori eestvedajaiks Wirkhausid. Järgmised dirigendid (August Unt, Kaljo Fuchs, Kalju Tisler, Sulev-Arnold Unt) põlvnesid ühehertsamast Fuchside suguvõsast. Orkestri järjepidevusele on palju kaasa aidanud ka Vaherite suguvõsa, kellest praegugi mängib pasunakooris 8 liiget. 2019. aastal sai orkester endale esimese naisdirigendi – Vaherite suguvõsa järeltulija Kersti Perandi.

Kuni 1976. aastani toimusid orkestriproovid Väägvere koolimajas, kuid maakoolide sulgemine jättis pasunakoori peavarjuta. Vahepealsetel aegadel on koos käidud Luunja kultuurimajas, M. Härma nimelise kolhoosi klubis, Tammistu kultuurimajas, Tartu rajooni kultuurimajas ja kultuuriosakonna saalis, Kaitseliidu majas ja Kõrveküla koolimajas. Pillimeestele on proovideks oma ukse avanud ka Viidike küla Vaide ja Annuse talud ning Viksi talu Väägveres.

Käesoleval ajal on pasunakoori koduks Tartu vallamaja Kõrvekülas, proovid toimuvad kord nädalas. Lisaks lihvitakse külalisdirigentide käe all pillimänguuskust traditsioonilistes orkestrilaagrites, mida võõrustab pasunakoori saksofonimängija Kärt oma maakodus Valgesool.

Väägvere pasunakoor on osalenud kõikidel üldlaulupidudel, võetakse osa erinevatest puhkpillifestivalidest ning esinetakse Tartu valla üritustel. Hetkel on Väägvere pasunakooris 25 mängijat, noorim neist on 11-aastane ja kõige vanem 80-aastane.

2022. aastal algatas Väägvere pasunakoor Kõrveküla tantsuõhtute sarja. Juba kolm suve on tantsuhuvilised saanud tantsu keerutada erinevate eesti puhkpillikollektiivide saatel. Orkestritele on see hea võimalus puhkpillimuusikat propageerida ja sõprussidemeid luua. Eriti tihedaks on koostöö kujune- nud Pühajärve-Rõngu puhkpilliorkestri ning Väike-Maarja pasunakooriga.

Tänavu 30. märtsil tähistas Väägvere pasunakoor oma 185. aastapäeva suurejoonelise kontserdiga Eesti Rahva Muuseumis. Koos juubilariga

esinesid kontserdil ka Pühajärve-Rõngu puhkpilliorkester, Torma puhkpilliorkester ning puhkpilliorkester Pociems Lätist. Juubelikontsert kuulus kultuuripealinna Tartu 2024 põhiprogrammi „Ellujäämise kunstid“. 185-aastane Väägvere pasunakoor on parim näide, kuidas rahvakunst suudab läbi aastasade ellu jääda.

Kersti Perandi

Väägvere pasunakoori dirigent

155 aastat puhkpillipuhumise traditsiooni Jõhvi mail

Pillipuhumise alguspäevad Jõhvi mail ulatuvad ajalooürikute järgi 1869. aastal toimunud I üldlaulupeo järgsesse aega, kui Jõhvis loodi pillikoor. Ja juba järgmistel üldlaulupidudel olid Jõhvi pillimängijad alati kohal. Alates IV üldlaulupeost hakkas orkester koguma tuntuks tänu üldlaulupidude võistumängimistel saavutatud edule. 1891. aastal saavutati II koht, 1894. aastal III koht ja 1896. aastal saavutas 16-liikmeline koor taas II koha, mängides kroonika järgi „puhtalt ja õrnalt“. Orkester tegutses karskusseltsi Kiir juures, mis muretses orkestrile ka Saksamaalt pillid. Elu keerdkäikudest tulenevalt on orkester tegutsenud veel muusikaseltsi, pritsimeesteseltsi, Kaitseliidu ja Omakaitse alluvuses. „1936. aastal allutati orkester Kaitseliidule. Sellega seoses tekkinud tüli pillide kuuluvuse osas (kas muusikaseltsile, tuletõrjele või kaitseliidule) tuli lahendada kohtus. Lõpuks leiti, et pillid on mängijate omand ja neile õmmeldi 2 vormi, nii tuletõrje kui kaitseliidu oma.“ („Jõhvi kultuuri- radadel“, E. Vaher)

Läbi aegade on orkestril olnud vähemalt 10 dirigenti. Teadaolevalt peetakse orkestri esimeseks dirigendiks Mihkel Krausi. 1937. aastal sai orkestri juhiks põlisjõhvilane August Luud, kes oli selle eesotsas 30 aastat. 1968. aastast alates oli orkestri dirigent Enn Varblane. 1979. aastal kolis orkester vastvalminud kultuuripalee Oktoober ruumidesse ja alluvusse. Orkestri olukord paranes tunduvalt tänu koondisele Eesti Põlevkivi: uuenes pillipark, saadi uus kena esindusvorm, koosseisu lisandusid trummitüdrukud ja orkester suurenes 30 liikmeni. See oli suur tõus enne suurt langust, sest 1995. aastal lagunes orkester mitmesuguste intriigide tõttu. Jõhvi puhkpillimuusika traditsioone

Raju reliikvia – Jõhvi Big Band. Solist Peeter Priks. Foto: Ain Spitz

jätkab tänaseni 1996. aastal Jõhvi kultuurikeskuses tööd alustanud Jõhvi Big Bänd Raivo Kallase juhtimisel. Juba varem, 1992. aastal, oli ta moodustanud Jõhvi muusikakoolis noorte puhkpilliorkestri (praegu Jõhvi Muusikakooli Big Band). Jõhvi Big Bandist on saanud Jõhvi valla esinduskollektiiv, kelle muusikat nadivad nii jõhvikad kui linna külalised. Ükski tähtsündmus ei möödu ilma bigbändi osaluseta. Pea 30 aasta jooksul on antud kontserte nii koos kohalike laululaste kui kuulsate eesti artistidega, nt Gerli Padar, Kaire Vilgats, Silver Laas jt. Tõhus koostöö on ka oma kandist sirgunud muusikute Rain Rämmali ja Peeter Priksiga. Nende kaasabil sai tänavu teoks kultusfilmi „Viimne reliikvia“ lauludel põhinev kontsertkava „Raju reliikvia“, mille kaasabil koguti annetusi tuntud kirjaniku ja rahvakohtuniku E. Bornhöhe skulptuuri püstitamiseks Jõhvi.

Lisaks nimetatud orkestri järjepidevale tegevusele võib veel välja tuua, et 1930–1950. aastatel tegutses Jõhvis mitmeid teisi orkestreid, nt Eesti rahvusdiviisi polgu 30-liikmeline puhkpilliorkester, 2. kaevanduse orkester. Jõhvi

Jõhvi Muusikakooli Big Band, sügis 2004. Foto: Margit Raag

kihelkonna piires anti puhkpillimuusika levikule hoogu ka Vokas, Toilas ja Kohtla-Järvel.

Puhkpillitraditsiooni 155. aastapäeva tähistati Ida-Virumaa puhkpillimuusikapäeval menuka kontserdiga Jõhvi kontserdimajas. Kontserdil esinesid lisaks Jõhvi Big Bandile ka Mäetaguse puhkpilliorkester, Narva muusikakooli puhkpilliorkester Narva brass ja Kohtla-Järve linnaorkester. Külakosti tõi Tallinna trompetikvartett.

Anne Uttendorf

Eesti Rahvakultuuri Keskuse rahvakultuurispetsialist Ida-Virumaal

Karmid Torud – puhkpillidega rokkorkester Põlvast

Põlvas tegutseb juba enam kui kümme aastat midagi tõeliselt unikaalset – rokkorkester nimega Karmid Torud. See on Põlva ühisgümnaasiumi puhkpilliorkestri eriprojektist välja kasvanud koosseis, mis on ajaga kujunenud millekski palju suuremaks kui lihtsalt kooliorkester. Karmid Torud on liitnud oma kaks suurt armastust: rokkmuusika ja puhkpillid, pakkudes erakordset elamust, mis on kõigile muusikasõpradele tuttav, kuid samas värske ja elurõõmus.

Bändi sünni on omamoodi juhuste kokkulangemine. Esimese tõuke andis Põlva kunstikooli näituse avamine Tartus, kus Karmid Torud esmakordselt üles astusid, hiljem lisandusid ka Põlva üritustesarja Underground esinemised. Karmide Torude sünni peamiseks põhjuseks on dirigent Peeter Änilase kire rokkmuusika vastu. See element on olnud määrav – Änilase armastus roki ja puhkpillide ühendamise vastu on kujundanud Karmidest Torudest midagi tõeliselt omanäolist. Kuigi koosseis alustas instrumentaalansamblina, on solisti roll aias aina kasvanud ning praeguseks instrumentaalpalad enam põhirepertuaari ei kuulu. Orkestri solistid Triinu Orm ja Meelis "Hainz" Hainsoo toovad oma vokaalsete võimete ja lavalise karismaga muusikale juurde veelgi rohkem särtsu ja hingestatust. Erinevatel aegadel on ansambli solistina üles astunud ka teised Põlvast pärit lauljad, näiteks Kadri Niine, Kristi Raias, Kadi Kaldmäe, Bianca Rantala, Helena Virt, Hanna-Maria Laane, Aapo Ilves, Indrek Vaheoja.

Karmid Torud pole lihtsalt tavaline kontsertbänd – nende esinemised on sündmused, kus muusikaline energia jõuab otse kuulajate südamesse. Repertuaari kuulub nii maailma kui ka Eesti rokiklassikat ning järjest enam ka omaloomingut, pakkudes kuulajatele väga mitmekülgset muusikalist kogemust. Kõikide lugude seaded orkestrile on loonud Peeter Änilane, kelle käe all on klassikaline rokk saanud puhkpilliseadetes uue kõla.

Koostööprojektid teiste tuntud Eesti artistidega nagu Lenna, Redel (mõlemad 2023. aastal) ja Winny Puhh (2013 ja 2024) on rikastanud orkestri muusikalist amplituudi ning toonud lavale unikaalse sümbioosi, olles vastavalt kaasesinejale kas meloodiline, humoorikas või täiesti pöörane. Need projektid näitavad Karmide Torude võimet kohaneda ja kombineerida erinevaid stiile, säilitades samas oma unikaalse kõla.

Karmid Torud. Foto: Indrek Illus

Ansambli koosseisu kuulusid algusaastatel Põlva ühiskümnaasiumi toonased õpilased ja ka vilistlased ning koosseis on laias laastus kokku jäänud tänaseni, koosnedes mängijatest, kes on jäänud truuks nii orkestrile kui ka muusikale. Karmide Torude esinemised on alati erilised ja täis energiat. See bänd on ideaalne näide sellest, kuidas muusika võib ületada žanripiirid, tuua kokku eri muusikastiile armastavad inimesed ja pakkuda publikule unikaalset elamust.

Bänd on välja andnud kaks stuudioalbumit: „Ühel või teisel viisil“ (2013) ja „Maailm Uus“ (2023). Albumid peegeldavad bändi võimekust ning valmimist katsetada eri stiilidega, hoides samas alles oma puhkpilliroki tuuma. Iga lugu, olgu see siis tuntud rokiklassika töötlus või omalooming, kannab endas ansambli omapärast stiili ja armastust muusika vastu.

Karmid Torud mäletavad aegu, mil Põlva oli Eesti rokipealinn ning “võitlevad” vapralt palju hiljem tekkinud lõõtsapealinna kuvandi vastu. Aga mis on nende jaoks veelgi olulisem? Loomulikult AC/DC ja rõõmus meel – see on moto, mille järgi bänd tegutseb ja elab. Tähtsaim on see, et kuulajatel oleks hea olla ja muusika tooks kaasa rõõmu.

Kui soovid kogeda midagi erilist, siis tasub kindlasti silmad ja kõrvad lahti hoida – Karmid Torud ei jäta kedagi külmaks!

Peeter Änilane

dirigent ja puhkpillimuusika edendaja Põlvamaal

Iivo Hakkaja – Mõisaküla bigbändi looja, loominguline juht ning dirigent

Mulgi valla Linaõis 2022 laureaat
Iivo Hakkaja Foto: Taavi Bergmann

Iivo Hakkaja on Mõisaküla bigbändi dirigent, kelle loominguline juhtimine ja kirk muusika vastu on andnud ansamblile erilise iseloomu. Tema laialdased teadmised ja kogemused eri muusikastiilides aitavad luua mitmekesiseid ja kaasahaaravaid kontserte, mis toovad publiku lähemale bigbändi maailmale. Iivo on tuntud oma inspireeriva ja toetava lähenemise poolest, julgustades muusikutes individuaalsust ning samas hoides ansambli ühtsust. Tema

visioon ja pühendumus muusikale on teinud Mõisaküla bigbändist olulise osa kohaliku kultuurielu edendamisel. Iivo on dirigendi ja puhkpillimuusika õpetajana olnud aktiivne Eesti muusikaelus juba üle 35 aasta. Mõisaküla bigbänd on osalenud mitmesugustel regionaalsetel ja rahvusvahelistel üritustel, sealhulgas Viljandimaal ja Lätis. 2024. aastal Tallinnas toimunud Eesti puhkpilliorkestrite turniirilt toodi koju hõbediplom. Iivo loodud teos "Uued sõbrad" peegeldab tema stiili, kus klassikaline pillimäng sulandub modernsemate kompositsioonidega.

Lisaks repertuaari koostamisele panustab Hakkaja aktiivselt noorte muusikute õpetamisse, valmistades ette järgmist põlvkonda. Paljud Mõisaküla bigbändi muusikud on olnud tema õpilased, keda ta juhendas Kilingi-Nõmme muusikakoolis, kus tegutseb seniajani. Iivo unistuseks ning sooviks on säilitada ning arendada puhkpillimuusikatraditsioone.

Hakkajat on tunnustatud ka mitmete kultuuripreemiate ja autasudega:

2015 – Mulgi valla aukodanik

2021 – Mulgi valla vapimärk

2021 – Eesti Kultuurkapitali Viljandimaa ekspertgrupi poolt

tunnustuspreemia – pikaajase tegevuse eest kultuuritöötajana ja
puhkpillimuusika arendajana Lõuna-Viljandimaal

- 2022 – Eesti Kultuurkapitali Viljandimaa ekspertgrupi elutööpreemia – pikaajalise panuse eest kultuurielu ja puhkpillimuusika edendajale
- 2022 – Viljandimaa rahvakultuuriauhind – Mõisaküla kultuurimaja bigbänd, dirigent Iivo Hakkaja – aktiivne puhkpillimuusikatraditsioonide hoidja
- 2022 – pälvis Mulgi valla kõrgeima tunnustuse Linaõis oma töö eest puhkpillikultuuri edendamisel
- 2024 – Eesti Muusikakoolide Liidu elutööpreemia nominent

Oma pikaajalise tegevusega on Hakkaja loonud tugeva sideme kohaliku kogukonnaga. Tema huumorimeel ning entusiasm on proovides asendamatut. Kui ütled puhkpillimuusika, siis see ongi Iivo Hakkaja.

Laine Pedaja

Mõisaküla kultuurimaja direktor

Mõisaküla bigbänd ja dirigent Iivo Hakkaja said 2022. aastal Viljandimaa rahvakultuuri auhinna. Foto: Taavi Bergmann

Väino Repp – Võrumaa pikaaegne puhkpillimuusika edendaja

Võrumaal elab ja tegutseb tuntud ja armastatud puhkpillidirigent Väino Repp, kes tähistas kevadel oma 80 aasta juubelit. Perekond Repp on Eesti ühte vanimat puhkpilliorkestrit Kungla juhtinud kokku 90 aastat. Nende väarikate tähtpäevade valguses on sobilik teha väike tagasivaade Väino töödele ja tegemistele.

Väino Repp on sündinud 30. mail 1944 Võru maakonnas Võru vallas Tagakülas. Oma kooliteed alustas ta Osula koolis, edasi viisid õpingud Võru I keskkooli, mille ta ka lõpetas.

Armastus puhkpilli vastu tuli esile juba väga väiksena. Kolmeaastaselt soovis Väino olla oma dirigendist isa moodi ning tegi oma esimese pilli koorelahutaja lehtrist. Huvi ei jahtunud, vaid aina kasvas. Kuna isa oli kodus helledeli mängimise trompetil juba selgeks õpetanud, siis sai noormees oma teekonda jätkata Paul Elkeni puhkpilliklassis.

Trompetimängija karjääri alustas Väino Võru keskkooli puhkpilliorkestris, hiljem täiendas ta end korduvalt erinevatel kursustel Tallinnas.

Väino isa Vello Repp (1906–1997) oli see mees, kes 1934. aastal aitas kaasa Kungla rahvamaja ehitamisel ning samal ajal puhus elu sisse vahepealsetel aastatel soiku vajunud kohalikule puhkpilliorkestrile.

1969. aastal võttis Väino oma isalt Vello Repilt puhkpilliorkester Kungla dirigendikepi üle. Seega on Väino seisnud Kungla orkestri ees väarikad 55 aastat.

Puhkpilliorkester Kungla tegevuse algus ulatub aastasse 1878, mil Aleksandri valla vallakirjutaja ja Rammuli kooli koolmeister Jaan Häusler asutas 14-liikmelise Väimela valla pasunakoori. Pärast esimese dirigendi lahkumist Tartusse tegutseti erinevate juhtide käe all nii puhkpilliorkestri kui mõnda aega ka segakeelpillide orkestrina. 1918. aastast liitus pasunakoor Kungla laulu- ja mänguseltsiga ning 1934. aastal võttis orkestri juhtimise ning uute pillide hankimise üle seltsi juhatuse aktiivne liige Vello Repp. 1969. aastast on orkestri ees seisnud Vello poeg Väino, kes lisaks dirigenditööle on õpetanud pillimänguuskusi paljudele kohalikele noortele. 2003. aastal loodi orkestri juurde ka noorteorkester, mis jäi kahjuks ajutiseks projektiks.

Väino Repp. Foto: Tiina Männe

Kungla orkestri hiilgeaeg oli ehk 1970. aastate lõpus, 1980. aastate alguses, mil pillimehi oli ravis 40 ringis. Praegune koosseis on küll poole väiksem, aga siiski elujõus.

Väinole on oluline puhkpillimängu traditsiooni au sees hoidmine ning oskuste ja mängulusti edasi andmine, mistõttu on orkestris kõrvuti mängimas nii vanemaid koos lastega, õdesid koos vendadega, vanavanemaid koos lastelastega, kui ka töökaaslaseid ja naabreid.

Siinkohal on tore meenutada ühe siitkandi pillimehe meenutust:

„Väino on minu lapsepõlve suunamudija. Kui sa kasvasid üles Võrumaal, Raiste ja Tagaküla kandis, siis suure tõenäosusega koputas ühel päeval sinu kodu uksele dirigent Väino Repp ja kutsus pilli mängima. Nii algas minugi teekond trompetimängu juurde. Ja omamoodi on see mõjutanud kogu mu elu. Rõõm!“

Naljatlevalt võib täna öelda, et Väino Repi koduköögi konservatooriumi on tänaseks lõpetanud pea 90 selle kandi noort.

Alates eelmise sajandi keskpaigast on orkester Kungla osalenud kõikidel üld- ja noorte laulupidudel ning leidnud tunnustust erinevatel konkurssidel.

Aktiivselt võetakse osa nii Võrumaa kui ka Võru valla kultuuriüritustel ning tehakse koostööd mitme kohaliku kirikuga. Orkester on jõudnud esinema ka Eesti piiridest väljapoole – Lätti, Soome, Venemaale, Poola.

Lisaks pillimängule on Väinole alati olnud oluline ka kodukandi hea käekäik. Seega on Väino kuulunud kõikidesse Võru vallakogu koosseisudesse kuni aastani 2017 ning panustanud volikogu sotsiaal- ja tervishoiukomisjoni esimehena. Ta on pikaajaline MTÜ Tagaküla Laulu-Mängu Selts „Kungla“ juhatuse esimees ning aktiivne külavanem. Alati on ta oma nõu ja jõuga olnud toeks Kungla rahvamaja ning Parksepa laululava rekonstrueerimisel.

2015. aastal pälvis dirigent Väino Repp Võru maakonna kõrgeima autasu – Võrumaa vapimärgi – ning 2022. aastal omistati talle Võru valla aukodaniku tiitel.

Väino Repp on saanud ka Eesti Puhkpillimuusika Ühingu teenetemärgi.

Ta on alates 1967. aastast tänaseni Vabariikliku Orkestrijuhitide Puhkpilliorkestri liige.

Väino Repi dirigeerimisel on orkester Kunglale omistatud mitmeid auhindu.

Tänavu kevadel oli Väino oma 80. sünnipäeva juubelipeo kavva lõiminud kokku kõik need killud, mida ta kõige rohkem armastab. Juubelikontsert

toimus Kungla seltsimaja pargis iidsete puude all: kohas, kus kõik alguse sai. Kontserdi avalugu oli F. Munkti „Armastuse sõnumid“. Tegemist on orkestri noodikogu ühe vanima teosega aastast 1934 – täpselt 10 aastat enne seda, kui Väino sündis. Legendikohaselt hangiti noot Eduard Tamme juhendatud Võru karnisoni orkestri repertuaarist.

Lisaks muusikaarmastusele ja pillimängule on Väinole kallid ja olulised abikaasa, lapsed, lapselapsed ja lapselapselapsed, kodu, kodukant, kultuuri-pärandi edasiandmine ja selle säilimine. Kuid põllumehest pillimees oskab hinnata ka looklevat viljapõldu, omades selleks talupojalikku tarkust ja laia silmaringi. Mainimata ei saa kindlasti jätta ka Väino kirge vanatehnika vastu, millest ta võib kirglikult pajatada nii puhkpilliproovis, kontserdi vaheajal kui matustel.

Kuid kindlasti saab öelda, et Väino elutöö on Võrumaal puhkpillimuusika edendamine ja õpetamine.

Väino ulatas oma juubeliõhtul marsi „Vanad sõbrad“ saatel üle dirigendikepi sama kandi noorele ja andekale trompetimängijale Märt Metslale, et puhkpillimuusika orkester Kungla saatel jätkuks.

*Päiksekuld ehtinud on iidseid puid,
mille all kord vanad sõbrad kokku said,
südamed kohtumisest rõõmsad neil,
viibides nüüd jälle nooruspõlve teil.
Pillidest kostab vana marsiviis,
see on sõpruslauluks kujunenud siin.
(eestikeelsed sõnad rahvasuust)*

Kaunist peoõhtut ja Väino elutööd jääb meenutama Kungla seltsimaja parki põlispuude alla paigaldatud Väino Repi nimeline pink.

Inge Vill, Ele Paju
Puhkpilliorkestri Kungla orkestrandid

KÄSITÖÖ

Rahvarõivas ruudus 2024

Kahele aastale kavandatud teema-aasta *Rahvarõivas ruudus* tõi kaasa uusi algatusi ja ettevalmistust järgmiseks aastaks. Ees ootavad näitused, rahvarõivaste tuulutamised, koolitused ja kindlasti jagub avastamisrõõmu omanäolisest kihelkondlikest rahvarõivastest.

Plaane tehes oli eesmärk rahvarõivast fookuses hoida, sellest rääkida ja rõivaid näidata. Esimesele aastale tagasi vaadates on teemakajastusi olnud palju. Näitusi korraldades ja külastades võib käsitöö ja rahvarõiva seost üsna huvitaval kombel tajuda. Rahvarõivast noortele rääkides loodame neid inspireerida ja mõjutada. „Meister kooli“ projekt on samuti ootuspäraselt rahvarõivateemaline.

Nii rahvarõiva valmistamiseks kui ka kandmiseks on palju ettekirjutusi. Rahvarõivaste uurimine ja valmistamine muutub järjest sügavamaks, võimalikult täpne koopia on pigem reegel, mugandused ja lati alt minek ei ole autentse rahvarõiva puhul kohane. Kevadel lõpetas üle Eesti hulk rahvarõivakoole, nii mõnegi põhikooli ja gümnaasiumi lõpetajate seljas võis tähtsal lõpupäeval näha rahvarõivaid. Iga killuke toidab järgmist ning nii neid oskusi ja pärandit edasi antakse.

Rahvarõiva-aastal sündis ka uus algatus. Rakverest, Kersti Loite eestvedamisele alguse saanud Igor Tõnuristi pärandit kandva konverentsi eesmärk on väärtustada rahvarõivaid ning tutvustada valdkonnaga seotud teemasid laiemale üldsusele. Rahvarõiva nõuandekojad üle Eesti võtsid ettevõtmise hetkega omaks, 2025 aasta veebruaris kohtume juba Keilas.

Oskused tulevad tänapäeval enamasti kursustel või koolipingis õppides. Meie ametikoolide süsteem on siiani käsitöötegemist soosinud. Keeruline majanduslik olukord riigis kestab, see omakorda paneb püksirihma pingutama ja harjumuspärast muutma. Ametikoolide haridusreformist on räägitud üsna pikalt. Aga kus me reformiga hetkel oleme? 2024 aastal algatatud kutseõppe reform puudutab lähedalt ka käsitöö valdkonna õppekavu. Käsitöö erialade kutset omistava organi, erialaliidu ja valdkonna eestkõnelejana

oleme mures käimasoleva protsessi eesmärgipärasuse pärast. Kutseandjana oleme aruteludesse küll kaasatud ja loodame, et meie ettepanekuid kuulatakse, et meie hääl ei ole piisk meres. Tasuta koolitust kärbitakse ja seda enam on tähtis õpitud oskusi rakendada, et järgmiste uuringute valguses iga käsitööga tegelev ettevõtja, koolitaja, edendaja statistikas nähtav oleks.

Meie jaoks on kõige olulisem, et traditsioonid püsiksid ja toetaksid uusloomingut. Et noored leiaksid tee käsitöö juurde ning parand oleks hoitud.

Rahvarõivale pühendatud teema-aasta ootab järke. Palju näitusi ja rahvusvaheline konverents on ettevalmistamisel. Näitused, seminarid, koolitused, konkursid kutsuvad osalema. Rahvarõivaste tuulutamisel saab igaüks kaasa lüüa ja oma rahvarõivaid esitleda.

Liina Veskimägi-Iliste

Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu tegevjuht

Suur Sume

Emajõe-Peipsi lodjad olid unikaalsed puupurjekad, hansakogede sugulased, mida hakati siinsete vete jaoks ehitama 14. sajandil, kui Tartut ja Peipsit läbis rahvusvaheline transiit – hansakaubandus.

Lodi on madala süvisega ühe- või kahemastiline puust kaubapurjelaev, mis on tavalistest kaubalaevadest laiem, aga madalama süvisega.

Erinevalt hansakogedest, mis merel peagi moodsamate laevade vastu välja vahetati, kasutati lotje Peipsil ka pärast hansaaega kuni Teise maailmasõjani. Need keskaegse ehitusviisiga laevad elasid Peipsil kokku üle 600 aasta nagu dinosaurused uuenduste ja moodsamate lahenduste jaoks justkui ligipääsmatul platool!

Vahepeal suri lodjandus Peipsil välja. 2006. aastal lasti Lodjaseltsi laevameistrite käe alt vette esimene taassündinud lodi – 12 m pikk ja 7,5 m lai. Ta sai nimeks Jõmmu. Nüüdseks on Jõmmu sõidutanud Emajõel ja Peipsil rohkem kui Tartu linna jagu reisijaid, sillutades teed uutele ja suurematele lotjadele.

2020. aastal hakati Lodjakojas ehitama suuremat, kahemastilist Peipsi-Emajõe lotja, eesmärgiga laev vette lasta 2024. aasta kevadel, kui Tartu oli Euroopa kultuuripealinn. Lähtudes arhiivist leitud ajaloolistest joonistest tuli laev 23 m

Suur Sume. Foto: Kristi Kuuse

pikk ja 9 m lai ning kahe mastiga. Sügiseks oli suur lodi valmis peale võtma reisijaid pileti- ja tellimusreisideks ning sai endale nimeks Suur Sume. Uue lodja parda piirarv on 120 inimest. Raju ilma korral pakub varju suur ja avar trümm. Modernsete uuendustena on pardal on kaks wc-d, ekraan ja projektor seminaride korraldamiseks.

Emajõe Lodjaselts on väike eraalgatuslik MTÜ, mille asutasid aastal 2004 Tartu Ülikoolis tutvunud sõbrad. Eesmärgiks võeti taasehitada kadunud uni-kaalne laevatüüp – emajõe-peipsi lodi ning uurida, tutvustada ja taaselustada Eesti siseveelaevanduse ajalugu.

Peale Suure Sume taglase valmimist on soov taastada reisilaev Vanemuine ja seejärel asuda ehitama rootsiaegset sõjalaeva Carolus või Baltimaade esimest ratasaurikut Juliane Clementine.

Linda Saare
Emajõe Lodjaselts

Isa – poja puutööpäevad Moostes

2024. aastal toimus MTÜ Vanaajamaja (vanaajamaja.ee) koolituskeskuses Moostes kuus õppepäeva lastele koos vanematega, et väärtustada traditsioonilist puukäsitööd. Projekti toetas lisaks omaosalusele Eesti Rahvakultuuri Keskuse meede „Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetamine“.

Puutööpäevade meister Harri Lumiste on Vastse-Kuuste kandis tegutsev puukäsitöeline ja talunik, kes on läbinud Põlvamaal asuva Edeva Ereimiidi Puutöökooli (folkwood.ee) selliõppe viis aastat kestnud kursuse. Ta jätkab koolis „talurahva veovahendite“ selliõppe liinis.

Isa-poja puutööpäevade kava oli järgmine: valmistada kasetohust soolavakke (soolavakk), pink (järi), luud, sirkel, lusikas, kauss. Loomuliku elurütmiga kohaselt on vaja puukäsitööd tehes järgida loodust aastaringselt – millisel ajal missuguseid materjale loodus pakub? Meister on muidugi koolituse tarvis omale tohtu varunud, aga ise kodus meisterdades on vaja teada, millal kasetüvel toht üldse „lahti“ on! Mõne tegevuse jaoks on vaja õhemat tohtu, teise jaoks paksemat. Samasugused seaduspärad on ka puidu varumisel – lusikat on lihtsam vesta tootest puidust, pinki on mõistlik teha kuivast puust.

Osaleja Taavi: „Põlvkondadeülene õpe ei tähenda minu jaoks tingimata seda, et esivanem mingis asjas maru suur meister oli. Pigem siiski just neid igapäevaseid väikeseid, aga läbiproovitud elutarkusi, mis elu tõrvatünnidesse selle vahel nii vajaliku meetilga lisavad. See nipp, kuidas nuga käes hoida, nii et näppu ei lõika, või kuidas hambaid pesta nii, et pasta pluusi rinnaesisele ei tilgu.“

Kogesin pojaga koospusimise ja avastamise rõõmu. Proovisin ise nii- ja naamoodi, leiutasin mingi töötava mooduse, nägin poissi sama teemaga hädas, sain värsket kogemust jagada, et vaata, kas sul ka töötab, ah ei tööta, hmm, aga kui prooviks hoopis nii... Tundsin rõõmu koosoldud ajast, tundsin rõõmu, et ma ei läinud närvi, kui pojalt mingi asi esimesel korral kohe välja ei tulnud, sest mul endal ka ei tulnud. Olime samas paadis ja mingis mõttes võrdsemas seisus kui tavapärastes olukordades, kus mul kordades suurem elukogemus selja taga ja selle pinnalt on väsinuna vahel ka liigne kärsitus kerge kerkima.

Poeg oli töötoa teemas väga hästi sees. Arvuti- ja telefonimängud ei tulnud kordagi jutuks, mis meil on ikka haruldane juhtum. Oli üllatavalt kannatlik pusija. Ei andnud alla, kui mõni tööetapp liiga raskena näis. Õigupoolest,

kuna koos tegime kogu protsessi läbi, siis oli võimalik temaga kohe arutada, et oot, sul pöial veidi nõrgem, et tööriistast niimoodi kinni hoida, proovime hoopis sedamoodi. Kogunema kipuvad murepilved saime koos operatiivselt minema ajada ja tööriist kestis lõpuni välja. Poeg on siiani uhke oma lusika ja küübi üle, mis ta neis töötubades valmis sai. Sõpradele näitab, tunneb rõõmu, kui need kodus kasutust leiavad.

Puutöö andis isa-poja väarisajale mingit sorti väarikust. See oli aktiivne arutelu, meeskonnatöö, koostöö, üksteiselt õppimine. Nagu mingi teine kvaliteet võrreldes näiteks koos rullisutamise või filmivaatamisega. Puu on hea meedium, lubab erineva nurga alt lähenemist, ei ole nii karm nagu raud või kivi, aga valmib ikkagi ruumiline ese, mitte tasapinnaline taies. See nagu lisab tehtavale kaalu. Et teeme koos midagi vajalikku ja päriselt kasutatavat, mitte lihtsalt silmailu.“

Taavi 10-aastane poeg Uko:

„Mulle meeldis väga puutööd õppida, lusikat või muid asju teha. Õppisin kirvest ja nuga kasutama ja natuke ka teisi tööriistu, mida muidu võib-olla poleks kunagi saanud proovida. Meeldis õppida tundma puude kohta, et milline on pehmem ja milline kõvem ja milline on hea nikerdamiseks.“

Puutööpäev ei olnud liiga pikk ega liiga lühike. Kõik olid sõbralikud, tore meeleolu. Tore oli midagi ise nikerdada.“

Juhendaja Harri Lumiste: „Minu jaoks on sellisel õppel mitu kasutegurit – vanem saab koos lapsega aega veeta, ise last juhendada ja koos lapsega uusi oskusi õppida. Lapsevanemal on võimalus koos lapsega teha käelisi tegevusi, mida igapäevaselt ei tehta, ja kasutada tööriistu, mida igapäevaselt ei kasutata. Oluline aspekt on, et inimesed saavad kogemuse, kuidas kättesaadavast materjalist teha praktilisi esemeid, kasutades vaid lihtsaid tööriistu. Minu jaoks on oluline edastada inimestele idee ja eduelamus, et ka ise saab lihtsaid tööriistu kasutades teha kodus vajaminevat.“

Osalejad olid inimestena hakkajad ja toredad ning lahkudes oli emotsioon hea. Tihtipeale kippusid vanemad laste eest kõik ära tegema – nad sattusid ise hasarti.

Täiskasvanud olid valdavalt ilma eelnevate puukäsitööoskusteta. Kokkuvõttes saab ütelda, et inimesed, kes päev otsa töötavad kontoris (nt oli mitmeid IT-inimesi), tunnevad ikkagi vajadust teha oma kätega ka midagi reaalselt.“

Isa-poja puutööpäevad Moostes. Fotod: Taisto Uuslail

Vanaajamaja esindaja: „Isa-poja puutööpäevad on ellu kutsunud eesmärgiga süstida lastesse puutööpõhisikut, tutvustada käsitööriistu ja vanu käsitöötehnikaid, mida kooli puutöötunnid ei kata. Õpetades last vanemaga koos, võiks luua eeldused selleks, et vanem võimaldab lapsel puutööga ka kodustes tingimustes jätkata, toetab ja innustab teda ka peale koolitussarja lõppu. Kõik kasutatud puutöötehnikad on kodustes tingimustes edukalt viljeldavad ja ei eelda keeruliste tööriistade ega eraldi töökoja olemasolu. Kuna kasutusel on teravad käsitööriistad, siis on vanemal oluline roll ka turvalisuse tagamisel. Iga koolituspäeva tulemusena valmib ese, mille osaleja saab koju viia, seda uhkusega oma sõpradele ja perele näidata ning iga päev sihtotstarbeliselt kasutada. Koolitussari toimus tänavu teist hooaega ja usume, et tulemas on lisa. Kõige olulisem aga, et osalejate ühised puutööhetked jätkuvad ka väljaspool koolitusi!“

Osaesin minagi koos 3-aastase pojaga sellel sündmusel ja saime valmis kena lusika.

Taisto Uuslail

Eesti Rahvakultuuri Keskuse rahvakultuurispetsialist Põlvamaal

Vooremaa rahvarõivakool – nõelapiste haaval oma pärandile lähemale

Esimene rahvarõivakool korraldati Eestis juba 1988. aastal. Praeguseks on formaat, kus iga kuu ühel nädalavahetusel toimuva õppetöö raames teeb kursusel osaleja endale tervikliku rahvarõivakomplekti, osutunud väga populaarseks. Rahvarõivakoole korraldatakse Tartus Eesti Rahva Muuseumis, Jänedal, Tallinnas, Harjumaal, Viljandis, Saaremaal, Virumaal, Tõstamaal ja Raplas. Nende kõigi kõrval saab oma esimeste lõpetajate üle uhkust tunda ka kõige värskem rahvarõivakool, mis loodi sooviga populariseerida ajaloolise Tartumaa põhjaosa (tänapäeva Jõgevamaa ja Tartumaa) rahvarõivaid, tuues kokku kohalikud käsitööhuvilised ning Eesti parimad pärandtehnoloogia õpetajad.

Ülal: 2023. aasta augustis pidasime poole koolituse tähistamiseks särgipidu. Nii nagu vanasti käisid naised suvel tihti särgi väel, kandsime ka meie sellel öhtul esimest korda oma uut särki, kirivööd ja pastlaid. Foto: Rasmus Kull

All: Vooremaa rahvaröivakooli naised omavalmistatud rahvaröivastega lõpuüritusel Palamuse muuseumis. Foto: Sandra Urvak

Vasakul: Naised imetlemas üksteise valmiskootud seelikukangaid 2024. aasta jaanuaris.
Foto: Tiina Kull. Paremal: Vooremaa rahvarõivakool. Foto: Rasmus Kull

Õpe Vooremaa rahvarõivakoolis oli korraldatud üle-eestilise MTÜ Rahva-rõivas ja kohalikku Vooremaa rahvarõiva nõuandekoda vedava MTÜ Tarto Maakoda koostöös ning projekt sai tuge LEADER-programmist. Õppe aluseks oli rahvarõivakoolide õppekava, mille leiab Eesti rahvarõivaid tutvustavalt veebileheküljelt rahvarõivad.ee.

Lisaks kõikide esemete valmistamise tehnikatele on sellise kooli üks eesmärke anda kursusel õppijatele tööriistad tekstiilesemete ja meie rõivapärandi mõtestamiseks ja uurimiseks. Nii algaski töö Eesti Rahva Muuseumis, kus igauks ise oma komplekti koostamise aluseks olnud 19. sajandi originaalesemad kaardistas ning üles joonistas. Edasi jätkus töö Vooremaa rahvarõiva nõuandekoja käsitööklassis, kus ese-eseme haaval hakkasid valmima Kodavere, Torma, Äksi, Laiuse, Palamuse, Maarja-Magdaleena ja Pilistvere rahvarõivad. Rahvarõivakoolis õppinud ja selle lõpetanud kolmeteistkümne naise rõivapiirkonna valikud sündisid kas selles kihelkonnas elanud esivanemate mälestusest või tundest, et praeguseks on juured kasvanud kokku just selle kihelkonnaga.

Vaevalt, et naised kursust alustades ette kujutasid, kui palju tegelikult ühe komplekti valmimiseks käsitööd on teha vaja. Kahe aasta jooksul toimunud kursusel on nad ise värvinud seelikulõngad ning kudunud oma seelikud. Tikkinud ja õmmelnud käsitsi särgid. Teinud miljon pistet oma pilutikanditega põlledele või ajanud nõelaga taga väikeseid augukesti tanude tülltikandis. Kudunud oma sukad ja kindad. Õmmelnud ning linase niidiga ääristanud kõik kampsunite, pikk-kuubede, rüüde ja ühe liistiku õmblusvarud. Ise meisterdanud pastlad, viisud, helmekeed, lahttaskud ning luisukotid. Kudunud

kirivööd ja põiminud säärepaelad. Kudunud kolm suurrätti. Eraldi võib veel välja tuua kaks naist, kes kodusid telgedel kõik kangad, millest nende rõivad on ömmeldud.

Kui tänapäeval räägitakse palju keskkonnasõbralikust nn aeglasest moest, siis rahvarõivaste valmistamine ja rahvarõivakoolis osalemine on lisaks paljude käsitöötehnikate õppimisele ja suurepärase seltskonnaga kokku kasvamisele ka kõige aeglasem ja seega põhjalikum viis jõuda oma pärandini – nõielaipiste haaval.

Tiina Kull

Eesti Rahva Muuseumi nooremteadur

Kuse korjamine ja hiiu randi tegemine

2024. aastal võtsime Hiiumaa muuseumi juures tähtsaks rahvariidekoolis ette kaks tuumakat teemat – potisinisega villa värvimine ja hiiu ranti kingade valmistamine. Mõlemad tegevused on tänaseks päevaks traditsioonilise järjepidevuse saarel kaotanud. Taasloomise aluseks võtsime üksikud säilinud füüsilised näited muuseumitest ja kirjalikud arhiivallikad.

Potisinisega värvimine on ajalooliselt tuntud üle Eesti. Kaunist kuningliku sinist tooni on villale ja lõngale andnud sinikivi ehk indigo taime pätsikesed, mis jõudsid siia mere- ja rännumeeste vahendusel. Indigo on küüpvärv ja vees ei lahustu. Selleks, et tekiks vajalik aluseline keskkond, on indigovärvi kinnitamiseks kasutatud inimese kust. Kusi on aluseline ning sisaldab palju baktereid. Kui viimastele luua väga soodne keskkond (ca 37 kraadi), hakkab selle toimet indigo pigment lahustuma ning värvi andma. Traditsiooniliselt on kogu protsessi teostatud savipotis, mis hoiab hästi ühtlast temperatuuri. Meile valmistas Hiiumaa Muuseumi savipoti (HKM 5065:1) eeskujul kaks 9 liitrit värvivedelikku mahutavat savipotti keraamik Sulev Loopalu. Savipotid ja kaks plastikämbrit olid kaevatud Mihkli talumuuseumi rehemaja taha värske sõnnikuhunniku sisse. Sõnnik aitab hoida ühtlast temperatuuri jahedatel augustiöödelgi. Korraga panime käima 60 liitrit värvileent neljas erinevas anumast. Kust värvimise protsessi jaoks kogusime suvi läbi. Suurema osa vajaminevast kogusest kogusid küll poolsunduslikus korras Hiiumaa

Ülal: villapott sõnnikus.
All: hiiu ranti kingad. Fotod: Kadri Kuusk

muuseumi töötajad, kuid oli ka häid annetajaid üle Eesti, kes oma anuma Mihkli talumuuseumisse tõid. Suve lõpuks oli meil värvitud üle kahe kilo villa, millest kudusime Hiiumaa rahvariidekooli näidiste kogusse Hiiumaa naise kampsuni – missjaku.

Hiiuranti king on ömmeldud taldadega kingatüüp, mis oli kasutusel Hiiumaal aktiivse rahvarõiva kandmise ajal. Siinkohal vajab rõhutamist, et ehkki ka pastlad olid jalanõudena saarel tuntud, siis linnalik kingamood jõudis Hiiumaale palju varem kui paljudes mandri piirkondades. Täna sel päeval oleks korrektne Hiiumaa rahvarõivaste juures kanda just seda tüüpi kingi, mitte pastlaid (mida paljud mandri rahvatantsuansamblid kannavad). Kui lõnga värvimine või varrastel kudumine on siiski veel osa paljude hiidlaste igapäevaelust, siis kodus kingade valmistamine seda kindlasti enam ei ole. Seega alustasime täiesti algusest – vaatasime üle need vähesed neli paari hiiu ranti kingi, mis muuseumites on hoiul, ning töötasime arhiivallikatega. Koolituse läbiviimiseks tulid kingameistrid Eesti Kunstiakadeemiast – Kelian Luisk ja Marika Jylhä. Selleks, et hiiu ranti kingade valmistamise traditsioon saaks saarel jätkuda, osales koolitusel Hiiumaal tegutsev nahatööde ekspert Virge Valk, kes

tulevikus õpetab Hiiumaa rahvariide kooli tulijatele samuti hiiu randi valmistamise kunsti. Neli päeva kestnud koolituse raames valmis kaheksa paari hiiu ranti kingi, mis tulevikus võiksid olla kõikide Hiiumaa rahvariide kandjate loomulik komplekti osa nii, nagu seda on rõhud või noatupp.

Kadri Kuusk

SA Hiiumaa Muuseumid peavarahoidja

Leiunurk – Luke kihelkonna rahvariided

Eesti ja Läti olnud läbi aegade väga tihedas seoses nii geograafilisel tasandil kui ka kultuurilises vaates. 1920. aastal, ehk juba tänaseks 104 aastat tagasi jagati Walki linn Eesti ja Läti vahel, mille tulemusel sündis unikaalne ühislinn Valga-Valka, mida poolitab kahe eri riigi ühispiir. Kunagi kuulusid Valga-Valka alad ka ühtselt Luke kihelkonna alla. Suurem osa Luke territooriumist sai peale maade jagamist Lätile, mille tulemusel jäi suurem osa toonasest rõivakultuurist kasutusele rohkem Läti poolel. Luke kihelkond hõlmas Eesti poolt osaliselt kolme kihelkonda: Helme, Sangaste ja Karula. Läti poolel hõlmas Luke kihelkond Lugazi, Vijciems, Mazsalaca, Bilska, Ergeme ja Cīrgali alasid.

Olen ise elupõline Valga linna elanik, kelle kireks on erinev käsitöö, rahvarõivad ja nende valmistamine ning sellega seonduvad ajaloolised kultuurikillud. Seda eriti nüüd, kui masstootmise võimalused on devalveerinud ühiskonnas käsitöö unikaalsuse ja oskused. Huvi käsitletava valdkonna vastu ajendas mind oma oskusi ning teadmisi täiendama nii Olustvere kutsekoolis ning oma ammendamatu huvi rahuldamiseks jätkama õpinguid Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemias. Täna studeeringi ma pärandtehnoloogia eriala kolmandal kursusel ning olen oma õppesuunaks valinud just rahvarõivad. Rahvarõiva suunal õpime just pärandoskusi, neid teadmisi saan kasutada Luke kihelkonna rahvarõivaste uurimises, millest valmib selle õppeaasta lõpuks põhjalikum ülevaade seminaritööna.

Alustasin uurimustööd kodukoha kihelkonna rahvarõivaste detailidest juba mitu aastat tagasi. Keskendusin 19. sajandi talurahva hulgas levinud rahvarõivaste mustrite ning tegumoe sarnasustele ja erinevustele. Uurimise

raames laienes minu huvi kahe riigi rahvarõivaste võimalikele kattuvustele. Ajaperiood, mida mina uurin, hõlmab peamiselt perioodi, kui toona Wal-ki nime kandnud linna alad olid veel ühised ning vahet kahe eri riigi vahel sellisel tasemel nagu täna, ei tunnistanud. Vaatan, milliseid rõivaid kandsid inimesed peamiselt Läti poolele jäänud Luke kihelkonnas, ning püüan välja selgitada, kas ja kui palju on neis kattuvust Eesti aladele jäänud Luke piirkonna rahvarõivastega samal ajaperioodil. Hakkasin süstemaatiliselt võrdlema eesti ja läti rõivaste sarnasusi ning erinevusi. Infokildude leidmiseks ning omavahel võrdlemiseks töötasin läbi nii Eesti kui Läti muuseumite arhiive, suhtlesin käsitöökodades tegutsevate oma ala meistritega, kes oskasid mind juhendada rahvarõivaste seoste, ühisosa ning detailide kattuvuse leidmisel. Meistrid suunasid mu tähelepanu olulistele detailidele, mis teevad Luke piirkonna rahvarõivad unikaalseks ja omapäraseks. Kahjuks on neid rõivaesemeid tänaseks alles väga vähe ning enamus on 20. sajandil loodud koopiad. Päris ühtset ning autentset komplekti ühest piirkonnast leida oli keeruline, lähtudes peamiselt muuseumiarhiivide leidudest, millele mul õnnestus ligi pääseda, sõltumata, kummal pool riigipiiri need parasjagu asusid. Palju tuli vanade fotode ning etnograafiliste andmete põhjal klapitada ning võrrelda eri leidude sarnasust ning komplekti kuuluvust. Kõige keerulisemaks osutuski komplektide taas kokku toomine, kuna erinevad esemed, mis moodustavad täiskomplekti, on hoiul eri kohtades. Kõik uuritud rahvarõiva originaalid on pärit 19. sajandi keskpaigast. Koopiad nendest on valmistatud 20. sajandi keskpaiku.

Valga muuseumis detsembris aset leidva näituse raames saate leidude põhjal ka ise hinnata, kuidas on eesti rahvariiete detailid ja mustrid kandunud üle läti rahvarõivastele ja vastupidi. Kahjuks on autentseid esemeid väga vähe säilinud ning paljud neist on sedavõrd väärtuslikeks hinnatud, et oma kokku pandud näituse raames kasutasin eri perioodil valminud koopiad. Kasutasin ka eraisikute valduses olevaid esemeid, mis on pärit 19. sajandist ning on niinimetatud kirstuvarana pärandatud põlvest põlve oma suguvõsa liini mööda edasi. Paljud näitusel osalenud rõivakomplektidest on 20. sajandil tehtud koopiad 19. sajandi rõivastest. Helme kihelkonna komplekti koopia on valminud käesoleval sajandil. Näituse eesmärk ongi tuua vaatajate ette rahvarõivaste ajatu ilu ja meistrite suurepärane töö, samuti tutvustada Eesti ja Läti naaberkihelkondade rõivad ja kultuuri.

Uurimise tulemusel on ilmnunud selged sarnasused 19. sajandi keskpaigas Lätis kantud rahvarõivasärkide (mustrid ning tikkimistehnika) ja eesti särkide vahel, mille valmimisaeg on 18. sajandi lõpp – 19. sajandi algus. Sarnased tikandite mustrid võivad viidata sellele, et valmistaja meister, kellelt telliti, oli üks ja sama. Tanupitsid on märkimisväärselt sarnased eesti tanudel olevate tülltikandi kaunistustega. Linase kanga struktuur, lõime ning koelõnga tihedus annavad alust arvata, et särgikangaid osteti ilmselt ühelt meistritl või kaupmehelt. Samuti on seelikukanga triibusarnasused ilmsed, mis annavad alust samaks oletuseks. (Antud oletused vajavad kinnitamiseks või ümber lükkamiseks veel põhjalikumat uurimist.) Arvestades, et Luke alad ei ole nii suured, on üsna tõenäoline, et telliti samalt meistritl või oli kliendi vahendajaks üks ja sama kaupmees.

Eristada võib rahvarõivaste kandmisviise. Eesti poolel kuulub neiu rahvarõivakomplekti juurde särk, seelik, peapael, kaelaehed, sukad, pastlad ja abielunaise rõivastuse juurde lisandub tanu ja põll. Läti poole abielunaisel ei olnud kohustust kanda põlle. Iga uus infokild kas erinevuste või sarnasuste kohta sütitab mind veel suurema himuga oma tööd jätkama. Seda kultuurikihti on siiani vähe kaardistatud ning uurimismaterjali eri kohtadest on kindlasti veel palju leida.

Natalia Karu
käsitöömeister

Rahvariieete tuulutamine.
Foto: Natalia Karu

Käsitööseltsi pood – kas sellega saab rikkaks?

Hiiumaa Käsitööseltsi löid 1998. aastal seitse ettevõtlikku käsitöolist. Siis alustati ka suvise ja talvise käsitöölaada pidamist, mille traditsioon jätkub tänaseni. Tasapisi hakkas kasvama seltsi liikmete arv ja kümme aastat tagasi jõuti oma poe rajamiseni.

2014. aastal sai selts vallalt rendile vana kalevivabriku meistrite maja, mis on ehitatud 1830. aastatel. Maja on muinsuskaitse all. Tehti renoveerimisprojekt, kus käsitööpoe jaoks oli ette nähtud 25 rm^2 ja koolitusruumiks 29 rm^2 . Ülejäänud ruumid olid ette nähtud käsitöölistele välja rentimiseks. Aga öeldakse, et Jumal naerab, kui inimene plaane teeb.

Kui maja olemas, tekkis algul soov suvepoodi pidada. Liikmeid oli seltsil 45. Kõik poega seonduv toimus n-ö teopäevadena. Kui tahtsid, et su asjad oleks poes, siis tuli ka ise panustada, kas koristamise, poepäevade või haljastusega.

Esialgu sai poe ruumiks üks tuba, aga lumepall oli veerema lükatud ja tänaseks on käsitöö müügi all 2/3 maja 160 ruutmeetrist ja liikmeskonna arv keerleb 130 ümber.

Kohe alguses sai poes müügil olevale kaubale lisatud juurde väike müügiprotsent, et saaks tasutud maja kasutamisega seotud püsikulud ja koguneks midagi maja renoveerimise projektide omaosaluseks. Tänaseks on majal uus katus, tehtud enamus välitöid, vahetatud pooled maja aknad, majas on sees vesi, elekter, ventilatsioon ja maaküte. Palju töid on veel ees ja oleme nagu nõiaringis, sest kõige pakilisemad tööd mõjutavad maja soojapidavust s.t otsestelt elektriarveid. Eelmisel talvel oli maja esimest korda aastaringselt kasutuses. Enamus tööd on tehtud projektide toel ja veel suurem osa vabatahtliku tööna.

Mõned aastad tagasi üllatas poe suur käive meid ja nii tuli hakata riiki toetama käibemaksuga. Käibemaks on aga kahe otsaga asi. Nagunii on käsitöö tegija jaoks odav. Keskmine tunnihind jääb 2–3 euro kanti. Eesmärgiks on vähemalt 5 eurot tunni eest, kuid nt sokipaari hind tuleks siis 100 euro kanti. Kes seda osta jõuab? Käibemaks tõstab kliendi jaoks hinda ja on näha, et emotsiooniostude hulk on vähenenud.

Käsitööline on hea südamega ja tunneb rõõmu, kui tema kätetöö kellegi keha soojendab või kodu kaunistab ja nii ei ole hind alati määrav tegur. Saare lambad toodavad kohalikku erilist villa, mis kohe kutsub kuduma. Oluliseks teguriks on ka sõltuvus käsitööst. Näpud lihtsalt sügelevad heegelnõela,

varraste, kangastelgede või õmblusmasina järele. Ja mõneti näib, et see on perekondlikus liinis päritav haigus, millel pole veel nime, aga mida Hiiumaa tihkelt täis on.

Kogu seltsi tegevuse juhtimine ja poe pidamine toimub jätkuvalt paljude inimeste vabatahtliku tööna. Põhimeeskond on u 12 inimest. Kassaprogramm, e-pood, päris reeglite järgi poe pidamine, bürokraatia ja vastutus nii paljude inimeste käsitöö eest eksida ei luba.

Oluline osa maja töös on ka oskuste jagamine ja võimaluse tagamine, et käsitööline saaks majas oma kliendiga kohtuda. Igal aastal toimub mõni näitus või koolitus. Üheks suuremaks sihiks on laste ja noortega tegelemine, aga selleks ei ole me veel päris valmis.

Unistus on kasvõi miinimumpalgaga võtta tööle maja perenaine, kes teiste toel peaks poodi ja hoiaks maja korras. Paraku kulub praegu veel kogu teenitud tulu mitme projekti omaosaluse maksmiseks ja nii tuleb jätkata vabatahtliku tööga.

Kogu selle poepidamise kõige positiivsem ja motiveerivam tulem on see, et võrreldes aastatetaguse ajaga on meil üle 100 inimese, kelle käsitöö saab poe kaudu võimaluse leida omale uus kodu. Meie klientideks on suures osas kohalik kogukond ja Hiiumaa patrioodid. Kodude uuendamine ja sisustamine, käsitööna valminud kehakatete väärtustamine, kohaliku triibu uhkusega kandmine, kohalikud praktilised kingitused ja kaardid tähtpäevadeks, need on vast kõige olulisemad märksõnad. Väga peavad meie kaubast lugu suvilahiidlased, kes soovivad ümbritseda ennast kohaliku toodanguga. Sama olulised on ka saare külastajad. Mitmed käsitööd hindavad välituristid võtavad kohe pikema aja poes pakutavaga tutvumiseks.

Kas sellega saab keegi rikkaks? Meie ei ole saanud. On ainult mõned üksikud, kes ennast käsitöömüügi ära elatavad. Ülejäänud teevad seda põhitöö kõrvalt või pensionilisaks.

Mis meid motiveerib? Need on meie oma inimesed, meie oskused, meie vanavanemate pärand ja meie ilusad kodud. Rõõm käsitööst ja selle tegemisest soojendab iga seltsi liikme südant ja hoiab seltsi koos. Saame olla uhked oma liikmeskonna üle. Ja meil on oma soe maja, mida sammhaaval edasi parendame, et käsitööl oleks kodu. Meie käsitöölised on väärtustatud, pärand on hoitud ja käsitööoskused elavad edasi!

Nele Eller

Hiiumaa Käsitööselts

HARRASTUSTEATRID

Harrastusteatrit teeb Eestis kuni 10 000 inimest

Eesti Harrastusteatri Liit tähistab oma 35. tegutsemisaastat ja 21. septembrist kuni 19. oktoobrini mängiti kogu Eestis sel puhul 43 etendust. Harrastusteatri Liidu juhi Kristiina Oomeri sõnul tuleb nüüd kolme aastajooksul hakkama saada 10% väiksema riigitoetusega.

Ajakirjanik, hambaarst, turundaja, logistik, kosmeetik, personalijuht, müügijuht, õpetaja, giid, pokkerimängija, produtsent, laulja, pulmaisa, IT-tehnik, presidendi nõunik, politseinik, projektikirjutaja, arhitekt, terapeut, fotograaf, jurist, reklaamimüüja, disainer, põhikooli direktor, kirjanduse õpetaja põhikoolis, haldusala töötaja, ehitusettevõtja, ohvriabitöötaja, elektruulikute mehaanik, hooldekodu hooldaja, koduperenaine, müüja, pensionär, taluperemees, baptistikoguduse pastor, haridusasutuste terviseedenduse spetsialist, suhtekorraldaja, aednik... Selliste ja paljude teiste elukutsete esindajad on otsustanud peale põhitöö teatrit teha.

Kristiina Oomer, kui suur on riigi toetus harrastusteatri liikumisele 2024. aastal?

Kokku toetatakse meie kui rahvakultuuri partnerorganisatsiooni tegevust sel aastal 71 249 euroga, kusjuures Eesti Harrastusteatri Liidus on 72 liikmesteatrit, sealhulgas kolm kooliteatrit. Kuna teatritegijate seltskond kogu aeg muutub, pakun, et harrastajate liikumise liikmeid on kogu Eestis 8000–10 000 inimest.

Toetusraha läheb tegevustoetuseks ja mentorprogrammi korraldamiseks.

Kas truppide arv suureneb või väheneb, milline on dünaamika?

Hetkel on kindlasti märgata vähenemist, õigem on öelda, et mõned teatrid hetkel ei tegutse. See on veel koroonakriisi tagajärg. Meie organisatsioon on tundlik, kohe kui on ellujäämiseks kulub rohkem jõudu, siis inimesed enam ei jaksa ja ei suuda oma aega teatritegemisele pühendada. Esmatähtis on see, et kodus ja perel oleks kõik hästi. Et kõht oleks täis.

Keskseltsina hoiab Eesti Harrastusteatri Liit silma peal ka neil harrastajatel, kes pole liidu liikmed. Meie festivalid ja koolitused on kõigile teatriharrastajatele Eestis. Nii liikmete kui ka mitteliikmete hulgas on suurepäraseid tegijaid.

Kokku on Eestis praegu kuni 400 harrastusteatri, suurema osa neist moodustavad laste ja noorte teatritrupid.

Liidu riigitoetus ei ole just hiigelsuur, millel ta püsib – peale entusiasmi?

Meie liikumise rahaline olukord on üsna karm.

Harrastusteater saab kõige rohkem toetust kohalikelt omavalitsustelt. Sellises vormis, nagu kes kuidas selle sisse seadnud on: on tegevustoetus otse teatril, on rahvamajade kaudu saadud tasuta ruumid, mõnel pool makstakse juhendaja tasu. Hetkel on see süsteem väga kaootiline ja iga omavalitsus tegelikult toimetab nii, nagu õigeks peab. On ka selliseid näiteid, kus etenduste tulugi ei jää mitte teatril, vaid läheb rahvamaja/kultuurimaja omatulu katlasse.

Väga palju toetab harrastusteatri tegevust ka Eesti Kultuurkapital, aga see toetus on projektipõhine. Kooliteatrid tegutsevad suures mahus üldhariduskoolides ja seal on võimalus toetada juhendajaid ringijuhiga tasuga, mis ei ole aga võrdne õpetaja tasuga.

Ikkagi on harrastusteater enim toetatud nende inimeste poolt, kes kaasa löövad, kes tegutsevad. Makstakse teatri osalustasu, ka transpordi ja majutuse eest festivalidel jne.

Kui suur tuleb kärbe ja kust te kärbite?

Kolme järgmise aasta jooksul tuleb kärpida kokku 10% praegusest riigi toetusest. Kuidas see kõik läheb ja kas meile öeldakse ette, kuidas me kärpe peame oma eelarves tegema, on hetkel veel lahtine.

Mis on hea ja halb mäng/näitlemine? Kas siin tuleks teha vahet harrastajate ja proffide vahel?

See küsimus tuleb alati jutuks harrastajate teatريفestivalide kontekstis. Mina arvan, et proffide ja harrastajate kõige suurem vahe on see, et ühtede on teater töö, aga teistele vaba valik ja elamise viis.

Harrastusteatri maastik või ampluaa või haare on väga lai. On teatreid, kes teevad lavastuse üle kolme aasta küla sünnipäevaks. See on kogukonna asi – kõik on laval, vallasekretärist kuni töötu Toivoni seal külas. Ja see

on kogukonna jaoks väga suur oluline kohtumine. Teater ühendab ja see kindlasti on suurepärase vaatamäng ka vaatajate jaoks.

On ka selliseid teatritegijad, kellel on oma töö, aga kes lisaks teevad järjepidevalt teatrit. Täiendavad ja koolitavad ennast, valivad ja ootavad uusi erilisi rolle.

On teatreid, kes toovad aastas välja 5–8 uuslavastust nagu profid. On teatreid, kus käiakse regulaarselt proovides ehk siis iga nädal vähemalt üks kord. On truppe, kus enne esietendust tehakse proove igal õhtul. Mängimiseks valitakse maailma klassikat, kaasaegset dramaturgiat ja lavastused on suurepäraseks.

Arvan, et harrastusteatriil on olemas oma professionaalsus. See tähendab, et tuled etenduselt ja oled sealt saanud elamuse, puudutuse. See ongi minu arvates teatri ülesanne: puudutada publiku hinge.

Kas harrastusteater on praegu meelelahutuse või mõtteteatrit poole kaldu?

Otsusta ise. Kui vaadata festivalide kontekstis, on tunda liikumist mõtte-teatri poole. Aga kindlasti on kogukonna mõttes kohalikul harrastusteatriil ka meelelahutaja roll.

Mu meelest annab festivalide parimate esiletoomine üsna selge pildi. Näiteks Külateatrite festivali laureaadid 2024. aastal olid:

Kuusalurahva Teater, „Ohvrit mängides”, lavastaja Enn Kirsman

Sõmeru näitetrupp, „Tüli“ (Mohamed El Khatib), lavastaja Urmas Lennuk
LendTeater, „Võluharjutus”, lavastaja Aire Pajur

Harrastajate riigifestivalil sai *grand prix* Salme Valla teater, kes mängis N. Richard Nashi „Vihmameistrit”, lavastas Maire Sillavee. Selle festivali laureaadid olid Oomeriteater lavastusega „Arm”, mis oli grupitöö, Viljandi Seasaare Teater lavastusega „Sinise konna nahk ehk Vino Veritas”, lavastaja Ain Saviauk ja Läsna Teater lavastusega „Kippari unerohi”, lavastaja Ene Pihol.

Ikka kõike teeb see va harrastusteater!

Ma pisut kordan ennast, aga mis ikkagi on selle teatriliikumise teemad ja käivitav jõud?

See on raske küsimus, sest, nagu juba ütlesin, me muutume koos ajaga. Arvan, et kõik, kes selles liikumises on osalenud või osalevad, vastaksid väga erinevalt.

Paljud teatrid tekivad sellepärast, et sõpruskond tahab midagi koos teha,

aga ei ole kedagi, kes tahab lavastada. Siis otsitakse lavastaja ja kui leitakse, siis on rõõm suur. Teater võib sündida teatest – otsime näitlejaid uude jõululavastusse. Teater on alles, hoidmaks vana traditsiooni, sest ta on kogu aeg selles konkreetses kohas olnud. Lavastajad tulevad ja lähevad, aga on inimesed, näitlejad, kes peavad oluliseks, et teater just selles paigas olemas oleks.

Miks ikkagi teater?

Ma arvan, et me tahame teatrit teha, sest see annab meile võimaluse olla argielu „tugev olemisest” eemal, olla haavatav, kaastundlik, kurb, lõbus... teha midagi, kus saab riskida sellega, et kõigile ei meeldigi see, mida nad näevad. Või siis nautida aplausi.

Teater loob parimaid võimalusi elust mõtlemiseks ja arutlemiseks väga-väga erinevatel teemadel. Usun, et iga harrastusteatri liikumises osaleja annaks sulle unikaalse vastuse – mis teda käivitab ja miks ta seda teeb. Teatriarmastus on siin ka tähtsal kohal. Eneseväljendus. Samuti inimeseks olemine, jäämine ja saamine.

Kas eesmärgiks on teha teatrit nii, nagu teevad profid, või teha teistmoodi, omamoodi?

See on küll nii ja naa. Harrastusteatriks on minu arvates privileeg olla oma valikutes ja otsustes tegelikult täiesti vaba. Riskida täiega. Kõige tähtsam on see, et see tegemine tegijatele meeldiks, korda ja südamesse läheks.

Milline roll on harrastusteatri ja kooliteatri Eesti teatrimaastikul?

Nii suur roll on, et seda ei saagi sõnadesse panna.

Eesti kooliteater peaks juba ammu riikliku kaitse all olema. Kooliteatri esimene eesmärk ei ole kunagi olnud kasvatada uusi näitlejaid, vaid kasvatada väga häid inimesi. Inimesi, kes saaksid maailmast aru ja suudaksid seda ka hoida.

Harrastusteater ja kooliteater on osa Eesti teatri tervikust. Harrastajad on head teatrivaatajad ja kultuuri mõistvad inimesed, kes kujundavad sellisteks ka neid, kes harrastajaid vaatamas käivad. Lisaks on välja kujunenud ja teada, et harrastusteatri ja kooliteatri tulevad väga head teatri tehnilised töötajad ükskõik mis alal – heli, valgus, video, kostüüm.

Margus Mikomägi

ajakirjanik, näitleja ja teatrikriitik

Harrastusteatri mure – aina kasvav juhendajate puudus

Harrastajate tippteatrite tase on järele jõudnud professionaalsele teatril ja paljud etendused on mõnuga nauditavad. Kõik see on viimaste koolitatud näitejuhtide töö – mida edasi, näitab aeg.

Harrastusteatriga olen tegelenud vahelduva eduga 1983. aastast alates. Vahele jääb küll umbes kümne-aastane paus, kui töötasin Rakvere Muuseumis. Nende inimeste elukutseid, kellega olen koos teatrit teinud, on ette tulnud seinast seina: on olnud kontoritöötajaid, pensionäre, õpetajaid, turvamehi, põllumehi, metsamehi, raamatupidajaid, pillimehi, ettevõtjaid, ehitajaid, ärimehi, meditsiinitöötajaid, isegi riigikogulasi. Tõsi, viimased olid siiski professionaalsed näitlejad.

Muutustest harrastusteatris võiks rääkida pikalt, mina tahaksin esile tuua kahte momenti. Esiteks juhendajad. Kunagi valmistati neid ette kahes koolis, Viljandi Kultuurikoolis ja Tallinna Pedagoogilises Instituudis, tänapäeval praktiliselt – ei kusagil.

Seega on üheks muutuseks, mida olen tähele pannud, aina kasvav juhendajate puudus. On truppe, kes sel põhjusel laiali on läinud. Asjatundliku juhendamise puudus on ähvardav oht harrastusteatri tulevikule.

Samal ajal on rõõmustavalt kasvanud harrastajate huvi kaasa rääkida olulistes ja aktuaalsetes küsimustes meie elus. Maastik on muutunud mitmekülgsemaks ja põnevamaks.

Midagi leiab harrastusteatrist igaüks: alates meelelahutusest ja lõpetades filosoofiliste keerukuste ja põletava aktuaalsusega.

Tiit Alte

tõlkija, näitleja, lavastaja

Harrastusteatrid „peaksid” tegelema ja õnneks valdavalt tegelevadki lugude jutustamisega

Harrastusteater, see tähendab näiteringid külaseltsides, asutustes, rahvamajade juures ja koolides, on minu arvates eestlaste massilise teatrihuvi vundamendiks.

Just ise tegemine äratab kõige suuremat huvi „päris” teatri vastu, sest on õpitud lapsest peale teatrit mõistma ja armastama.

Nüüd, kus ettevõtted üldjuhul oma töötajate vaba aja veetmise organiseerimisega ei tegele, rahvamaju suletakse, külaelu ähvardab väljasuremine ja uutes riigigümnaasiumides pole lavaga aulasid, kus saaks teatrit teha, ähvardab seda vundamenti tõsine oht.

Juba paarkümmend aastat tagasi lõpetati ka harrastusteatri lavastajate ettevalmistamine Tallinna Ülikoolis. Rakendusteatri õppesuunda on, tõsi küll, võimalik valida Viljandi Kultuuriakadeemia huvitegevuse erialal. Seda enam peame täna hindama neid inimesi ja asutusi, tänu kellele meie harrastusteater veel elujõulisena püsib.

Harrastusteatrid „peaksid” tegelema ja õnneks valdavalt tegelevadki lugude jutustamisega, mille kuulamiseks ja kaasläbielamiseks suurem osa inimesi teatris käibki. Ikka selleks, et võrrelda laval nähtavat omaenese elu ja probleemidega. Leida sealt ehk ka abi ja lahendusi või lihtsalt võimalust mõtete kõrvalejuhtimiseks eluraskustelt ning ka meelelahutust.

Katsed hakata harrastajatega viljelema postdramaatilist või postmodernset teatrit ja nn etenduskunsti jätaksid saalid vaatajatest tühjaks, kuid harrastusnäitlejate jaoks pole – nii tundub – primaarseks mitte eneseteostuse püüd, vaid ikka suhtlemine vaatajaga.

Olen Elva LendTeatris teinud kaks lavastust. Esimese neist tegin just harrastusnäitlejatega, suurepäraste Aire Pajuri, Ülle Sillamäe ja Kaidi Pajumaaga 2020. aastal. See oli Aleksandr Mardani näidend „Kassi-hiire mäng”.

Miks sel aastal valminud „Eriku ja Anna” puhul oli teatrijuht Aire Pajuri soov, et seal teeksid kaasa profinäitlejad, peaks tema käest küsima. Mina igitahes sellist tingimust ei esitanud. Mõlema lavastuse puhul oli prooviprotsess puhas rõõm, sest tegemist oli väga andekate ja pühendunud näitlejatega ning mis minu kui lavastaja jaoks erti oluline – toredate ja südamlike inimestega.

Jaak Allik
lavastaja

Margus Mikomägi
ajakirjanik, näitleja ja teatrikriitik
Artikkel on ilmunud Maalehes

Hetked. Mõeldes Betti Alverile. Mõeldes Lianne Saage-Vahurile

Jaanuaris 2024 lahkus kooliteatri Liblikapüüdja juhendaja, Betti Alverile pühendatud luulepäevade "Tähetund" ja "Tuulelapsed" ning kooliteatrite suvekooli Rannal looja Lianne Saage-Vahur.

Lianne Saage-Vahur, 11.01.1965 – 30.01.2024. Erakordne looja ja inimeste kokku tooja.

22.–23. novembril 2024 Jõgeval toimusid luulepäevad "Tähetund" esimest korda ilma tema sooja pilgu ja hella hingeta. Mälestushetk Betti Alveri pargis tõi rahva kokku ja andis võimaluse meenutada Liblikapüüdja vilistlasel Karl Sakritsal:

Kallid kaasteelised!

Ma ausalt ei mäleta enam, mitmendat korda ma siin, Betti Alveri pargis seisan – olgu siis küünal käes, teie seas, või sõrm makinupu vajutuse ootuses pisut eemal või isegi siin samas mälestussambal (mikrofoni taga). Neid kordi on õnneks olnud palju – ja ometi mitte piisavalt.

Ma usun – täna, siin on see hetk, et iseendile ja üksteisele meenutada ning kinnitada – miks me siin seisame.

Et alustada päris algusest... Me ei seisaks täna siin, kui 1906. aasta 23. novembril poleks Jõgeval raudteetöölise perre sündinud kuuendat last – Elisabet-Vilhelmine Alverit, hilisema kirjanikunimega Betti Alverit. Betti mõlemad vanemad olid kultuurilembesed. Isa Mart mängis kohalikus tuletõrjajate orkestris ning õpetas kodus viiulit ka pojale Martinile. Ema Minna laulis Jõgeva segakooris. Bettile õpetati varasest noorusest harmoonikumini. Terve perega käidi ka tihti Tartus teatrit vaatamas ning arutleti hiljem koos nähtu üle. 1914. aastast asus Betti Tartusse õppima ja elama, pääsedes koju Jõgevale vaid nädalavahetustel ja koolivaheaegadel. Betti on hiljem meenutanud:

“Ema istus köögis, kõik oli nii vaikne, ainult seinakell tiksus omaette. Küll oli seal rahulik ja armas. Ema küsis, miks ma koju tulin. Valetasin, et tunnid jäid ära. Nii väga igatsesin koju. Olen palju mõelnud, mis seal siis oli... Väike alevik, raudtee, paar maja... ja mina muudkui igatsesin. Teised tüdrukud juba kurameerisid, edvistasid, rääkisid oma seiklustest. Mina nagu laps igatsesin oma ema juurde.”

“Ta oli väga lahtiste kätega naine. Kasvatas lapsi, tegi süüa, talitas loomi, hoolitses aia eest ja tegi käsitööd. Oskas isegi jalanõusid valmistada ja õmblustöö oli tal nii käes, et suutis terve perekonna riidesse panna. Ise oli ta sealjuures lõbus ja lauluhimuline. Armastas luuletusi lugeda, eriti meeldis talle Anna Haava luule.”

“Mäletan selgesti neid õhtuid, kui soojas köögis koos istusime. Pliidil kohises kuum veetrummel, ema tegi käsitööd ja isa luges kas ajalehte või raamatut ette. Eriti palju loeti meie kodus Eduard Vilde jutte. Mul tekkis suur unistus seda kuulsat kirjameest näha, kas või pildi pealt. Siis juhtuski, et ema sai mulle üht ajalehes trükitud Vilde fotot näidata. Pettusin. Päris harilik inimene oli. Mõtlesin ju kogu aeg, et see, kes oskab juttusid kirjutada, peab mingisugune eriline inimene olema.”

Lianne Saage-Vahur. Foto: Argo Ingver

Aastaid hiljem sai Bettist endast see “mingisugune eriline inimene” – jutuvestja. Poetess, kelle lugusid me tänini eneses kanname. 1989. aastal (minu sünniaastal) said aga Betti lood räägitud. Ja kõik võinuks minna hoopis teisiti. Võinuks juhtuda, et see olnukski loo lõpp. Ja meie ei seisaks täna siin. Me ei seisaks täna siin, kui saatuse tahtel ja läbi juhuse poleks üsna samal ajal, Betti loo lõpus, tulnud Tartust Jõgevale üks noor ja teotahteline emakeeleõpetaja. Justkui tasuks selle eest, et Betti siit aastakümneid varem Tartusse läks. Tuli selleks, et Betti lugu edasi jutustada. Me ei seisaks täna siin, kui see õpetaja poleks hakanud Jõgeval kooliteatrit tegema. Ja me ei seisaks täna siin, kui see õpetaja – Lianne – poleks viinud ellu oma hullu ideed, korraldada Jõgeval koolinoorte luuleteatri festivali.

Lianne ise meenutas esimest festivali nii:

„Oli aasta 1993. Enamiku eestlaste ja Eestimaa omavalitsuste rahakotid olid

üsnä õhukesed. Väljas oli paarkümmend kraadi külma, punaste ninade ja ülestõstetud mantlikraedega inimesed istusid aga kaks päeva kultuurikeskuse küt-mata saalis ja kuulasid luulet.“

Mina ei seisaks täna siin, kui 1999. aastal poleks see hull õpetaja, minu õpetaja, võtnud mind teise klassi lapsena kooliteatri gümnaasiumitrupi lavastusse, et seal heleda häälega stseenide ülemineku muusikat laulda ja metallofonil kolistada. Ja ma ei seisaks täna siin, kui sest ajast peale poleks me koos Liannega aastate jooksul kümneid ja kümneid teatrilugusid jutustanud... Tänavu talvel said aga ootamatult räägitud ka õpetaja Lianne lood.

Õnnelikud on need, kelle eluteele on varakult sattunud hoolivusest ja headusest pakatavad (kuigi nõudlikud) emad, isad, õpetajad, kellega pärast teatrikülastust nähtu üle arutleda... Sõbrad – meil teiega on väga vedanud. Ilma nende eriliste, hullude jutuvestjateta, eriliselt heade inimesteta ei seisaks meie täna siin.

Nüüd on meie kord lugusid jutustada. Betti lugu edasi rääkida ja koos sellega oma enese lugusid luua. On meie teha, et ka järgmisel vähemalt 32 aastal seisaks keegi siin – ja et nad tahaks siin seista. Tahaksid pidada kõnesid. Tahaksid mängida etendusi. Lugeda mõttega luulet – ka siis, kui kultuurimaja saalis tuleks taas istuda punaste ninade ja ülestõstetud mantlikraedega. Tahaksid Betti Alveri pargis kesk küünalde merd hoida kätest kinni ja tantsida “Kodulaulu” saatel ümber „Rotunde“. Et Jõgeval jätkuks see suur luule ja teatri ja noorte pidu.

Mis siin siis on... Väike linn, raudtee, paar poodi ja tanklat, koolimajad... Kodu. Sõbrad. Vanemad. Õpetajad... Elu kordumatu „Tähetund“, mis mingi ime läbi kordub siiski igal aastal taas. Midagi sõnuseletamatult hella ja head.

Aitäh, Betti! Ja aitäh, Lianne! Et te SELLE KÕIK nii paganama armsaks olete teinud!

Me seisame täna siin, et selle loo lõpus oleks koma – mitte punkt.

Karl Sakrits

kooliteatri Liblikapüüdja vilistlane, Noorsooteatri näitleja

X Tartu- ja Jõgevamaa harrastusteatri festival Jogentagana

11 aastat tagasi, 2013. aastal, võtsid Jõgeva- ja Tartumaa harrastusteatriid nõuks kohtuda ja üksteiselt mõõtu võtta ühisel teatrifestivalil. Esimene festival toimus Põltsamaal. Kohe alguses sai kokku lepitud, et festivali korraldatakse kordamööda – kord Tartumaal, siis Jõgevamaal. Kokku on saadud 8 korral: Põltsamaal, Rannus, Tabiveres, Puhjas, Avinurmes, Mustvees ja Elvas (kahel korral). Koroona tõttu on jäänud üks kord festival korraldamata, siiski tähistame sel korral juubelit kümnenda aasta puhul.

Ühine festival on rikastanud mõlema maakonna harrastustruppide elu: üksteiselt õpitakse, käiakse vastastikku külalisetendusi andmas, vahetatakse mõtteid, laenutatakse kostüüme jne. Festivalist on saanud loomuline kohtumispäik, kus head tuttavad rõõmustavad vastastikku saavutuste üle ning kuulavad üksteise käekäigust uudiseid, antakse nõu ja analüüsitakse lavalaudadel nähtut. Igal aastal osaleb kahe maakonna peale kokku 10–12 truppi. Teatritruppe hindab 3-liikmeline nõukoda, kes annab osalejatele pärast etendust tagasisidet. Nende ülesandeks on ka parimate etenduste, näitlejatööde väljavalimine ning tunnustamine.

Tartumaal oli enne ühist festivali väljakujunenud oma peaaahhind – teatri-gong. Tegemist on rändautasuga, millega pärjatakse siiani Tartumaa parimat truppi. Jõgevamaa otsustas oma parimat truppi autasustada lavastaja tooliga. Tegemist ei ole rändauhinnaga ning igal aastal on auhinnaks omanäolise kujundusega vanast tehtud uus tool.

Festival on kandnud nimesid Möhu, Randen, TabiFest, Pygen, MustKunst, ElwaFest, Avifest.

Tänavune X Tartu- ja Jõgevamaa harrastusteatri festival Jogentagana toimus oktoobris Tabiveres. Festivali nimi Jogentagana tulenes Henriku Liivimaa kroonikas mainitud muinaskihelkonna nimest Emajõe põhjakaldal.

Kaks päeva olid täis eriilmelisi etendusi ja kõik, nii näitlejad kui publik, said mõnusa elamusi. Preemiaid jagus nii Jõgeva- kui Tartumaa näitlejatele.

Žüriis olid lavastaja Esta Sokk, Eesti Harrastusteatri Liidust Tiina Tegelmann ja vabakutseline näitleja Martin Kork.

Jõgevamaa parim lavastus oli Puurmani näiteringi „Küllus.“ Tartumaalt tunnistati parimaks Luunja Aidateatri „Rehepapp“. Jõgeva- ja Tartumaa

parima lavastaja preemia sai Tarmo Tagamets. Jõgevamaa parim meesnäitleja oli Meelis Kõressaar Puurmani näiteringist ja Tartumaalt Margus Möll Lend-Teatrist. Jõgevamaa parim naisnäitleja Mari Raap Avinurme Suveteatrist ja Tartumaa parim Iiri Saar Luunja Aidateatrist. Eripreemia anti välja Palamuse amatöörteatrile lavastuse „Pidu taevani“ täpse seade eest. Festivali korraldasid Tartu vald ja Tabivere rahvamaja.

Lavastuste tase oli mitmekesine, tuues esile omanäolisi lähenemisi. Esile tõusnud tipplavastused olid erakordselt kõrgel tasemel. On rõõmustav näha, et trupid ja lavastajad on leidnud teemasid ning tekste, mis neid sügavalt kõnetavad, ning toonud need lavale viisil, mis puudutab ka publikut. Žürii tagasisideminutitest ilmnes selgelt, et truppides on palju õpihimu ja soovi areneda, mis on igati kiiduväärt.

On suurepärane, et kahe maakonna teatritegijad saavad kord aastas kokku, et jagada oma loomingut ja näha üksteise lavastusi – see rikastab kõiki osalejaid ja tugevdab teatrielu kogukonda.

Loomingulist lendu harrastusteatrile.

Astrid Hallik

Tartumaa kultuurinõunik

Tiina Tegelman

Jõgevamaa ja Eesti Harrastusteatri Liit

Provintsiteatrite päevad Hiiumaal

Nelja maakonna provintsiteatrite päevad toovad kokku meie suursaarte, Läänemaa ja Pärnumaa harrastusnäitlejad. Korraldus on külakorda ja järjekord sel aastal hiidlaste käes.

Reedel, 26. aprillil saabusid Kärkla Kultuurikeskusesse Audru Mõisateater, Torist Teater TRET, Raeküla Rahva Teater, Pärnu-Jaagupi aleviteater Rändtirtsud, Haapsalu Teatristuudio, Haeska küla teatritrupp. Laupäevaks täismeeskonnad ka Saaremaalt – Salmest ja Taritult. Hiiumaalt olid väljas Emmaste põhikooli noored, Lilbi küla Linnateater ja Hiiu Naaditeater. Viimased ka kogu ettevõtmist koostasid-korraldasid. Meeleolu loomiseks olid osalejatele vaatamiseks seina- ja lauataied nobedate hiidlaste näputööd. Rohkete kirikinnaste seast valiti kärbes nende teatripäevade läbivaks kujundiks.

"Provintsiteatrite päevad 2024" lõppenud. Kohtume taas 2025! Foto: Eike Meresmaa

Sumisevale „kärbsperele“ loeti vaheaegadel ette hiiukeelseid legende-muis-tendeid kohalikust vägimehest Leigrist.

Esimese päeva õhtul sai teoks varem kokku lepitud arutelu meie teatripäevade formaadi üle – kas üldse jätkata? Mere ületus, praamide sõiduplaanid, näitlejate endi põhitöö, kodu, perekond ja etenduste arv, mis ühe päeva peale ära ei mahu. Aktiivses mõttevahetuses osales ka Eesti Harrastusteatrite Liidu esinaine Kristiina Oomer. Plusse-miinuseid vaagides võeti vastu otsus ikka jätkata, järgmisel aastal Saaremaal.

Teise päeva õhtuks olid kõik Hiiumaale Kärddlasse jõudnud etendused ette mängitud ja žürii, koosseisus Iir Hermeliin, Toomas Lõhmuste ja Margus Tabor, said oma arvamused valjusti välja öelda.

Eripreemia veenva rollisoorituse eest Kalmer Poopuule isa rolli eest Salme Vallateatri lavastuses „Vihmameister“.

Veenmisjõulisuse eripreemia Toivo Prostagile isa rolli eest Taritu Tubateatri lavastuses „Isa“.

Lummava orgaanika eripreemia Mart Tõnismäele hr Uhhuu rolli eest Audru Mõisateatri lavastuses „Oh seda Lutsu“.

Suurima üllataja eripreemia Renate Kasteinile rolli KOLM eest Emmaste põhikooli lavastuses „Olevused“.

Särava debüüdi eripreemia Emmaste põhikooli trupile lavastuse „Olevused“ eest, lavastajaks õpetaja Piret Pitk.

Parima naisnäitleja preemia Kadri Maistele terapeudi rolli eest Hiiu Naaditeatri lavastuses „Perekond“.

Parima meesnäitleja preemia Meelis Juhandile Bill Starbucki rolli eest Salme Vallateatri lavastuses „Vihmameister“.

„Nelja maakonna Provintsiteatrite Päevad 2024“ laureaatideks nimetati:

Hiiu Naaditeatri „Perekond“, lavastaja Ermo Mäeots;

Salme Vallateatri „Vihmameister“, lavastaja Maire Sillavee;

Taritu Tubateatri „Kuju“, lavastaja Tanel Ting.

Kahe päeva jooksul oli laval 11 etendust, mida esitasid kokku 99 harrastusnäitlejat. Publikut lisandus saalidesse ca 150 inimest, kelle hulgas paarkümmend koolilast.

Sündmuse läbiviimisele aitasid kaasa päevajuht-turundaja Kristjan Arunurm, Hiiumaa Kino, kohvik Baabad, Näkman SAT OÜ, FIE Aimar Hansen, FIE Õie Laksberg, Kaupo Bänd, MTÜ Jääk ja Praak, Pääsukese Lilleäri, Hiiumaa Köök ja Pagar, Kärkla Kultuurikeskus. Rahalist tuge andsid Kultuurkapital, Eesti Rahvakultuuri Keskuse saarte pärimuskultuuri toetusmeede ja Hiiumaa vald.

Järgmisel aastal kohtume Saaremaal!

Ille Savioja

„Nelja maakonna Provintsiteatrite Päevad 2024“ projektijuht

Valga hoiab teatrisädet

Valgas tekkis teatrisäde kogukonna algatusel

Karskusseltsi näitering Säde loodi 1911 ning sellest arenes 1936. aastaks kogukonna toel välja poolkutseline teater Säde. Teater tegutses kutselise teatrina aastatel 1944–1949. Valga linna ajaloos on sellel tänini väga eriline väärtus.

Ajaloost leiame, et 1956., 1962. ja 1969. aastal tegutses kindlasti Valga rajooni kultuurimaja näitering. Pärast seda pole paarkümmend aastat Valga linnas täiskasvanute teatritruppi tegutsenud. 2004. aastal loodi Kungla muusikalitrupp, mille suurimaks eesmärgiks on Valgas teatrisädeme hoidmine.

MTÜ Kungla hoiab ja murrab tavasid

MTÜ Kungla eestvedaja Siiri Põldsaar on tunnustusi vastu võttes ikka ja jälle öelnud, et Kungla, see pole tema, vaid erilised noored, kellel on tingimusteta armastav Kunglaemme. Kungla muusikalide eeskujuks on Broadway muusikalid. Kuid ainult uhked kostüümid ja rekvisiidid ei loo veel teatrielamust. Kungla esimesed liikmed kujundasid muusikalitrupile sedavõrd erilise imidži, mis on toonud igal aastal kokku võrratu seltskonna. Seltskonna, kes on valmis igal pühapäeval sukelduma tundideks ja tundideks teatrimaailma. Kungla on perekond ja see on olulisem tuntuusest, tunnustusest või publiku arvust saalis. Noored ise on öelnud, et Kungla, see on eluviis.

Kungla muusikalitrupp on miniversioon päris teatrist

See, mis jõuab publiku silme ette laval, on vaid väike osa noorte tegevusest. Muusikalizaanr annab võimaluse kujundada oma panust väga mitmekülgsest. Kõigil trupiliikmetel tuleb laulda, tantsida ja näidelda samaaegselt. See on reegel. Noor ise saab aga ülesande kujundada välja oma rolli selliselt, et kasutab heas mõttes ära oma tugevusi ning arendab ja täiendab neid juurde õpitavate oskustega. Näiteks annab vahel just laulmise või tantsimise keskine oskus rollile juurde selle miski, mis ta laval särama paneb. Igaks hooajaks valitud lavastusel on oma eesmärk. Näiteks mõne ajastu tundmaõppimine, nagu oli seda 1970. aastate popmuusikal põhinev rokkmuusikal „Rokiajastu“, renessansiaegset teatrit tutvustav muusikal „Miskit on mäda!“ või glamurne 1920. aastate Pariis. Nii on õppinud noored näiteks steppima, pükse viikima või sigari, jalutuskepi ja kõvakübaraga ümber käima. Koos muusikaliga „Herakles“ õppisid noored tundma antiikaja mütoloogilisi tegelasi ja riietust. Eksimuskomöödia „Peeter Paan läheb vussi!“ pani noored mängima mitut rolli korraga, olles samal ajal laval nii iseendana kui ka rollis ning mängides välja eksimusi nii, nagu juhtuksid need kogemata ja hetkes. Peeter Paani paarimeetrine aknast sisse lendamine oli keskendumist nõudev kolme inimese meeskonnatöö, mis pidi mitme meetri kõrgusel rippuva Peeter Paani jaoks olema turvaline, kuid paistma publikule kui hullumeelselt ohtlik lend. Seinalampide kummaline kustumine ja süttimine nõudis nelja inimese koostööd ja täpselt teksti ja muusikaga ajastamist. See teebki proovid ja teatritegemise põnevaks. Pealavastaja Siiri Põldsaar on juba aastaid kasutanud

noori abilavastajatena, mis paneb neid endid nii öelda kastist välja mõtlema ja põimib trupi hingeelu tihedamaks ja tugevamaks.

Kui kutselises teatris on lisaks näitlejatele etenduse toimumisele kaasa aita-
mas samaväärne tehniline meeskond, siis Kunglas täidavad neid rolle noored
ise. Kui võrrelda etenduse ajal tegutsemist laval ja lava taga, siis toimub roh-
kem tegevust just nimelt lava taga. Noortel tuleb täita nii valgustaja, helimehe,
rekvisiitori kui ka eesriide ja stangede liigutaja rolli. Välja on töötatud täpne
plaan, kes kellelt, kus ja mis hetkel mikrofonu saab, kes kuna kostüüme vahetab
või sõbral vahetada aitab või millal mis rekvisiidi lavale või lavalt ära toime-
tab. Igal noorel on oma ülesanne ehk vastutusala. Omaette vaatamisväärsus
on ka rekvisiitide transportimine. Rekvisiidid on juba kavandamise ja loomise
hetkel selliselt läbi mõeldud, et need mahuks kahte haagisesse, ning neil on
paigutussüsteemis oma kindel aeg ja koht. Kõige sellega tulevad noored toi-
me suurepäraselt. Nii mõnigi noor on saanud tänu väljasõitudele haagisega
sõitmise ja manööverdamise oskuse. Heli- ja valgustehnika käsitlemise oskus
on omandatud igal muusikalitruupi noorel. Etenduste reklaamplakatid on taas-
kord noorte ühislooming ning ei jää millegi poolest alla kutseliste teatrite pla-
katitele. Kõik see on võimalik olnud tänu pärituulena tagant lükanud Valga
vallavalitsusele, kes toetab projekte ning on andnud kasutada Valga raudtee-
jaama prooviruumide ja laoruumidena.

Kungla noored on aktiivsed teatrfestivalidel osalejad, aga ka kogemustega
festivalide ja kontsertide korraldajad. Valgamaa kooliteatrite festivale on MTÜ
Kungla korraldanud ligi 20 aastat. Noored täidavad ülesandeid uksehoidjast
päevajuhini ning osalejate liikumiskoordineerijast fotograafini. Kogedes sel-
liselt meeskonda kuulumise väärtusi ning tunnetades oma olulisust, kujuneb
Kungla noorest eluterve maailmavaatega noor, kellel on omakorda väärtus
meie kogukonnas, sest needsamad noored on aktiivsed ka väljaspool Kungla
tegemisi.

Kungla sammud filmimaailmas

Kungla noored osalesid ka reklaamfilmi tegemisel, mis näitas Valga valla
erinevaid piirkondi. Kaamerasilm kujutas teekonda läbi August Gailiti loodud
kirjandustegelase Nipernaadi, kes on kujunenud omamoodi Valga sümboliks.
Rännumees Nipernaadi rändas ikka ja jälle ilusaid neide teekonnakaaslasteks
leides läbi Valga valla. Nii jäädvustusid kaunid, lustakad ja hoogsad kaadrid

Kungla unistusi edastav muusikaline number "Sooviksin luua üht teatrit".
Foto: Ülav Neumann

Kungla 20. aasta juubeliteenduselt 28.12.2024. Foto: Ülav Neumann

kogukonna tegemistest, loodusest ja väärispaikadest. Kuigi iga video on vaid mõni minut pikk, siis Nipernaadi rolli täitnud Kungla noormees Steven Elvet on neid tehes saanud uskumatute kogemuste ja teadmiste võrra rikkamaks. Naeru kihistades tõdeb ta, et sellist pakkumist ei saada iga päev, kus on võimalus surmtõsise näoga romuralli autoga kraavi sõita, vastuoolu kanuutada, poniga ratsutada, kalkuniga heinakuhja otsas tõtt vaadata või tütarlapse õlal jahukoti kombel läbi metsa kõlkuda. Lisaks said noored võimaluse olla ise ideede loojad, õppida tundma filmimaailma telgitaguseid ja kogeda, et paariminutilise videoklipi tegemiseks võib kuluda terve päev ning tehnilised viperused võivad sootuks põnevama idee luua.

Kungla plaanidel pole piire

Kahekümne aasta jooksul on Kunglast läbi käinud paarsada noort, kes on endast maha jätnud kustumatu jälje ning võtnud omakorda kaasa midagi väärtuslikku oma uutele eluradadele. Trupist on välja kasvanud näitlejad Imre Õunapuu ja Hardo Adamson. Kungla eesmärk pole suunata kõiki oma liikmeid teatrimaailma, vaid pakkuda elamusterohket vaheldust argiellu. Kungla tegevus sobib ennekõike neile, kes otsivad põnevaid väljakutseid ja tahavad oma ellu killukest hullust. See aga omakorda peegeldub Valga kultuuripildis. Koos Kunglaga on lausa kuues lavastuses kaasa mänginud segakoor Rõõm ning igal aastal tuleb Valga põhikooli õpilastega lavale lastelavastus, kasvata-des muusikalitruppi järeikasvu. Niikaua, kui Kungla etendustele ja kontsertidele jätkub naeru lagistavat ja aplausist ülevoolavat publikut, jagub piisavalt ägedaid ja julgeid noori teatrisädet edasi kandma, lootuses, et ehk avab ühel ilusal päeval oma ukseid taas Säde teater.

Säde teatri poole sammudes

Alates 2024. aasta suvest juhib Valga Kultuurikeskust professionaalne näitleja Hardo Adamson. See on loonud täiskasvanute teatritrupi taasloomiseks soodsa pinnase. Tema idee on alustada projekti teatrist, mis tugineb professionaalsele lavastajale ning paarile kutselisele näitlejale, kuid kaasab kohalikke teatrilembeseid huvilisi. Olles omandanud näitlemiskogemusi ning saanud projektidest positiivseid elamusi, loodab Hardo sütitada kogukonnas

sädeme, millest sünnib kohalike harrastajate teatritrupp. Valga Kultuurikeskuses on selleks kõik tingimused juba praegu olemas. Mõte pole Säde teatrit taastada, vaid kujundada sellest uus oma aja Säde.

Siiri Põldsaar, Hardo Adamson

Valga Kultuurikeskus

Kuidas Rosmal tõrksat taltsutati – Narvani välja!

Mida on heaks kooliteatriks vaja?

- Kooli, kus väärtustatakse draamaõpetust. Johannese koolis Rosmal (waldorfkool) on see osa õppekavast ning koolipere ootab iga-aastaseid kaheksandate klasside etendusi pikisilmi.
- Motiveeritud noori – ja noored üldjuhul on motiveeritud!
- Toetavaid lapsevanemaid, kes ei paku üksnes kodust tuge, vaid korraldavad kostüümid-lavakujunduse-projektid-kohviku.

Kogemustega draamaõpetaja-lavastaja (allakirjutanu) pole samuti paha, sest ühises suurprojektis on vaja selget töökava ja paras ports nõudlikkust. Draamaprojekt integreerib paljusid aineõpetajaid, lähimad kaastöölised olid 2024. aasta projektis emakeele ja kirjanduse õpetaja Grethe Rõõm, muusikaõpetaja Riina Velmet ja klassiõpetaja Anneli Kiudorv. Kooli tegevjuht Liisa Maasik on 8. klassi õpilase vanem, tema tegi projekti lõppedes noortele puust ja punaselt selgeks, kust raha tuli, kuhu läks ja missugune annetusesa saab klassi omandiks. Noor riigikodanik peab teadma, mis kultuur maksab ja kuidas seda rahastada!

Avame kaardid: lavastatavaks teoseks sai Shakespeare'i ainetel "Tõrksa taltsutus". Lõpptulemus kestis koos kohvikuvaheajaga poolteist tundi. Etendasime tükki viiel korral ja viimasel korral purunes väikese saali publikurekord – saali publikupoodiumeile mahutas end sada kümme inimest. Teatriime ilmutas end nii leidlikus saali- ja lavakujunduses (lapsevanemad!), säravates ajastulähedusele pretendeerivates kostüümides (taas lapsevanemate otsing ja õmblustöö!), vabatahtliku Kaido Kaasa valgustuses

Törksa taltsutus. Foto: Grethe Rõõm

ning muidugi noorte mängulustis. Rahulikud olid vaid sissejuhatavad kolm minutit, siis kostusid törksa Katharina esimesed röögatused ja hoog sai üles keritud. Peategelasi oli topeltkoosseis, kord ühed, siis teised: Katharinana astusid üles Mirjam Eelmäe ja Lovisa-Maria Koit, Petruchiona Lauri Liider ja Jaagup Peetsalu. Täiemahulise töö tegid kõik osalised, sest väikerolle oli mitu tükki, lisaks ühised laulud, muusikapalad ja tantsunumber.

Mida noored draamaõpetuses eelkõige õpivad? Plaanipärast tööd ühise eesmärgi nimel, uut moodi suhet klassikaaslastega, enda avastamist läbi rollide, kohtumist erinevate tunnetega ja rambipalavikuga toimetulekut. Lisaks hulgaliselt lavaelu reegleid: ole võimalusel näoga publiku poole, kasuta lavahäält, püsi lõpuni rollis, hoolitse oma rekvisiitide ja kostüümide eest jne.

2024. aasta teatriprojekt sai ajalooliseks seetõttu, et noored näitlejad võtsid kõik, mida kooliteatritel Eestis tunnustusena võita: maakondliku ülevaatus

võit ja Narva kooliteatrite riigifestivali laureaadi tiitel keskmises vanuseastmes. Suur saavutus tähendas hulgaliselt lisatööd, kuna ülevaatused-festivalid toimusid siis, kui koolietendused olid juba ammu seljataga. Noored said kogemuse, et kultuuris töötunde ei loeta, loeb eelkõige tegijate entusiasm ja hea meeskond. Tasuks on elamus ja sellest sündiv enesekindlus kogu eluks. Polegi ju paha?

Näiteseltskond tänab südamest toetajaid, kelleks olid: Kultuurkapitali Põlvamaa ekspertgrupp, SA Põlvamaa Arenduskeskus, Põlva, Lõuna Pagarid, Tartu Waldorfgümnaasium, Charlot OÜ, Coop Põlva Apteek OÜ, Kohvik Põlva, Värska Vesi!

Sobilik on lõpetada Silver Sepa loodud laulu sõnadega, mis kõlasid meie etenduste lõpus: “Mu rõõm on lõputu, kuid siit me peame lahkuma ...”

Külli Volmer
draamaõpetaja

100 aastat näitemängu Kassaris

Juba kaugest minevikust on teada, et Kassari rahvas on olnud kõrge kultuuriga rahvas. Hiljemalt 1923. aastast on tegutsenud seltsi näitering. Kassari haridusseltsi vanadest protokollide raamatutest on lugeda, et valiti 11-liikmeline näitetoimkond, kelle ülesandeks oli mängitavate näidendite valimine, osade jaotamine, proovide määramine, vastuvaidlemata näitejuhi korralduste täitmine, näidendi äraõppimine ja väljamängimine. Igal aastal tuli väljamängimisele 4–8 lugu.

Praegu on selts hea seisnud selle eest, et oleks näitemänge, mille seast valida. Kui lugu valitud, algab osatäitjate otsimine. Osa valib endale igaüks ise. Prooviajad määratakse ühiselt. Sufloöri ei ole.

Taasasutatud Kassari haridusselts on 21. sajandil lavale toonud 20 suuremat või väiksemat lugu.

Evi Sadul kordab oma kuldlauset: “Näitemängus lihtsalt peab olema, muidu võib rooste minna nii kere kui hää!”

Siiani oleme mänginud pea saja aasta vanuseid ja vanemaid aegumatuid lugusid elu lõputust karussellist – armastusest ja lootusest, uskumistest ja

meelekindlusest, ahnusest ja ihnsusest. Lood on nii vanad, et meie mängu pole kellegagi võrreldagi! Vahel peab näitemäng küll mõne aasta ootama, kuni peategelane silmapiirile ilmub, aga ta ilmub.

See soe vaimsus proovides, esietenduse-eelne hirm ja arm, vähepalju kent-sakaid juhtumisi etendustel – kõik see teeb lavaelu eriliseks, liidab meid pe-reks. See on iga näitleja salakiri, mida tulevikus kutsutakse mälestusteks. Kõi-ge hoogsamad etendused saavad aga ikka teoks ainult meie kallite meestega koos!

Uute kohtumisteni, kallis publik, me pole teid unustanud!

Merike Niimann
Kassari Haridusselts

Näitemängust Kassaris pikemalt:

<http://kassarimaa.ee/uploads/Ajalehed/kassarimaa-nr-52-mai-2023.pdf>

KULTUURIKORRALDUS

Eestimaa rahvamajade nädala lugu

Rahvamajad on Eesti kultuurimaastikul olulised sümbolid: need on kohad, kus hoitakse elus kohalikku pärandit, luuakse värsked algatusi ja põimuvad kogukonnad. Ometi on nende tähtsus ajuti kahtluse all olnud, eriti pärast haldusreformi ja sellest tulenenud muutatusi. Eestimaa rahvamajade nädal on sel teel justkui mõtteline sümbol: see toob fookuse aasta jooksul vähemalt korra kõigi rahvamajade ühisele nähtavusele. Iga-aastane Eestimaa rahvamajade nädal on ehe tõestus, et rahvamajad täidavad olulist rolli inimeste kokkutoomisel ja kultuuritraditsioonide elushoidmisel.

Tagasivaade juhib meid aastasse 2013, mil mitmed aktiivsed rahvamajad ühendasid jõud ning avasid oma ukseid 24 tunniks järjest. See aktsioon nimega **“Rahvamaja 24 tundi”** pakkus arvukalt sündmusi igale eale ja huvile üle Eesti. Just sellest esimesest ühisest ettevõtmisest kujunes võimas tõdemus: rahvamajad võivad olla ühel ajal avatud ning pakkuda meeldejäävat elamust nii kogukonnaliikmetele kui ka kaugemalt tulnud huvilistele. Ööpäevapikkune programm tutvustas rahvamajade tegelikku potentsiaali – need pole pelgalt ruumid, vaid kogukonnaelu süda.

Rahvamajade nädal 2022. Foto: Kaire Kannistu

Aastatel 2020–2022 hakati projektijuhi Kai Kannistu eestvedamisel tähistama **Eestimaa rahvamaja päeva** igal aastal enam kui saja osaleva majaga. Iga päev kandis oma teemat, nagu näiteks „Keel, kultuur, kogukond“ või „Kultuur, haridus, kogukond“, ning tõi endaga kaasa kontserte, näitusi ja arutelusid. See periood oli rahvamajadele ka keeruline: üleilmse eriolukorra tõttu tekkisid pausid ja pinged, sest avalik elu ning ürituste korraldamine olid piiratud. Samas andis see aeg võimaluse hinnata rahvamajade tegelikku rolli: kas need on pelgalt vaba aja veetmise kohad või hoopis laiemad kultuuri ja kogukonna liitjad?

Otsus muuta **Eestimaa rahvamaja päev Eestimaa rahvamajade nädalaks** sai teoks 2023. aastal, et anda inimestele ja kogukondadele rohkem aega ning võimalust avastada mitmeid rahvamaju üle Eesti. Nii said huvilised ühe nädala jooksul rännata mööda eri omavalitsusi, külastada erinevaid rahvamaju ja tutvuda sealse eluoluga. Ka rahvamajade töötajad said rohkem omavahel suhelda, sest nädala jooksul oli lihtsam üksteise ettevõtmistest osa võtta ja ühisüritusi korraldada. Esimene Eestimaa rahvamajade nädal pakkus vaheldusrikast programmi, mis kandis teemapealkirja „Koostöö“. Aasta hiljem, 2024. aasta sügisel, keskenduti teemale „Meie inimesed“, mis andis võimaluse tutvustada neid sädeinimesi, kes meie rahvamajades igapäevast tööd teevad. Mõlemad märksõnad vihjasid tugevalt rahvamajade põhiolemusele: inimesed, avatus ja ühise eesmärgi nimel tegutsemine.

Järgmisena ootab meid **Eestimaa rahvamajade nädal 20.–26. oktoobril 2025**. Kuigi täpsed sündmused ja programmid on veel kujunemisejärgus, on eesmärk sama mis varasematelgi aastatel – tuua kõikjalt Eestist rahvamajad korra ühtse teema alla ning näidata, kui mitmekülgne on meie rahvamaja. Kindlasti oodatakse jätkuvalt ideid, mis kaasaksid eri eas inimesi ja looksid sildu nii linna kui ka maa vahel. Mõte on, et iga huviline leiaks endale lähedase rahvamaja, kus sel nädalal toimub midagi põnevat, või sõidaks hoopis kaugemasse paika, et avastada uusi nägusid ja tavasid.

Ees ootavad aastad on täis uut inspiratsiooni. Eesti Rahvamajade Ühing soovib kindlalt jätkata ühtse Eestimaa rahvamajade nädala traditsiooni, suurendades igal aastal osalejate hulka ja pakkudes kõigile võimaluse oma kultuuritegevusi tutvustada. **2027. aastal** plaanitakse aga astuda veel samm edasi: Eestimaa rahvamaja juubeliaastal jagatakse fookust kuude kaupa eri maakondadele, et tuua välja nii rahvamajade kordumatut omapära kui ka piirkondlikke ühisjooni. Eriti oluline on see aasta just seetõttu, et siis täitub

ühel Eesti vanimal rahvamajal, Kanepi seltsimajal, **140 aastat** asutamispäevast. See on suurepärane võimalus tähistada ühtaegu nii pikaagest ajalugu kui ka tõsta esile tulevikuperspektiive.

Rahvamajad ei ole pelgalt kontserdipaigad või ruumid tantsuproovideks. Need on kohad, kus säilitatakse elavat pärimust, kus inimesed saavad end loominguliselt avada, kus vahendatakse professionaalset kultuuri, kus sünnivad uued algatused ja kuhu tihti pannakse kogukonnaelu nurgakivi. Eestimaa rahvamajade nädal – olgu see siis üks päev, terve nädal või terve aasta – on nende ideede kandev telg, mis toob kokku erinevad rahvamajad, algatab põnevaid sündmusi ja loob tähendusrikkaid sidemeid üle Eesti.

Kaire Kannistu

Eesti Rahvamajade Ühingu tegevjuht

Tori valla kultuurikonverentsist – “Kui me juured vajuvad rappa”

Möödunud aasta 31. jaanuaril toimus vastrenoveeritud Sindi seltsimajas Tori valla kultuurikonverents. Selle korraldamise ajendiks oli mure rahvakultuuri jätkusuutlikkuse pärast Tori vallas, sestap sai ettevõtmise pealkirjaks „Kui meie juured vajuvad rappa?“.

Tori vallas elab ca 12 500 elanikku, meil on viis kooli, neist üks gümnaasium, lisaks Sindi muusikakool. Lasteaedu on kuus. Viimasele suurele noorte laulu- ja tantsupeole sõitsid meilt kaks bussi kokku 70 lapsega, samas kui näiteks naaberomavalitsuse Audru 350 õpilasest käis viimasel suurel peol kolmandik.

Meie valla koolides nappis sel hetkel nii tantsurühmi kui lastekoore.

Vallas tegutsevad kaks täiskasvanute segarühma, neist üks seeniorite rühm, neli naisrühma, üks memmede rühm ja üks tütarlaste rühm.

Laulavad neli koori, neist üks naiskoor ja üks seltsing. Kahe 155-aastase ajalooga segakoori lauljad on üpris eakad – ühes laulja keskmine vanus 60 ja teises 70 aastat. Meil ei ole ühtegi tegutsevat noortekoori, puhkpilliorkestrit.

Rahvapillikollektiive on üks – möödunud aastal värselt alustanud Tori valla viiulikoor.

Tori kultuurikonverents. Foto: Karmen Kärge

Koorilaulu osas on vahelt puudu kaks põlvkonda – kui mudilaskooris on lauldud, aga lastekoori või noortekoori koolis ei ole, siis huvi koorilaulu vastu näib uuesti saabuvat vanemas keskeas. Mehi laulma või tantsima saada on üsna lootusetu. Tantsurühmadega sarnane lugu. Et seljataga oli COVID-19 pandeemia aeg, siis oli rahvatantsu seis koolides üpris nutune – peale viiruse taandumist oli suur osa lapsed rahvatantsust loobunud.

Tori vallavalitsuse suhtumine kultuurivaldkonda on väga positiivne. Olime vallajuhtidega korduvalt aru pidanud, kuidas probleemi lahendada, ning jõudnud seisukohale, et alustada tuleb lasteaedadest ja koolidest.

“Eesti rahvuse ja rahvakultuuri tuleviku kujundame täna. See ei ole pelgalt meelelahutus, vaid on miski, mis määratleb ja eristab meid rahvusena. Meie tänased teod on homse ühiskonna ja homse Tori valla vundamendiks,” – need sõnad lausus konverentsi sisse juhatades Lauri Luur, Tori vallavanem.

Keskendusime konverentsil peamisele küsimustele – milline on rahvakultuuri kestlikkus Tori vallas ja kuidas suudame seda ühiselt hoida. Konverentsi korraldamise üks peamisi eesmärke oli probleemi teadvustamine kõigile laste ja noortega toimetavatele inimestele – haridus- ja noorsootöötajatele, mittetulundusühingutele, külaliikumise inimestele, kollektiivide liikmetele ja ringijuhtidele, vallaametnikele, volikogu liikmetele jne. Oluline oli jõuda konsensusele peamises – meie rahvakultuuri jätkusuutlikkus on meie ühine mure.

"Viimane rahvatantsija", autor Urmas Lennuk, Tori teatritrupp TRET. Foto: Karmen Kärge

Et saada täit ülevaadet kogu valdkonna hetkeseisust ning arengutest ja väljakutsetest meie riigis ning kohalikes kogukondades, valgustasid meid oma ettekannetega säravad eestkõnelejad: Margus Toomla Eesti laulu- ja tantsupeo sihtasutusest, Laura Liinat Eesti folkloorinõukogust, Kalle Vister ja Urve Gromov Eesti rahvakultuuri keskusest, Kaie Tanner Eesti kooriühingust, Kadri Tiis Eesti rahvatantsu ja rahvamuusika seltsist, Aina Alunurm Jänesselja lasteaiast ja Peep Eenraid Audru koolist. Päev algas spetsiaalselt selle sündmuse tarbeks Urmas Lennuki kirjutatud lühinäidendiga "Viimane rahvatantsija", konverentsi modereeris koolitaja ja *coach* Urmo Reitav. Oodatud olid ka kolleegid ja huvilised üle riigi – osalejaid oli ca 100 inimest.

Päeva jooksul toimusid ühised arutelud ning koos otsiti lahendusi paljudele üles kerkinud küsimustele:

- Kas on võimalik saada rahvatants koolides õppekavasse, tunniplaani?
- Kuidas motiveerida lapsi osalema laulukooris või tantsuringis ka juhul, kui see toimub peale tunde?
- Kuidas ja kust kohast leida ringijuhtide või õpetaja töötasu?
- Kuidas ja kust kohast üldse leida juhendajad või õpetajad?
- Ja lõpuks – kuidas veenda kogukondi ja üldsust rahvakultuuri jätkusuutlikkuse vajaduses?

Päeva lõpptulemusena jõudsime konkreetse strateegia ja omavaheliste kokkulepeteni, mis aitavad meil tulemuslikult edasi liikuda. Täna tegeletakse rahvatantsuga valla viiest koolist neljas – kahes koolis on rahvatants tunniplaanis, kahes huviringina. Mudilaskoorid tegutsevad kõigis koolides, lastekoorid kahes koolis, lisaks poistekoor. Lisaks on meil üks haruldane lasteasutus – Jänesselja lasteaed on juba aastaid rahvakultuurikallakuga! Olen väga tänulik meie haridusjuhtidele, kes võtsid n-ö härjal sarvist ning tõid rahvatantsu oma koolidesse tagasi!

Oleme oma rahvakultuuri nügimise teel alles üsna alguses. Kogu valdkonnaga on vaja tegeleda komplekselt – ikka on juhendajate puudus, ikka on õhus küsimus, kuidas leida katteallikaid juhendajate töötasudele, rahvariiete soetamisele, tantsu- ja laululaagrite korraldamiseks, sõitudeks jne. Ja mil moel saaks noored ja nooremad keskealised nii tantsima kui laulma?

Tegelikult on kõik lahendatav, saaks vaid lapsed ja noored motiveeritud.

Ning lõpuks peamine – meie rahvakultuuri kestmine ei ole pelgalt kultuuritöötajate mure – sellesse peab panustama kogu kogukond – vallajuhid, haridusasutused, noorsootöötajad, lapsevanemad, me ise ja meie kõik. Nii nagu keel, nii ka meie pärimus, rahvatants, koorilaul, rahvapillimuusika ning näitemäng on meie identiteedi ja kestmise üks olulisimaid sambaid.

Ants Välimäe

Tori Valla Kultuurikeskuse direktor

Tartu linna rahvakultuurikollektiivide uuring 2024

Laste ja noortega tegelemine on rahvakultuuri valdkonnas oluline suund. Foto: Peeter Paaver

2023. ja 2024. aastal viidi läbi Tartu linna rahvakultuurikollektiivide uuring. Uuringu eesmärk oli saada terviklik ja süstemaatiline ülevaade Tartu linnas tegutsevatest rahva- ja pärimuskultuurikollektiividest, nende tegevuse korraldusest, tingimustest, röömudest, muredest ja arenguvajadustest. Uuring hõlmas rahvatantsu, koorilaulu,

harrastusteatrit, instrumentaalmuusikat ning vähemal määral muid pärimuskultuurivaldkondi.

Miks uuring?

Rahvakultuurivaldkonna kollektiivid tegutsevad Tartu linnas väga erinevates vormides. Peamiselt tegutsetakse eraõiguslike organisatsioonidena (enamasti MTÜ-d), kuid on ka avaliku sektori asutuste (eelkõige koolid) juures tegutsevaid kollektiive või juriidiliselt organiseerumata kollektiive. Ka valdkonna koordineerimisega tegelevad sellest tulenevalt mitu osalist (kultuuriosakond, allasutus Tiigi Seltsimaja, haridusasutused). Kuna senine tööjaotus korraldati ümber ja moodustati uus rahvakultuuri peaspetsialisti ametikoht, siis oli vaja saada selge ja ühtne ülevaade rahvakultuurivaldkonna kollektiividest vanusegruppide ja tegutsemisvormide järgi, sealhulgas nende rahulolu erinevate aspektidega, probleemide, arengu- ja toetusvajadusega jne.

Mida teada saime?

Uuringus osales ligikaudu 45% Eesti Rahvakultuuri Keskuse andmekogusse kantud Tartu linna kollektiividest, 45% vastanutest kuulus lauluvaldkonda ning 44% tantsuvaldkonda. Keskmiselt toimus eelmisel hooajal 5,7 avalikku esinemist, mis on 80% osalenute arvates optimaalne. 61% osalenud kollektiividest korraldas ise mõne avaliku esinemise. LTP rühmatootust saab 73% vastajatest, tööjõukulude toetust 42% kollektiividest. 62% kollektiivide hinnangul on nende tegevus rahaliselt jätkusuutlik. Kui koolikollektiivid jätta arvestusest välja, siis 87 kollektiivist on osalustasu või liikmemaks kehtestatud 63 kollektiivis (72%). Liikmemaksu keskmine suurus on 17,3 eurot. 70% kollektiividest on juhendajaga sõlminud lepingu, mille alusel makstakse juhendajale tasu.

Mis edasi?

Rahvakultuuri-uuring ei ole jäänud pelgalt uuringuks, vaid on kaasa toonud sisulise edasise töö. Kuivõrd uuringust jäi välja mittekollektiivne rahvakultuuri tegevusala käsitöö ning üle pooltelt olemasolevatest kollektiividest ei õnnestunud uuringu käigus vastuseid saada, on jätkunud valdkonna tegijate ja nende olukorra kaardistamine. Pärast uuringu valmimist on toimunud esimesed kohtumised tegevusala kaupa, et saada nende esindajatelt täpsemat sisendit nii uuringus käsitletud kui ka teiste teemade kohta.

Tartu linna korraldatud rahvakultuuritegevuste aluseks saab aastase ajaraamiga rahvakultuuri tegevuskava, mille koostamisel on võetud arvesse uuringu tulemusi ja kohtumistelt saadud teadmisi. Suund on toetada juhendajaid, et

harrastajatel oleks tugev eeskuju ja eestvedaja, ning valdkonnasisest koostööd ja iseseisvumist ühistegevuste, arutelude, koolituste kaudu. Tartu linn on määranud 2025. aasta investeeringu- ja arengutoetuse prioriteediks laulu- ja tantsupeoliikumise toetamise, abistades rahvakultuurikollektiive kostüümide või instrumentide soetamisel või täiendamisel. Tuge vajavad kindlasti ka laulu- ja tantsupeoliikumisest välja jäävad tegevusalad nii kohalikul kui riiklikul tasandil. Iseseisvuse kasvatamisele ja kõigi töö hõlbustamisele aitaks kaasa uus rahvakultuuri andmebaas, kus valdkonnas tegutsejad saaksid ise oma andmeid ajakohasena hoida ning need oleksid ühest kohast kättesaadavad.

Uuringu raport: https://tartu.ee/sites/default/files/uploads/Kultuur%20ja%20vaba%20aeg/Kultuur/Tartu%20rahvakultuurikollektiivide%20uuring_FINAL.pdf

Hegert Leidsalu

Tartu linnavalitsuse kultuuriosakonna teenuste arendusspetsialist

Merike Puura

Tartu linnavalitsuse kultuuriosakonna rahvakultuuri peaspetsialist

Kestlike põhimõtete rakendamine ja ligipääsetavus Tartu 2024 laulu- ja tantsupeol

Tartu kandis koos Lõuna-Eestiga 2024. aastal Euroopa kultuuripealinna tiitlit. See oli aasta, kus kogu Lõuna-Eestis oli fookuses kultuur. Kultuuripealinna tiitel lõi head tingimused kultuuripärandi ja kaasaegse lähenemise ühendamiseks, kogukondade ja piirkondliku arengu tugevdamiseks ning rahvusvahelise nähtavuse tõstmiseks. Kõik „Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024“ programmi sündmused lähtusid keskkonnahoidliku ürituskorralduse põhimõtetest ning mitmel suursündmusel oli olulisel kohal ka ligipääsetavus.

Kestlikest põhimõtetest lähtus ka Tartu 2024. aasta laulu- ja tantsupidu, millest sai osaleja ja külastajana osa kokku ca 34 000 inimest. Laulu- ja tantsupeo esinejate ja külastajate toitlustusalal kasutati ainult korduskasutatavaid nõusid ja söögiriistu. Pudelivee asemel pakuti kõigile pidulistele kraanivett, jäätmed koguti liigiti ning pidulisi julgustati auto asemel kasutama kergliiklusvahendeid või ühistransporti. Lisaks rajati laulu- ja tantsupeo alale

täiendav rattaparkla ning laulupeole ka lapsevankrite parkla. Laulu- ja tantsupeo meenete valik oli väike ja praktiline, materjali ja inventari hankides eelistati võimalusel taaskasutust, vähendati trükitud materjalide hulka. Jäätmete liigiti kogumist toetas laulu- ja tantsupeol kokku üle 60-ne keskkonnast hooliva ägeda inimese! Kokkuvõttes jäi laulu- ja tantsupeol tänu pandinõude süsteemile kasutamata ca 35 500 ühekordset nõud ning tantsupeol õnnestus liigiti koguda üle poole jäätmetest.

Korraldajad pingutasid ka selle nimel, et suurendada ligipääsuvõimalust laulu- ja tantsupeole. Mõlemal peol oli eraldi ala ratastoolidele ning invaparkla ja invatualett. Laulupeol pakuti huvilistele ka kirjeldus- ja viipekeeletõlget. Tartu 2024 laulu- ja tantsupeo kogemus näitas, et huvi ligipääsu suurendavate teenuste vastu on suur ning tulevikus tuleb Tartu laulu- ja tantsupidudel nende mahtu kindlasti suurendada.

Tartu 2024 laulu- ja tantsupidu ühendas parimal moel Eesti kultuuripärandi ja tänapäeva ühiskonna vajadused. Kestlike ja ligipääsetavust edendavate põhimõtete rakendamine on samm, mis näitab maailmale, et suursündmused võivad olla samaaegselt traditsioonilised, kaasaegsed ja vastutustundlikud. See võiks olla inspiratsiooniks mitte ainult teistele sündmustele Eestis, vaid ka rahvusvahelisel tasandil. Tartu 2024 laulu- ja tantsupidu tõestas, et me oleme muutusteks valmis ning kultuur võib olla tõhus muutuste eestvedaja ühiskonnas.

Marleen Viidul

Tartu 2024 laulu- ja tantsupeo roheteemade ja ligipääsetavuse koordinaator

Tartu laulupidu.
Foto: Peeter Paaver

100 aastat Nõmme Kultuurikeskuse maja algusest

1924. aastal otsustas ärimees Oskar Nuudi ehitada Nõmme keskusesse uue kinomaja.

Projekti, mis kinnitati 22. septembril 1924, tegi ehitusinsener Ferdinand Gustav Adoff. Aastanumbrit 1924 näeme ka hoone fassaadil, kuid valmis maja sel aastal veel ei saanud. Kino nimeks pani omanik „Soleil“ – päikesekino.

Esimene teade siin linastunud filmidest ilmus 1925. aasta 17. veebruaril ajalehes Päevaleht. Filmid olid „Meie patune elu“ ja „Meie aja naised“, 22. veebruaril samas „Madjari printsess“. Märkusena oli lisatud – pilte saadab esimese klassi kvartett. Oli ju tummfilmi ajastu ning filme saatis elav muusika. Siin näidati uuemaid lõökfilme, mis publikut rohkem juurde meelitasid. Siiski, kõige paremini ei läinud neilgi. Nii jõuti võrdlemisi lühikese aja jooksul nii omanikku kui nime vahetada. Põhimõttel – uus omanik pani asutusele reeglina ka uue nime. Nii ilmusid kino fassaadile 1929. aastal uhked tähed: Roxy. Siin pakuti lisaks filmidele ka teatrit, tsirkust ja muud meelelahutust, töötas puhvet. Aastast 1933 pandi uus ja veelgi lõõvam nimi: Uus Roxy. Selleks oli mõjuv põhjus. Nõmme miljonärid vennad Kahrod olid samal aastal lasknud ehitada vana kinohoone vastu uue, kus järgmisel aastal alustas tööd kino Victoria Palace.

See oli vanale tegijale juba palju tõsisem konkurent. Ning peagi vahetati taas omanikku ja nime, 1934. aastal oli selleks Sparta ja 1936. aastast Endla. Nõmme kinod natsionaliseeriti 30. septembril 1940. Endla näitas filme kuni 1944. aasta sügiseni. Kuigi hoone oli Eesti NSV kinematograafia rahvakomissariaadi bilansis, sai seal peagi tegelikuks peremeheks NKVD ohvitseride kool. Need tüütud üürilised õnnestus välja puksida alles septembriks 1946. Siis asus majja Tallinna kultuurimaja Nõmmel, mis 1948 nimetati ümber Nõmme kultuurimajaks ning mida nüüd tunneme Nõmme Kultuurikeskusena.

Reaalselt saadi esimesed ruumid kultuurimaja valdusse alles 1. septembril 1946. aastal ning remondi ja ehitusega tegeldi veel mitme järgneva aasta jooksul.

Isetegevusringide töö algas aga kõigest hoolimata hoogsalt, esialgu tegutseti kodudes ja koolimajades. 1946. aastaks oli moodustatud näitering, rahvatantsuring, laulukoor, solistide kollektiiv ja väike orkester.

Nõmme kultuurimaja. Foto arhiivist

Nõmme kultuurimaja 2024. Foto: Ingrid Novikova

Ettekirjutustele, pidevale kontrollile ning ruumide remondi probleemidele vaatamata suudeti ära teha suur töö rahvakultuuri arendamisel. Populaarsed olid Nõmme tantsuõhtud, kus tantsuorkestrites alustasid mitmed hiljem tuntuks saanud muusikud. Omaalgatuslik ja entusiastlik oli filmistuudio Diogenese Tünder, mis 1970.–1980. aastatel töötas Olav Neulandi ja Enn Säde juhendamisel. Tuntuks sai kultuurikeskuse draamaring, mis tegutses aastatel 1945–1990 ning kandis suurema osa ajast nime Hottentotid.

Täna on järjepidevalt töötanud rahvatantsurühm, mida algselt juhendas Teedo Känd. Täna on juhendajaks Kadri Aadma ja ees seisab rahvatantsurühma 80 aasta juubelihooaeg. Väga pika ajalooga on ka naiskoor Nõmme, mis 1957. aastast on osalenud kõikidel üldlaulupidudel. 1954. aasta oktoobris pandi alus Horre Zeiger Bigbandile, mis 2024. aastal tähistas oma 70. tegutsemisaastat.

Eesti Vabariigi algusaastad olid keerulised nii majanduslikult kui kultuuriliselt, kuid tegevus kultuurimajas jätkus. Populaarseks kujunesid Nõmme Rockklubi noorte rokikontserdid. 1995. aastaks aastaks jõuti selleni, et vahendid kultuurimaja kapitaalremondiks olid eraldatud ja otsustati luua uus asutus – Nõmme Kultuurikeskus.

Pärast remonti endisel pööningul avati 50-kohaline kammersaal ning hoo- gustus huviringide tegevus ja suurenes külastajate arv. Tegutsema hakkasid uued kollektiivid: hobitantsuklubi Ritmo, Nõmme lastekoor ja väikeste tüd- rukute koor Nõmmelill, kes 2024. aasta kevadel tähistas oma 30 aasta juubelit.

2002. aastal realiseerus kuus aastat õhus püsinud maja siseõue juurdeehitu- se idee. 12. oktoobril 2002 avati koos kultuurikeskuse sünnipäevapeoga juur- deehitus. Kultuurikeskus suurenes peaaegu kolmandiku võrra, juurde saime seminariruumi, kunstistuudio, lastestuudio, kooriruumi ja kohviku.

2024. aastal sai kaheaastase ootamise järel teoks kultuurikeskuse sisearhi- tektuuri projekti järgi renoveerimise I etapp. Kultuurikeskuse I korruse ruu- mid on saanud kaasaegse interjööri, mis vastavad nüüdisaja nõuetele. 2025. aastal seisab ees II ja III korruse ruumide renoveerimise II etapp.

Kultuurikeskuses tegutseb ligi 40 huviringi ja toimub pea 200 üritust aastas. Väljast väike, seest suur!

Leho Lõhmus
ajaloolane

Ingrid Novikova
Nõmme Kultuurikeskuse direktor

Riidaja kultuurimaja. Foto: Anne Jaakson

Riidaja kultuurimaja – 95 aastat pärandit kandes

Riidaja on vana asula, mida on esimest korda mainitud Läti Henriku kroonikas seoses paavsti legaadi Modena Wilhemi käiguga Sakalasse 1226. aastal.

Riidaja kultuurimaja on järjepidevalt tegutsenud samas majas 95 aastat. Kogukonna seisukohalt on tegemist tähtsa hoonega. 1929. aasta 28. oktoobri Päewalehes nr 29 kirjutatakse: „Rahvamajade võrk tiheneb. Riidajas nägus rahvamaja. Läänud pühapäeval õnnistati pidulikult Riidaja uut rahvamaja, mille ehitanud muusikaselts „Vambola“ endisest mõisa magasiaidast. Maja õnnistas Helme õpetaja Uustal. Pühitsemisele oli ilmunud rahvast rohkesti. Ruumid on uues rahvamajas avarad. Saal ühes rõduga mahutab üle 600 inimese. Uue rahvamaja ruumidesse mahutati muusikaselts „Vambola“ raamatukogu. Endise magasiaida ümberehitus rahvamajaks läks maksma 5000 krooni, millest suurem hulk võlga.“

Aga kes siis olid need kultuurielu loojad siinmail? 1922. aastal moodustavad kaks meest, Paul Zingel ja Eduard Taul, muusikaseltsi Vambola. Seltsi liikmed tegelesid pillimuusika, koorilauluga ning näitemänguga. Kuna puudus maja, kus proove läbi viia, siis osteti vallalt Riidaja mõisa magasiait ning kogukonnas tehtud korjanduse ja võlgu võtmise teel asuti toimetama. 1930. aastate keskpaigas ehitati rahvamajja tolle aja kohta moodne lava, paigaldati elektrivalgustus. Näidendeid ja ja laulumänge kutsuti lavastama lavastajad

Viljandist. Lavastati „Kosjasõit“, „ Lõbus talupoeg“, „Kaluri tütar“, „ Kauka jumal“, „Püve talus“ jne. Lavastusi saatis Vambola orkester, koos käisid rahvatantsijad. Aastal 1938 loobub selts rahvamaja ülalpidamisest, seletuses lisati, et rahvamaja peab kujunema oma ümbruskonna kodanike ühishooneks, ning juhatusele tehti ettepanek pöörduda Riidaja valla poole rahvamaja ja raamatukogu ülevõtmiseks.

Saabus pöördeline 1940. aasta. Vambola selts likvideeriti. Veel ei olnud toimunud küüditamised. Võõrvägede sissetung muutis palju, 1941 toodi küll veel lavale lavastus „Rummu Jüri“, kuid sõjaaeg oli vaikuseperiood. Uuesti elavnes kultuurielu 1950. aastatel, kui tegutses lausa kaks orkestrit. 1960. aastal tegutses majas orkester, rahvatantsurühm ja väike laulukoor. Rahvamajja tegutsema jäänud aktivistidest moodustus rahvatantsurühm, lauluansambel, ning orkestrist oli moodustatud külakapell, mis sai nimeks Torupill, mida juhtis kultuuritöö eesrindlane Johannes Taul. 10 aprillil 1976 esineti lausa Eesti Televisioonis.

1984–1986 järgneb uus tõus kultuurielus, rahvamajas kõlavad puhkpillihelid, kuid need vaibuvad, ja põhiliseks kultuurielu vedajaks on rahvatantsijad. Toimuvad ka iganädalased filmiõhtud.

Anne Pai juhatajaks tulemisega hakkab uuesti tegutsema näitering, kus löövad kaasa ka noored. Kultuurimajas toimub vabariiklik harrastusteatri festival ja vabariiklik külateatri festival ning Kagu-Eesti teatripäev. Diskod on popid, rahvatantsijad jätkavad oma proovidega. Osaletakse Tallinna tantsupidudel.

Nii on see kultuurielu siin majas kulgenud, koos tõusude ja mõönadega, kuid jätkusuutlikult.

Siin on lauldud, rahvatantsu tantsitud, esinenud on lausa orkester, lauluansamblid, külakapell. Laval on mängitud operette, laulumänge, näidendeid. On toimunud tantsuõhtud ja diskod.

Praegu tegutseb Riidaja kultuurimajas eakate rahvatantsuring, naisrühm, käsitööring, saviring, noortetuba. Toimuvad tantsuõhtud, kontserdid, teatriõhtud. Oma pidusid peavad Tõrva kooli Riidaja õppekoha õpilased ja laste-aed.

On tore tõdeda, et kultuurimaja on jätkuvalt kogukonna teenistuses, kus säilitatakse ja edendatakse kohalikku kultuuripärandit ning pakutakse kogukonnale mitmekesist kultuuriprogrammi.

Lõpetangi siin Lennart Mere sõnadega: „Meie kultuur on kulukas vallale ja kodanike rahakotile, aga väga kallis meie südamele. Selle väärtust ei saa mõõta rahas, vaid selle mõõdupuu on kunst, traditsioonid, tahtejõud, südamlikkus ja pärand.“

Anne Jaakson

Riidaja kultuurimaja kunstiline juht

Kuidas luua muuseum koos kogukonnaga

2021. aasta septembris avatud Kalamaja muuseum on hubane koht nii kohalikele elanikele kui ka külalistele. Meie näitused, publikuprogrammid ja eriilmelised kogukonnaprojektid aitavad tutvuda piirkonna ajaloo, tänapäeva ja tulevikuga – Kalamaja muuseum koondab killukesi asumi värvikast olemusest. Kogukonnamuuseum on loodud esimesest hetkest üheskoos Kalamaja inimestega. Selline muuseumi loomise viis on ainulaadne kogu Eestis. Muuseum sai stardi 2018. aasta kevadel kohalike elanike seas korraldatud küsitlusega, millele järgnesid mõttetalgud ja kohtumisõhtud, kus igas etapis küsiti kogukonnaliikmete arvamust ja nende ettepanekuid muuseumi loomiseks. Kümned endised ja praegused kalamajakad on osalenud püsinäituse valmimisel, annetades esemeid ja jagades oma mälestusi eluolust asumis. Muuseumi igapäevatöö on praegugi tihedalt seotud Kalamaja inimestega. Neid igakülgset kaasates, neile võimalusi pak- kudes ja nendega üheskoos toimetades oleme saanud Euroopa parimaks kogukonnamuuseumiks 2024 (The European Museum of the Year Award, EMYA).

Muuseumi loomisel oli kõige tähtsam suhtlus siinsete elanikega – et muu- seum saaks just nende nägu! Näiteks said inimesed meie kõige erilaadsema ja Eestis suhteliselt ainukordse aktsiooni käigus ise valida muuseumile visuaalse identiteedi ehk logo. Koostöös kogukonnaga töötasime välja neli algvarianti, mille hulgast oli kõigil võimalus valida – nii veebis kui ka muuseumimaja ees füüsiliselt (pabersedeliga postkasti) – endale meeldiv lahendus. Ja tulemuse- na valisidki inimesed Kalamaja muuseumi visuaalseks tunnuseks kalasilma perspektiivi.

Kalamaja. Foto: Vahur Lõhmus

Meie üks võluvõti on see, et kaasame kohalikke kõiksugu tegevustesse ja teeme seda pidevalt, oodates samal ajal sisendit ka neilt endilt. Nii juhendavad muuseumi köögis praegused ja endised Kalamaja elanikud kokandusõhtute sarja „Kalamaja maitse“, kus huvilistega üheskoos valmistatakse aegumatute retseptide järgi maitsevaid roogi ja seejärel lastakse oma kätetööl hea maitsta. Kokandusõhtutel on käinud prouad, kes on tutvustanud oma vanaemade retsepte, ning eksootilisi maitseid on kööki toonud kohalikud brasiillased; õhtutest on välja kasvanud iseseisev näitus ja põnevamad retseptid on koondatud „Kalamaja kokaraamatusse“. Kalamajakad korraldavad teisigi üritusi, näiteks ekskursioonisarja „Minu Kalamaja“, mille keskmes on kohalikele elanikele olulised lood ja paigad. Muuseumisse jutuvestmisõhtutele saavad aga tulla kõik siinsed inimesed, et vabas vormis oma lugusid rääkida, mõnusalt koos aega veeta ja uusi tutvusi luua.

Kogukonnamuuseumina tegutsedes on meie jaoks tähtis kuulata kogukonda. Näiteks tulid muuseumisse Piret ja Mati, kes soovisid oma kodumaja koridoriseinale üles panna hoone loo nii tekstis kui ka piltides. Nii sündis projekt „Majalood ajaloos“, millega on liitunud paljud Kalamaja

kortermajad. Meile on ääretult tähtis, et kohalike elanike räägitud lood ning annetatud fotod ja esemed jõuaksid ka näitustele. Tutvustamaks siinseid lugusid ja paiku, olemegi pakkunud siinsetele elanikele võimaluse ise näitusi koostada ning korraldanud välinäitusi Kalamaja tänavatel. Näiteks on Kalma sauna ees ööpäev läbi avatud telefoniputka-audionäitus, kus vanast taksofonist saab kuulda Kalamaja lugusid, mille on „lindile“ rääkinud kogukonnaliikmed ise – nii on kogukonnamuuseum kõigi jaoks ka linnaruumis olemas.

Mis on ühe kogukonnamuuseumi edu võti? Ühest küljest on see väga lihtne, teisest küljest aga üpris keerukas: kuula oma kogukonna inimesi, arvesta nendega, toimetage nendega üheskoos ja ole avatud.

Palju lugusid ja meie igapäevaseid toimetusi leiab muuseumi kodulehelt www.linnamuuseum.ee/kalamaja.

Kristi Paatsi

Tallinna Linnamuuseumi Kalamaja muuseumi juhataja

Maadaam on maasool

MTÜ Maadaam on Kiikla külakogukonda ühendav ühing, mis moodustati 2005. aastal peale kohalike naiste osalemist läänemereäärsete riikide naisettevõtjaid ühendavas FEM-projektis. Põhikirja järgi seati eesmärgiks külaelu edendamine, maainimesele aktiivse tegevuse pakkumine ja peredele mõeldud ürituste korraldamine.

7. oktoobril 2024 said maadaamid kokku Kiikla rahvamajas, et anda hoog sisse ühingu 20. tegevusaastat tähistavale sündmuste sarjale.

Maadaami üheks tuntumaks kaubamärgiks on käsitöö. Alustati lapitööga, siis järgnes ühele Rootsi ettevõttele teenusena pehmete mänguasjade õmblemine. Edasi tehti tutvust väga erinevate käsitööliikidega, näiteks klaasvitraaž, siidimaal, keraamika. Ikka ja jälle tuldi tagasi keskkonnasõbraliku käsitöö ja taaskasutuse juurde. Maadaame kutsutakse sageli mitmesugustele üritustele töötubasid korraldama.

MTÜ Maadaam algatusel on augusti algul juba 19 korral toimunud Kiikla külapäev, mis on toonud kokku endised ja praegused külaelanikud ning hulgaliselt külalisi. Sagedasteks külalisteks on sõbrad Läti vabariigist Madona

rajoonist Sarkani rahvamajast. Nendega on toimunud kultuurivahetus juba alates 2008. aastast.

Üheks Maadaami tähtsündmuseks on olnud aastatel 2007–2017 märtsi algul toimunud näputööpäev. Tavapäraselt oli selle päeval Kiikla rahvamaja spordisaalis üleval maadaamide lapitööde näitus, kus sai näha palju erinevaid mustri- ja värvikombinatsioone. Lisaks toimusid töötoad, kus maadaamid õpetasid mõnda uut tehnikat ning esietendus maadaami uus näitemäng, milleks sageli oli omalooming. Neljal aastal mängiti lõbusaid lugusid seitsme õe tegemistest, järgnesid "Ahjualune", "Polkovniku lesk", "Pannkoogirõõm" ning kiiklaaineline muusikaliste vahepaladega "Tikitud unistused".

Maadaami teatrist on välja kasvanud Kiikla kogukonnateater, mis tegutseb aktiivselt tänaseni. Lavastatakse peamiselt kogupereetendusi. 2024. aasta suvel sai lavaküpseks „Vahva rätsep“, sügisel esietendus nukuetendus „August ja Julia ehk Meil teater sündis kiikudes“.

Eri projektide toetusel on toimunud mitmeid huvitavaid ja vajalikke koostisi, näiteks näitlemiseks vajaliku esinemisjulguse saamine, eneseareng ja isiksuse omaduste analüüs, erinevate käsitööoskuste omandamine, raamatupidamine, projektijuhtimine jpm.

Maadaamid on koostanud ja trükitud avaldanud erinevaid väljaandeid: 2011. ja 2012. aasta kalendrid, ajakirjalaadne liikmeid tutvustav trükitud aastal 2013 ning ainueksemplarina 2010. aastal trükitud fotoraamat.

Vaatamata kõrgele eale, sest 19 aastat on ühe MTÜ jaoks asjaosaliste arvates tähelepanuväärne iga, on ühing jätkuvalt toimekas ning valmis uuteks huvitavateks ettevõtmisteks. Paaril viimasel aastal on enim tähelepanu nõudnud kogukonnamajutuse jaoks ruumide sisustamine ja majutusteenuse pakkumine ning lastegruppidele muinasjutuprogrammide korraldamine: kevadeti Jänesemammimaana ja detsembris Jõulumemmemaana.

Ruth Linnard

MTÜ Maadaam juhatuse liige

Juhatuse liikmed Külli Raidma ja Ruth Linnard Jänesemammimaal.
Foto: Ruth Linnard

Kogupereetenduse „Vahva Rätsep“ tegelaskond peale etendust Laagna Vanatares.
Foto: Ruth Linnard

Kolme Kandi Rahvamaja – Rapla valla kogukonna süda ja kultuuri edendaja

Rapla vallas on kultuur olnud alati üks kogukonnaelu nurgakividest, pakudes inimestele võimalusi koosolemiseks, traditsioonide hoidmiseks ja uute ideede elluviimiseks. Viimaste aastate jooksul on kultuurielu edendamiseks ja ressursside tõhusamaks kasutamiseks tehtud olulisi samme. Üheks oluliseks muudatuseks oli 2023. aastal kolme Kaiu piirkonna kultuuriasutuse (Kuimetsa, Vahastu ja Kaiu rahvamajad) ühendamine. Loodi Kolme Kandi Rahvamaja, mis on kujunenud tõeliseks kogukonna südameks.

Põhjalik ettevalmistus ja kogukonna kaasamine

Kolme Kandi Rahvamaja loomine ei olnud juhuslik ja ega seotud majandusliku otsusega. Enne ühendasutuse loomist viidi läbi põhjalik analüüs. Analüüsiti, kuidas on võimalik parandada Kaiu piirkonna kultuuritöö juhtimist, muuta sündmuste korraldamine sujuvamaks. Tähtis oli jälgida, et seaduslikud nõuded oleksid täidetud. Eesmärk oli olemasolevate vahendite optimaalne kasutamine.

Kogu protsessi oli kaasatud kogukond, alustasime kogukonna kaasamisest. Toimused kohtumised eri kogukondade esindajatega. Oluline on anda kogukonnale signaal, et soovime arvestada piirkonnas elavate inimeste vajaduste ning ootustega. Kogukonna seisukohtade kuulamine oli selge märk, et rahvamaja loomine ei oleks pelgalt administratiivne samm, vaid tõeline püüdlus luua midagi püsivat ja väärtuslikku.

Esimesed edusammud

Kolme Kandi Rahvamaja alustas oma tegevust 2023. aasta lõpus, kui ametisse astus noor ja energiline juhataja. Tema juhtimisel sai rahvamaja kohe tuule tiibadesse. Üks peamisi edutegureid on olnud tihe koostöö kohalike mittetulundusühingutega. MTÜ-d tulid rahvamaja tegevustega kiiresti kaasa ning vastastikune toetus ja ühine visioon on andnud tulemusi.

Esimese aasta jooksul on rahvamaja korraldanud vahvaid üritusi, mis on toonud kokku rahvast lähedalt ja kaugelt. Näiteks toimusid „Kaiu Maitsete Karusell“, Kaiu ja Kuimetsa jaanituled, ühine matkapäev, heategevuslik öökiino ja Kaiu rahvaolümpia. Eakad käivad koos rotatsiooni korras kohtumislõunatel kord Kaius, kord Kuimetsas ja kord Vahastus. Selleks on organiseeritud

ühine transport, et kõik saaksid osaleda. Lastele toimuvad nende eale vastavad üritused. Need üritused pole ainult meelelahutuslikud, vaid ka kogukonda ühendavad. Kogukonna kohtumised pakuvad võimalust tutvuda, jagada ideid ja tugevdada koostööd elukaareüleselt.

Kogukonna tugevuse näited

Kolme Kandi Rahvamaja edukas tegevus näitab piirkonna elanike koostöövõimet ja pühendumist. Tihe koostöö on neil oma piirkonna MTÜ-dega. Üks suur ettevõtmine oli MTÜ ja rahvamaja koostööna Karitsa järve äärde vaid nädalaga rajatud võrkpalliväljak. Selleks, et see projekt ellu viia, tulid kokku kohalikud ettevõtjad, elanikud ja vallavalitsus, pakkudes omalt poolt nii tööjõudu, ressursse kui ka organiseerimisvõimekust.

Tulemuseks ei olnud pelgalt spordirajatis, vaid kogukondlik sümbol, mis näitab, et ühise eesmärgi nimel tegutsedes on võimalik saavutada suuri asju. See ei ole ainult koht sportimiseks, vaid ka tore kohtumispaik nii noortele kui vanemaealistele.

Tulevikku vaatav juhtimine

Kolme Kandi Rahvamaja ja kogukond pööravad suurt tähelepanu tulevikule. Sügisel toimus uue hooaja tegevuste planeerimiseks ideede korje õhtu, kuhu olid oodatud kõik piirkonna elanikud. See andis võimaluse kõigil, kes soovi avaldasid, panustada piirkonna kultuurielu arendamisse oma ideede ja ettepanekutega.

Selline avatud ja kaasav juhtimisstiil kinnitab, et Kolme Kandi Rahvamaja ei ole pelgalt kultuuriasutus, vaid tõeline kogukonnakeskus. Kohalike elanike arvamuste kuulamine ja kaasamine on olnud oluline, et rahvamaja saaks areneda ja pakuda kvaliteetset kultuuriteenust.

Kolme Kandi Rahvamaja roll kogukonnas

Rahvamaja on koht, kus korraldatakse kontserte, teatrietendusi, näitusi ja muid kultuurisündmusi. See aitab hoida ja arendada kohalikke traditsioone ning tutvustada uusi kultuurisuundi. See on koht, kus inimesed kohtuvad, jagavad oma mõtteid ja loovad tugevat kogukonda. Rahvamaja korraldatavad sündmused ja projektid ei paku mitte ainult meelelahutust, vaid aitavad tugevdada piirkonna ühtsustunnet ja identiteeti.

Kolme Kandi Rahvamaja on suurepärane näide sellest, kuidas ühise eesmärgi nimel tegutsedes saab kogukond luua midagi suuremat, mis

toob rõõmu kõigile. See on näide, et koostöö ja ühise planeerimise abil võib saavutada palju positiivset nii kohalike elanike heaolule kui ka valla kuvandile laiemalt. Kolme Kandi Rahvamaja on koostöös erinevate MTÜ-dega kujunenud kohaks, kus saavad alguse kogukonda ühendavad erinevad sündmused. Jõudu ja jaksu edaspidiseks.

Helen Hints

Rapla valla kultuuri- ja noorsootöö spetsialist

Ruth Lippus

Rapla valla kultuuri- ja haridusosakonna juhataja

Kultuuririkkuse aasta – kas ühekordne projekt?

24. septembril tähistasime Paines Wittensteini tegevusmuuseumis rahvuste päeva. Pole seda päeva varem siinkandis tähistatud, aga kuna kultuuri-ministeerium kuulutas 2024. aasta kultuuririkkuse aastaks, siis oli põhjust. Aasta kese oli kandunud teiste rahvaste kultuuriilmingutele, põhiliselt lau-lule, tantsule, käsitööle jne. Vahetades mõtteid muuseumi teadusjuhi Ründo Mültliga, pidasime vajalikuks rääkida eri rahvusest inimestega, lähtudes kultuurisotsioloogilisest vaatenurgast. Viisime läbi paneelvestluse, kus osalesid eri vanuses inimesed neljast eri rahvusest. Vestlusele panime pealkirjaks „Miks on Eestis hea elada?“. See, mis päevavalgele tuli, oli pehmelt öeldes üllatav ja seetõttu sündis mõte kirjutada alljärgnev tekst.

Kohtusime esimest korda tegevusmuuseumis Wittenstein ja mina olin varem kuulnud, et Järvamaa keskraamatukogus viib itaalia keele kursusi läbi üks kena noor naisterahvas eesnimega Polina. Perekonnanimi ei jäänud kohe meeldegi ja nüüd pole sellel enam tähtsustki, sest Polina läks sügisel mehele ja kannab tänaseks perekonnanime Nikiforova. See, et keegi viib Järvamaal läbi itaalia keele õpet, oli üllatav. Mul tekkis huvi, kes see noor naine on ja mida ta siin Järvamaal teeb. Kuidas sa Järvamaale sattusid?

Abikaasaga koos oleme Paldiskist pärit. Seal on peamiselt paneelmajad ja kui soovid elada eramajas, siis sul kindlasti peab alati olema auto. Et teha terviseanalüüse, vormistada dokumente jms, pead kogu aeg sõitma

Tallinnasse, väga tihti töökoht on ka Tallinnas. Meil oligi unistus elada eramajas, mis oleks linna sees, et kõik oleks lähedal ja saaks minna jalgsi poodi või lasteaeda. Me ei ole Tallinna armastajad, seetõttu vaatasime maju igal pool üle Eesti, ka Kuressaares, Otepääl, Valgas, Viljandis, Raplas jne. Meile meeldis maja just Paides, vaikselt vanalinna osas. Tol ajal olid ka mõned soodustused hüpoteeki osas või remonditoetus, kuid me ei jõudnud kahjuks neid ära kasutada. Me armastame reisida mööda Eestit ja Paidel on väga soodne asukoht, paljud linnad asuvad vaid ühetunnise sõidu kaugusel.

Oled Eestis sündinud ja kasvanud? Sinu kodune keel on vene keel. Kuidas hakkasid sa huvi tundma itaalia keele vastu?

Jah, ma olen Eestis sündinud ja kasvanud, aga ma õppisin vene koolis. Juba põhikoolis avastasin, et mul on keeleanne ja suur huvi keelte vastu. Mul oli unistus õpetada vene keelt võõrkeelena. Ma ei saanud minna Venemaale, et vene filoloogiat õppida, seetõttu otsustasin, et esialgu õpin võõrkeeli ja siis saab juba välismaalasi õpetada. Kuna ma koolis juba õppisin inglise, eesti ja saksa keelt, siis romaani keelte eriala tundus huvitav, sest oli võimalik õppida korraga veel kahte uut võõrkeelt. Sai valida hispaania, itaalia või prantsuse keele vahel. Hispaania keelt olen ka natuke varem õppinud, seetõttu valisingi itaalia ja prantsuse keele.

Kuuleme täna tihti seda, et venelastel on eesti keelt väga raske selgeks õppida. Sina räägid veatult eesti keelt ja lisaks veel itaalia keelt. Koolisüsteemis õppisid kindlasti ka inglise keelt. Kas tõesti on keele õppimise probleem vaid selles, et eesti keel on nii öelda „raske“? Kas keele õppimine on mõeldav vaid andekatele?

Ma usun, et on tõesti olemas keeleanne, kuid seda saab igaüks endas arenada. Keeleandel on „kaks saladust“. Esimene neist on hea mälu, et kiiresti meelde jätta uusi sõnu, ning mälu arendamiseks on vaja näiteks mängida eri mänge, õppida luuletusi ja laulusõnu pähe. Teine on keeleloogika tajumine ja oskus märgata sarnasusi keelte vahel, mis samuti lihtsustab keeleõppimise protsessi. Kuid tõesti on olemas ka inimesed, kes lihtsalt ei ole võimelised keelt selgeks õppima, kui näiteks ka koolis õppimine käis üle jõu.

Teine põhjus on motivatsiooni ja praktika puudus. Kui inimene saab kõike vajalikku infot emekeeles, kui kõik kodulehed on vene või inglise keelde tõlgitud, siis saab ka ilma eesti keeleta mugavalt elada. Tavaliselt ka tööd on võimalik leida ilma keeleoskusega. Probleem on ka eesti keele praktiseerimisega.

Et sõnad jääksid meelde, pead neid väga tihti kasutama. Aga kus ja kellega? Õpikutes oled õppinud sõnu sellistel teemadel nagu perekond, reisimine, riided, vaba aeg. Kui tihti saab näiteks töökaaslastega nendel teemadel vestelda? Paljudes kohtades ei jäägi aega selleks, et lobiseda töökaaslastega, töö ju ka peab olema tehtud; või on sinu töökohal kõik töökaaslased venelased, lisaks veel naabrid, sõbrad ja teenindajad poes on ka venelased või ukrainlased. Veel on eestlasega raske sõbraks saada, mul siia maani ei ole ühtegi eestlasest sõpra, kellega saaks koos väljas käia, kontsertidel, trennis jne, kuigi mul olid erinevad klassikaaslased ja tuttavad eestlased. Kui kirjutad neile esimesena või kutsud ise, siis tavaliselt eestlased vastavad ja tulevad, aga ise kuhugi ei kutsu ja ei kirjuta, ning nii see sõprus lõpebki. Täiskasvanueas on üldse raske leida uusi sõpru.

Kolmas põhjus on õppematerjalide väike valik ja hind. On liiga vähe lugemisraamatuid, videoid, mängu. Need õpikud, mis on olemas, on väga kallid, ja mitte kõik ei saa neid endale lubada, kui näiteks niigi palk on väike. Ka tasuta kursustele ei ole nii kerge kohta saada. Kui õpid teisi keeli, siis on vahvaid dialooge, tv-sarju, isegi ilukirjanduse adapteeringuid. Näiteks saad prantsuse kirjanike teoseid lugeda, isegi kui sul on A1-A2 (algaja) tase, sest keegi on neid tekste lihtsustanud. Tammsaart, Lutsu või muude kirjanike tekste ei ole veel keegi adapteerinud nii, et algajast keeleõppija saaks nende teostega tutvuda.

Oled täna Koeru keskkoolis vene ja itaalia keele õpetaja. Kuidas sa ennast selles ametis tunnend?

See on minu jaoks uus kogemus ja suur väljakutse ka. Oma emakeelt on palju raskem õpetada reeglipõhiselt, võrreldes keeltega, mida ise oled õppinud; see nõuab aega, et kohaneda. Praegu on üldse raske olla Eestis venelane, Venemaa on praegu agressor ning suhtumine Venemaasse on halb. Eriti raske on seda keelt õpetada koolis võõrkeelena, sest õpilastel puudub huvi ja motivatsioon vene keelt õppida ja ma mõistan neid. Kuid õpilased on sõbralikud ja ma loodan, et mul õnnestub muuta vene keele õppimine huvitavamaks. Minu arvates, töö peabki olema raske ja andma väljakutseid, siis saad ise areneda ja avastada enda jaoks midagi uut.

Kuidas sa võrdled elu Ida-Virumaal ja Järvamaal? Millised on kõige suuremad erinevused?

Ma ei ole Ida-Virumaal elanud, olen Narvas käinud vaid paar korda. Seega

mul on raske öelda midagi selle kohta. Aga ma saan võrrelda elu Harjumaal ja Järvamaal. Siin elu on rahulikum, inimesed on südamlikumad. Sul on valik, kas sõita Tallinna või Rakverre või Tartusse, siin elab palju eestlasi ja sa oled osa eesti kultuurist ja ühiskonnast, sinu kolleegid ja naabrid on ka eestlased.

Harjumaal on kõik Tallinna-keskne, kogu aeg kõik sõidavad sinna ja tagasi. Inimesed soovivad elada külates, kus ei ole mitte midagi, aga boonuseks saad Tallinnase sõita 20 minutiga, ja nii tulebki välja, et kogu elu on Tallinnas ja ummikutes. Väga paljud Harjumaal elanikud ei ole mööda Eestit reisinud ning neil ei ole kokkupuudet eesti kultuuriga. Tallinn on nii Euroopa moodi, et seal saab väga mugavalt elada, kui oskad ainult inglise või ainult vene keelt. Ka firmades on tihti nii, et enamus töötajatest on venelased või vastupidi eestlased, aga venelasi on vähe. Seal on elu kiire ja stressirohke, aga Järvamaal rahulik ja südamlik. Siin inimesed peavad eesti ajaloost ja kultuurist lugu ja on väga looduslähedased. Paljud inimesed elavad eramajades ja kui mõni elab korteris, siis suure tõenäosusega on tal kuskil lähedal olemas suvila või oma talu.

Lugedes Polina vastuseid, tunnen eestlasena kerget süütunnet. Kas oleme kõik endast oleneva teinud, et teisest rahvusest inimesed tunneksid ennast Eestimaal kodus? Ajalugu olematuks ei tee ja projektipõhine institutsionaalne integreerimine ei vii soovitud tulemusteni. Võti peitub ehk positiivse suhte loomises. Suhteid pole ka Eesti venelastel omavahel ja veel vähem eestlaste ja venelaste vahel. Tuleb luua suhteid – pealtnäha lihtne tõdemus, aga oi kui keeruline ülesanne ellu rakendada.

Polina Nikiforovat küsitles

Külliki Aasa

Eesti Rahvakultuuri Keskuse rahvakultuurispetsialist Järva maakonnas

Kultuuririkkuse aasta Mustvees

Mustvee oma mitmekeelse kultuuriruumiga on natuke erilisem paik siin meie kultuuririkkuses. Nii avatigi 13. jaanuaril kultuuririkkuse aasta Jõgevamaal meeleoluka sündmusega just meil. Liikumisaasta andis pidulikult teatpulga üle kultuuririkkuse aastale. Sel puhul astusid Mustvees üles Laiuse naisrahvatantsurühm Meie Mari, Põltsamaa segarahvatantsurühm Tulihänd, Mustvee kultuurikeskuse naisansambel Rodnik ja tantsustuudio Armando. Kell 13.05 kõlasid üle kogu Jõgevamaa kirikukellad, toimus pidulik tseremonia ja tervitussõnavõttud. Kaitseliit esitles oma tehnikat ja naiskodukaitsjad pakkusid mulgiputru. Avatud olid piirkondlikud õpitoad, kus sai teada, kuidas teha keedusuhkrut ja ivan-tšaid.

Aasta jooksul korraldasime mitmesuguseid üritusi ja näitusi, mis töid fookusesse kultuuri mitmekesisuse.

Mida aga tõi meile siis aasta jooksul see kultuuririkkuse aasta?

28. aprillil toimus Mustvee kultuurikeskuses südamlük kontsert „Elame erinevate kultuuride keskel”, kus astusid üles mitmed meie maja kollektiivid. Kõlas kaunis mitmekeelne laul ja saime nautida eri rahvaste tantse.

Juulis toimunud festivali Peipsi Folk üheks peasinejaks oli leelokoor Helmine – ikka meie kultuuririkkusele mõeldes...

Augustikuu tõi meile juba üheksandat korda toimuva vaimuliku muusika festivali, kus esitleti palju kultuuride rikkust. Saime nautida erinevaid kontserte meie pühakodades terve nädala.

24. septembril tähistasime Eesti rahvuste päeva, mis oli pühendatud kõigile Eestimaal elavatele rahvustele. Mustvees algas päev päikesetõusul Eesti lipu piduliku heiskamisega.

Mustvee lasteaia Mustvee majas ja Tiheda majas peeti hommikul kell 9.00 rahvuste päeva teemalist muusikahommikut.

Iga piirkond Jõgevamaal sai kingituseks kirsipuu "Turgenevka", et see oma äranägemise järgi kodukohas sobivasse kohta istutada. Kell 15.00 toimuski puude istutamine Mustvee linnas ja vallas. Maakondlik sündmus algas kell 18.00 kauni kontserdiga. Esinesid maakonna rahvakultuurikollektiivid ja külalisesinejaks oli tšuvaši *indie*-folkansambel Tarai. Toimus mälumäng „Tea ja tunnen rahvusi ja puid“. Tantsutoas õpetas tantse Maia Lepiste Pajusi rahvamajast ja käepaela punumise saladusi Kaire Kivi Lohusuu Vabaajakeskusest.

Koos avasime Natalja Tumanova näituse „Peipsiäärne mustrite rikkus. Taaselustatud vanaemade mustrid”.

19. oktoobril toimus meil hõimupäeva laat ja selle raames esinesid kontserdiga külalised Setomaalt – leelokoor Verska Naase. Lauldi ja tantsiti ning ka pealtvaatajad haarati ringtantsudesse.

Laidi Zalekešina

Mustvee Kultuurikeskuse juhataja

Kultuuririkkus Kohila vallas

Kui 2023. aasta sügisel hakati rääkima 2024. aasta teemast – kultuuririkkus –, siis tekkis mul palju mõtteid ja küsimusi. Osalesin Kultuuriministeeriumi korraldatud infopäeval ning tutvusin ka “Kultuuririkkuse aasta 2024” kodulehega. Kohe lõi pähe mõte, miks mitte tutvustada meie inimestele teiste rahvuste esindajaid, kes meie vallas elavad. Küsisin vallamaja sekretärilt statistikat, kui palju erinevaid rahvusi meie vallas elab. Endalegi üllatuseks sain vastuse – 41.

Järgmine samm oli, kuidas nende inimesteni jõuda, kes võiksid oma maad ja rahvast tutvustada? Alustasin lähedalt s.t rääkisin ühe oma koori lauljaga, kes on sünni poolest taanlane, kuid oma olemuselt ja keelekasutuselt täiesti eestlane. Ta oli ideega kohe nõus! Minu juhtnöörid talle olid vaid, et tutvustav loeng/vestlus võiks kesta maksimaalselt tund aega ja seejärel võiks pakkuda külalistele midagi rahvuslikku süüa. See esimene õhtu õnnestus suurepäraselt! Juttu jätkus pikaks ajaks, inimesed esitasid küsimusi, toimus sõbralik vestlusningkahtlematalisaskõigeleomavõlurikkaliktaanipäranevõileivalaud.

Täpselt sarnases võtmes toimusid ka järgmised rahvuste õhtud. Minu suureks üllatuseks osutus kõige populaarsemaks USA-õhtu. Kõik toolid olid hõivatud ja neid tuli saali suisa juurde tuua. Inimestel oli palju küsimusi, sest ameeriklased ise olid nii põnevad isiksused! Ka Eestisse elama asumise põhjused on neil väga erinevad. Kohati tundus, et nad on nii erinevad, et kas esindavad ikka üht ja sama rahvust. Samas selles just ameeriklaste omapära seisnebki, et riik on suur, asustatud väga erinevate Euroopa rahvustega ja küllap on seetõttu keeruline “luua” ka ühtset rahvust. Ameeriklased olid oma söögilaua katnud magusate saiadega – pähklivõiga kaetud valged saaviilud.

Pidavat olema iga ameeriklase lapseõlvetoit.

Arusaadavalt on meie vallas kõige rohkem slaavi rahvaste esindajad. Ot-sustasime, et me nende rahvaste õhtuid ei korralda, välja arvatud ukrainla-sed. Meie õnneks töötab üks ukrainlane mõisakoolis. Tegemist on ääretult toreda, targa ja intelligentse õpetajaga. Tema ettekanne oli võimas. Puutuma-ta ei jäänud sõjateemad, kuid eesmärk oli siiski rääkida Ukrainast laiemalt ning tutvustada ukraina rahvast. Oli imetore õhtu! Saimme aimu ukrainlaste hingeelust, nende ääretust lahkusest ja suurest südamest. Rikkalik oli ka uk-rainapäraste toitudega kaetud laud – kõik said proovida ukraina pelmeene ja ukraina borši.

Kuigi esialgu olid suured plaanid, et teeme kevadperioodil rahvusõhtuid, suvel puhkame ja jätkame sügisel, jagus meil jõudu siiski vaid kevadeks. Ap-rillis toimus põnev mustlasteemaline õhtu. Mustlased on Kohila valla elani-kud olnud juba aastakümneid. Täna on neid oluliselt vähemaks jäänud, ent nende kohalolu on siiski märgatav. Mustlaste ehk romade elu on olnud aja-looliselt keeruline. Nad ei ole paikse iseloomuga, vaid tegemist on rändrah-vusega. Ent neil on väga kindlad, just nende kultuurile omased traditsioonid. Kõik, kes on nendega kohtunud, teavad, et üheks iseloomulikuks jooneks on nende temperamentsus. Sellest tulenevalt on kuulsad ka romade tantsud ja tantsimine. Kultuuririkkuse õhtul tutvustati Hageri rahvamajas meie kohali-kele just mustlastantse värviliste ja suurte seelikute lehvides. Isegi kui oleme harjunud, et meie hulgas on palju mustlasi, siis tegelikult nende kultuurist ei tea me eriti palju. Seetõttu oli mustlasõhtu Hageris väga populaarne ja põnev.

Kevade lõpetasime aga portugali õhtuga. Taas põnev teema, sest Portugal pole just Soome, kus iga eestlane on ilmselt vähemalt ühe korra käinud. Portugal on aga kauge ja põnev maa. Seal on sooja ja külma, on merd ja mä-gesid, kuid on ka väga rikas ajalugu. Nii nagu mustlased on temperamentsed, on seda ka portugallased. Meie vallas elava portugallase eestlasest abikaasa ütles, et ta siiani, s.t juba aastaid, ei saa ta aru, kas ta mees “räägib” oma õega, või nad “karjuvad” üksteise peale. Sellest õhtust jäid teravalt meelde portu-gaallaste ütlemsed. Näiteks lause “Sa oled hea nagu mais!” tähendab “Sa oled väga kaunis!”. Teised ütlused, mis olid seotud eesli või ahviga, tähistavad pig-em juhmi inimest.

Lisaks tutvusmisõhtutele oli Kohila raamatukogus iga kord avatud ka konkreetse maa kirjanike raamatutest näitus.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et ettevõetud plaan tutvustada kohalikke inimesi

Taani õhtu võileibade tegemine. Foto: Sigrid Põld

läks korda! Kui esialgu arvasin, et osalejaid võiks igale üritusele tulla paar-kümmend, siis tegelikkus selgus juba esimesel õhtul. Nii saab tõdeda, et eri rahvuste õhtutel osales kokku umbes paarsada inimest.

Sigrid Põld
Kohila valla kultuurinõunik

TUNNUSTUSED

RAHVAKULTUURI TUNNUSTUSED JA PREEMIAD 2024

Eesti Kultuurkapital 2024

Rahvakultuuri valdkond

Peapreemia: **Ave Matsin, Evelin Lagle-Nõmm, Lembe Lahtmaa** – Pärandusfestivali korraldamise eest Viljandis

Elutööpreemia: **Merike Lang** – rahvakultuuri valdkonna elutööpreemia kultuuripärandi hoidmise ja muuseumimaastiku arendamise eest

Rahvakultuuri sihtkapitali aastapreemiad

Jana Volke – harrastusteatri aastapreemia meisterlike ja täpsete kostüümi- ja lavakujunduse lahenduste loomise eest erinevates harrastusteatri lavastustes

Andres Arro, Erle Veber, Leana Liivson – rahvatantsu aastapreemia dokumentaalfilmi „Tantsutajad ehk rahvatantsust Karksi-Nuia moodi“ eest

Raido Bergstein – kultuurikorralduse aastapreemia Koolitantsu pikaaegse korraldamise eest, mis on loonud võimalusi ja aidanud kaasa tulevaste tantsuloojate ja -publiku järelkasvule

Küllike Joosing – koorimuusika aastapreemia Uma Pido peadirigendile ja Tartu laulupeo kunstilisele juhile

Sõrvemaa Pärimuse Selts – folkloori aastapreemia Sõrvemaa ja sõrulaste kultuuri püsijäämist toetava keskkonna loomise ning teadliku ja sihipärase kogukonna sidumise ja harimise eest

Rait Pihlap – rahvamuusika aastapreemia 25-aastase meisterliku töö eest eesti kandlevalmistamise traditsiooni hoidmisel ja arendamisel

Mariann Raisma – muuseumivaldkonna aastapreemia silmapaistva töö eest museoloogia ja Eesti muuseumivälja arendamisel

EESTI FOLKLOORINÕUKOGU 2024

Teotugi: **Mari Lepik** – sõrulaste pärimuse edendaja

EESTI RAHVAKUNSTI JA KÄSITÖÖ LIIT 2024

Pärandihoidja 2024 auhinna laureaadid:

Lembe Sihvre – käsitöövaldkonna hoidmise ja edendamise eest. Rahvarõivanõustaja, koolitaja ja valmistaja.

Velli Saabas – käsitöövaldkonna hoidmise ja edendamise eest. Muhi rahvarõiva seelikute valmistaja.

Inna Raud – käsitöövaldkonna hoidmise ja edendamise eest. Rahvarõivauurija, nõustaja, koolitaja ja valmistaja.

EESTI RAHVAMAJADE ÜHING 2024

Kuldkand: **Tiina Lobja**. Tiina on korraldanud maakondlikke tantsu- ja laulupidusid, Lihula kultuuri- ja kodukohvikute päevi ning olnud Matsalu Loodusfilmide festivali üks asutajaid.

Kaheksakand: **Katrin Sassi**. Keila Kultuurikeskus. Katrin on kujundanud Keila ja Harjumaa kultuuripilti läbi suurürituste, suvekoolide korraldamise ning andnud panuse Harjumaa Kultuurikorraldajate Liidu juhatuses.

Aasta tegu: **Eesti kirjanduse pidunädal Järva vallas**. Järva vallas, Anton Hansen Tammsaare sünnipaigas on 2022. aastast korraldatud terve nädala pikkust Eesti kirjanduse pidunädalat, mis toob kokku kirjutajaid, lugejaid ja uurijaid üle Eesti.

Aasta tegija: **Kassari Haridusselts**. Kassari Haridusselts hoiab elus Kassari kogukonnavaimu, pärandit ja traditsioone, pakkudes mitmekesiseid sündmusi nii kohalikele, suvehiielastele kui ka külalistele.

Noor tegija: **Kendro Härm** – Pärnu-Jaagupi Rahvamaja heli- ja valgustehnik

Aasta koostööpartnerid: Pärnu-Jaagupi Tuletõrjeselts, Aurelika ja Marko Reimann, Eesti Rahvakultuuri Keskus, Väino Sassi ja Rapla Tarbijate Ühistu, AS Bacula, Karel Kansvein ja Xell Light OÜ, Kaido Hein/OÜ KAH, Tarmo Tagamets, Premia Tallinna Külmhoone AS, MTÜ Kinobuss, Tartumaa Omaavalitsuste Liit, Ründo Mülts/Wittensteini Tegevusmuuseum

EESTI KOORIÜHING 2024

Aasta koor: **Kammerkoor Helü** (dirigendid Küllike Joosing ja Anu Lepik), kes pälvis I koha ja kulddiplomi V rahvusvahelisel koorifestivalil „Beira Interior“ Portugalis.

Meeskoor Sakala (dirigendid Liisi Toomsalu ja Loviisa Steinfeld), kelle 2024. aasta tegemiste hulka kuulus koori 95. sünnipäeva kontsert „Rõõm on nii suur“.

Aasta dirigent: **Küllike Joosing** – kammerkoori Helü ja Tartu Üliõpilasselgakoori dirigent, Uma Pido 2024. aasta ja Tartu laulupeo „Õnn ja rõõm“ 2024. aasta kunstiline juht ning dirigent, Tartu Heino Elleri muusikakooli õpetaja ning kooridirigeerimise osakonna juhataja.

Aasta dirigent-muusikaõpetaja: **Kadri Hunt** – Püha Miikaeli Poistekoori ja Eesti Raadio Laulustuudio kooride kunstiline juht ja dirigent ning vaimuliku laulupeo „Rõõm üle maa“ dirigent, samuti laulja ja helilooja.

Aasta noor dirigent: **Laura Štoma** – kammernaiskoori Sireen ja Delfi kammernaiskoori dirigent ning Eesti Filharmoonia Kammerkoori laulja.

Aasta puhkpilliorkester: **Tallinna Tehnikaülikooli puhkpilliorkester** (dirigendid Tarmo Kivisilla ja Diana Mäeväli), kes pälvis Eesti Puhkpilliorkestrite Turniiril E-grupis 2. koha ja kulddiplomi ning Prahas 25. rahvusvahelisel puhkpilliorkestrite konkursil võidu ja kulddiplomi kõrgeimas kategoorias ning eripreemia kohustusliku teose esituse eest ja dirigendipreemia.

Aasta orkestridirigent: **Valdo Rüütelmaa** – Tabasalu Muusika- ja Kunstikooli puhkpillioõpetaja, Keila Linnaorkestri dirigent, Tallinna Huvikeskus Kullo puhkpilliorkestri dirigent, Eesti Dirigentide Akadeemia Puhkpilliorkestri tegevuse juht ning Lääne-Harju Muusika- ja Kunstidekooli õpetaja ja orkestrijuht.

Aasta toetajad: **IS Music Team** – Eesti Puhkpilliorkestrite Turniiri auhindade toetaja; TalTech ja Tiit Land, kes toetas Tallinna Tehnikaülikooli Akadeemilise Naiskoori osalemist Calella rahvusvahelisel koorifestivalil „Sing for Gold“ Hispaanias.

Aasta korraldaja: **Koorijuhtide ja Muusikaõpetajate Harjumaa Ühendus**, kelle korraldada oli Harjumaa laulupidu „Meie vägi“ 2024. aastal ning selle eelproovid ja ühislaulmised.

Aasta tegu: **Tartu laulu- ja tantsupidu 2024** – lisaks peakontserdile „Õnn ja rõõm“ pakkus peonädal tihedat erinäolist programmi ja oli aasta suurim rahvatantsu ja koorimuusika kogukondade kokkutooja.

Koostööpreemia: **kampaania „Koorijuht on elukutse / Tantsujuht on elukutse“** – Eesti Koorijuhtide Liidu ning Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi algatus suurendamaks koori- ja tantsujuhtide elukutsete väärtustamist ja nähtavust.

Aasta kooriplaat: **„Las ma olen“**. **Elleri tütarlastekoor** (dirigent Külli Lokko) – Arvo Pärdi, Veljo Tormise, Tõnu Kõrvitsa, Rasmus Puuri, Karin Tuule ja Eriks Ešenvaldsi kooriloominguga vinüülplaat.

Aasta koorihelilooja: **Siim Aimla**, kellel 2024. aastal valmis 9 uudisteost segakoorile, naiskoorile, lastekoorile ja mudilaskoorile ning rida kooriseadeid.

EESTI RAHVATANTSU JA RAHVAMUUSIKA SELTS 2024

Aasta loojad: **ansambel Lõõm ja Kristel Maruste**

Aasta tantsujuht: **Birgit Vallas**

Aasta rahvamuusik: **Piret Aus**

Aasta kollektiiv: **Sörve naiste regilaulurühm Ammuker ja Kolga tantsurühm**

Aasta sõber: **Tõrvandi päästeselts**

Aasta korraldaja: **Paganliku PärimusÖÖ meeskond**

Aasta koolitaja: **festival Sabatants**

Aasta rahvatantsusündmus: **tantsulavastus „Aig veerep armu müüdä“**

Aasta rahvamuusikasündmus: **Põhja- ja Baltimaade kõrgkoolide pärimusmuusika konverents Nordtrad**

Aasta film: **„Tantsutajad ehk rahvatantsust Karksi-Nuia moodi“**

Aasta omavalitsus: **Tori vald**

Pikaajaline panus rahvamuusika valdkonda: **Celia Roose**

Pikaajaline panus rahvatantsu valdkonda: **Voldemar Berelkovski**

Maakonna tunnustused ja preemiad

HARJUMAA

Eesti Kultuurkapitali Harjumaa ekspertgrupp

Kultuuripärl: **Kalle Erm** – Viimsi Muusikaliiteatri eestvedaja, looja ja juht

Elutööpreemia: **Rein Suppi** – pühendunud spordi edendaja ja kogukonnategelane

Aastapreemiad:

Viimsi Muusikaliit – 25 aastat muusikaliitrit Harjumaal

Külli-Katri Esken – Harjumaa laulu- ja tantsupeo "Meie Vägi" korraldamise eest

Koorijuhtide ja Muusikaõpetajate Harjumaa Ühendus – Harjumaa laulu- ja tantsupeo "Meie Vägi" korraldamise eest

Rahvatantsu- ja Rahvamuusikajuhtide Harjumaa Ühendus – Harjumaa laulu- ja tantsupeo "Meie Vägi" korraldamise eest

Eve Lutter – Harjumaa laulu- ja tantsupeo "Meie Vägi" korraldamise eest

Ingrid Novikova – Harjumaa kultuurikorraldajate ühistegevuse eestvedamise eest

Joosep Sang – Suure pühendumise eest mandoliinide populariseerijana

Harjumaa Omavalitsuste Liidu poolt antud Harjumaa teenetemärk:

Aarne Saluveer – koorijuht ja Haabneeme Kooli muusikaõpetaja

HIIUMAA

Eesti Kultuurkapitali Hiiumaa ekspertgrupp

Kultuuripärl: **Mait Joorits**, lavastuse eest „Mere laul“

Elutööpreemia: **Tiiu Valdma**, panuse eest Hiiumaa kunstiellu

Aastapreemia

Madis Mihkelsoo, Käina kiriku lääneportaali taastamise eest

Karin Mihkelsoo, Käina kiriku lääneportaali taastamise eest

Olesja Voronjuk, klaveriõpilaste eduka ettevalmistamise eest

Tunnustuspreemia

Margit Kääramees, Kassari kultuurineljapäevade korraldamise eest

Tiina Maiberg, Hiiumaa kirjandusfestivali korralduse eest

Joosep Niit, Hiiumaa spordi- ja kultuurisündmuste jäädvustamise eest

ERKF Kõpu Majaka fondi stipendium

Valev Sein, kunstnik ja Hiiumaa kunstiellu edendaja

Hiiu maakonna teenetemärk 2024

Tõnu Otsason, kogukonna arendaja, edendaja ja hoidja

Helle Nittim, koorijuht

IDA-VIRUMAA

Eesti Kultuurkapitali Ida-Virumaa ekspertgrupp

Kultuuripärl: **Hirvo Surva** – koorilaulu kõlama panemise eest Virumaal

Aastapreemia: **Imbi Tito** – talvise rahvatantsutraditsiooni hoidmise eest

Eesti Rahvuskultuuri Fondi Uno Järvela stipendium

Svetlana Gorjušina, Narva muusikakooli poistekoori dirigent

Ida-Viru EHE 2024

Aasta kultuurisündmus: **Virumaa tantsupidu „Ei ole üksi ükski maa“** korraldus- ja lavastusmeeskond

Aasta noor tegija: **Sten Aamer**, rahvamuusik

Aasta uus algatus: **ViruLaul 24**, Ida-Virumaa koolinoori ühendav muusikaprojekt

Aasta kogukonna tulehoidja: **Ruth Linnard**, Kiikla rahvamaja juhataja ja MTÜ

Maadaam juhataja

Aasta kultuurikollektiivi juht: **Tanja Elken**, koorijuht

Aasta kultuuritöötaja: **Merle Pikhoff**, lisaku rahvamaja juhataja

JÕGEVAMAA

Eesti Kultuurkapitali Jõgevamaa ekspertgrupp

Jõgevamaa Kultuuripärl: **Laidi Zalekešina** – särava ja pühendunud tegevuse eest kultuuririkkuse aasta sündmuste korraldamisel

Jõgevamaa ekspertgrupi aastapreemia

Jõgevamaa Kultuurikoda – Jõgevamaa laulupeo „Täherahvas“ eestvedamise eest

Terje Kiipus – pühendunud tegevuse eest rahvaliku etenduse „Et olla...“ tantsijate liigijuhina

Tiina Kull – panuse eest rahvarõivaste kandmise traditsiooni elustamisse

Palamuse O. Lutsu Kihelkonnakoolimuuseum – südamega tehtud töö eest näituste ja sündmuste korraldamisel Palamusel

Puurmani Rahvamaja näitering – harrastusteatrite festivalil „Jogentagana 2024“ silmapaistva esinemise eest

Sadala Külade Selts – südamega tehtud töö eest sündmuste korraldamisel Sadalas

Karin Uusküla – pühendunud tegevuse eest rahvaliku etenduse „Et olla...“ tantsijate liigijuhina

Jõgevamaa ekspertgrupi tunnustuspreemiad

Õie Aruoja – pikaajalise tegevuse eest Jõgevamaa muusikaelus

Jaana Koppel – pühendunud tegevuse eest raamatukogusündmuste eestvedamisel

Maia Lepiste – pühendunud tegevuse eest Põltsamaa valla kultuurielus

Andres Määr – Jõgevamaa laulupeo „Täherahvas“ kunstilisele juhile

Elle Palm – pühendunud tegevuse eest Mustvee valla kultuurielus

Arlet Palmiste – Jõgevamaa laulupeo „Täherahvas“ lavastajale

Maria Petrov – pühendunud tegevuse eest Mustvee vaimuliku muusika festivali korraldamisel

Aili Reinthal – pühendunud tegevuse eest käsitöötraditsioonide hoidmisel

Sten Siirak – pühendunud tegevuse eest MTÜ Tähetund eestvedamisel

Liisi Tegelman – tantsuetenduse „Iga tee algab kodulävelt“ idee autorile ja peakorraldajale

JÄRVAMAA

Eesti Kultuurkapitali Järvamaa ekspertgrupp

Kultuuripärl: **Ründo Müls**

SA Järvamaa tunnustused

Aasta kultuuriedendaja: **Kai Kanarik** – Järva valla Kultuurikeskuse kunstiline juht

Aasta kultuurielu hoidja: **Ave Avamere** – Türi Kultuurikeskuse kunstiline juht

Parim kollektiiv: **Paide Hammerbecki Põhikooli rahvatantsurühm "Siuh ja Viuh"**

LÄÄNEMAA

Eesti Kultuurkapitali Läänemaa ekspertgrupp

Kultuuripärl: **Krista Kumberg** – Läänemaa laste ja noorte kirjakultuuri hoidja ja edendaja läbi väga erinevate tegevuste

Aastapreemia

Mairi Grossfeldt – järjepideva tegevuse eest Läänemaa noorte kultuurielu rikastamisel

Evald Okase muuseum, Üla Koppel ja Mara Ljutjuk – Evald Okase muuseumi renoveerimise ja Läänemaa kultuurielu elavdamise eest

Tunnustuspreemiad

Ilme Sepp – innovaatiliste lahenduste arendamise eest raamatukogus

Ülle Schönberg – rannarootsi kultuuripärandi järjepideva arendamise eest

Anu Raagmaa – aktiivse tegevuse eest rannarootsi kultuuripärandi hoidmisel

Aleksander Mihelson – Läänemaa arhitektuuripärandi objektide renoveerimise eest

Hõije Rahu – isikunäituse „Unenägu unenäo vahel“ loomise eest

Diana Ots – erinevate valdkondade koostööpartnerite kaasamise eest raamatukogude tegevusse

Haapsalu Noorte teater, Anne Suislep – uuslavastuse „Ingerimaale“ eduka etendamise eest

LÄÄNE-VIRUMAA

Eesti Kultuurkapitali Lääne-Virumaa ekspertgrupp

Kultuuripärl: **Ain Kütt** – mõisakultuuri tutvustamise eest

Elutööpreemia: **Ello Odraks** – kauaaegse Virumaa Poistekoori juhtimise eest

Aastapreemia: **Eleriin Miilman** ja **Robin Täpp** – lavastuse „Kibe“ eest

Aasta sädeinimene: **Kristel Allikmäe** – elujõuline ja särav, teisi sütitav, loominguline, pühenduv, hooliv suure südamega naine, kelle ööpäevas on rohkem kui 24 tundi.

Aasta vabaühendus: **Roela Kodukant MTÜ** – piirkonna ajaloo väärtustaja, traditsioonide hoidja ja erinevate tasandite koostöö vedaja

PÕLVAMAA

Eesti Kultuurkapitali Põlvamaa ekspertgrupp

Elutööpreemia: **Ingrid Muuga** – pühendunud spordielu edendaja

Kultuuripärl: **Peeter Änilane** – Põlvamaa muusikalise ja kultuurilise maastiku pühendunud kujundaja

Aasta tegu: **XXIV vabariiklik õpetajate rahvatantsufestival „Targastõ tandsma“**

Aasta tegija: **Küllike Joosing** – VI Uma Pido peadirigent

Põlvamaa Omavalitsuste Liit

Teenetemärk: **Eerika Mark** – Põlva Kultuuri- ja Huvikeskuse vedaja

Aukiri: **Helje Põvvat** – legendaarne kultuurivedur, tantsujuht

Saidi Tammeorg – legendaarne laulujuht

Triinu Laan – lastekirjanik

Diana Leesalu – Uma Pido lavastaja

Aasta kollektiiv 2024: Kanepi Seltsimaja naisrühm **Kanapää Keerutajad**

Aasta kollektiivi juht 2024: **Tiina Ilves** – tantsujuht, Kanapää Keerutajad ja Kanepi Kanged

Aasta noor tegija 2024: noorte lauluansambel **LEGED** (Lemme Salf, Elis Padar, Gete-Ly Vija ja Emma Liblik, juhendaja Margot Suur)

PÄRNUMAA

Eesti Kultuurkapitali Pärnumaa ekspertgrupp

Kultuuripärl: **Marko Sassjan** – üleriigilise isadepäeva kontserdi idee ja suurepärase lavastamise eest Kilingi-Nõmme klubis

Elutööpreemia: **Mart Tõnismäe** – mitmekihilise ning eripalgelise kultuurielu arendamise ja hoidmise eest Pärnumaal

Pärnumaa Omavalitsuste Liidu tunnustused

Rahvakultuuri aastapreemia **Marian** ja **Jan Leo Grau** – Mart ja Leida Oru kunstikogu Pärnu Muuseumisse toomise ning eripalgeliste kunstiprojektide korraldamise eest

Aasta noor kultuuritegija: **Mirjam Kits**

Aasta rahvakultuuri tegija: **Aina Alunurm**

Aasta üllataja: **Peeter Kodar**

Aasta üllataja: **Merilin Aaslaid**

Aasta tegu: **Pärnu-Jaagupi ooperimaja „Üheks õhtuks“**

Aastate tegutseja: **Tiina Lobja**

RAPLAMAA**Eesti Kultuurkapitali Raplamaa ekspertgrupp**

Elutööpreemia: **Tõnu Soosõrv** – Rapla Maakonna Noorte Puhkpilliorkestri asutamise ja dirigeerimise eest

Kultuuripärl: **Jürgen Kusmin** – Velise koduloo ja pärandkultuuri hoidmise eest

Aastapreemia

Liina Kikas – Vigala kandi kultuuririkkuse hoidja ja säilitaja

Rait Pihlap – pillimeisterdamise traditsiooni hoidja

Sten Olle Moldau – mitmekülgne helilooja ja muusik

Raplamaa Kultuurisammas 2024

Kultuurisammas: **Anne Paluoja**, pikaaegne Raplamaa rahvatantsuõpetaja

Kultuuritegija: **Ene Klaus**, Märjamaa Rahvamaja kultuurikorraldaja

Kullatükike: **Ilve Tommingas**, Juuru Rahvamaja perenaine

SAAREMAA**Eesti Kultuurkapitali Saaremaa ekspertgrupp**

Kultuuripärl: **Anne Kolk** – Saaremaa rahvusliku käsitöö traditsioonide hoidmise ja arendamise eest

Elutööpreemia: **Lembit Uustulnd** – põlvkondade-ülese mereteemalise loomingu eest

Aastapreemia

Aare Tammesalu – kõrgetasemelise Mustjala festivali ja ERSO kontserdi korraldamise eest

Naislauluselts Piret – naiskoorile Piret eduka loomingulise hooaja eest

Hendrik Krummi preemia

Lii Pihl – pikaaegse ja pühendunud panuse eest Saaremaa kunsti- ja kultuuriellu ning Kuressaare raekoja pärandi tutvustamise eest

TARTUMAA

Eesti kultuurkapitali Tartumaa ekspertgrupp

Kultuuripärl: **Maarja Liba** – tähelepanelik, väsimatu ja nakatava energiaga Tartu kultuurisündmuste eestvedaja, kes väärtustab kaasloomist ja ühtehoidmist.

Elutööpreemia: **Ellen Napits** – Tartumaa Rahvakultuuri Keskseksi särav ja inspireeriv tegevuskoordinaator, kelle tegevus hoiab maakonna kultuuri ajaloolist mälu ja toetab loovinimesi nii praktiliselt kui ka moraalselt.

Aastapreemia

Küllike Joosing – laulupeo «Õnn ja rõõm» idee teostamise eest kunstilise juhina

Kristel Maruste – tantsupeo «Juure juures» idee autor ja lavastaja ning rahvatantsuansambli Tarbatu juhendaja

Risto Joost – maailma muusikaklassika suurteoste hulka kuuluvate Giacomo Puccini ooperi «Turandot» ja Gustav Mahleri 8. sümfoonia lavale toomise eest Vanemuises

Kodavere Pärimuskeskus – Kodavere esimese laulupeo korraldamise eest

Tartu linna kultuurikandjad

Aasta loojad: **Küllike Joosing** ja **Kristel Maruste** – Tartu laulu- ja tantsupeo kunstilised juhid emotsionaalse ning hiilgava kogemuse loomise eest

Aasta kultuuriorganisatsioon: **Tartu sündmuste korralduskeskus** – linna traditsiooniliste sündmuste elu täis ja uuenenud formaatidega korraldamise eest

Aasta rahvakultuurikandja: **Virve Valtmann-Valdson** – hinnatud käsitöömeister ja koolitaja

Aasta tehniline tugi: **Taavi Toom** – professionaalse ja inspireeriva töö eest tehnilise projektijuhina, sh Tartu 2024 laulu- ja tantsupeonädala tehniline projektijuht

Kuldne Tammeoks: **Astrid Hallik** – Tartumaa Omavalitsuste Liidu kultuurinõunikuna täitis võtmerolli Tartumaa tantsupidude traditsiooni taaselustamisel. Tema eestvedamisel loodi 2012. aastal Tartumaa Rahvatantsujuhtide Liit, kelle algatusel taaselustati 2013. aastal Tartumaa tantsupidude traditsioon tantsupeoga «Püha». Laulu- ja tantsupidude Tartumaa kuraator. Tema eestvedamisel koostati 2019. aasta sügisel Tartumaa esimene kultuuristrateegia ning tema algatusel on ellu kutsutud häkaton „Loov vald“, mis on hüppelauaks paljudele Tartumaa kogukondades sündinud ideedele.

VALGAMAA

Eesti Kultuurkapitali Valgamaa ekspertgrupp

Kultuuripärl: **Jan Oscar Veidenberg** – Taagepera muinasjutuliste parkide looja

Elutööpreemia: **Arvo Saal** – parim orienteeruja kultuuri- ja spordimaastikul

Aastapreemia

Vello Jaska – mulgi keele sõnasepp ja edendaja

Valdeko Kalamees – särtsakas kultuurilooja ja edendaja

Lootustandev noor: **Valga Arhitektuuriresidentuur ehk Vares (Margus Tammik, Mari Möldre, Merilin Kaup ja Ulla Alla)** – alternatiivse ja inspireeriva ruumikogemuse loojad

VILJANDIMAA

Eesti Kultuurkapitali Viljandimaa ekspertrupp

Kultuuripärl: **Kai Kannistu** – särava panuse eest Viljandimaa kultuurielu korraldamisel

Aastapreemia

Kalle Gaston – kodulooaustaja, kirjastaja, kirjanik ja Mulgimaa ajaloo populariseerija

Liisi Toomsalu – meestelaulu hoidja ja mulgikeelsete laulude looja

Näituse "**Kirikirjad kindalt seinale**" tegijad **Mall Vesilo, Anneli Kundla, Merike Saaremets**

Eesti Kultuurkapitali Viljandimaa ekspertgrupi tunnustused

Mulgi segakoor, dirigent **Kristjan Õmblus** – koorilaulu hoidjad Mulgimaal

Temufi teatri avamine, teatri loovjuht **Peep Maasik**

Tantsufilm "**Tantsutajad ehk rahvatantsust Karksi-Nuia moodi**" – **Erle Veber, Andres Arro, Leana Liivson**

Aasta tegu: **Tantsulavastus „Aig veerep armu müüdä”**, tantsulavastuse loojad **Birgit Vallas, Leana Liivson, Mae Rae, Eva Pruuli, Väino Liivson, Merili Kask** ja **Rasmus Kadaja**

Viljandimaa Rahvakultuuriauhind 2024

Mõisaküla kammerkoor Kungla, dirigendid **Kadi Kask** ja **Kertu Nellis** – koorimuusikatradsioonide hoidja ja edendaja Viljandimaal

Maie Roosimaa – kauaaegne rahvatantsu- ja käsitöötraditsioonide hoidja Viljandimaal

Laine Pedaja – aktiivne ja mitmekülgne Mulgi valla kultuurielu rikastaja

Viljandi muuseumi Törukoda – rahvusliku kultuuripärandi tutvustaja ja edasikandja Viljandimaal

Viljandimaa Rahvakunstimeister 2024: **Marvi-Liina Riid**

VÖRUMAA

Eesti Kultuurkapitali Võrumaa ekspertrupp

Kultuuripärl 2024: **Erja Arop** – Võrumaa kultuurielu säravast säravaim pärl

Aastapreemia

Kerttu Mölder – Võru folkloorifestivalile uue hingamise andja

Jan Rahman – võru keele ja kultuuri kandja ja edasiandja

Helen Alumäe – Setomaa kultuuripärandi tutvustaja

Tunnustuspreemia

Ermo Talvik – Vastseliina piirkonna noorte muusikute innustaja

Kaari Kattai – noor ja tegus täht Võrumaa kultuuritaevas

Kadri Lepasson – pühendunud rahvamuusik

Agu Trolla – Karula teatrielu ärataja

Toomas Pindis – Lasva meeskoori eestvedaja

Silvi Jansons – Võru linna lugude jutustaja

Sandra Luks – jätkusuutliku moe looja

Leelokoor Verska Naase – seto laulutradsioonide jagajad

Elutöötoetus

Anni Lahe – Meremäe raamatukogu hea hoidja läbi aastakümnete

Merike Kender – Varstu raamatukogu hea hoidja läbi aastakümnete

Tiiu Kunst – Setomaa muuseumide raudvara ning seto kultuuri uurija ja hoidja

Eesti Rahvakultuuri Keskuse tunnustused 2024

TÄNUKIRJAD

Eeva Kumberg	Täname Sind pühendunud töö eest rahvakultuuri valdkonna kujundamisel. Õnnitleme 5. tööjuubeli puhul.
Kaja Liivak	Täname Sind pühendunud töö eest rahvakultuuri valdkonna kujundamisel. Õnnitleme 5. tööjuubeli puhul.
Tantsurühm Tilder	Täname teid rahvatantsukultuuri traditsioonide hoidmise ja edendamise eest Viljandimaal. Õnnitleme 25. aastapäeval.
Kristi Vals	Täname Teid pühendumusega tehtud töö eest Võrumaa kultuurielu rikastamisel, rahvakultuuri edendamisel ja hoidmisel Võru maakonna kuraatorina noorte laulu-tantsupeol, Võrumaa laulu-tantsupeo ja Võru Lastefestivali projektijuht-korraldajana, Lõuna-Eesti memme-taadi peo korraldustoimkonna liikmena.
Edda-Karin Luht	Täname Teid kultuurielu rikastamisel ja suure panuse eest kahekümne viie aasta jooksul Võrumaa vokaalansamblike päeva korraldaja ja projektijuhina.
Ere-Kungla Jalajas	Täname Teid pühendumusega tehtud töö eest Võrumaa kultuurielu rikastamisel Lõuna-Eesti memme-taadi peo „Metsast merele“ ja XV Võrumaa seeniortantsupäeva korraldaja-lavastajana.
Helle Liloson	Täname Teid pühendumuse ja tulemusliku töö eest rahvatantsuõpetajana ning suurepäraselt korraldatud Võrumaa laste folklooripäeva „Meie pere lambapäev“ eest.
Riin Kivinurm	Täname Sind pühendunud töö eest rahvakultuuri valdkonna kujundamisel. Õnnitleme 5. tööjuubeli puhul.
Aivo Sildvee	Täname Teid pikaajalise kultuurielu edendamise eest Kaiu piirkonnas.
Treimani rahvamaja	Täname pikaajalise panuse eest rahvakultuuri hoidmisel ja edendamisel Häädemeeste vallas. Õnnitleme 60. aastapäeval.

Tea Tenson	Täname Teid viljaka ja märkimisväärse tegevuse eest Aravu rahvamaja juhatajana ning Mehikoorma piirkonna kultuurikorraldajana 40 aasta vältel.
Vallo Taar	Täname teid panuse eest Lääne-Virumaa puhkpillimuusika edendamisel ning noortele muusikalise hariduse andmisel. Õnnitleme 70 aasta juubelil.
Made-Heljo Ruul	Täname Teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise, arendamise ja väärtustamise eest. Õnnitleme 90 aasta juubelil.
Paide Muusika- ja Teatrimaja segarühm "Loomisel"	Täname teid tulemusliku töö ja silmapaistvate saavutuste eest rahvatantsutraditsiooni hoidmisel.
Raja Vabaajakeskuse ansambel Rainka	Täname teid ansambli laulu hoidmise ja väärtustamise eest. Õnnitleme 20. aastapäeval.
Tiina Rumm	Täname Teid panuse eest Lääne-Virumaa harrastusteatri rikastamisel ja edendamisel ning Rakvere Linnanoorte Näitetrupi juhendamisel. Õnnitleme 60 aasta juubelil.
Liia Lees	Täname Teid pühendunud töö eest rahvatantsutraditsioonide hoidmisel ja edendamisel. Õnnitleme 60 aasta juubeli puhul.
Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit	Täname teid pikaajalise panuse eest rahvuslike käsitöötraditsioonide järjepidevuse hoidmisel ja väärtustamisel. Õnnitleme 95. aastapäeval.
Liina Rullingo	Täname Sind pühendunud töö eest rahvakultuuri valdkonna kujundamisel. Õnnitleme 5. tööjuubeli puhul.
Hanila Laulu- ja Mänguselts	Täname teid panuse eest rahvakultuuri hoidmisel ja edendamisel Lääneranna vallas. Õnnitleme 20. aastapäeval.
Avinurme Puhkpilliorkester	Täname teid puhkpillimuusikatradsioonide hoidmise, arendamise. Õnnitleme 25. aastapäeval
Sirje Rebane	Täname Teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise ja väärtustamise ning Rakvere valla kultuurielu rikastamise eest. Õnnitleme 65 aasta juubeli ja rahvatantsu edendamise 45 aasta tööjuubeli puhul.
Ülo Luht	Täname Teid pikaajalise panuse eest rahvakultuuri hoidmisel ja edendamisel. Õnnitleme 75 aasta juubeli puhul.

Naisrühm Klopandi	Täname teid rahvatantsukultuuri traditsioonide hoidmise ja edendamise eest Tartumaal. Önnitleme 45. aastapäeval.
Rahvakunsti-ansambel Leigarid	Täname teid pikaajalise panuse eest rahvakultuuri hoidmisel ja väärtustamisel. Önnitleme 55. aastapäeval.
Kambja Ignatsi Jaagu Kooli pärimusrühm Tähelinnud	Täname teid pärimuskultuuritraditsioonide hoidmise ja edendamise eest Tartumaal. Önnitleme 25. tegevusaasta puhul.
Imavere rahvamaja	Täname pikaajalise panuse eest rahvakultuuri hoidmisel ja säilitamisel. Önnitleme 80. aastapäeval.
Seeniortantsurühm Kanarbiku Õied	Täname teid pikaajalise tantsutraditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest. Önnitleme 40. tegevusaastal.
Aseri kapell	Täname teid pikaajalise panuse eest rahvakultuuri valdkonda Viru-Nigula vallas. Önnitleme 50. aastapäeval.
Jõhvi Põhikool	Täname rahvatantsu- ja koorilaulutraditsioonide hoidmise ja edendamise eest Jõhvis. Önnitleme kooli laulu- ja tantsupeo 30. aastapäeval
Segarahvatantsurühm Laanetagused	Täname teid pikaajalise panuse eest rahvatantsukultuuri traditsioonide hoidmisel ja väärtustamisel Viru-Nigula vallas. Önnitleme 30. aastapäeval.
Verner Mölder	Täname Teid panuse eest puhkpillimuusikatradsiooni järjepideval hoidmisel ja edendamisel. Önnitleme Avinurme Puhkpilliorkestri 20 aasta juubeli puhul.
Urmas Mägi	Täname Teid panuse eest puhkpillimuusikatradsiooni järjepideval hoidmisel ja edendamisel. Önnitleme 60 aasta juubeli puhul.
Marianne Jaanson	Täname Teid panuse eest rahvatantsutraditsiooni hoidmisel. Önnitleme 65 aasta juubeli puhul.
Monika Jõemägi	Täname Teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise ja edendamise eest. Önnitleme 55 aasta juubeli puhul.
Naisansambel Russkaja Duša	Täname teid panuse eest kultuurielu mitmekesistamisel Viru-Nigula vallas. Önnitleme 25. aastapäeval.
Väägvere Pasunakoor	Täname teid pikaajalise puhkpillitraditsiooni hoidmise, edasikandmise ja Tartumaa kultuurielu rikastamise eest. Önnitleme 185. aastapäeval.

Piret Torm-Kriis	Täname Teid panuse eest seto pärimuskultuuri hoidmisel ja väärtustamisel, tantsupidude traditsiooni hoidmisel ning suurepärase koostöö eest Võru maakonna sündmuste korraldamisel. Õnnitleme 60 aasta juubeli puhul.
Eidapere Kultuurikeskus	Täname pikaajalise panuse eest Eidapere piirkonna kultuurielu kujundamisel. Õnnitleme 30. aastapäeval.
Nõo naisrühm Madelin	Täname teid pikaajalise panuse eest rahvatantsu-traditsioonide hoidmisel ja edendamisel. Õnnitleme 60. aastapäeval.
Segarahvatantsurühm Tantsusarvikud	Täname teid pikaajalise tegevuse eest rahvatantsumaastikul. Õnnitleme 30. aastapäeval.
Varstu eakate tantsurühm Hõbehall	Täname teid pikaajalise tantsutraditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest. Õnnitleme 40. aastapäeval.
Liilia Veber	Täname Teid pühendunud töö eest eakate tantsurühma Hõbehall juhendamisel 20 aasta jooksul.
Rahvamuusikakollektiiv Perepill	Täname Teid rahvamuusikatradsiooni hoidmise, arendamise ja väärtustamise eest. Õnnitleme 45. aastapäeval.
Kalle Raidsalu	Täname Teid pikaajalise panuse eest rahvamuusikatradsiooni hoidmise, arendamise ja väärtustamise eest. Õnnitleme 80 aasta juubeli puhul.
Rapla Maakonna Noorte Puhkpilliorkester	Täname teid pikaajalise panuse eest Raplamaa puhkpillimuusika edendamisel ning pillimängijate järelkasvu eest hoolitsemisel. Õnnitleme 25. aastapäeval.
Silvia Sööt	Täname Teid pikaajalise panuse eest rahvakultuuri hoidmisel ja edendamisel. Õnnitleme 90 aasta juubeli puhul.
Peeter Iher	Täname Teid pikaajalise panuse eest puhkpillimuusikatradsiooni hoidmisel Antsla Muusikakooli puhkpilliorkestri dirigendina. Õnnitleme 70 aasta juubeli puhul.
Sulbi naisrahvatantsurühm Mari	Täname teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise ja edendamise eest. Õnnitleme 35. aastapäeval.
Riina Gull	Täname Teid pikaajalise ja pühendunud töö eest rahvatantsutraditsiooni hoidmisel, arendamisel ning väärtustamisel. Õnnitleme 60 aasta juubeli puhul.

Rahvatantsurühm Kahevahel	Täname teid pikaajalise panuse eest tantsutraditsiooni hoidmisel ja väärtustamisel ning pühendumisel rahvakultuuri valdkonda Kadrina vallas. Õnnitleme 35. aastapäeval.
Naisrühm Sõmeru Sõsarad	Täname teid pikaajalise tantsutraditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest. Õnnitleme 45. tegevusaastal.
Naisrahvatantsurühm Kõkutajad	Täname teid tantsutraditsiooni hoidmisel ja väärtustamisel ning pikaajalise pühendumise eest rahvakultuuri valdkonda Viru-Nigula vallas. Õnnitleme 35. aastapäeval.
Tiiu Niinemägi	Täname Teid hoolsa ja sihikindla tegevuse eest Põlva Talurahvamuuseumi peavarahoidja ning Karilatsi Vabaõhumuuseumi koguhoidjana 40 aasta vältel.
Leelokoor Kuldatsäuk	Täname teid pikaajalise panuse eest Seto leelo laulutraditsiooni hoidmisel ja edasiandmisel. Õnnitleme 35. aastapäeval.
Kohtla-Järve Järve Kool	Täname rahvatantsutraditsioonide hoidmisel ja edendamisel Kohtla-Järvel. Õnnitleme kooli rahvatantsupeo 55. aastapäeva puhul.
Leelokoor Helmine	Täname teid pikaajalise panuse eest Seto leelo laulutraditsiooni hoidmisel ja edasiandmisel. Õnnitleme 35. aastapäeval.
Valdeko Kalamees	Täname Teid pühendunud töö eest rahvatantsutraditsioonide hoidmisel. Õnnitleme 60. aasta juubeli puhul.
Sillamäe Kultuuri-keskuse rahvatantsuansambel Suveniir	Täname teid mitmekülgsete rahvatantsutraditsioonide hoidmise ja edendamise eest Sillamäel. Õnnitleme 75. aastapäeval.
Pajusi rahvamaja segarahvatantsurühm Kaljaan	Täname teid panuse eest rahvatantsukultuuri hoidmisel, edendamisel ja väärtustamisel. Õnnitleme 85. aastapäeval.
Pajusi rahvamaja	Täname pikaajalise panuse eest rahvakultuuri hoidmisel ja edendamisel Põltsamaa vallas. Õnnitleme 90. aastapäeval.
Perekond Repp	Täname märkimisväärse panuse eest puhkpilliorkester Kungla tegevuses läbi 90 aasta.
Väino Repp	Täname pühendunud töö eest puhkpilliorkester Kungla dirigendina. Õnnitleme 80. sünnipäeval.

Maaja Valter	Täname pikaajalise ja pühendunud töö eest rahvatantsutraditsiooni hoidmisel, arendamisel ja väärtustamisel. Önnitleme 70 aasta juubeli puhul.
Rene Põllumaa	Täname Teid pikaajalise panuse eest kultuurielu edendamisel ja hoidmisel ning Lääne-Virumaa kultuurimaastiku rikastamisel.
Kolga rahvatantsurühm	Täname teid pikaajalise panuse eest rahvatantsutraditsioonide hoidmisel ja edendamisel Harjumaal. Önnitleme 40. aastapäeval.
Karin Soosalu	Täname Teid pühendunud töö eest rahvatantsutraditsiooni hoidmisel, arendamisel ja väärtustamisel.
Ilma Adamson	Täname Teid pikaajalise rahvatantsutraditsiooni hoidmise ja tantsujuhtide koolitustegevuse eest. Önnitleme 90 aasta juubeli puhul.
Aina Tomson	Täname Teid pikaajalise kodukandi kultuuri hoidmise ja kogukondliku tegevuse eest. Önnitleme 60 aasta juubeli puhul.
Elve Vals	Täname Teid pühendunud tegevuse eest Ruusa raamatukogu ja kogukonna heaks 35 aasta jooksul.
Marge Trumsi	Täname Teid pühendunud tegevuse eest piirkonna kultuurikorraldajana 35 aasta jooksul.
Lii Mägi	Täname Teid pikaajalise kodukandi kultuuri hoidmise ja kogukondliku tegevuse eest. Önnitleme 60 aasta juubeli puhul.
Ülle Välimäe	Täname Teid pikaajalise panuse eest rahvamajade tegevuse arendamisel. Önnitleme 70 aasta juubeli puhul.
Naisrahvatantsurühm Meie Küla Naised	Täname teid pikaajalise panuse eest rahvatantsutraditsiooni hoidmisel ja edendamisel Põltsamaa vallas. Önnitleme 30. aastapäeval.
Aili Vissel	Täname Sind piirkonna haridus- ja kultuurielu edendamise eest 50 aasta jooksul.
Nõo Vana Tantsu klubi	Täname teid mitmekülgse rahvatantsutraditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest. Önnitleme 25. aastapäeval.
Pilistvere Pillimehed	Täname teid silmapaistva muusikalise tegevuse ning panuse eest rahvamuusikatradsiooni hoidmisel ja kultuurielu rikastamisel Viljandimaal. Önnitleme 45. aastapäeval.

Rakke Kultuuri-keskuse naisrühm	Täname teid tantsutraditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest ning pühendumise eest rahvakultuuri valdkonda. Önnitleme 30. aastapäeval.
Rakke Kultuurikeskus	Täname paikkondliku kultuuri hoidmise ja arendamise eest. Önnitleme 35. aastapäeval.
Rakke Kultuurikeskuse tantsurühm Kadakene	Täname teid tantsutraditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest ning pühendumise eest rahvakultuuri valdkonda. Önnitleme 30. aastapäeval.
Naisrahvatantsurühm Mari	Täname teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise ja edendamise eest Viljandimaal. Önnitleme 40. aastapäeval.
Nõmme Kultuurikeskus	Täname paikkondliku kultuuri edendamise ja hoidmise eest. Önnitleme 100. aastapäeval.
Otepää Kultuurimaja	Täname pikaajalise panuse eest rahvakultuuri hoidmisel ja säilitamisel. Önnitleme 70. aastapäeval.
Lindakivi Kultuurikeskus	Täname paikkondliku kultuuri edendamise ja hoidmise eest. Önnitleme 30. aastapäeval.
Segarahvatantsurühm Jandali	Täname teid pikaajalise panuse eest rahvatantsutraditsioonide hoidmisel ja edendamisel. Önnitleme 35. aastapäeval.
Kohtla-Järve Linnaorkester	Täname teid puhkpillimuusikatraditsioonide hoidmise ja edendamise eest Kohtla-Järvel. Önnitleme 30. aastapäeval.
Riidaja kultuurimaja	Täname paikkondliku kultuuri edendamise ja hoidmise eest. Önnitleme 95. aastapäeval.
Paistu rahvamaja memmede rühm Paistel	Täname teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise ja edendamise eest Viljandimaal. Önnitleme 25. aastapäeval.
Võru valla ansambel Vannamuudu	Täname teid Võrumaa kultuurimaastiku rikastamise ning pillimängu ja laulutraditsiooni hoidmise eest. Önnitleme 25. aastapäeval.
Önnela Teearu	Täname Sind pikaajalise kodukandi kultuuri hoidmise ja kogukondliku tegevuse eest. Önnitleme 60 aasta juubeli puhul.
Kivi-Vigala rahvamaja tantsurühm Kullerkupp	Täname teid pikaajalise panuse eest Kivi-Vigala kultuurielu hoidmisel. Önnitleme 40. aastapäeval.

Kivi-Vigala rahvamaja lauluansambel Hõbejuus	Täname teid pikaajalise panuse eest Kivi-Vigala kultuurielu hoidmisel. Õnnitleme 40. aastapäeval.
Rahvatantsurühm Värten	Täname teid tantsurõõmu ja rahvakultuuri hoidmise eest. Õnnitleme 30. aastapäeval.
Kanepi segakoor	Täname teid pikaajalise laulutraditsiooni hoidmise eest 140 aasta jooksul.
Meeskoor Sakala	Täname teid pikaajalise panuse eest meestelaulutraditsiooni edendamisel ja hoidmisel. Õnnitleme 95. aastapäeval.
Naisrahvatantsurühm Kilingi	Täname teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise ja edendamise eest. Õnnitleme 40. aastapäeval.
Helgi Linnas	Täname Teid panuse eest rahvakultuuri hoidmisel ja edasikandmisel Viljandimaal.
Tanja Elken	Täname Teid panuse eest koorimuusika- ja vokaal- muusikatradsioonide hoidmise ja edendamise eest Ida-Virumaal. Õnnitleme 60. aasta juubeli puhul.
Linda Pihu	Täname Teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise, arendamise ja väärtustamise eest.
Rahvatantsuselts Pääsuke	Täname teid pikaajalise panuse eest rahvatantsutraditsioonide hoidmisel ja edendamisel. Õnnitleme 45. aastapäeval.
Eakate ansambel Metsalilled	Täname teid laulukultuuri hoidmise ja edasikandmise eest. Õnnitleme 30. aastapäeval.
Elina Sillamäe	Täname Teid pikaajalise aktiivse tegevuse eest laulukultuuri hoidmisel ja edasikandmisel ning seoses ansambel Metsalilled 30. aastapäevaga.
Veevi Hõrak	Täname Sind suure panuse eest Võru Segakoor Tervis tegevuses 50 aasta jooksul. Õnnitleme 80. aasta juubeli puhul.
Kohtla-Järve Kultuurikeskuse rahva- ja seniortantsurühm Hõbedane	Täname teid pikaajalise rahva- ja seniortantsu viljelemise ning traditsioonide edasikandmise eest Kohtla-Järvel. Õnnitleme 30. aastapäeval!
Ello Odraks	Täname Teid pikaajalise panuse eest Virumaa Poistekoori tegevusse, koorimuusika hoidmisel ja arendamisel ning kultuurielu rikastamisel.

Roela rahvamaja	Täname pikaajalise panuse eest rahvakultuuri edendamisel ja hoidmisel. Önnitleme 55. aastapäeval.
Kungla MTÜ	Önnitleme kollektiivi 20. aastapäeva puhul.
Avinurme Kultuurikeskus	Täname rahvakultuuri edendamise ja hoidmise eest Mustvee vallas. Önnitleme 25. aastapäeval.

TUBLI TEGIJA

Malle Aljaste	Täname Teid pikaajalise panuse eest rahvatantsutraditsiooni hoidmisel ja önnitleme tantsurühma Tilder 25. aastapäeval.
Elina Sillamäe	Täname Teid pikaajalise panuse eest rahvatantsutraditsiooni hoidmisel ja önnitleme tantsurühma Tilder 25. aastapäeval.
Airi Pütsep	Täname Teid pühendumusega tehtud töö eest Võrumaa laste folklooripäeva „Meie pere lambapäev“ korraldamisel.
Sirje Pärnapuu	Täname Teid pühendumusega tehtud töö eest XX Võrumaa Maateatripäeva korraldamisel ja läbiviimisel.
Ive Ruusamäe	Täname Teid IX vabariikliku meesansamblite festivali suurepärase korraldamise ja läbiviimise eest.
Riina Kõots	Täname Teid pühendumusega tehtud töö eest Lõuna-Eesti memme-taadi peo „Metsast merele“ lavastajana.
Ingrid Välbe	Täname Teid pühendumusega tehtud töö eest Võrumaa laste-noorte näitemängupäeva korraldamisel.
Anu Levina	Täname Teid kultuuri tugimise eest Lehtse Kultuurimajas. Önnitleme 60. aasta juubeli puhul.
Segakoor Üits Viis	Täname teid koorilaulutraditsiooni hoidmise ja edendamise eest Viljandimaal. Önnitleme 15. aastapäeval.
Küllike Šapovalov	Täname Teid panuse eest laste ja noorte koorimuusika edendamisel Jõhvi Põhikoolis.
Janne Karu	Täname Teid panuse eest rahvakultuuri edendamisel ja hoidmisel Jõgevamaal.

Daniel Hinno	Täname Teid puhkpillimuusikatradsiooni hoidmise, arendamise ja väärtustamise eest. Õnnitleme Avinurme Puhkpilliorkestri 20. aasta juubeli puhul.
Piilsa Külade Selts	Täname teid kohaliku kultuurielu ja kultuuriloo hoidmise, arendamise ning väärtustamise eest.
Valentina Rohioja	Täname Teid rahvakultuuri ja ansambli laulu traditsioonide hoidmise ja arendamise eest Mustvee vallas.
Naisrahvatantsurühm Somel	Täname teid panuse eest tantsukultuuri hoidmisel ja edendamisel. Õnnitleme 10. aastapäeval.
Palamuse lasteaed Nukitsamees	Täname teid panuse eest rahvakultuuri edasiandmisel ja väärtustamisel.
Sadala Agro OÜ	Täname teid panuse eest festivali „Sada Sadalas“ korraldamisel ja Jõgevamaa kultuurielu rikastamisel.
Mustvee Kultuuri-keskuse kollektiiv	Täname Teid panuse eest Kultuuririkkuse aasta avasündmuse korraldamisel Jõgevamaal.
Mereli Tubin	Täname Teid panuse eest kohaliku näitemängu traditsiooni hoidmisel ja festivali „Sada Sadalas“ 2023 korraldamisel.
Leina Kreek	Täname Teid mitmekülgse ja sisuka tegevuse eest Jõgevamaa käsitöömaastikul.
Malle Aia	Täname Teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise ja arendamise eest. Õnnitleme naisrühma Meie Mari 25. aastapäeval.
Kristi Pukk	Täname Teid kultuurielu hoidmise ja arendamise eest Jõgeva vallas.
Kaunite Kunstide Kodu	Täname kohaliku kultuuripärandi hoidmise ja arendamise eest Jõgeva linna kogukonnas.
Heli Malm	Täname Teid panuse eest laste laulu- ja muusikahuvi hoidmisel ja arendamisel Jõgevamaal.
Naisrahvatantsurühm Nõmme Marid	Täname teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise eest. Õnnitleme 10. aastapäeval.
Vaili Viirlaid	Täname Teid panuse eest rahvatantsutraditsioonide hoidmisel ja edendamisel Kohtla-Järve Järve Koolis.

Vello Jaska	Täname Teid rahvakultuuri hoidmise ja viljelemise eest. Önnitleme 75 aasta juubeli puhul.
Sangaste tantsurühm Rõõmurullid	Täname teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise eest. Önnitleme 20. aastapäeval.
Natalja Razzkazova	Täname Teid pikaajalise panuse eest rahvatantsuansambli Suveniir juhendamisel ning mitmekülgsete rahvatantsutraditsioonide hoidmisel ja edendamisel Sillamäel.
Märjamaa valla rahvamaja naisrühm Luiskajad	Täname teid järjepideva tegutsemise ja rahvatantsutraditsioonide hoidmise eest Raplamaal. Önnitleme 15. aastapäeval.
Märjamaa valla rahvamaja naisrühm Ülejala Sussisahistajad	Täname teid järjepideva tegutsemise ja rahvatantsutraditsioonide hoidmise eest Raplamaal. Önnitleme 25. aastapäeval.
Huvistuudio Õhin	Täname teid pärimus- ja rahvamuusika ning pärimus- ja rahvatantsutraditsioonide hoidmise ja arendamise eest Harjumaal. Önnitleme 10. aastapäeval.
Saarepeedi naisrahvatantsurühm Udušõlg	Täname teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise ja edendamise eest Viljandimaal. Önnitleme 15. aastapäeval.
Naisrahvatantsurühm Addafer	Täname teid panuse eest rahvatantsutraditsiooni hoidmisel ja edendamisel Põltsamaa vallas. Önnitleme 10. aastapäeval.
Mulgi Segakoor	Täname teid koorilaulutraditsiooni hoidmise ja edendamise eest Viljandimaal. Önnitleme 10. aastapäeval.
Peeter Udras	Täname Teid panuse ja pühendumuse eest rahvatantsu valdkonnas.
Marge Udras	Täname Teid panuse ja pühendumuse eest rahvatantsu valdkonnas.
Margit Lelle	Täname Teid panuse ja pühendumuse eest rahvatantsu valdkonnas.
Liivi Orav	Täname Teid panuse ja pühendumuse eest rahvatantsu valdkonnas.
Silvar Lelle	Täname Teid panuse ja pühendumuse eest rahvatantsu valdkonnas.

Marika Soots	Täname Teid panuse ja pühendumuse eest rahvatantsu valdkonnas.
Kaido Sooläte	Täname Teid panuse ja pühendumuse eest rahvatantsu valdkonnas.
Aleksandr Saveljev	Täname Teid pikaajalise panuse eest orkestrimuusikatradsiooni hoidmisel ja edendamisel. Õnnitleme Kohtla-Järve Linnaorkestri 30. aastapäeval.
Kartoffel	Täname teid näitemängutraditsiooni edasikandmise ja kultuurielu rikastamise eest. Õnnitleme 10. aastapäeval.
Aili Soonberg	Täname Teid pikaajalise panuse eest Kivi-Vigala rahvakultuuri väärtustamisel.
Heli Lints	Täname Teid pikaajalise panuse eest Kivi-Vigala rahvakultuuri väärtustamisel.
Mare Talve	Täname Teid pikaajalise panuse eest Jõgeva valla rahvamuusikatradsiooni hoidmisel ja rikastamisel. Õnnitleme naisrahvatantsurühma Torma 25. aastapäeval.
Naisrahvatantsurühm Jüri Marid	Täname teid rahvatantsutraditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest Harjumaal. Õnnitleme 30. aastapäeval.
Marju Aul	Täname Teid Jõhvi naisrahvatantsurühma Gevi juhendamise ja rahvatantsutraditsioonide hoidmise ning edendamise eest Ida-Virumaal. Õnnitleme tantsurühma Gevi 60. aastapäeval.
Reigo Tamm	Täname pikaajalise panuse eest Virumaa Poistekoori tegevusse ning kultuurielu rikastamise eest.
Martin Einmann	Täname pühendunud panuse eest Virumaa Poistekoori tegevusse.
Marika Schasmin	Täname Teid kohaliku kultuuripärandi hoidmise ja arendamise eest Avinurme kogukonnas.

Kaja Allilender

Eesti Rahvakultuuri Keskuse regionaalosakonna juhataja

Valik 2024. aastal rahvakultuuri valdkonnas tehtud uurimistöid

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

MAJANDUSTEADUSKOND

Doktoritöö

Vladyslav Soloviov „Kultuuri roll innovatsiooniprotsessides“
(The role of culture for innovative processes).
Juhendaja Anneli Kaasa.

Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond

SEMIOOTIKA JA FILOSFOOFIA INSTITUUT

Doktoritöö

Lauri Linask „Autokommunikatsioon lapse semiootilises arengus“
(Autocommunication in the Semiotic Development of the Child).
Juhendaja Kalevi Kull.

EESTI- JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT

Bakalaureusetööd

Britt-Kathleen Mere „Liivi keele ja Saarde murraku ühisjooned“.
Juhendaja Karl Pajusalu.

Johannes Sarapuu „Eestirootsi keelekontakti mõju Harju-Madise, Risti ja Noarootsi murrakus“.
Juhendaja Miina Norvik, kaasjuhendaja Eva Liina Asu-Garcia.

Laura Rebane "Vokaalharmoonia Võrumaa noorte võru keeles".
Juhendaja Sulev Iva.

KULTUURITEADUSTE JA KUNSTIDE INSTITUUT

Doktoritööd

Digne Ūdre-Lielbārde „Läti rahvapärase ornamendi ja mütoloogia neksus kui taastulemine: vaidlustatud ajaloolised kihid, visualiseeritud ideoloogiad ja kaubastatud loovus“.
(The Latvian folk ornament and mythology nexus as revival: contested historical layers, visualized ideologies, and commodified creativity“).
Juhendaja Elo-Hanna Seljamaa.

Eesti ja võrdleva rahvaluule osakond

Doktoritöö

Katre Kikas "Moderniseerumine rahvaliku kirjalikkuse peeglis: 19. sajandi lõpu rahvaluulekogujad arhiivi ja avalikkuse äärealal".
Juhendaja Risto Järv.

Magistritööd

Anna Matsuur „Juhendatud saunakogemus Eestis: rituaalid ja elustiiliettevõtlus saunanaiste näitel“.
(Guided sauna experiences in Estonia: ritual practices and lifestyle entrepreneurship of saunanaise (sauna woman)).
Juhendajad Ester Bardone ja Kristel Kivari.

Vassa Yakymets „Nõela leidmine: Rahvaliku tekstiili käsitöö mnemooniline roll etnilise identiteedi tugevdamisel ja säilitamisel“.
(Finding the needle : the mnemonic role of vernacular textile crafting in ethnic identity solidification and maintenance).
Juhendajad Kristi Jõeste ja Laur Vallikivi.

Bakalaureusetööd

Mathilda Matjus „Aspekte Eesti jahijuttude eripäradest ja muutumisest Tartumaa jahimeeste juttude näitel“.
Juhendaja Kristel Kivari.

Kadi Prii „Laul "Vihm, üle vaeslapsesest" Sangaste kihelkonnas".
Juhendaja Tiit Jaago.

Etnoloogia osakond

Magistritööd

Ave Grenberg „Mulgi Kultuuri Instituudi roll ja väljakutsed Mulgimaa vaimse kultuuripärandi hoidmisel ja edendamisel“.
Juhendaja Ester Bardone.

Mare Mätas „Raamat "Kihnu mootorratta lugu““.
Juhendaja Ester Bardone.

Madli Vanamõlder „Tartu üliõpilasorganisatsioonide volbrituditsioonid ajas ja ruumis“.
Juhendajad Art Leete ja Kaarel Vanamõlder.

Kultuurikorralduse eriala

Sirle Muiste-Männik „Noorte osalemine rahvamajade tegevustes Võru, Rõuge ja Antsla valla näitel“.
Juhendajad Jana Reidla ja Egge Kulbok-Lattik.

Kertu Orro „Erarahastajate hoiakud koostöökis riiklike kultuuriasutustega”.
Juhendajad Jana Reidla ja Ahto Kuuseok.

Aule-Merlin Vihlver „Kohalike omavalitsuste rahvamajade perspektiiv kerksuskeskustena”.
Juhendaja Marko Lõhmus.

Demus Marion „Ligipääsetavus Hiiumaa kultuuriasutustes”.
Juhendaja Art Leete.

USUTEADUSKOND

Magistritööd

Uku Torjus „Omavalitsuste, koguduste ja kogukondade partnerlus Raplamaa piirkondade näitel”.
Juhendajad Kaido Soom ja Atko-Sulhan Remmel.

Gertie Feldveber „Kultuuriline ja usuline mitmekesisus koolijuhtide pilgu läbi”.
Juhendaja Olga Schihalejev.

VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Pärandtehnoloogia

Lõputööd

Vaike Niklus „Põltsamaa abielunaise eri ajastute rahvarõivastes nukud Põltsamaa muuseumile”.
Juhendajad Inna Raud ja Tiina Jürgen.

Angela Mettus „Rahvarõivaste moderniseerimispuüdlused Eestis 1920.–1930. aastatel käiste tikandi näitel. Omaloomingulise kollektsiooni „HildaMari” loomine”.
Juhendaja Riina Tomberg.

Aet Treial „XIX sajandi naiste rahvarõivasärkidel kasutatud tagitüüpide levik Eestis. Tagide tikkimise õppevideod”.
Juhendaja Inna Raud.

Margit Randmäe „Elades saan helmekorra. Hõbedast ja helmestest kaelaehete kollektsioon”.
Juhendaja Indrek Ikkonen.

Maris Taul „Villaste rahvarõivaesemete parandamise võtted Eesti Rahva Muuseumi kogude põhjal. Parandamise õppetrükise koostamine”.
Juhendajad Inna Raud ja Anu Pink.

Meelika Hainsoo „Neli neitsit: rööngassõlgedest ja regilauludest inspireeritud rinnaehted”.
Juhendaja Indrek Ikkonen.

Magistritööd

Piret Albert „Eesti meeste rahvarõivakomplekti kuuluvad nahkpüksid: õmblustehnoloogia”.
Juhendajad Riina Tomberg ja Ilme Alandi.

Kelly Veinberg „Viuliõppe meetodid pärimusmuusika õpetamisel”.
Juhendajad Celia Roose ja Krista Sildoja.

Katti Muru „Eeluuring Eesti lambavilla klassifitseerimise süsteemi loomiseks”.
Juhendajad Ave Matsin ja Astri Kaljus.

Kadri Allikmäe „Mustrid Torupilli Jussi muusikas, ehk, Juhan Maakeri pillimängu variatsioonid”.
Juhendajad Krista Sildoja ja Cätlin Mägi.

Tantsukunst

Lõputöö

Marko Reitalu „Tantsu teoreetiline õpe kolme tantsuhuvihariduse asutuse näitel”.
Juhendaja Anu Sööt.

Kogukonna haridus ja huvitegevus

Lõputööd

Elis Raal „Tegevuskava “Seto aastaring” Setomaa Noorsootöö Keskuse ja Setomaa valla haridusasutuste koostöös”.
Juhendaja Külli Salumäe.

Aveli Ostrat „Emakeelenädala tähistamine Tartu Raatuse Koolis: eesti keele mitmekesisuse tutvustamine õpilastele”.
Juhendaja Agda Grahv.

Inna Milovanova „Protsessdraama kavandamine ja läbiviimine noortele vanuses 13 kuni 16 eluaastat”.
Juhendajad Katrin Nielsen ja Agda Grahv.

Anari Kroon „Kodukoha looduse ja pärimuse tundmaõppimine algkoolis formaalõpet täiendavate õpiprojektide toel”.
Juhendaja Külli Salumäe.

Grete Hantson „Draamaringi tegevuse kavandamine ja juhendamine”.
Juhendaja Agda Grahv.

Kultuurikorraldus

Lõputööd

Sandra Väizene „TRT Dance Masters 2024”.
Juhendaja Anu Rannu, kaasjuhendaja Krõõt Kiviste.

Rebecca Tamm „Mart Kangro autorilavastuse
"Inimese anatoomia" produktsioon".
Juhendajad Jorma Sarv ja Tiina Savi.

Gertu Tambah „Ärifestivali "sTARUp Day 2024" kõrvalürituste programmi
koordineerimine ja organiseerimine".
Juhendajad Mart Lättekivi ja Andres Rõigas.

Kärt Suurlaht „Viljandi pärimusmuusika festivali esitlusõhtu
festivalil Tallinn Music Week 2024".
Juhendaja Anu Rannu.

Tarmo Salu „Konverents „Kaasteelised mäluteekonnal“".
Juhendaja Andres Rõigas.

Helen Sakson „Luulekonverents "Luule erinevates varjundites"".
Juhendaja Jorma Sarv.

Laura Rulli „Ansambli The Boondocks kontserttuuri
"Stupid Cupid" korraldamine".
Juhendajad Marleen Vitsut ja Anu Rannu.

Lisann Raid „Viljandi Pärimusmuusika Lõikuspidu 2023".
Juhendaja Anu Rannu.

Henry Pihlik „Kultuuriakadeemia tervisenädala ning sulgpalliturniiri
„Viljandi Suled" korraldus".
Juhendaja Jorma Sarv.

Liis Lillemägi „Noorte inspiratsioonipäev "Kasvamine endaks"".
Juhendajad Jorma Sarv ja Kadi Rutens.

Laureen Lest „Heategevuslik kontserdisari "Heategu helikõlades"".
Juhendaja Anu Rannu.

Marija Arošjus „Võnge festivali kontsert "Jaanid"".
Juhendajad Andres Rõigas ja Tarmo Sikk.

Elisabeth Teener "Viljandi Hansapäevad 2023".
Juhendaja Jorma Sarv.

Kunstide ja tehnoloogia õpetaja

Magistritööd

Kristiin Raudnagel "Metoodilise abimaterjali väljatöötamine eelkooliealiste
laste tantsuõpetuse õpetajate toetamiseks".
Juhendaja Anu Sööt.

Triinu Larionov "Metoodilise juhendi loomine kultuuripärandi käsitlemiseks
käsitöö tunnis projektõppena lähtuvalt nüüdisaegsest õpikäsitusest".
Juhendajad Inna Raud ja Keret Altpere.

EESTI KUNSTIAKADEEMIA

KUNSTIKULTUURI TEADUSKOND

Doktoritöö

Hasso Krull „Kosmiline trikster eesti mütoloogias“.

(Cosmic Trikster in Estonian Mythology).

Juhendajad Virve Sarapik ja Margus Ott.

Magistritööd

Karola Mursu „Pärand on poppl!: kultuuripärandi populariseerimine kodukultuuriajakirjades ja ajakirjas Pööning“.

Juhendajad Hilikka Hiip ja Riin Alatalu.

Sille Raidvere „Eesti ajaloolised kõrtsid ja postijaamad.

Hoonete andmebaas, seisundi analüüs“.

Juhendajad Anneli Randla ja Riin Alatalu.

Johanna Toom „Pärandi ja turismi seosed Paldiski linna näitel“.

Juhendajad Triin Talk ja Riin Alatalu.

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOO

Majandusteaduskond

ÄRIKORRALDUSE INSTITUUT

Magistritöö

Olena Volkova „Eestvedamine kultuurideüleses keskkonnas – väljakutsed ja võimalused“.

Juhendaja Kristjan Jasinski.

RAGNAR NURKSE INNOVATSIOONI JA VALITSEMISE INSTITUUT

Ilja Savin „Tööstuspärandi kasutamine turismi arendamiseks

Ida-Virumaa näitel“.

Juhendaja Jaanus Müür.

Inseneriteaduskond

EHITUSE JA ARHITEKTUURI INSTITUUT

Kevin Väljas „Eesti kino tulevik – Linna(kino)ruum“.

Juhendaja Ioannis Lykouras.

MATERJALI- JA KESKKONNATEHNOLOOGIA INSTITUUT

Liisa Torsus „Eesti kohaliku lambavilla taasväärtustamine – erinevate villatüüpide mõju tekstiilmaterjali omadustele“.

Juhendajad Tiia Plamus ja Katrin Kabun.

TALLINNA ÜLIKOOL

Humanitaarteadused

Doktoritöö

Peeter Tinitš "Kultuuri evolutsioon keeles ja kultuuris".

Juhendajad Krista Kerge ja Reili Argus.

Koostasid

Eeva Kumberg, Urve Gromov

Eesti Rahvakultuuri Keskuse koolitusosakond

HARRASTUSKOLLEKTIIVIDE ARV MAAKONNITI 2024

Maakond	folkloor	harrastus-teater	instrumentaal-muusika	koorilaul
Harjumaa va Tallinn	13	38	10	175
Hiiumaa	1	3	0	9
Ida-Virumaa	9	17	5	50
Jõgevamaa	1	20	6	36
Järvamaa	2	4	3	35
Läänemaa	2	12	2	34
Lääne-Virumaa	11	20	7	70
Põlvamaa	7	12	7	22
Pärnumaa	13	28	12	97
Raplamaa	4	21	2	51
Saaremaa	14	16	8	36
Tallinn	39	51	25	339
Tartu	2	23	4	124
Tartumaa va Tartu	6	23	3	66
Valgamaa	7	14	5	21
Viljandimaa	7	23	12	59
Võrumaa	13	19	12	38
KOKKU	151	344	123	1262

käsitöö	puhk pilli- muusika	rahva- muusika	rahvatants	tants	vokaal- muusika	KOKKU
32	25	30	189	0	27	539
3	1	1	23	4	2	47
11	4	7	73	21	16	213
11	4	5	51	4	7	145
2	3	10	76	0	3	138
8	4	11	47	4	5	129
8	6	16	82	3	24	247
32	2	7	39	21	17	166
24	5	26	126	25	36	392
21	4	18	84	4	9	218
13	4	9	63	2	16	181
27	29	41	166	9	14	740
4	11	13	125	2	8	316
3	3	11	70	1	28	214
15	4	10	54	7	21	158
38	7	22	115	2	43	328
27	7	21	55	23	25	240
279	123	258	1438	132	301	4411

Allikas: Eesti Rahvakultuuri Keskuse andmekogu

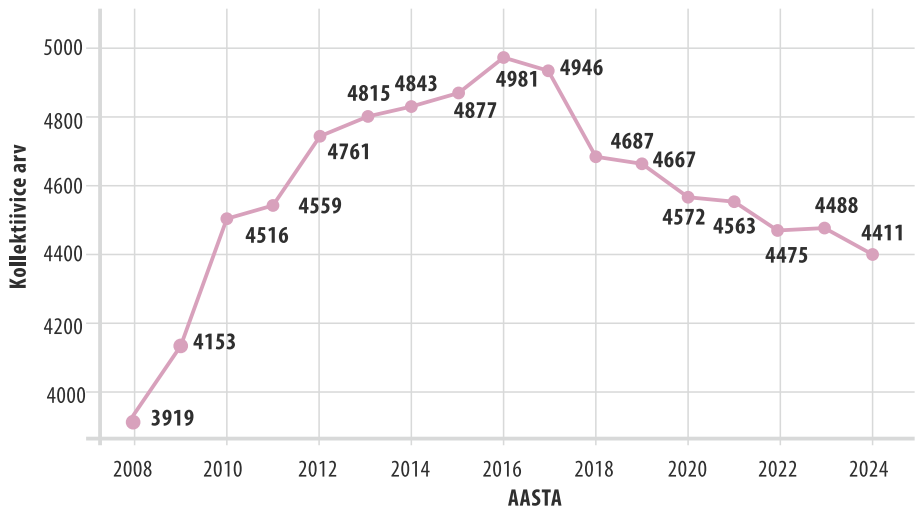
RAHVAKULTUURI HARRASTAJAD VALDKONNITI 2024

Maakond	folkloor	harrastus- teater	instrumentaal- muusika	koorilaul
Harjumaa va Tallinn	184	453	191	4485
Hiiumaa	22	40	0	197
Ida-Virumaa	194	282	84	1274
Jõgevamaa	19	223	72	773
Järvamaa	22	40	30	865
Läänemaa	22	241	28	839
Lääne-Virumaa	134	190	46	1849
Põlvamaa	65	131	68	446
Pärnumaa	213	298	106	2674
Raplamaa	39	152	45	749
Saaremaa	165	218	66	1033
Tallinn	466	731	770	11656
Tartu	32	197	112	4987
Tartumaa va Tartu	104	263	10	1670
Valgamaa	97	169	110	497
Viljandimaa	60	188	143	1404
Võrumaa	128	152	125	802
KOKKU	1966	3968	2006	36200

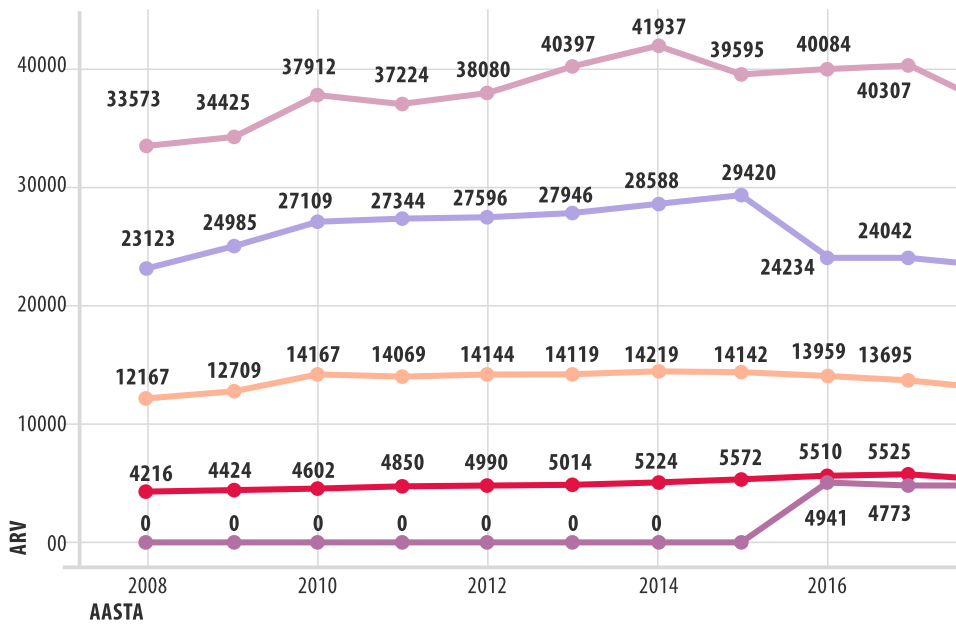
käsitöö	puhkpilli- muusika	rahva- muusika	rahvatants	tants	vokaal- muusika	KOKKU
313	450	268	2941	0	249	9534
17	9	10	271	36	12	614
213	74	62	1251	517	174	4125
136	78	46	706	14	31	2098
18	66	94	1115	0	17	2267
85	49	103	689	92	53	2201
91	138	169	968	0	198	3783
485	57	74	539	225	172	2262
378	151	270	2032	430	377	6929
279	27	115	1125	90	67	2688
143	64	74	875	17	104	2759
299	729	477	3041	84	116	18369
39	360	127	2070	18	93	8035
14	61	76	991	8	268	3465
277	68	68	772	88	213	2359
340	177	202	1585	17	342	4458
178	71	149	707	83	225	2620
3305	2629	2384	21678	1719	2711	78566

Allikas: Eesti Rahvakultuuri Keskuse andmekogu

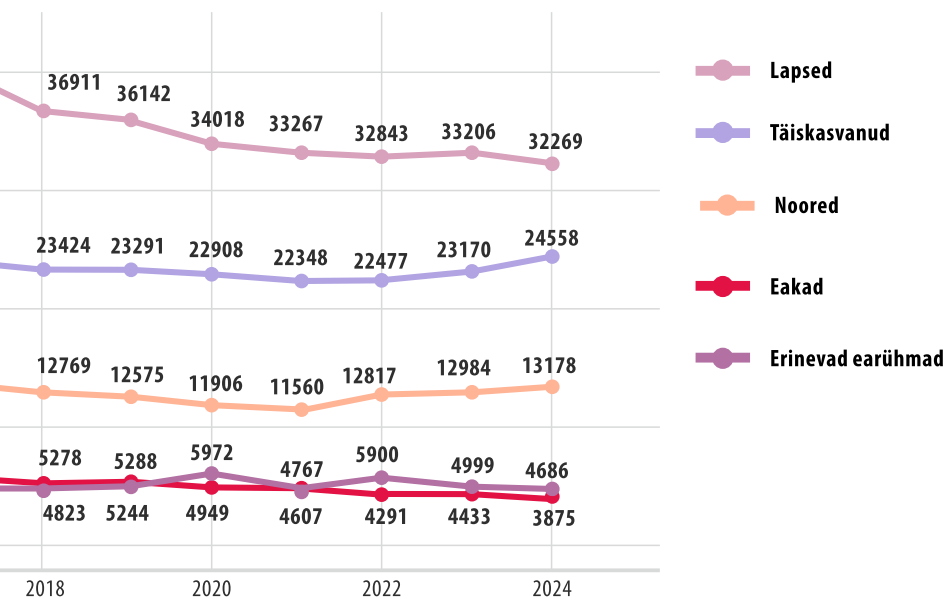
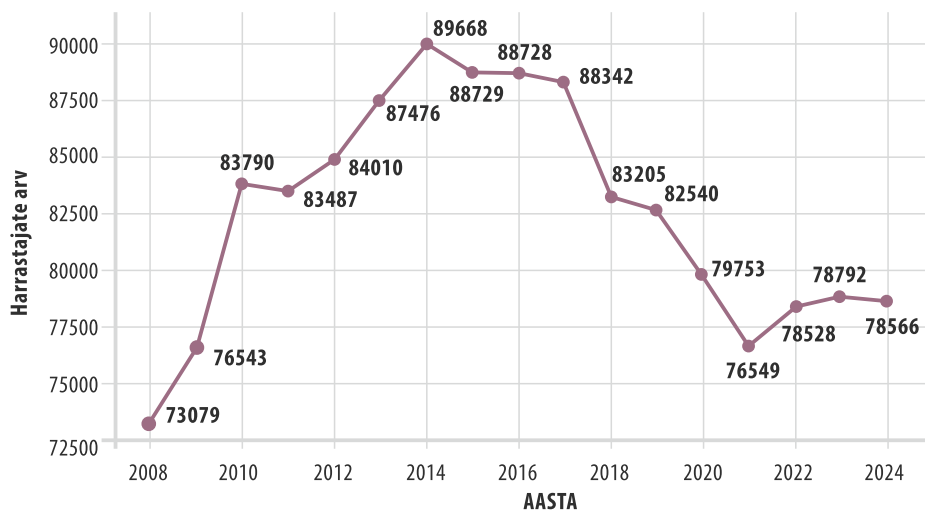
KOLLEKTIIVIDE ARV AASTATE LÕIKES

RAHVAKULTUURI HARRASTAJAD EARÜHMADE LÕIKES (2008–2024)

HARRASTAJATE ARV AASTATE LÖIKES

www.rahvakultuur.ee

